

Nagy István

Szabó István

Colonie
Kis Varias

Colonie
Nagy Varias

Forray Irátos

Nagyvarjasi harangszó

á r a s z -
E

Nagy István, Szabó István
Nagyvarjasi harangszó

Nagy István – Szabó István

Nagyvarjasi harangszó

Nagyvarjas

2014

A harangok mindig szólnak. Akkor is ha zúgnak, konganak, csengenek-bonganak s akkor is, ha némák. Az „elnémult harangok” bennünk szólnak, a mi lelkünkéből szólnak. Az első harangszó akkor ér minket, mikor még nem tudjuk, de halljuk - a keresztelő szentmisén. Az utolsó akkor, mikor már nem halljuk s nem is tudjuk - az utolsó utunkon. A harang szava ébreszt, véd, figyelmeztet, magához ölel, elsirat, vigasztal, emlékeztet, megnyugtat és riaszt, rendet teremt és eligazít az Időben.

Akik messzire mentek, azok tudják, mennyire feledhetetlen, különös – mennyire csak nagyvarjasi, mennyire csak a miénk az a harangszó.

A könyv szerkesztői köszönetet mondanak Sarkad város könyvtárának, személyesen Hatvani Erika igazgatónőnek az önzetlen segítségért.

Köszönet illeti mindazokat, akik bármiben segítségünkre voltak a

Nagyvarjasiak Világtalálkozója

alkalmára, 2014. augusztus 16-ára írott kötetünk létrejöttéhez.

A könyv megjelenését támogatta **Matusinka Lajos**.

A kötetet szerkesztette, és tördelte Nagy István

Készült a

nyomdában.

Tartalom

Voltunk! Vagyogatunk... Leszünk?!

Nagyvarjas (1333, 1822... ?!)	9
Nagyvarjas – 1944	27
Honvédek, rádiók	38
„Ti vagytok a mi katedrálisaink”	41
Aszongyák, nagyon beteg szögény, mán nevetni se bír...	52
Olájjóska	60
Mi löszöl, ha nagy löszöl? – avagy: mestörségök	69
Mögint ez-az	74
„Én istenem, rendelj szállást...”	82
Volt egyszer egy Vadkelet...	85
Jó lössz az még valamire...	88
Elindultunk szeptemberben...	92
Innen Varnyasrul nézve a történelöm...	102

Az én Nagyvarjasom

Oláh Rozália Nagyvarjasa	113
Tájszójegyzék	116
Antal Hajni Nagyvarjasa	118
Lelik Anna Nagyvarjasa	119
Gulácsy Rozália Nagyvarjasa	122
Nagy István Nagyvarjasa	141

Nagyvarjas

Bevezető gondolatok	145
Nagyvarjas határa és dülőnevei	146
Nagyvarjasról	147
Nagyvarjas egyházi élete	149
Nagyvarjas közoktatása	165
Morzsák az iskola irattárából	188
Nagyvarjas a téeszbelépési dossziék tükrében	195

Az 1-es dosszié	195
A 2-es dosszié	198
A levéltári dosszié	199
Nagyvarjas a mezőgazdasági nyilvántartásban	203
A nagyvarjasi kollektív statisztikáiból és jegyzőkönyveiből	208
1952	208
1953	209
1954	222
1955	234
1956	250
1957	264
1958	294
1959	295
1960	295
1961	295
1962	296
1963	296
1964	297
1965	297
1966	298
1967	299
1968	299
1969	300
1970	301
Melléletek	304
I. melléklet – Nagyvarjasi családfők 1957-ben	304
II. melléklet – Belépési kérvények	307
III. melléklet – Az alakulási jegyzőkönyv	333
IV. melléklet – A Nagyvarjasi Varga Katalin Mezőgazdasági Kollektív Gazdaság megalakítása	335
V. melléklet – A nagyvarjasiak vezetéknevei	336

VI. melléklet – A nagyvarjasiak keresztnévei	338
VII. melléklet – A kollektív tagok számának alakulása	340
VIII. melléklet – A kollektív személyzete és járandóságuk	341
IX. melléklet – A kollektív földterülete	342
X. melléklet – A kollektív föld származása	343
XI. melléklet – A kollektív állatállománya	344
XII. melléklet – Az 1953--es kizárás	345
XI. melléklet – Az 1951–55 között Nagyvarjason lakók korfája	346
Varjasegyházapuszta fénykora	
Utazik a magyar királyi korona várományosa	347
Martalócok a varjasházi pusztán	356
Wass Albert – Szent a falu	376
Ady Endre – Hazamegyek a falumba	378

Oláh Sándor családja - Sándor, János, Mihály, János az apa, Veronka, Anna, Katalin az anya, István, György, Margit

A Nagyvarjason született Oláh Sándor Gábor Áron szobra avatásán a nagyváradi Magyar Királyi „Gábor Áron” Honvéd Tüzérségi Hadapród iskola előtt.

Voltunk! Vagyogatunk... Leszünk?!

Szabó István

Mottó:

„*Ha egyedül vagy, senkinek ne nyiss ajtót, csak ha üsmeröd, oszt mögmongya, mit akar? Mögértötted?!*”

(Anyám, gyerekkoromban)

Nagyvarjas (1333, 1822... ?!)¹

„*Írta*”: *a nagyvarnyasi nép*. Földidézte, mögidézte, mögfésülte, tötte-vötte, gépbe tötte: Szabó István (Nagyvarjas – Sarkad – Szöged, 2013 október)

Éccör régön égyg kisvarnyasi faluesze aszonta, hogy ű úgy tuggya, hogy mikor az Űristen a világot teremtötte, akkor aszonta, hogy sok jó embör kis helyön is elfér. Így lött Kisvarnyas. A többiek mög mönnyönek innét dógukra. Oszt így lött Nagyvarnyas. (Mákos Ferenc körösztapám)

Nagyvarjast legkorábban 1333-ban említi a pápai tizedjegyzék, Worias néven. Később Hunyadi birtok, aztán 1552–1566 között földúlja a török, majd a XVI. század végén a törökcsatlós tatárok. Elpusztásodik. Később szerb telepések lakják, majd a marosi grancsároké. Az 1735-ös Péro lázadás után a szerbek elköltöznek, ismét pusztává válik. Somogyi Gyula szerint 1771-ben kezdik újjátelepíteni, Varjaspusztá néven, de ami bizonyos: 1822-ben Marczibányi uraság nógrádi, szögedi, makói magyarokat és néhány felvidéki szlovák családot telepít, dohánykertészkedés végett. 1910-ben 1755 lakosa van, a hozzá tartozó Kisvarjassal és Szederhállal együtt. A lakosság több, mint kilencven százaléka magyar és római katolikus. A csekély számú román inkább Szederháton, elvélve Kisvarjason élt.

¹ Elhangzott 2013. október 12-én, a Szeged-Alsóváros Mátyás-téri Ferences Kolostor Nagytermében, az *Ötágú síp Kulturális Egyesület* összejövetelén.

A trianoni „halálkanyar” után az új államhatárhoz préselt zsáktelepülés lesz belőle. Az öregek mesélték, hogy 1920-ig szinte soha nem zárták a házakat se éjjel, se nappal, még a tanyákon sem. Azután saját bőrükön tapasztalták, hogy jobb a zárban bízni, mint az ismeretlenekben. A „koménizmus begyüvetele” után azt is megtapasztaltuk, nemhogy az ismeretlenekben, de immár az ismerősökben sem bízhatunk.

Az 1930-as években a nagyvarjasi I–VII. osztályos iskolának átlag 220-250 tanulója van évente, mind magyarok, de tilos magyarul megszólalni, mind a tanórán, mind egymás között a szünetekben. Az új impérium ellenséggként, jobbik esetben potenciális ellenséggként kezeli a magyar gyerekeket is. A román tanítók arra biztatják őket, hogy mondják el, miket beszélnek otthon a családban az idősebbek s akkor nem buknak meg, cukorkát kapnak, vagy a tanító úr a szokásos veréskor nem üt olyan sokat és nagyot... Nem tudunk arról, hogy az ebbéli biztatások egyszer is sikerrel jártak volna. Tisztelet a régieknek!

A 2011-es népszámlálás szerint Nagyvarjasnak s Kisvarjasnak összesen 406 lakója van, akikből 215 magyar. Nagyvarjason 2002-ben, vagyis kilenc évvel korábban, 371-en éltek, 268-an magyarok. A mi Nagyvarjasunk sírja már megásatott, de még üres. De üres a bölcső, az óvoda, iskola is. A felújított magyar Isten házából még száll szent-dacosan a fohász, de pár lépésnyire már épülőfélben a vasbetonba ágyazott, vasbetonnal koszorúzott hagymakupolás „konkurencia”.

Az utcán több a kódor kutya, mint a gyerök – mondják a varnyasiak. A félelmetes tizenkettő után tíz perccel vagyunk. Consummatum est?

Határnevek, halmok, vizek

Büge (Száráz-ér) ősrégi elnevezés lehet, a Béga és a két Bug folyóval rokonítható. Gyimon (mélyebb, ásott csatorna), Bóka-halom, Csárda-halom (jóformán csak a helye van, Ceaușescu idejében szétbulldózerezték), a Kéthalom, Lacsinda-

halom (félig már elhordták, most is hordják??!), Vágott- vagy Ásott-halom. Bikalapos, Nagylapos, Naggyöp. A halmokról tudni illik, hogy ősrégi „földpiramisok”, koruk általában 3–5 ezer év és a „legfiatalabb” is ezer éves lehet. Temetkező és áldozati (vallásos) helyek voltak, vagy un. őrhalmok, esetleg határhalmok. A Kéthalom szinte bizonyosan őskori rituális és temetkező hely. A Lacsinda úgyszintén. A volt Csárdahalom őrhalom lehetett. Ha ezek a halmok beszélni tudnának ... s ha akadna ember, aki meg is hallaná őket!

Nagyvarnyasiak, akikből löttek valakik

Nagyvarjasi Oláh Sándor (1907–1983) szobrászművész. Legismertebb alkotása az 1971 óta Kézdivásárhely főterén álló Gábor Áron szobor. A mű eredetileg a nagyváradi Magyar Királyi „Gábor Áron” Honvéd Tüzér Hadapródiskola díszjele volt, utána raktárba került. Szerencsére. És szerencsére ez a székelyek fülébe jutott. És szerencsére 1971-ben Ceaușescu épp olyan hangulatban volt, hogy a kő Gábor Áron hazatérhetett Háromszékbe, mert, szerencsére az akkori Kovászna megyei első titkárt úgy hívták, hogy Király Károly. Azóta a székelyek egyik kultikus, megszentelt ereklyéje, zarándokhelye. Ám aki közelebbről is tisztelni szeretné Nagyvarjasi Oláh Sándor művészetét, lábát se köll kitögye Szögedébül.

Elég, ha elsétál a Kossuth-sugárút 37. szám felé, s megpillanthatja a „Gyermekeit váró anya” és az „Örvendező anya gyermekeivel” elnevezésű alkotásokat, 1933-ból. Talán nem mindenki tudja, de a szobrokat Klebelsberg Kunó rendelte meg, amikor itt, Szögedön, Horthy Miklós jelenlétében fölavatta az ötezredik tantermet.

Gulácsi Zoltán (1925–1988) tanító, zenetanár, kórus-szervező, népdalgyűjtő, zeneszerző. Kodály, Bartók és Lajtha László nyomában hiánypótló, lelkes és küzdelmes munkával gyűjtötte az Arad vidéki magyar népdalokat, balladákat. 1978-ban Búza, búza de szép tábla búza címmel jelent meg a kicsi,

de igényes kötet. Kevesen tudják, hogy a ma Erdélynek mondott területen elsőként, 1949-ben, Gulácsi Zoltán pécskai amatőr parasztszínészei játszották el a Háry Jánost, Marosvásárhely, Kolozsvár, stb. hasonló társulatai csak ez után következnek. (Jusson eszünkbe Justh Zsigmond szentetornyai parasztszínháza...)

Gulácsi Zoltán és felesége Csík Etel tanítók

Csík György (1953–1996) sportlövő-edző Aradon. Az 1988-as szöuli Olimpián egyik felfedezettje, neveltje aranyérmes, a barcelonai olimpián pedig bronzérmes szerzett Romániának. Szülőbába nem engedte ki a szeku, mint „megbízhatatlant.” Elvárták tőle, hogy családnevét románosítsa. Legyen Cic vagy Cicu.

Megmagyarázta illetékes elvtársaknak, hogy ez a mi (magyar) nyelvünkön csak macskacsalogató, ő marad tehát Csík. „A Györgyöt elvették, a Csíkot nem adom” – mondta e sorok írójának. Korai, szerencsétlen halála óta klubja minden évben „Memorialul Csík Gheorghe” (Csík György Emlékverseny) néven rendez országos, illetve nemzetközi sportlövész parádét

Aradon, hálás tanítványa, az olimpiai bajnok Sorin Babii és egykori klubja, az UTA kezdeményezésére.

Nagy István (1954) Nagyvarjáról elszármazott tanár, kultúramentő, kultúrateremtő. Sokoldalú kutató, könyvek szerzője, társszerzője és kiadója. Az ő tehetsége, hite és küzdőképessége nélkül ma valószínűleg nincs Pécskán Klebelsberg-szobor, nincs Kálmány Lajos Közművelődési Egyesület, szegényebbek lettünk volna a pécskai, tornyai és nagyvarjasi oktatás igényes, pontos történetével. Nagy István az Arad megyei magyarság nem alkuvó közéleti személyisége.

Tájszavak, faluszavak

– faszent = áll, mint a faszent, képmutató, képmutató és buta, megdőbönt

– kuncsorog = csavarog, vándorol, lófrál, otthontalan („Sé házza, sé mázza – csak magyarázza.”)

– pászta = parcella, 50–100 m hosszú („Na, mekkora pászta fogunk?”)

– csücskő = hegyes szögben végződő parcella

– díbol, díbolás = ha a gyerekek az ágyak, dunnák tetején ugrálnak

– rezenírozás = a gyerekek valami rosszban törik a fejüket, gyanúsán csöndbe vannak

– kalahütyös = vagy nincs ki mind a négy kereke, vagy négynél több van, vagy egy oldalon van mind a négy. Okos bolond.

- ékelés = valakit heccelni, szívatni, lehetőleg fölmérgesíteni
- csúbe húzni = leleplezni, helyére tenni valakit, de lehetőleg az „ékelés” módszerével
- eltokásodott = úrhatnám, dologkerülő
- bitangol = csavarog, kuncsorog
- simisumi = ravaszkodó, kétszínű, számító, magának való
- vöszetösze = majdnem tesztesza, határozatlan, tétova (vesz-e tesz-e?)
- koslat = mászkál, „vadászik” valamire vagy valakire („Ez is csak a zaszonyok után koslat.”)
- hóbelevanc = holmi. csomag, motyó
- mögírházta = mögverte, „mögírházta”, „mögírakta”
- siska = gyөрökfrizura, a hajzat mindönütt nullásgéppel letakarítva, csak elöl, a homlok fölött kicsi hosszabbra hagyva
- londzsol, lélonzszolt = holtfáradt, kimerült, csatagos, úzótt

Családnevek

Zárójelben: kihaltak, vagy elvándoroltak: Andó, Bereczki, Bicski, Bojtos, Bóka, Bokor, Bognár, Bús ... és ide kívánczik Szomorú és Víg, Czabai, Czank, Csík, (Détári), (Deák), (Dengl – „Dengli”), (Erdéli), Farkas, Fekete, (Fehér), Fiegel, Gál, Guba, Gulácsi, Gyuricza, (Gyurkó), Hallai, Hideg, (Meleg), Horváth, Irházi, Kardos, (Kátay), Katkó, Kiss, Kormányos, (Kóródi), Kovács, Koválik, (Kosnicz), Kristóf, Kreszta, (Laza), Kiss, Makó, Mákos, Matusinka, Mihály, Molnár, Nagy, Ónodi, Ordódy, Oláh, Pintér, Prókai, Rabcsánszky, (Rigó), Sirkó, Szabadai, Szabó, (Szalai), Szűcs, Tapasztó, Tóth, Telek, (Zámbó).

Ragadványnevek, csúfnevek

Borbé, Bétyár, Brigádos, Buzéra, Cumi, Csécsoma, Csuszi, Csopa, Dügödügög, Girinc, Hürtyi, Kappanpali, Kóbi, Kocsmáros, Kukkurú, Kulu, Lótos, Lékváros, Lupu, Magyar, Patyari, Tálás, Szentfazék, Tótoláj, Zenész...és még sokan mások.

Embör, asszony, gyerök, élet

A gyeröknek példa, a nagynak böcsület köll.

Kitül az igazság, kitül a gázság. („Odalött az i-betű az igazságbul.”, „Csak az első betű hiányzik az igazságbul.”)

Béke a föld alatt, baj a föld fölött.

Éggy gyerök kevés, kettő mög mán sok.

Né kuncsorogj, né kunyérájj! Vagy kérjed tisztósséggel, vagy vödd el, vagy hallgass!

Aki a másikat gyűlöli, magamagát öli. (l. Nietzsche: Ha sokáig nézünk az örvénybe, az örvény visszanéz ránk.)

Nagyvarjas a világűrből

A jó akkor jó, ha nem muszájbul van.

Nincs útalatosabb a részögös asszonyná mög a gyáva embörné.

Nincs útalatosabb a retkös asszonyná mög a gyáva embörné.

Anyós az, akinek mindég igaza van.

Anyós az, akit nem löhet möggyőzni.

Nagyvarnyasi lányok, valamikor a II. világháború után. Semmi se hal meg, csak átalakul. Ballada a tűnt idők szépasszonyairól – mondhatnánk Villonnal.

Alább néhány „katkólajcsiság”

(Mögboldogult Katkó Lajos a falu szája vót. Vaskos, harsány, kíméletlen humorával sok mindönt, sok mindönkit a mögérdemölt helyire tött. Ezt ű „ékelésnek”, „indításnak” vagy „csübe húzásnak” nevezte.)

– Ennek is csak arra való a feje, hogy lögyön min horgya a sapkát.

– Ennek is csak arra jó a feje, hogy legalább a szentmisén né a tökit vakargassa.

– Ez is asziszti, hogy az észet városi bulétinra aggyák. (buletin = személyi igazolvány)

– Most nézzetök rá erre a selejtös alakra! Ha éggy hernyóra vagy gilisztára kabátot, nadrágot, szömüvegöt adnának, összetévesztenék úket, mer hogy az eszükrül nem tudnák mögmondani, melyik melyik, az biztos!

– A zanyád jóistenit, legalább eszöd lögyön a hazudozásho!

– Maga is idegyütt a nagyeszivel, oszt kaszával indúna kapáni?! – mondta K. L. egy hivatalos „kiküldöttnek”.

– Nagyvarnyason háromféle embör van: rëndös embör, tréhány embör mög én, Katkó Lajcsi!

– A magyar királyi honvídségbe szógátam. Mindönt ki löhet bírni. Még éngöm is!

– Aszitte, hogy a Párt észet is ad a városi nadrágho.

– A maga agyát is az aradi flasztéron csiszolták.

Egy varnyasi embörnek, akirül mindönki tutta, hogy „papucstötélék” (varnyasi szakkifejezés = papucskormány), oszt aki azt magyarázta, hogy úk a feleségivel mindönt szépen mögbeszének, oszt hun neki van igaza, hun a zasszonynak – mondta Katkó:

Áhá! Szóval té hun macska vagy, hun eger?! Hiszöm, ha hallom az egeret nyávogni!

Isten, magyarság, történelem

Nem vótunk igaz magyarok, elhagyott az Isten.

Nem Isten hagyott el minket, mink hagytuk el útet.

Ha az embör elhaggya Istent, elhaggya magát is.

Hagyd békin Istent, van annak elég dóga.

Nagyon mögöregödhett a Jóisten is. (I. Isten malmai lassan örölnek.)

Sénki sé löhet helyöttünk magyar.

Magyar lötté, embör lögyé.

Ha magyar vagy, né hagyd magad.

Nem kicsi a magyar, hanem kevés.

Nem az a magyar, aki mongya, hanem aki mögszenved érte.

– A katolikus mise szöbb, a réformátus magyarabb. A katolikusokná tanú(l)sz, a réformátusokná nem felejtöl. (Fekete Misa bácsi)

– Űk is pont olyan embörök, mint mink, de mink, hálistennek nem olyanok vagyunk, mint űk. (Tóth Imre bácsi Baszarábiáról, mög a baszarábokrul.)

– A magyar vitéz, a némöt kitarató, az orosz elszánt, a szerb bosszúálló, a román mög román. (Csík János öregapám mondta Stuparu csendörőrmesternek a harmincas évek végén, aki amúgy rëndös embör vót. Az is kiderült, hogy égymás ellen harcoltak a Vöröstoronyi-szorosban, 1916-ban.)

Adomák, szólásmondások

– Jó áll rajta, mint Örzse nénin az aradi koporsó. Jó néz ki, mint Örzse néni az aradi koporsóba. (Éccör éggy kalahütyös öregasszony mögmakacsolta magát, hogy ütet csakis aradi, úri koporsóba temethetik el, mer ha nem, ű odalé, a sírba sé lössz nyugton. Neki ez a jussa kijár, ű azt mögérdemli.) Kijárt neki, mint Örzse néninek az aradi koporsó. Mögérdemölte, mint Örzse néni az aradi koporsót. (Katkó Antal bácsitul, az „öregborbétul”)

– Elhagyta magát, mint Bernát. Né hagyd el magad, mint Bernát. Ha elhagyod magad, úgy jársz, mint Bernát. (Vót éccör itt éggy Bérnát nevű embör. Betegös vót szögény, de a felesége mög tán ű is szégyölte, oszt a zasszony aszt mondogatta, hogy á, nem is beteg az, csak elhaggya magát. Mikor oszt möghalt, a zasszony aszt mondogatta: Láttják, mindég montam, hogy né haggya el magát. De nem hallgatott rám, ikább möghalt.)

– Ha valaki csúnyán káromkodott, akkor aszonták: Ördöghö imádkozik. Jajj, de mongya az ördög imáját. Jaj, de nagyon „bízattya” az istent.

– Ha a vénasszonyok lefetyöltek a ház előtt, a padon, az embörök odaszótak nekik: Na, mámmögint gyovontok az ördögnek? Na, hízelögnek kentök az ördögnek?

– A forgósélre azt mondták: táncolnak a boszorkányok, boszorkánytánc.

– Ha nagy vihar gyütt, forgószéllel: táncol az ördög a boszorkánnyal, járja mán az ördög a boszorkánnyal a ményasszonytáncot. (Pintér Viktor nénitül. Errül a Viktor nénirül tudni köll, hogy környék szerte üsmert, híros szakácsnő vót. Kisgyerök koromba éccör láttam, hogy mikor a szárazpaszúlyt áztatta be a másnapi főzészö, diógörözdöket is rak bele. Aszonta, ahány szömélyre főz, annyi diót tör bele, hogy még finomabb lögyön. Löhet égyy picit többet is.)

– Hogy vagy? Hogy mögvagy? Hun kint, hun bent, de leginkább közbe. (Élethelyzetre vonatkozik, de főképpen férfínő kapcsolatra.)

– Akkor lössz kerek ez a világ, hajjátok, mikor a vót is, a van is, a lössz is éccörre lössz. (Az „öregborbétul”.)

– Oszt néhogy asziggyétök, hogy mer van rádió, televízió – az embörök okosabbak löttek. Csak azt képzelik. Régön az embör kénytelen vót a saját fejít, szívit mög keze erejit hasznáni, hogy vigye valamire. Mosmög úgy mint a malacoknak a moslékot: odalükik, teccik, nem teccik, zabájja. Nem a gépekkal van a baj, hanem az emböri röstséggel. (Oláh Jóska bácsitól, az 1960-as évekkben!!!)

– „Sztalin elvtárs szívin viselte az atombombát.” (K. Miklós nagyvarjasi párttitkár mondta 1953-ban, Sztálin halálakor a kötelező gyászgyűlésen. A bolsevista nyakatekervényekben, „újbeszédben” még újonc lévén, nem ezt akarta mondani, így csúszott ki a száján. Látva egyrészt a meghökkenést, másrészt a gúnyos vigyorokat, gyorsan javítani akart: „Bizonyisten, még Nagyvarnyast is, ha hiszitök elvtársak, ha nem!” (Erre mondják Nagyvarjason (is), hogy eltanáta a szarva közt a tőgyit.)

Szomszédok, falucsúfolók

Kisvarjas, Tornyá, Szederhát, Nagyiratos, Szentpál, Kisiratos, Pécska.

A nagyvarjasiak, igen szorgalmas, iparkodó, tiszta népek. Agyondógozzák magukat, „hajtanak”. Ezt elvárják másoktól is. Mivel a fősorolt falvak népsége többé-kevésbé ilyen, a nagyvarjasiak másképp „kóstojják mög őket.”

Valami aprósággal, ami „idegösít, mint bolha a gatyába.” Néha annyira, hogy előkerültek a pofonok, bicskák is.

Tornyáról nincs csúfadatom, Nagyiratost hová soroljuk? Én nehezen tudnám megmondani. A szederhátiakat néha „kecskésőknek” nevezik, a szentpáliakat „dinnyésőknek”. A pécskaiakat „zsírosoknak”, némelyek urizálóknak, de jó gazdáknak, ügyes emböröknek tartják.

A két rendhagyó helyzet Kisiratos és Kisvarjas.

Kisiratosról

- „Igazi jó magyar embörök. Kár, hogy nem nagyvarnyasiak.”
- „A kisiratosiak nem csak szeretnek, de tudnak is mulatni.”
- „A kisiratosiak tuggyák, hogy mit akarnak, oszt amit akarnak, azt tuggyák is.”
- „A kisiratosiak összetartóbbak, mint mink.”
- „Amelyik falunak saját papja van, az mind erősebb.”

A nagyvarjasiak zöme mindég fölnézett Kisiratosra, de nem szolgamód, hanem elismeréssel. Ki ezért, ki azért.

Kisvarjasról

Tudni köll, hogy mindösszesen egy rövid úccából áll. Ha Kisvarnyasrul ép bőrrel akartak hazaérni falumbélijeim, nem pedig vágóban, ajánlatos volt nem kíváncsiskodni az alábbiak iránt:

– Hun lakik a pap? (Nincs papjuk.)

Súlyosabb: Melyik úccába lakik a pap?

– Hány sarkot köll még mönni a templomig? (Se sarok, se templom.)

– Melyik a főúcca?

„Kisvarnyas akkora, hogy még vége sé a fingásnak az éggyk végén, a másik végén mán szagulhatták.” (Mákos Ferenc körösztapám.)

Persze, volt ezekben a falucsúfolókban némi irigység is, hisz a kisvarjasiak jóra való, szorgalmas, mindég gyarapodó emberek voltak. A nagyvarjasi malmot, régi falunk egyetlen emeletes épületét is egy kisvarjasi jó gazda, jó gépész, Borzák István építette.

Amikor a hóhért akasztják...

Az a régi világ még úgy működött, hogy amilyen az aggyonisten, olyan a fogaggyisten. A nagyvarnyasiakat is utóérte a csúfondározás, az úk szeretött, örökölt Ö bötűjük miatt.

Legismertebb: Öttem könyeret.möggyel. Agresszívebb: Öttöm könyöröt möggyöl.

Övön aluli ütés: Bödön döng a köldöködön. Bödön lötyög a töködön. A legfájóbb:

Ödön, bödön döng a töködön ! (E sorok szerény íróját is leödönözte tizenhárom éves korában egy nálánál természetesebb gyerök egy kiránduláson, mire e sorok szerény írója úgy mögverte a nyelvészkedő ödönöző bödönözöt, hogy komolyan fontolgatták: tanári kísérettel és súlyos fegyelmmel hazatoloncolnak Lugosról. Az még hagyján, hogy ööö, de hogy Ödön is ?! Épp a lányok előtt ?!)

Más „epitheton ornans”-unk: bicskás, nyakas

Másik: Ide hozzám varnyasiak ! Ez csatakiáltás, harci riadó, gyülekező. Mert hát hajdanában a „ nagyvarjasi expedíciós hadtest” szétpofozott néhány bálat a szomszéd falukban s ilyenkor egy mindenkiért, mindenki egyért, „ottan idegönybe.” Ez szent volt ! Mongyák, ez a széplányok miatt vót. Aszongyák,

éccör, sorozáskor az aradi főtér is a miénk vót... „Külső ellenség” híján egymást püföltük. Hosszú történet lenne ez. Tán még érdekes is.

Ahogy a varnyasiak látták, kurjongatták, danójják:

– *Esik esső mög a dara*

Fázik a ményasszony fara!

– *Aki miránk bámízkodik*

Az is ide kívánkozik!

– *ablakajja, ablakajjázás = hivatlan vendégek, kíváncsiskodók, potyázók a lakodalmas ház előtt. Illik mögkináni őket ityókával, édösséggel.*

Lakodalmas mög régutakísíró

Sárzik, porzik a nagyvanyasi úcca

Mikor végig mögyök rajta

Nyílik, nyílik a babám ablaka

Mikor kopogtatok rajta

Nyísd ki babám, ablakajdat

Hallgasd mög a panasszajimat

Mer égy katonának de sok a panassza

Nincsen aki möghallgassa

Nyísd ki babám ablakajdat

Hallgasd mög a panasszajimat

Mer égy katonának nincsen fehér ággya

Fekete föld a párnája.

(Szabó Béláné Tóth Mária)

(Figyelmet érdemel a dal befejező két sora. Én ebben a letisztult, szinte balladás változatban csak Szabó Bélánétól hallottam a hetvenes években. Szép hangú, sok „nótát” tudó asszony /özv. Sirkó Jánosné/ Prókai Mari néni. A fiatalabb

varnyasi asszonyok közül /Bokor Zoltánné/ Telek Rózsika hangjának igazán lehet örülni. Biztos vannak mások is, ahogy a fajtámat üsmeröm. Hál' Istennek és Pintér Andrásnak, úgy hallik, asszonykórus alakult Nagyvarjason.

Hadd illesse pár szó néhai kántor, zenész, tréfamester östehetség Mákos József Ferenc körösztapámat. Egy tornyai zenész, Schneider András sógor mondta róla egyszer: „Az a nóta, amit körösztatád nem tud, az nincs is.” (A régiek úgy népdalt, mind a műdalt nótának hívták.)

Kedvelt lakodalmi dalok még: Esik eső, esik / Esik a kaszárnya falára és Jaj de szélös, jaj de hosszú az az út... Régebben föl-föl hangzott a Szélös a Balaton vize / Kesköny a híd rajta...)

A régi öregök mesétek

– „Éccör, régön itt a Kéthalomná kapá(l)t égyg lány. Oszt gyütt a vihar, a zítületidő. A közepibe égy nagy forgószéllal. Hát oszt itt a Kéthalomná mögá(l)t. Elősször a kissebbik halom fölött, oszt kipottyant belülle valami. Asztán a nagyobbik halomná, ott is kipottyant belülle valami. Asztán elcsitút. A lány odamönt a kissebbik halomho, hogy mijafene esött lé. Hát tanát égyg

szép piros, aranypatkóval kivert, aranyszőgekkel talpalt, aranycérnával kivarrt égyetlenéggy asszony-csizmát. Híjj, de szép vót!

Oláh (Belkó) Etel

Utánna mögnézi má, mi hült a zégbül a nagyob-bik halomra. Hát az mög égygy embörccsizma vót. Az mög vaspatkóval vót, vasszőgekkel, mög vascérnával varrva. A lány csudákozott, oszt jobban mögnézve ezöket a felemás, fenemás csizmákat, látta, hogy mindéggyikbe bele van hímözve betűkkel,

hogy: Ha elhozod a párját, tized lössz a párja. Na de hová a ménkübe vigye, hogy ű is elhozhassa az aranyos csizma másikját. Töri a fejit, nézelődik. Hát a forgószél hunnan gyüött? A Maruzs felül gyüött, oszt mindönt lényomott, kukoricát, búzát, ami csak vót. Mint égygy út. A lány elindút ebbe a nagy vágásba, vitte a csonka csizmákat. Mönt, mönögetött sokájig. Mán jó ráestelődött, mikor éccörcsak ott vót a Maruzs.

Hová mönnyön, micsinájjon? Ott kesergött, nyögdcésölt a Maruzs partyán, mikor elgyüött az é(j)fél. Oszt akkor mögnýt a Maruzs, mögjelönt a víziördög, oszt aszonta: Ha köllött a párja, lögyé a párom!! Oszt hupp, léhúzta a vízbe, soha többet nem látták.

Hát így jár, akit mögbolondít a kapzsiság mög a kíváncsiság. (id. Horváth András, 1960-as évek elején)

Mikor Damjanich bort prédikált, oszt vizet ivott

(id. Katkó Antal bácsi nyomán, aki borbélyinas korába hallotta magátul a vén Kajári Vendeltül, aki Damjanich katonája vót. Oszt elmeséte nekünk valamikor a hatvanas években.)

Tuttuk, hogy a tábornok urunknak jó bora van, mer neméccör mökkínát bennünket.

Hát Isaszögné nagyon mögszorított minket az osztrák. Nem bírunk, nem bírunk velük. Damjanich úgy odacüvekölt a fütüürésző golyók közt, mint a faköröszt, nem mozdút az onnan, csak szivarozott. Hát mikor kéri mán a kulaccsát a puccérjátul? Mer mán kilestük, hogy amikor biztos vót a győzelömbé, égygy nagyot, égygy jó áldomást húzott a kulaccsábul. Oszt attul mink is erőre kaptunk. Mer láttuk. Vót, ahogy vót. Lössz, ahogy lössz. Hát éccör oszt inti a kulacsot, de az osztrák alig kétszáz lépésre. Na de a tábornok úr csak jobban tuggya, mint a mink paraszteszünkkel. Rajta, rajta, előre, szuronyt szögezz, előre fijajim, b...sszatok oda nekik! Mer ez a Damjanich még káromkodni is külömbül tudott, mint mink, pedig abba sé tanáni a Kossuth-honvéd párját. Na, vége lött, mijenk lött Isaszög. Úk ketten, a Jóisten mög Damjanich mögsegítöttek.

Mögpihentünk. A tábornok úr most is odagyütt közénk, jókat nevetött velünk, oszt a puccér hozta mán a bort. Erre ez a Balogh Jóska, aki égygy nagy bétyár lóköttő vót, aszongya: Alázatos tisztölettel tábornok úr, de én abbul a győzedelmes kulacsbul ihatnék. Damjanich nagyot nézött, asztán nagyot nevetött, oszt aszongya, fijam, majnem tele van, de a tized az egíssz, ha mögfogadod, hogy mámma mást nem iszol. Hát persze, hogy mögfogadta. Damjanich kulaccsairul tudni köll, hogy olyan jó nagy hasasok vótak, nagy gyomrú nagy embörhö valók.

Balogh elkapta a kulacsot, oszt eresszed. Hej, de szerettünk vóna mink is abbul a hírös kulacsbul nyakalni. Égygy pillanat múva Balogh úgy nézött, mint béka a szentöltvítartóbul. Hát abba hírös kulacsba tiszta víz vót...

Oszt akkor Damjanich aszonta: Tudom ám, hogy jó tuggyátok, tik istenátkák, hogy Damjanich csak akkor kortyolgat, ha biztos a győzelöm. De most vizet ittam, hogy tik mög bornak lássátok. Bennetök bíztam, de a győzelömbe még nem egíssen.

– Erre aszongya ez a Balogh: A tábornok úr minekünk bort ivott, saját magának mög vizet ivott?! Hogy löhet ez?

– Hát idefigyejj, fijam! Én furfangos löhetök az ellenséggel, veletök mög köll is, de sajátmagammal nem löhetök. Mások mongyonak, amit csak akarnak, de a legfontosabb, hogy maga Damjanich ne mondhasa Damjanichnak, hogy azé buktál, mer ittas vótál.

Hát így vót, mikor Damjanich bort prédikált, oszt vizet ivott.

A váci csatába, mikor mán szuronyra möntünk, Damjanich a szürke lován elővötte a hírös kulacsot, magosra tartotta oszt úgy csurgatott a mönnyei, vérvörös ménösi borbul a földre, hogy mindönki lássa, asztán éggy jót húzott belülle...

Errül a zöreg Kajárirul tudni köll – folytatta Antal bácsi, a mesélő – hogy ameddig csak bírta a lába, mindön esztendő októbér hatodikáján elgyalogolt innest Varnyasrul igenyöst Mácsára, estére mög visszagyütt. Éccör tán kilesték, hogy mi a jó isten csudáját csinál az ott. Hát aszongyák, körösztot vetött, imádkozott Damjanich mög Láhner sírjáná. Oszt utánna elővött éggy flaskó vérvörös ménösi bort, locsolt a sírra, aztán ű is iszogatott. Szép lassan, éggy korty Damjanichnak, éggy korty Láhnernek, éggy korty mög magának Kajárinak.

A magyar honvédek Nagyvarnyason

Szabó öregapám mesélte

– „Sosé felejtöm el, (1944) szeptembör huszonkettedikérül huszonharmadikára vót. Gyüttek szögényök Arad, Világos felül. lélondzsolva, csatakosan, soknak vérös a köppenye. De rönd vót. Itt, az úccán, az árok partján pihentek lé, fejük alá a sisak, vagy a bornyú, a köpönyegöt magukra terítötték. Úgy. Úgy, mint mink a tizennégyi háborúba. Hítuk űket, szögényöket, hogy

gyűjjenek be, mosgyonak, ögyönek, igyonak, pihennyönek ágyba – nem és nem! Oszt akkor aszongya égygy szakaszvezető: Idefigyejjön, bátyám! Ércse mög. Hónap, hónapután itt lösznek az oroszok mög az olájok. Ha mögtuggyák, hogy maguk ennyire szeretni mertek minket, maguknak nagy bajuk löhet. Öregapám így folytatta: Akkor hát mink möntünk ki hozzájuk, az árokpartra. Kivittük a szalonnát, paprikát, paradicsomot, tejet, oszt égygyütt vacsoráztunk. Olyan vót ez, fiam, mint az a hírös „utolsó vacsora”. Akkor éréztük igazán, hogy úk a mi igazi magyar katonagyerökeink. Mer még akkor is védtek minket, mikor mán nem lösznek.

Nagyvarjas – 1944

*„Mikor tíz napig mögint magyarok löttünk” avagy „oroszok idejibe vót...”
(1944 ősze Nagyvarjason)*

Köll egy kis bevezetés...

1944. augusztus 20-án a szovjet hadsereg Moldovában támadást indított a német–román seregek ellen. Néhány óra alatt áttörte a román csapatok állásait s megindult Bukarest felé. Augusztus 23-án Mihály király vezetésével Románia szembe fordult addigi szövetségésével, Németországgal és átállt a Szovjetunió, Nagy Britannia és USA oldalára. Antonescu Államvezetőt (Conducător) letartóztatták, majd átadták a szovjeteknek. A két tűz közé került németek súlyosabb vereséget szenvedtek, mint Sztálingrádnál. Az akkori magyar–román határon csak néhány német hadosztály roncsai vergődtek át. (Velünk ezt nagybetűs Felszabadulásként ünnepeltették 45 évig. Ilyenkor Aradon mindig volt elegendő mititej és sör. Még a nagyon „fogyókúra” nyolcvanas években is, amikor az alimentárban ürességen, jobbik esetben sajnálkozáson kívül aligha lehetett egyebet kapni. Mi varjasiak ilyenkor is a

határban dolgoztunk, kendert vágunk vagy már lomboltunk. Muszáj volt. A kenderföldön valahogy nem sok szó esett eme örök dicsőségű napról...) De vissza 1944-be!

Berlinben szó szerint derült égből villámcsapásként hatott a hír. Nem úgy Budapesten. A magyar titkosszolgálat már 1943-ban megszimatolta, hogy Bukarest a különbékéről tapogatózik az angoloknál, amerikaiaknál. 1944 tavaszán már azt is tudták a magyar fővárosban, hogy Antonescu egyetértésével – akiben Hitler mindenkinél jobban megbízott, senki se érti, miért? – román megbízottak titokban kapcsolatba léptek Moszkvával. Avval a hatalommal, akiket maga Antonescu nevezett „istentelen, hazátlan bitangoknak, az emberiség legnagyobb gonosztevőinek”.

A magyarok még huszonharmadika éjszakáján elrendelték a határzárát, riadóztatták a határvédelmet, mert hisz Mihály király rádióbeszédéből világosan kiderült, hogy országa felmondja az 1940-es II. bécsi döntést s a szovjetekkel szövetségben szerzi vissza azt az Észak-Erdélyt és Székelyföldet, mely éppen e, Románia által kért (!) döntés nyomán került vissza Magyarországhoz. Ez mindenképpen román hadüzenetnek tűnt.

Magyarországot a lehető legrosszabbkor érte a bukaresti fordulat. A magyar honvédség leginkább felszerelt, legharcképesebb alakulatai kemény, véres csatákat vívtak az ezeréves határon, fönn az északkeleti Kárpátokban. Áprilisban 30-35 kilométerrel hátrább szorították a szovjet csapatokat, majd augusztus végéig három erős támadásukat verték vissza. Sztálin Vörös Hadserege lényegében ott toporgott augusztus végén, sőt még október végén is, ahol tavasszal. A magyar védelmi rendszert, az Árpád-vonalat nem tudták áttörni. Csak hátba támadni – a Romániához tartozó déli Kárpátokon és Dél-Erdélyen keresztül.

A budai Várban egymást érték a titkos tanácskozások: mi a teendő? Horthy és a magyar vezetés előtt három lehetőség állott:

1. azonnali, feltétel nélküli fegyverszünet (de nem átállás!) a Szovjetunióval és szövetségeseivel, kihasználva a németeket ért bénító sokkot.

2. Hitlerrel együtt harcolni mindhalálig! (Ennél azért jóval okosabb volt az a kormány. Majd a vérgőzös fantaszta, Szálasi fogja ezt megtenni, miután 1944. október 16-án Horthy lemondatták és letartóztatják a németek.)

3. Minden áron el kell kerülni a szovjet megszállást, ezért kitartani és harcolni keleten. A Kárpátokat minden erőnkkel védjük, míg az angolszászok ide nem érnek – tudatta Horthy Hitlerrel. Churchill, az egyébként kommunistaellenes brit miniszterelnök olyasmiket sejtetett, hogy a nyugatiak nem vennék rossz néven, ha a magyarok a Kárpátokon kívül tartanák Sztálin csapatait. Gondolni kell a háború utánra is... Budapest e mellett döntött. Azt hitték, ez a kisebbik rossz. Nem tudták, honnan tudhatták volna, hogy Anglia és Amerika ekkor már szép csendben Sztálin zsebébe „csúsztatta” kelet- és közép Európa népeit, románokat is, magyarokat is, mindenkit, ahová csak a szovjet hadsereg beteszi a lábát. Úgy látszik, a magyaroknak úgy kellett volna rántottát sütni, hogy nem szabad feltörni a tojáást.

A magyar hadvezetőség elrendelte az általános mozgósítást. Sebtében, hiányosan felszerelt, hiányosan kiképzett pótalakulatok állottak fel, melyeket sürgősen a székelyföldi Háromszéktől Szegedig húzódó, „belső” magyar–román határra vezényeltek. Nem kell ölbe tett kézzel várni az elkerülhetetlen orosz–román támadást, csapjunk oda minél előbb! – mondogatták a politikusok és katonák. Jó pozícióból kell fegyverszünetet kérni, akkor van miből engedni, esetleg alkudni. „Kemény f...sszal, kemény ököllel köll bálba mönni!” vagy: „A vitéz katonát az ellenség is tisztöli.” – mondogatták a bakák. Szinte minden magyar katona, közlegénytől a tábornokig tudta, hogy ezt a háborút már nem lehet megnyerni.

Most kicsit előreugrunk.

Nagyvarjason egy honvédtiszt jó hangosan jelentette ki: „Hitler bolond! Nem állította meg az oroszokat a Don, nem állította meg a Dnyeper, nem állította meg a Bug, nem állította meg Dnyeszter, nem állította meg a Prut, nem állította meg a Duna, majd pont itt ez a Büge fogja megállítani?! Bemegyünk Dél-Erdélybe, a románokat elintézzük, az oroszokkal meg kezét fogunk!”

– *„Mindön este úgy feküdtünk le, hogy nem tultuk, magyarokra vagy oroszokra ébredünk...” (Tóth Rozália, „Kistótné”)*

A bukaresti események felbolydították az embereket. Hírek, rémhírek kavarogtak. Gyűnnek az oroszok... Még élt 1848–49 és az I. világháború emléke. Még éltek azok, akik a „nagy háborúban” (1914–18) szembenéztek a muszkával, fogságba kerültek. Ők legalább tudtak valamit, megtanultak valamicskét oroszul. „Nem tudom, milyen lössz, de hogy jó nem lössz, az biztos” – mondta az öreg Kórodi. A trianoni államhatár túloldalán kifürkészhetetlen dolgok történtek. A magyarok úgy lezárták és oly éberem őrizték, hogy, ahogy mondták, még egy légy sem repülhetett át tudtuk nélkül. Persze, a román felderítés működött, de semmi bizonyosat nem tudtak meg, csak annyit, hogy a magyar mostantól megint nyílt ellenség s készülődik. Az éjszakai nyugodalmat gyakorta fegyverropogás, világítórakéták fénye verte föl. A cséplés még tartott. Az aradi határban a granicsárok lövészárkokat ástak, rendszeresen razziáztak a faluban, idegenek után kérdezősködtek. A háború már nem számított szenzációnak. Azon a nyáron az amerikai bombázók rendszeresen támadták Aradot, vagy tovább repülve, Magyarországot. Robbanó és gyújtóbombákat dobtak le, állítólag a búzatáblákat, majd az asztagokat próbálták felgyújtani.

Egy sérült amerikai bombázó, nyilván terhétől akarván szabadulni, az Újsortól nem messze, a tornyai határ felé – egy nehézbombát dobott le. Ember volt az amerikai pilóta, nem csak katona – mert szó nélkül engedhette volna Nagyvarjasra

is a rakományát. Később, mi gyerekek néha kijártunk oda „bombagödröt nézni” és azt játszottuk, hogy „milyen nagyot szólt a bomba”. Makacsul ismétlődő mese volt, hogy az amerikai és angol gépek (nappal csak az amerikaiak támadtak akkoriban!) töltőtollnak, ceruzának, karórának, borotvának álcázott robbanó szerkentyűket dobnak le, osztt aki hozzányúlt, az „odalött”. Ám senki sem talált ilyet, csak „úgy hallották”. Azt is „hallották”, hogy az aradi határban egy embör hogy járt? Hát úgy járt, hogy nézte a szép fínyös bombázókat, kint az udvaron, mikor osztt valami jó pofán csapta. De nemcsak hogy jó pofán csapta, hanem még röttenetösen büdös is vót. Pont, mint az embörsz...r. Hát odakapott ez az embör, jó szétkenyi, hát tölleg az vót. Embörsz...r. (Ez megtörténhetett, mert a bombázókon volt vécé is. Az emésztés meg ijedség következményeit a repölök nem vitték haza, hanem együtal azt is az ellenségre szörták.)

– 1944. szeptember 2-ára a magyar hadsereg felvonult a határra. Az Arad – Radna – Lippa elfoglalására irányuló támadás eredetileg szeptember 4-ére volt kitüzve, de ezt kétszer elhalasztották. Hosszú lenne erre kitérni, mindenesetre érdekes e halogatás oka. A lényeg, hogy valóságos magyar-román „idegháború” kerekedett. A román katonák, tisztök a közlegényig, naponta rágódtak a kérdésen: Dar ce dracu fac unurii²?! A „töloldalón” is türelmetlenek voltak, alig lehetett visszafogni öket, „bicskázhatnékjuk” volt. Szemtanük véleménye szerint a honvédség harci szelleme kitünö volt.

A magyar főerök a Battonya – Kevermes – Kétegyháza szakaszon sorakoztak fel. Tornya – Nagyvarjas – Nagyiratos irányában – Arad célponttal, a 6. honvéd póthadosztály támadott, Dombegyháza irányából, az Arad felé vezető „küvesúton”, „tötésön”. Ez az alakulat akkor 6–7 ezer emberből állott, 12 elavult, első világháborús könnyűágyúval. A legénység részben fiatal, alig képzett, jó részben idösebb tartalékosokból állt. Felszerelése igencsak hiányos volt. De akkor ez volt! Pécska

² Mi a francot csinálnak a magyarok?

irányában az 1. póthuszárezred nyomult, majd átkelt a Maroson és este felé már túl Aradon, Lippakeszi felé járt. A legerősebb alakulat, az 1. honvéd páncéloshadosztály, kb. 82 harckocsival (román adat) Kürtös (Curtici) – Kisiratos – Sofronya térségében indult rohamra. Most idézünk Szabó Péter – Számvéber Norbert: A keleti hadszíntér és Magyarország, 1943-1945 c. alaposan dokumentált, hitelesen megírt könyvéből: *„Az Arad elleni magyar támadás szeptember 13-án hajnalban kezdődött meg. A 6. tábori póthadosztály csak addig haladt előre, amíg reggel 6 óra tájban Nagyvarjas közelében bele nem ütközött a román 1. hadsereg 7. területi hadtestének 1. kiképző lovashadosztálya által tartott állásokba. Az 1. páncéloshadosztály részei 9 óra körül lépték át a magyar–román határt. Az első harccsoportjának előretörése a román lovasságot Kürtös és Mácsa között érte. A magyar páncélosok felbukkanása a románokat nagyon meglepte. A sorozatvető-tűz is jelentős veszteségeket okozott nekik. Az 1. kiképző lovashadosztály ezért Pankota – Világos irányába vonult vissza. A magyar harccsoport egyes részei Kürtös déli részén Nagyvarjas felé fordultak és visszavonulásra kényszerítették a 6. tábori póthadosztályt feltartóztató román erőket. A harccsoport zöme üldözte a visszavonuló románokat és azokkal csaknem egy időben érte el Aradot.”* (Eddig az idézet.) Nagyon is valószínű, hogy Nagyvarjasra jött a hadseregpárancsnok, Heszlényi József altábornagy és vele a 6. póthadosztály parancsnoka, Vukováry György vezérőrnagy is. Mert Heszlényi az a fajta hadvezér volt, aki mindig a tűzvonalba ment, ha a helyzet úgy kívánta. Kitűnő, jól képzett katona volt, de súlyos gyomorbeteg. A háború végén öngyilkos lett.

A bevonuló honvédcsoportok azonnal megszervezték a megszállást, tilos volt az utcai csoportosulás. Nemzetőrség alakult a „tizennégyi háború” nagyvarjasi öregbakáiból a rend biztosítására. Hogy hogy is volt, többen mesélték, nagyjából ugyanúgy: „Mán vége vót a cséplésnek, Mákos Pétör bácsiná osztottuk a részt. Éccör csak mögerősödött a lüvöldözés, aztán

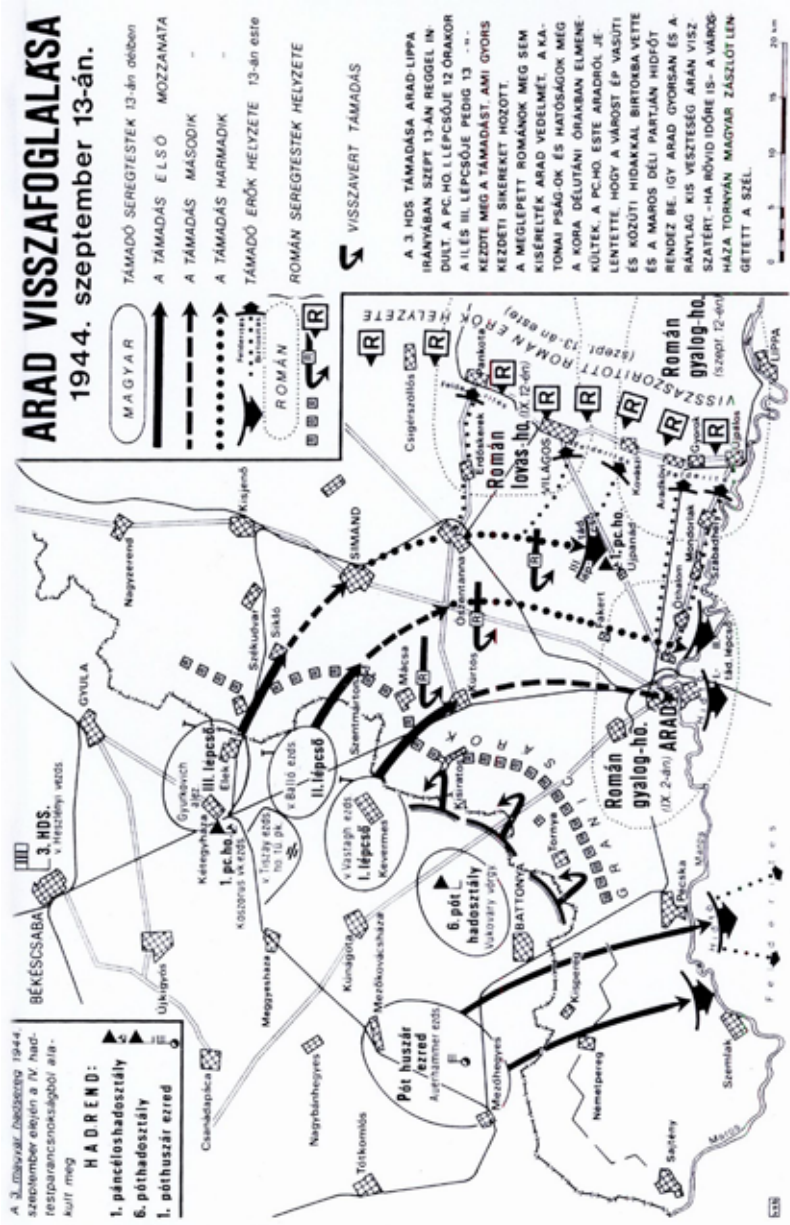
csönd lött. Nem is nagyon hederítettünk rá, mer mán napok óta így vót, szinte mögszoktuk. Hát ahogy osztyuk a részt, láttyuk közbe, hogy katonák mőnnek Arad felé. Aszittük, románok. De mintha mégse pont azok lönnének, valahogy mások. A sisakjuk is olyanforma, mint a románoké. Éccőrcsak beszél az egyik katona: Pálinkás jónapot aggyon az isten, embőrök! Vannak még itt románok? Akkor oszt eltátottuk a szánkat: hát maguk magyarok?! Erre ahonvéd olyat mondott, amibül rögtön mindönki biztos lött, hogy magyar, mer aszonta: Hát, hogy a búbánatos öregisten kacskaringós f...ba ne lönnénk mink magyarok?! (A vallásos asszonyok ezek hallatára elszőrnyedtek.) Amikor tíz nap múlva a tépett, elgyötört honvédek visszavonultak, ha lehet, még színesebben, kreatívabban káromkodtak. (A vallásos asszonyok ezek hallatára ismét elszőrnyedtek.) Az egyik nagyvarjasi öregasszony azt találta mondani: Nem csuda, hogy a jóisten nem engedi győzni a magyarokat, mer ilyen borzasztó csúnyán beszélnek! Mire annyit fűzött hozzá az egyik baka: Mőg az se enged minket győzni, drága mama, hogy az oroszok annyian vannak mint az oroszok, oszt annyi a tankjuk, hogy még a kútra vízé is avval járnak! (Bojtos Jóska bácsi mesélte.) E rövid, frappáns és világos stratégiai-taktikai okfejtés, sajna, nem jutott el a legfelsőbb hadvezetéshez. Pedig ki tudja, hogyan alakul a háború, ha a magyar bakák megszívlelik a nagyvarjasi vénasszony hadászati koncepcióját.

Közbe volt nagy sütés-főzés, kínálgatás, ölelgetés, könnyek. Előkerültek a rejtegetett piros-fehér-zöld zászlók, pántlikák, ahinek nem volt, piros-fehér muskátlit tett az ablakba.

A magyarok pár óra alatt elfoglalták Aradot és még aznap, szeptember 13-a estéjén az 1. honvéd pánfélshadosztály megközelítette Ménest (Miniş) és Ópálost (Păuliş). Cél: a Maros szorosának lezárása Radna – Lippa térségében és az attól keletre lévő hegyekben, mielőtt Sztálin hadserege kiér a Magyar Alföldre. A Maros kijáratát jól kiképzett, jól felszerelt és elszánt alakulat védte: a radnai román altisztképző iskola

növendékei, megerősítve más egységekkel, Alexandru Petrescu ezredes vezetésével. A magyar csapatok súlyos veszteségeket szenvedtek, de makacsul, dühödten tovább támadtak („atacurile furibunde ale armatei ungare”). Szeptember 16-án véres harcokban, olykor kézitusában, szuronyrohammal elfoglalták a Ménes fölötti magaslatokat, karnyújtásnyira volt a siker, mikor beavatkoztak a harcba a szovjet 53. hadsereg 18. harckocsihadtestestének alakulatai. A csata eldőlt, habár a magyar páncéloshadosztály Zimándújfalunál, az un. Carolcsatorna pénzespusztai hajtúkanyarában szeptember 20-án szép győzelmemel zárta a „partit”. Kilőttek 23 szovjet tankot, saját veszteség nélkül – de ez már nem állíthatta meg a Vörös Hadsereget, csak lassította. Pécskát két napig védte egy rendőrökből, csendőrökből és utászokból álló, 240 fős magyar csoport.

Fejezetünk végén idézünk Illésfalvi Péter – Szabó Péter – Számvéber Norbert: Erdély a hadak útján 1940-1944 című könyvéből: *„Szeptember 22-én a szovjetek folytatták előnyomulásukat Aradtól északra. A támadók (...) elérték a Nagyvarjas kelet – Kürtös – Nadab – Zerénd vonalat. A magyar 3. hadsereg balszárnya Ópécska – Kürtös terepszakaszon vonult vissza a határ felé. A II. tartalékhadtest arcvonala este Tornya dél – Nagyvarjas keleti széle – Kisiratostól hat km-re keletre – Kürtös vonalában húzódott. A német légielőfelderítő repülőgépei a magyar főellenállási vonal előtt 60 szovjet páncélost számoltak meg.”*

Gosztonyi Péter – A magyar honvédség a második világháborúban, Európa Könyvtár, 1992., Budapest. A térképet tervezte és rajtolta Somorjai Béla.

Oroszvilág...

Szeptember 23-án délelőtt begyűttek az oroszok. Hát ilyen hadsereget még nem pipált se a világ, se a falu. Az újdonságra különben is fogékony nagyvarjasi nép pár orosz szót tüneményes gyorsasággal megtanult: bárisnya, dávaj csász, vódká, alkohol, joppojmáty és nyét kultúrá. A falu jámbor lakói bepillantást nyerhettek az eredeti, pikáns szovjet háborús konyhaművészet remekeibe. Nagyanyáméknál a csirkék, tyúkok, kacsák ott hátul az udvarban, nemtörődöm módon fogadták a távoli, különös jövevényeket. Az egyik, alkoholtól erősen befolyásolt orosz lement a tyúkok közé és géppisztolyából jól megszórta a baromfiállományt. Két-három tyúk, kacsa hősi halált halt. De már ott volt a másik orosz, szintén alkoholtól stb. stb. – egy fél vödör benzinnel. Az áldozatokat, úgy tollastól, jól beáztatták ebbe benzinbe, majd telefondróttal felkötötték őket az eperfa ágára és meggyújtották. Mikor a lángok kialudtak, szuronnal lekaparták (és tán kibeleszték) a menüt és jóízűen megették. A boltból kiitták a kölnit és a denaturált szeszt. Óriási marhacsordákat hajtottak magukkal, az élelmiszer utánpótlás saját lábán érkezett. Apám mesélte, hogy a kutyafuttában letisztogatott marhacsontokról a gondos nagyvarjasi asszonyok leszedegették a húst és a fél falu két hétig finom marhafasírtot és marhahúslevest ehetett, a „felszabadító” Vörös Hadseregnek jóvoltából. Bókáéknál működött a hadimészárszék. Mikor a katona gyomra tele van étellel-itallal, kell a nő! A bárisnya. A falubeli lányok, fiatalasszonyok elbújtak, koszos rongyokba öltöztek, korommal öregasszornynak maszkírozták magukat. Néhányan párnát raktak a hasukra, mert, állítólag az „állapotos asszonyokat az oroszok se bántják”. Nem tudni, milyen s mennyi tapasztalatot szereztek az asszonyok, erről nem beszéltek. „Aszongyák”, hogy Sofronyán megtalálták a Neumann gyár egyik lerakatát, sok hordónyi tiszta szesszel. A hordók csapaverése úgy történt, hogy beléjük lőttek. Sisakba, csajkába, ki mibe meregette a drága nedűt, volt aki a tenyeréből

szürcsölte. Aztán ott összeestek, arccal a bokán felül érő szeszbe. Kellemes halál... „Hát ezek úgy átitták magukat a másvilágra, hogy tán a föltámadásig se józanodnak ki” – mondta az öreg Koválik Lajos bácsi. „Átitták...” Erről jut eszembe, hogy Víg sátor mög mögpróbálta „visszainni” a lovát. Víg sógoréknak nem volt gyerekük, de volt két szép lovuk. Szabó öregapám mesélte, hogy mikor jöttek hazafelé Aradról, Víg sógor már (szokás szerint) szunyókált, de a lovak minden kocsmá előtt lehúztak és megálltak. Maguktól. Víg sógor ilyenkor fölébredt és ivott valamit.

Ez öregapámat két cáfolhatatlan alapigazság (axioma) fölismeréséhez vezette el:

1. tényleg, milyen okos egy állat a ló;
2. tényleg, ez a Víg sógor mönnyire szeret inni.

Hát ezeket a szép és intelligens lovakat zabráltá el az orosz. Víg sógor könyörgött, rimánkodott, káromkodott – hiába. Hát akkor möncsük, ami mönthesó! A szovjet vitézek valami benzineskannában tartották a szeszt. Mikor estefelé szokás szerint holtrészegre itták magukat, Víg sógor mutyiban kitöltött magának két-három üveg szeszt és kúti vízzel pótolta. („Gondoltam, visszaiszom legalább az istráng árát.”) Ám az egyik katona fölébredt s ivott. Abban a pillanatban észrevette a disznóságot s rögtön észrevette a bánatos-elégedett, tökrészeg sógort is. Minden világos. Fásiszt, fásiszt, pártvizán – üvöltötte és lövöldözni kezdett. Erre átrohant egy tisztféle, aki miután megtudta, mi történt, röhögni kezdett s csak annyit mondott: Jop tvoj máty, tátuská! S visszaadatta az egyik lovat. Ilyenek voltak az oroszok, a háború szenvedései által koravénné, kiégetté tett nagy gyerekek.

Bókáéktól is ellovagolt egy kozák, toronyiránt Sofronyára, két vödörrel. „Aszongyák”, úgy ért vissza, hogy kezében a két vödör, szájában a gyepló! A két vödör jó félig volt szesszel, de a kozák olyan részeg volt, hogy mikor megállt a ló, lebukott

s nem tudott lábra állni. Tálás Kiss Lajcsi, akit Nagyvarjasról Magyarországon át Belgiumig sodort a sors s ott is halt meg, mesélte a hatvanas években, mikor egyszer hazajött: „Hát besoroztak engem is. Székesfehérvárt védtük. Rettenetes sok orosz elesett, közülünk is jó páran. De azt sose felejttem el, mikor egyszer csak azt látjuk, hogy a ránk vadászó oroszok valami bugyirózsaszínbe vannak. Hát az is volt. Finom selyem rózsaszín bugyik. Nem hittünk a szemünknek, pár percig célozni se tudtunk a röhögéstől, pedig nem röhögésre való idő volt az. Hát kiderült, hogy feltörték egy fehérnemű vagy bugyiraktárat, de mán nem volt idejük hátizsákba pakolni, hát úgy csizmán át, nadrágra föl a bugyikat, biztos a bárisnyáknak. Három ruszki örökre ott maradt, az egyiket tizenkét bugyi virított, mögszámoltuk.” Hát igen, ezek a katonák elvadultak, rengeteg kegyetlenséget elszenvedtek s rengeteg kegyetlenséget osztogattak. Más volt az életmódjuk, gondolkodásuk. Egyöntetű vélemény szerint a kisgyerekeket nagyon szerették, ilyenkor ellágyultak, akinek fényképe volt, mutogatta és sírt. Cukorral, kenyérral, hússal – kinek mije volt, kínálgatták a gyerekeket. Főleg az idősebbek.

1944 szeptemberében, tíz nap alatt Nagyvarjason három hadsereg váltotta egymást, a román katonaság, a magyar honvédség és a Vörös Hadsereg. Ilyen soha nem volt a falu történetében. Igaza lett az öreg Kórodinak: „Nem tudom, milyen lössz, de hogy jó nem lössz, az biztos.”

Honvédek, rádiók

A Nagyútcán lakó özv. Bojtos Józsefné, leánykori nevén Sirkó Anna (sz. 1950) meséli: Leendő apám is, mint sokan mások, a háború alatt átszökött Magyarországra.

Ott aztán Szegeden berukkolt a hadseregbe, magyar honvéd lett. A légvédelmi tüzérséghez került, a gépágyúsokhoz és később tizedessé léptették elő.

Ott volt az 1944-es nagy csatákban, súlyosan megsebesült.

Magyar légvédelmi üteg Sikró János tüzér tizedessel

Kórházban kezelték, még Varsóban is. A végén orosz fogságba került, 1948-ban engedték haza. Apám, ha lehet így mondani, szerencsés volt, mert életben maradt, de egész életében kicsit bicegett. De ott maradt, örökre, jelöletlen sírokban két nagybátyám. Apám és anyám családjából egy-egy legényt vett el a háború. Édesapám testvére, Sirkó István hősi halált halt. Édesanyám testvére, Prókai István hősi halált halt. Magyar honvédek voltak. Halottak napján kétszeresen gyászolt a család. Nálunk aztán nem volt kérdés, anyámnak vagy apámnak fáj-e jobban, ami történt?

Hogy is volt, mi is volt?

Valamikor az 1960-as éveinek elején egy Aradról jött pártaktivista (kiküldött, kutyaütő, ahogy a varjasiak maguk közt nevezték) „befurakodott” egy olyan beszélgetésbe, ahol egykori „átszököttek”, veterán magyar honvédek idézték föl háborús élményeiket. Ez a rettegett pártkorifeus úgy gondolta, most jól megleckézteti őket:

– Aztán miért is szöktek át maguk a rabló, fasiszta Horthy hadseregébe?!

Mindenkibe beleszorult a szó. De Oláh Jóska bátyánk, nem először és nem utoljára – fején találta a szöveget: Tuggya azt maga nagyon jól! Maga ezt jobban köll tuggya, mint mink, buta parasztok. Ha mög nem tuggya, milyen pártoktató maga?! A pártembör eloldalgott. Tanulság: legjobb védekezés a támadás.

Talán még jobban megvilágítja a kérdést a rádiók „kivégzése” (mint tüneti kezelés...). Lássuk sorjában.

A History BBC Világtörténelmi Magazin 2014. áprilisi száma cikket közöl az 1940-es II. bécsi döntés hatásáról, Észak-Erdély visszacsatolásáról. Ablonczy Balázs A visszatért Erdély, 1940–1944. című munkájában írja, szó szerint idézzük: *„Azok a magyarok, akik a visszacsatolt területeken éltek, nyilvánvalóan örültek, azok a dél-erdélyi magyarok pedig, akik a visszacsatolásban reménykedtek, megdöbbenek: Aradon volt, aki kidobta a rádiót az ablakon az új határvonal hallatán. A város és a környék magyar közössége meg volt győződve róla: mivel Horthy Miklósné Purgly Magdolna Arad megyei birtokos családból származott (Sofronyán született. Sz. I.), kizárt dolog, hogy a város Romániánál maradjon. Mivel nem így történt, rögtön megindult a spontán lakosságcsere is.”*

(A szerző utóbbi mondatát nem vitatjuk, csak kiegészítjük: nem egészen spontán volt az, és nem egészen lakosságcsere. Dél-Erdélyből (beleértve Nagyvarjast is) 1944-ig közel százezren menekültek, léptek át Magyarországra, rengetegen családotól, itt hagyva házat, földet. A háború után sokan visszajöttek. „Mög is ötte a fene. Hát itt is, ott is Sztálin lett az úr” – mondta például az angol fogságból hazajött Kálmán bátyám. Anyám másik testvére, János bátyám, aki 17. születésnapján, 1940. szeptember elsején, két nappal a bécsi döntés után lépett meg, majd igen kalandosan szökött meg az orosz fogságból és 1945-ben „visszaszökött” haza, csak annyit mondott: „Nem vehettem a hátamra egész Nagyvarjast, oszt át a határon.” Hát igen, a szülőföld, az a nagyvarjasi falutornya...)

A másik rádió földhözvágása távolabb történt, 1954-ben, mikor Puskásék a labdarúgó világbajnokság döntőjében kikaptak a németektől. Egy szentegyházai székely ember a három-kettő hallatán úgy csapta földhöz a rádióját, mint a taknyot. Hiába, *ha a nagy és édes remények egy pillanat alatt nagy és keserű csalódottsággá romlanak ...* akkor Isten legyen irgalmas a magyar ember rádiójához!

„Ti vagytok a mi katedrálisaink”

(avagy egy halom dolog a halmokról...)

Nagy költőnk, gondolkodónk, vigyázónk, Illyés Gyula látta meg bennük a „mi katedrálisainkat”.

Sok mindenfelét „tudott”, hallott a Kéthalomról, a Lacsindáról, a Pinter-, a Csárda-, a Vágott-, és Bóka-halomról a nagyvarjasi ember is. Mert mindenki képzeletét izgatta – mozgatta, hogy mé is vannak azok ott, kik csinálták őket, mikor?

Most lássuk, mit mond a régészet, történelem, tudományosság a halmokról – vagy más néven kurgánokról, kunhalmokról, tatárhalmokról, törökalmokról, hunhalmokról, földpiramisokról?

Győrffy István (1884–1939) néprajzkutató, történész úgy összegezett, hogy többségükben Árpád honfoglalása (895–896) előtti építmények, vagyis döntő hányadukat Kr. e. 2300 és Kr. u. 750 között emelték. Kik és miért? A kutatások szerint a kelet felől jött úgynevezett (un.) kurgánok népe, majd a halomsíros temetkezések népe (Kr. e. 700–400) „alkotta meg” a halmokat. Tovább vitték ezt a szokást, rítust a szkíták, jazigok (= jászok), hunok, avarok és a magyarok, akik magukat is szkíta–hun ivadékoknak tartották. (Tartják, tartjuk?) Közép-Ázsiától a mai Franciaországig megtalálhatók, legnagyobb számban a Kárpát- medencében. Az ezeréves Magyarország területén, főleg az Alföldön több, mint 40.000 (!) halom (vagy már csak a helyük) található, amikből csak alig 4% régészetileg föltárt.

Napjainkra alig 1500–1700 maradt jól észrevehető, tényleg halomnak látszó halom. Ha olykor a Lacsindára, Kéthalomra tekintünk – gondoljunk arra, onnan négy-ötezer év néz vissza ránk, titokzatosan, némán. Évezredek keservének, örömének, népek pusztulásának és népek dicsőségének néma tanúi ők. Szakrális (=szent, vallásos, érinthetetlen, tabu) terek. Áldozó és áldozati helyek, később, a középkorban némelyiket „akasztófadombnak” használták. Típusuk, rendeltetésük szerint vannak sírdombok (temetkező halmok) – ilyen lehet a Kéthalom, a Lacsinda, általában 5–10 méteres magassággal, 20–50 m átmérőjű alappal. Mijé ekkora munka? – kérdezte és kérdezheti ma is a nagyvarnyasi embőr. E kérdésre csak kérdés lehet a felelet: miért épültek gyönyörű templomok, paloták, miért a szobrok, festmények, dalok, táncok és versek? Miért a szerelem, a születés, a halál? És miért a miért?

Vannak aztán un. őrhalmok, ősi megnevezéssel vigyázóhalmok, strázsahalmok. (Mostmár) alacsonyabbak, kisebb alappal. Régebben valószínűleg kúposabbak, magasabbak voltak. Innen figyelték a határt, a tájat, veszély jöttkor jelzőtüzek lobbantak rajtuk. Ilyen talán a Pintér-halom, Bóka-halom. S végül vannak a „hármashatárhalmok”. Ez lehetett a Csárda-halom, amit az 1980-as években egyszerűen ledőzeroltak. (Vajon kinek bánthatta azt a szemét szemét?!)

A Békéscsabán élő Szelekovszky László, a halmok tudós kutatója, csodálója és fényképezője a következőket írja: „A ‚pávaszemes’ halomcsoport külső köreinek alkotó tagjai még a román határon túli Kisvarjas, Nagyvarjas, Kis- és Nagyiratos, Tornya, stb. térségében lévő Marcika-halom, Barát-halom, Világos-halom, Lacsinda-halom, Bóka-halom, Kéthalom, Pintér-halom.” Eddig az idézet. Magyarázat: ha képzeletben felülnézetből, vagy térképen, vonalakkal összekötjük a halmokat, egy pávatoll mintái tűnnek elő. Vagy a Naprendszer, a bolygókkal, holdakkal, melynek középpontja, a „Napja” a dombegyházi Attila-halom. Miért Attila-halom?

A kéthalom

Már az ezerhétszázas években feljegyezték azt az ősi néphagyományt, hogy világhódító Attila, „Isten ostora” Engaddiban (Enyeden) született, Zeleméren nevelkedett és Dombegyházán temették el. (A hunok nagy királyára vonatkozó mondákat, hagyományokat, adatokat az eleki születésű Radnai Mikes gyűjtötte, rendszerezte az 1960-as években. Könyvének címe: A dombegyházi Attila-hagyomány új megvilágításban). Így volt, nem így volt? Ezt csak a Jóisten s a halmok tudnák megmondani.

Elhordják a Lacsinda halmot

A nagyvarjasi néppel együtt kopnak, fogynak a halmai is. A Lacsinda felét már elhordták kik, kinek az engedélyével, hozzájárulásával?! A művelés–szántás alá vont Kéthalom is mintha alacsonyabb lenne, mint gyerekkoromban. Legalább körbe-körbe szántották volna, de nem, „ahogy gyűtt”, gyalulták. Ahogy bírta a traktor. Mérések szerint az ősi fűtakarótól, bozótoktól, szederindáktól megfosztott és

felszántott, megművelt halmok a „gyalulás”, a záporok, a szél hatására akár 2 centit is kophatnak évente. Ez ötven év alatt egy méter. Játsszunk el az abszurd gondolattal: ha négyezer év alatt is évi két centivel csökkentek volna a halmok, akkor ugye $4000 \times 2 = 8000$ cm, ami pont 80 méter. Így most egy 70–80 méter mély gödör, „mínuszhalom”, anti-domb kellene legyen a helyükön... A sokezer esztendő óvta őket, az utóbbi pár évtized csak rombolta.

Az öregborbé, Katkó Antal bácsi, meg apám, öregapám is mesélte, hogy egyszer régen leástak a Kéthalom nagyobbikába, az Öreghalomba. Hát kincset kerestek, oszt nem tanátak semmit, csak valami tégladarabokat mög lócsontot. „Csak” tégladarabokat meg lócsontot?! Megtalálták egy ősrégi temetkezés fontos, szent kellékeit.

Azok a „tégladarabok” pedig okker-rögök lehettek. Az okker egy meszes ásvány, elsősorban a vasoxid málladéka. Különböző árnyalatai vannak, a mustársárgától a az un. vörös agyagig. Több ókori népnél a test halálának és a lélek halhatatlanságának szakrális jelképe. A vörös agyag a vérrel, mint étellel, erővel hozható kapcsolatba, a kiontott vér pedig mi más, mint a halál. Az okker, vörös agyag tehát összekötő láncszem, „kapu” a földi világ és a túlvilág (varjasiasan: másvilág) között. A lócsontok lovas temetkezésre utalhatnak. (De inkább olvassuk el az interneten M. Nepper Ibolya debreceni régész: Alföldi „földpiramisok” c. nagyszerű írását a püspökladányi Kincsesdombról. Abból megtudjuk, mi mindent rejtenek, mi mindent „tudnak” a mi halomjaink.)

A varjasi határban emelkedő dombok mindig társai, ismerősei, szinte rokonai voltak az itt élőknek. A távozók emlékeikben magukkal vitték a Kéthalmot, a Lacsindát és Pintér-halmot, tetejében a kereszttel. A változó, hőzöngő világból visszatérőket pedig változatlanságuk, állandóságuk és szelíd szépségük várta. Ezek a halmok is részei, teremtői és jelképei a mi Nagyvarjasunknak, önazonosságunknak, a

nagyvarjasiságnak. Ahogy a halmok hozzánk tartoznak, úgy tartozunk mi is a halmokhoz.

A Pintér-halmon lévő kereszt felirata:

Emeltette Kóródi Márton és neje Horváth Erzsébet – 1906

Újraállították a nagyvarjasi – 1968³

Kiskoromban hallottam pár „halom”-történetet, egy részét, úgy lehet, azért mondták el, hogy nyughassak már, érje be ennyivel a gyerök. De tán nyugós kölök is indukálhat, „kipiszkálhat” néha érdekes, szép meséket.

Kezdem a misztikusabb, földöntúlíbb változatokkal.

– Pintér Viktor (Viktória) néni így hozta rám a borzongást:

Éccör régön egy asszony nagyon mögbetegödött. Mindég borzasztó álmái vótak, mindönféle kísértetök, boszorkányok, prikulicsok, ördögök kínozták álmába. Lefogyott, nem vót étvágya sé, már elborzadt a rá váró éccakátul, egíssz éccaka köllött, hogy égjön a lámpa vagy a mécsös, valaki mindég ott köllött lögyön mellette. Vót az már papná, orvosná, még

³ A plébános az 1957-es temesvári Szoboszlay perben életfogytiglanra ítélte P. Ferencz Ervin volt.

Radnára is elmönt a Szűz Máriáhon, de csak nem szabadút. Éccör oszt álmába vagy félálmába mögjelönt éggy nagyon öreg, fehérhajú embör, oszt aszonta: Lányom, ne féjjé. Tudol te imádkozni, ugye? Teliholdkor mönny ki a Kéthalomhon, oszt ájj be pontosan a kettő közé, oda tögyé le egygy égő szentölt gyertyát. Ne félj, mer nem fújja el a szél, akármilyen szél lönne. Oszt akkor indújj el kelet felé a nagyobbik halmot kerüdd mög, éréj vissza gyertyáhon. Mönnyé tovább, mosmán nyugat felé, oszt kerüld mög a kisebbik halmot, oszt mögint a gyertyáhon éréj. Éggy nagy nyócast csinász így a halmok körül. Pont úgy járjá, mint ahogy a nyócast leírnád. Nyóccor csinádd mög a nyócast, közbe nyóccor mondd el a Miatyánkot mög nyóccor az Üdvözlégy Máriát. Sosé né nézz hátra, akármit hallasz, akárhogy félsz. Mögértötted?! Te csak imádkozzá, mög vessed a köröszöt. Nem lössz baj, möggyógyulsz, ha betartod, amit mondtam – evvel a fehérhajú öreg eltűnt.

Oszt az a fiatalasszony kimönt a Kéthalomhon, hódtöltekor. Mindönt úgy cselekedött, ahogy az az öreg monta. Hát az valami borzasztó vót! Valami sötét alakok, akiknek a szöme hejgin parázs vót, állandóan kapkodtak felé, tüzesvással ki akarták szúrni a szömit, a háta mögött mög ordítás, jajgatás, nevetés, sikítozás hallatszott. Hideg szél kereködött, pedig nem is tél vót. De másfajta, finyös, fehér alakok nem hagyták bántani, úgyhogy a sötétek egyre mérgesebbek löttek. De ő csak csináta, ahogy mögmonta neki az a vínség, mer mán ez se vót rosszabb, mint azok az éccakái. Éccör oszt vége lött. Csönd lött.

Oszt többet nem gyüttek elő ezök a rossz álmok. Mán hét napja aludt nyugodtan, szépen – mikor a nyócadik éccaka mögjelönt álmába a fehérhajú, fehérszakállú öreg oszt aszonta:

Lányom, azok a gonosz, fekete alakok, akikkel tanákoztál, azok a fekete gondolataid, a fekete beszédöd, mög a fekete tötteid vótak. De nemcsak azok, amik vótak, hanem azok is, amiket el köllött vóna majd kövessél, ha a lelködet mögszörzi a

Gonosz. Mer a té lelködbe lányom, egy nagy háború vót most a Gonosz mög a Jó közt. A té lelköd mög álmod egy csatatér vót. Mosmán nyugodt löhecc, kiálltad a próbát. Isten veled. Oszt ez az asszony utánna mindönkin szíves-örömet segített, de soha semmit, még köszönetöt se fogadott el – fejezte be Viktor néni.

– A másik halom-eredet az öreg Bóka Gábor bácsitól rövidebben, logikusabban és kevésbé ijesztően hangzott.

Gábor bácsi, mé löttek ezök a halmok – kérdeztem egy ötévesforma gyerek teljes komolyságával.

– Mé, mé? Hát azé, mer a vakondakok dúrták.

– Vakondakok dúrták? Dehát azok nagyon kicsik – mondtam én.

– A té eszöd is kicsi. Az még akkor vót, mikor óriások éltek a földön, oszt a vakondakok is óriások vótak. Mindön óriás vót akkor.

Nem szép nyújtani a mesét, ezért összefoglalom a Gáborbácsi teóriát:

Az óriásembörök magosabbak vótak, mint a templomtorony. Az óriásfák a fölhökig értek. Az óriástyúkók akkora óriástojást tojtak, mint apádék bandájába (zenekarába) a nagydob. A vakondakok mög akkorák vótak, mint egy nagy bika, hát hogyne tuttak vóna ekkora halmokat dúrni. (Tényleg: hogyne tuttak vóna!? Ezt én is beláttam.)

– Szűcs Nándorné Irházi Vera nénitől, aki nagy „szentasszony” (templomba járó, főimádkozó) és alkalmi halottmosó volt, hallottam gyerekkoromban:

Vót egy szép magyar legény, annak egy szépségös ményasszonya. Oszt akkor gyüttek a törökök. A török basának nagyon mögteccött a lány, oszt elrabolta. A vőlegény lóra kapott, oszt utánnuk, hogy kiszabadiccsa a mátkáját. Mán-mán utóérte űket, akkor a basa az emböreivel lékaszaboltatta a magyar legínyt. Eztet látva a ményasszonya kihúzta a basa törjít oszt

szívönszúrta magát. A basa nagyon elkeserődött, mer ű is nagyon szerette vóna magának a lányt. Most micsinájjon? Oszt aszonta, hogy mindegyiket ott temessék el, ahun möghaltak, hogy még a halálba sé lögyönek egymásé. A völegínyt a kisebbik (nyugati) halomba temették, a ményasszonyát a nagyobbikba (keletibe). Hogy mé nagyobb a ményasszony halomja ? Hát azé, mer a török basa aszonta: horgyatok rá jó sok földet, miné többet, hogy érozze az a lány, milyen nehéz nagy bánatot hagyott rám.

(Jóval később olvastam Szent László királyunk és a kun vitéz viadaláról. Előbbi történetben mintha itt-ott ők köszönnének vissza. De itt a sötétség győzött, nincs vigasztalás, csak tanulság, mint egy balladában. Hát bizony, dicsőséges Szent László óta sok minden történt a magyarral...)

– Bojtos (Mese) Jóska bácsi így „tudta” a Kéthalom eredetét: Még nagyon régön a magyarok mög a tatárok nagyon nagy csatába keverődtek itten. Mán vagy három napja öldököltek, de sehogyse nem bírtak egymással. Akkor kiállt egy magyar vitéz oszt odakiáltott a tatároknak: Embörök, nincs értelme, hogy ennyi vitéz hiába pusztuljon! Vereköggyön mög egy vitézötök velem, oszt aki gyöz, azoké a gyözelöm. A tatárok öszegyugták a fejüket oszt asztán aszonták: Röndbe, de nyíllal vívjunk, lóhátrul, messzirül, vágtaiba.

A tatárok nagyon jó nyilazók vótak, ezt ravaszul kieszőlték. De a magyar vitéz nem ijedt mög. Röndbe – mondta. Mikor mögütik a dobot, akkor lüvünk. A két vitéz kezet fogott, oszt ellenköző irányba elkezdött vágatni. Mikor szólt a dob, az a kettő hátrafordult a nyerögbe oszt úgy nyilaztak, mer akkor még úgy is tudtak. Éccörre repült a két nyilvessző, egymást szívön találták, a magyar is, a tatár is möghalt. Ahun möghaltak, ott is temették el űket, egy-egy nagy halom alá A magyarok mög a tatárok belátták, hogy most nem gyözhetik le egymást, ezé mönt ki-ki a dógára. De másnap azok a régi nagyvarnyasiak még vagy tíz kocsi földet vittek a magyar vitéz sírjára, attul nagyobb a Détári tanyája felüli halom.

– Tálás Kiss Pál mögint másképpen tudta.

Idefigyéjjé gyerököm – mondta Pali bácsi – a csillagos ég tükörképe az a sok halom. Biztosan bennük van a Göncölszekér, Fiastyúk, a Hajnalsillag, ez-az, mint egy térképön – csak mög kéne keresni. Mer Dombegyháza, Iratos felé is sok halom van. Én a régi öregöktől azt hallottam, hogy itt vált mög Attila király az ű Csaba fiátul. Attila mönt nyugatnak, Csaba mönt keletnek. Oszt annak emlékre hordták össze a Kéthalmot. Éggyikön állt Attila, a másikon Csaba. Ott vöttek búcsút, oszt sose látták többet egymást.

Ehhez a csillagtérkép-hipotézishez Csík nagymamám és Annus ángyó is csatlakozott, külön-külön, de majdnem ugyanazt mondták: mikor Csaba királyfi elmönt, akkor az itt maradt hunoknak mög magyaroknak aszonta, ha nagy bajba kerültk, csillagfényös éjszakán gyúccsatok tüzet az összes halmokon, hogy az égig látszódjon – akkor leszállunk onnan a Tejútrul, oszt mögsegítünk bennetöket.

– A Gulácsiak meggazdagodásáról

(Ezt a mendemondát többektől is hallottam, majdnem ugyanúgy. Itt most a Tóth Rozália, Oláh Antalné Tóth Veronika (Tótverka) és Bóka Andrásné Bali Julianna (Juci néni) által mondottakat foglalom egybe.)

A Gulácsiak (nagyvarnyasiasan: Gujácsiak) gazdagok löttek. Száz holdnál is több földjük vót. Oszt aszongyák, azé, mer kincsöt tanátak a Lacsindába. Hogy vót, mint vót, azt csak a Jóisten mög űk tuggyák. Tán úgy vót, hogy egy este egy fehérhajú, fehérszakállú, fehér ingbe-gatyába, fekete csizmába mög fekete kalapba ötözött öregembör állított be hozzájuk, hogy Isten nevibe aggyonak neki egy bögre tejet, egy karéj fehérékényeret mög valami vackot az istállóba, hogy elaluggyon. Ezök a Gujácsiak jószívűek vótak, adtak neki inni-önni mög betessékölték a szobába, hogy ott aluggyon. De nem, mongya ez az öreg vándor, jó möglössz ű kint is. Hát jó. De aszongya

*Gulácsy Mátyásné
Tötök Ilona (32),
Márton (15),
Mátyás (13) és
Rozália (11)*

Gujácsiéknek: útét pont akkor köccsék föl, mikor a Hódvilág pont a temető legmagosabb fájának a högyibe lössz – mer ű aztat nagyon möghálálja. De ha nem, abbul nagy baj is löhet. Hát jó. Az öreg Gujácsi, aszongyák, egy kanalat vagy kést tartott a kezibe

egy tányér fölött, hogyha neaggyisten, mögszunnyadna oszt elejti, akkor a csörömpölésre fölébreggyön. Mán éjféel felé járt, mikor a Hódvilág a fa högyihön ért. Na, ébresztő! Az öregembör aszongya: Fijam, hozzá egy ásót mög egy tarisznyát. Ne kérdözz semmit, bízzá bennem, jót akarok nektök a jóságotoké. Hát úgy is lött. Ez a furcsa öregembör aszongya, most Gujácsi fijam, indújj a Lacsindáhon. Én mögötted löszök, de nehogy hátra nézz, mer akkor ezör baj. Ballagtak a hódvilágos éccakába, elő a Gujácsi, hátul ez a vínembör. Éjféel löhetött, mikor odaértek a Lacsindáhon. Akkor aszongya az öreg: mönny át a túlsó odalára, ott látsz egy kis fényösségöt, ott ássá! De nehogy visszanezz! Ott ásott ez a Gujácsi, oszt tanát egy tarisznya aranypénzt!

Van egy másik változat is, minden úgy, ahogy az előbbiben, csak a vége más. Ebben az öregember elől megy. Megáll a Lacsindánál, egy kört rajzol maga körül a botjával és azt mondja

Gulácsy Máttyás (1877-1938)

Gulácsinak, hogy szigorúan hűnyja be a szemét, addig, ameddig hétig magában elszámol, ha ki merné nyitni, abból nagy baj lenne. S ahol fényességet lát, ott ásson. Mikor kinyitotta a szemét, az öreg sehoh se volt, mintha föld nyelte volna el, de ahol állt, ott volt az a fényesség. ” Ott ásott

ez a Gújácsi, oszt tanát egy tarisznya aranypénzt!,,

(Megfejtettem a Gulácsiak titkát. Elárulom: valóban kincset találtak! Az eszükben, szorgalmukban, kitartásukban.)

Búcsúzó

„Nagy az idő kereke, évönte csak egyet fordul” – mondogatták Nagyvarjason. Majdnem százötvenszer fordulhatott azóta, hogy a fehérhajú, fehérszakállú aggastyán, talán utoljára, megjelent Nagyvarjason. Elfelejtették, nem kell már senkinek, még a mesében sem. Hogyan is versenyezhetne (pedig az un. szabadverseny korát éljük) egy Harry Potterrel, egy Jurassic Parkkal, egy Xénával? Az aggastyán csendesen, bölcsen vár. Tudja, hogy ami van, az nem az ő pillanata. Az csak pillanat – de az ő ideje csak száz és ezer években mérhető.

Aszongyák, nagyon beteg szögény, mán nevetni se bír...

Mottó: „Az öregek bölcsessége minden iskolázottságnál többet ér.” (Wass Albert: Az Antikrisztus és a pásztorok)

Azok az ötvenes-hatvanas évek... Az elején még épp csak gyerökök vótunk, a végére mán mögembörösödtünk, felnőttek lettünk. Legalábbis testben. A „koléktív”, ha emlékezetem nem csal, „jó mönt”, legalábbis a hatvanas években. Úgy tudom, akkor, átszámítva 25-35 lejt ért egy munkanap. A terméstől függött. Na meg Pártunktól és Kormányunktól. Nem semmi: Arad rajonban (majd megyében) a jobbak, néha a legjobbak között voltunk. Még „vótak, akik dógozzanak”. Mink gyerökök, suttúk is. Nyolc-tíz éves korunkban már kivíttek a határba, ezt-azt csinálni. Aratáskor kötelet terítettünk, gereblyéztünk, kévét hordtunk, vagy éppen „körösztoztünk”. Kapálgattunk-kapargáltunk, verögettünk (a kukorica- és napraforgókórét szedtük ki tavasszal a szántott földből, tűzrevalónak – mert ha ott marad, akkor kaszáláskor sok lött vóna a káromkodás mög a kaszatörés.) Ja, a törés is esemény volt. Mármint a kukoricatörés. Szárvágás. Túl száraz se lehetett, túl nedves se. Répaszedés. Nehéz és szutykos munka volt. Valamennyi, néha jó adag cukrot (is) kaptunk érte, attól függ, ki hány „részt fogott”.

Ha éppen nem a határba vittek minket „dógozni”, akkor – úgy 12-13 éves korunktól aggódó szüleink elküldtek „normázni”. Ha kaptunk egy munkanapot (normát), ez már jónak számított. Volt, hogy csak 60–80 „pont” jutott, de a haszon így is dupla volt: 1. valami hasznosat mégis csináltunk („tanujjon mög a gyerök dógozni!” vagy „tanujja mög az a kölök, hogy köll kényeret keresni!”). Mondom, a haszon dupla volt, mert 2.: „addig se rosszalkodik a gyerök”, vagy „ha a gyerök unatkozik, biztos valami rosszban töri a fejit”. „Az unatkozás mög a lustaság rosszba visz kicsit-nagyot” – mondogatták

azok a „régii öregök”. Hogy milyen igazuk volt, erre elrettentő példaként ott voltunk én és az unokatestvérem, Jánoska. Egy békés, száraz, verőfényes júniusi napon – 1956-ban – sikerült felgyújtanunk Csík nagytataék portáját. Hatalmas tűz lőtt, a nagyházba is majdnem belekapott. Tán még Tömösvárral is befutott a tűzoltóság, de Aradrul biztos. Odalött az egész gazdaság, beleértve az árnyékszéket is. (Nem maradt abból se szék, se árnyék, csak a könyörtelenül szorító szükségek, majd az azt követő katarktikus felszabadultság meghitt emlékei.) Rendkívüli teljesítmény volt, egyből híresek lettünk. „Ezök azok a gyufások” – mondogatták faluszerzte és tiltották tőlünk a többi gyerököt. „Gyújtogatók” – így mások. (Kis hija, hogy nem nyugati imperialista háborús gyújtogatók lettünk.) Egyenesen kedveskedésnek tűnt, ha csak „jómadarakként” emlegettek bennünket. Ráadásul egy év próbaidőre egymástól is eltiltottak minket, Csík Jánuskát mög Szabó Pityut. „Mer ezök örökké rezenéroznak. Egy pillanatra sé szabad úket égyedül hagyni” – mondta János bátyám és anyám, a két testvér. Eiletem leghosszabb, legemlékezetesebb, legszenvedélyesebb verését akkor kaptam anyámtól, a mi nagy tűzünk után. Szijustorral. Csak akkor hagyta abba, mikor teljesen belefáradt. Derék, erős és szorgalmas fiatalasszony volt az én jó anyám. Bő hétig nehezemre esett az üldögélés... Csak az vígasztalt kicsikét, hogy Jánuskát az apja, állítólag – én nem láttam, de nem is voltam rá kíváncsi – áztatott kötéllel biztatgatta a jóra, a röndre. Közben iskolába möntünk. Apáink igen határozott formában felkérték a tanító bácsit és a tanító nénit, hogy nehogy egymás mellé ültessenek, meg hogy „lögyön gongyuk ránk”, úk biztos nem fognak semikor, semmiért reklamálni. Teljes egy évig nagyon röndös kölök löttem. „Hallom gyerök, hogy tiktöket is jó bevágtak az égyyesbe” – mondta az öreg Koválik Lajos bácsi. Ahogy letelt ez az ebzárlat, gályarabság, hadifogság – mindegy, hogy nevezzük – engem megint „elkapott a gépszíj”, a kiszámíthatatlan sors vak szeszélye. Hiába mondogattam, hogy én nem akartam.... Előbb a Farkas Fercsi kabátját szabtam át egy

borotvazsilettel, majd rá pár hónapra következett szintén nagy nyilvánosságot kapott puskagolyó-ügyem. (Ezt látták volna a mai celebek!) Ezúttal nem a szíjjustor, hanem egy pallatléc volt a pedagógiai segédeszköz és apám kezelte. Úgy látszik, anyám képességeit meghaladta az ügy, vagy tán már únta? De ezeket nem részletezem tovább, jusson másoknak is hely.

Szóval, dolgoztunk, dolgozgattunk és tanultunk, tanulgattunk. Középiskolás koromtól (1963) a kőművesbrigádba kerültem, apám főnöksége alá, al-segédmunkási minőségben, úgymond „inaskodni”. Apám lehetőleg a nehezebb munkára osztott be – evvel a munkatársak „ékeltek” is eleget. De legalább nem érhette szó a ház elejét, meg aztán a kemény munkától izmosodni lehetett (ugye, a lányok...) és gyorsabban telt a nap.

De igazi, életre szóló élménye ennek a kőművesködésnek az volt, hogy rengeteg ilyen-olyan történetet, mesélést, jó mondást, tapasztalatot, bolondságot és bölcsességet hallottam. Ha érdekelt, ha nem. Nagy kár, hogy nem jegyeztem le őket, most sokkal gazdagabb, színesebb, hitelesebb lenne a mi drága, egyetlen, különös Nagyvarnyasunk históriája.

1977-ig, minden nyáron, „kőműveskelemönködtem” (Farkas Antika bácsi mondta így). Akkor megnősültem. Más idők jöttek...

Azt mondják, a humor, a tréfa annak a jele, hogy az ember nem nyugszik bele a a rákényszerített helyzetbe – egyféle fegyver, tehetség a tehetetlenség ellen. Fürgé ész és erő kell hozzá, a hatalom és a hatalmaskodók ellen. Erőszakmentes erő ez, a nyílt erőszak ellen. S finom, csípős fűszer az egyhangú, ízetlen hétköznaphoz. Aszongyák, aki érti, érzi a humort, azt legyűrhetik, de le nem győzhetik. Nagyvarjasi fajtámba rengeteg nevetethnék és neveltethnék szorult. Másoknak tán több szerencsét, jobb napokat – nekünk bőségesebb derút, „kedvet a jókedvhön” (kőrösztapám megállapítása) osztogatott az Isten.

„Először nekikeserődsz, aztán káromkodszt, aztán leggyintesz, aztán mán csak nevetsz rajta” – mondta Oláh Jóska bá.

Alig volt a faluban, aki ne értette, ne élvezte volna a viccet, élcélődést. Sokakból az öngúny sem hiányzott, ami ritka kincs. (Olvassuk el, mit mondanak erről híres bölcsek, nagy emberek.) Jaj volt annak, aki megsértődött. Akkor nem egyszer csattant az ostor, hanem háromszor verték le rajta, mint Ludas Matyi Döbrögin.

Egyszer a kocsmában valami „bolondságverseny lött” abbul, hogy kinek-kinek mi vót élete legnagyobb marhasága. Az egyik, hogy ű mögnősült, a másik, hogy ű mög nem, aztán hogy valamelyik mögverte az asszonyt, a másik, hogy hagyta, hogy az asszony mögverje útet. Mán-mán az lött a győztes, aki bevallotta, hogy ű möggyovonta az asszonymnak, hogy mögcsalta – pedig gyovonni csak a papná szabadna, de ott se mindég – mer az legalább mögbocsájt. Ekkor, mán zárórán túl, megszólalt Matusinka Lajos, a kocsmáros:

– Embörök, mondanék én valamit. Löhet, hogy eddigi életöm legnagyobb bolondsága, hogy én itt hallgatom ezöket a marhaságokat, de a legnagyobb baj az, hogy még élvezöm is!

Itt kell elmondjam, hogy megnevezett falubélijeim számomra mind bácsi és néni és minden kedves olvasót kérek, gondolja ezt hozzá a nevekhez. Nekem örökre bácsik, nénik ök – még ha azóta jómagam is jócskán bácsivá lettem. Én így szólítottam öket, de a következőkben néha akként emlegetem öket, ahogy annak idején azt a velük egykorúak tették.

Az idősebbek közül ki ne emlékezne Katkó Lajcsira, Oláh Jóskára, Mákos Ferire (körösztapámra), Telek Ferire, Makó Andrisra, Tóth Imrére, Farkas Antikára, Csík (Csíka) Bandira, Csík Kálmánra és Csík János bátyámra, Oláh Antira (ismertebb nevén Tótoláj), az öreg és ifjabb Koválik Lajosra, Koválik Imrére, Gulácsi Andrisra, Telek Gyurira, öregebb Farkas Ferire (a zenészre), Bereczki Pistára – vagy éppen az

őreg Katkó borbéra s id. Bojtos Józsefre, akit Mese Jósaként is emlegettek. Ki ne emlékezne Sirkó Jancsi hatalmas, jóízű nevetésére, hahotázására és Bóka Juci néni, vagy körösztyanyám, Mákos (Fekete) Ilon félútcahosszan hallható, kacagásra ingerlő nevetésére?

A munka jobban ment, az idő gyorsabban telt egy-egy vicces kedvű, anekdotizáló, jó beszélőkéjű ember mellett. Valahogy könnyebbnek tűnt az élet.

Azt mondják, a Jóisten a végítéletkor majd azt is nagyon jó pontnak számítja be, ha legalább egyszer életünkben akár csak egy embert is megnevettettünk. Ki tudja?

Az összegyűlt, „összegyűt” történetek nagyjából az 1970-es évekkel véget érnek. Azután már ritkábban és kevesebbet voltam otthon. Én csak azokat a történeteket mondhatom el, amiket saját fülemmel hallottam, ott voltam. Biztos, még rengeteg jó dolog lappang, csak eszünkbe kéne jusson. Nekem a Nagyúcca, a szomszédság volt a gyerekkori „életterem”, a Kisúcca, Telep és az Újsor csak kolhozista, koléktivista „működésem” alatt tagolódt be az életembe. Láthattam és élvezhettem, hogyan alakul a bolondozás, a tréfa, az élc és általuk a mélyebb bölcsesség és tapasztalat. A varnyasi észjárás. Ma már nyugodtan elmondhatom: az iskolákban, egyetemen elméleteket, tudást ugyan tanultam – de itt, falumbéljeimtől ÉLETET, ÉLTETŐ gondokat és gondolatokat kaphattam, tarisznyázhattam. Ha későn is – most és így szeretném megköszönni. (Mikor bejutottam az egyetemre, Telek Gyuri bácsi megkérdezett: Oszt mi is az a filozófia vagy mi „fia” is? Tőlem telhetőleg elmondtam. Gyuri bácsi bólogatott, hümmögött oszt aszongya: Jó-jó, mosmán csak azt mondd mög, hogy tik ott *okosodtok vagy okoskodtok*? Hát kedves Gyuri bácsi! Innen, ebből a porvilágból üzenem magának, oda az örökkévalóságba, hogy még mindig nem tudom. Nagyon jó és nagyon nehéz kérdést tött föl – de ettől a kérdéstől biztos, hogy okosodtam. Köszönöm. Még valami: igyekeztem úgy

mesélni, leírni a dolgokat, ahogy hallottam, ahogy elbeszélték: varnyasiasan. Mi általában ö-zünk: mögyök, lössz, köll. Minden valószínűség szerint ők a Szöged környéki vagy csanádi eredetű honfoglalók utódai. De jó néhány család é-zik: mégyék, lészék, kéll. Ők lehetnek a nógrádi, felvidéki atyafiak leszármazottai. Sok családban vegyesen, „lecsónyelvön” (Katkó) beszéltek. Hun ö-ztek, hun é-ztek. Attól függött, „kinél volt a buksza, ki hordta a nadrágot”, melyik házastárs volt a domináns, ki volt a gyerekekre nagyobb hatással.

A városias, mesterkéltné, „uraskodó” beszédet és beszélőt szinte mindenki kicsúfolta, parodizálta, nem közénk valónak tartotta – ha varjasi, vagy varjasi származású volt! „Essé tuggya mán, hogy hunnan a zannya pi....bul gyütt ki.” Vagy: „Essé tuggya mán, hova lögyön kínnyába, aszisi okosabbnak láccik?” Körösztapám, a zenész és kántor mondta erre: „Olyan ez, mintha a fingot lekottáznák. Asziszik, tán ettül szöbb szagú lössz?” Az idegöny úgy beszélt, ahogy akart, az mán az ű dőga vót.

Végül, de nem utolsó sorban: mink egy röttenetösen elmaradott világba érkeztünk. Borzasztó! Nem volt százhusz tévé csatorna, még tévé se volt. Reklám se volt, viagra se volt, pornó se volt. Pizza, izéburgerek helyett kapros vagy cukros túróslépenyt ettünk, vagy kemencében sült tejfölös lángost. Csipsz helyett pattogatott vagy sült kukoricát, esetleg diót, mogyorót vagy aszalt szilvát. Nem a celebektől, megasztároktól, győzikektől és más szakértőktől tudtuk meg, hogy kell élni – hanem kénytelenek voltunk gondolkodni, vagy megkérdezni az öregebbeket, vagy olvasni. Mivel a tévé távkapcsolóját nem használhattuk, használtuk a fejünket. Sokan és sokat olvastak a faluban. Elsősorban történelmet, magyar irodalmat és ponyvát. Vagy jobb híján akármit. Bojtos (Mese) Jóska, Oláh Jóska, körösztapám, az öreg Katkó borbé, Tóth Imre (madarászat, állattan, méhecské!) voltak a „könyvesök”, a sokat tudók. Apám az ötvenes évek elején három évig járatta az Élet és

Tudományt. Öt-hat éves lehettem, mikor Szabó öregapám folytatólagosan felolvasta a családnak az Egri csillagokat. Esténként, lámpafűjás után, beindult a képzeletem. Alig vártam a másnapot és szinte imádkoztam, hogy rossz idő legyen, hogy idő legyen olvasni. Aztán jöttek a Kőszívű ember fiai, majd Móra Ferenc, Móricz Zsigmond, Petőfi Sándor összes, a Toldi, sőt Monte Cristo grófja, a Jane Eyre, Maupassant novellái is. (Ez utóbbiak már a kultúrházban működő kölcsönkönyvtárból. Erről Farkas Annuska óvónéni és könyvtáros tudna többet mondani.) A kötelező szovjet irodalom remekei és Sztálin művei valahogy kimaradtak... Aztán volt néhány özönvíz előtti könyv, melyek körbe-kasul vándoroltak a faluban, megállíthatatlanul. „Mese” Jóska bácsitól a Tolnai Világháborúja, Szabó öregapámtól a Tolnai Világtörténete, benne a II. Rákóczi Ferenc vezette és az 1848-as szabadságharc, valamint nem tudom kitől vagy két-három kilónyi Bogár Imre és valami Rocambole kalandjai, úgy félkilónyi. Bogár Imre betyárvezér attul lött ennyi kiló, hogy folytatólagos füzetekbe nyomtatták és sose akart véget érni, mint a „Szabó család” vagy a Barátok közt. Mikor egy hosszú téli estén Csík nagytatáéknál olvasták (fölváltva) ezt a Bogár Imrét, majdnem kisebb nagycsaládi belháború tört ki. Miért? Azért, mert mikor az egyik oldal alján odáig értek, hogy: az epekedő bárókisasszony nyitva hagyott ablakán a szerelem hevében égő betyár bemászott, a következő oldalon mingyán így folytatódott: és akkor bekötötte ezt is a jászolhoz, a többi jászág közé és kemény öklével jót vágott a farára. Hogy is vót ez? Mégéccör csak! – mondta Kálmán bátyám. Pontosan ugyanúgy vót! A hormonoktól duzzadó Bogárral, bemászással, a jászollal, a kemény ököllel és a farral. Ki a jófene érti ezt? Ilyen nem létözik! – mondta apám. De létözött. Ugyanis a lapokból jó csomó hiányzott. (Vagy tojást csomagolt bele valamelyik piacra induló, takarékos asszony, vagy egyéb, halasztást nem tűrő célra használták fel, mert épp ez volt kéznél.) Ama hosszú téli estéken „beszégetni” jártunk. Vagy hozzánk gyűttek. Ilyenkor a gyerekeknek „Hallgass!” volt a neve. Először mög

köll tanítani a gyerököt járni, beszélni – aztán mög köll tanítani leülni a seggire, oszt hallgatni. Ez volt a nevelés nagy és szent titka! Csak akkor szólhattunk a nagyok dolgába, ha kérdeztek. Vagy ha vizet kértünk, vagy ha vizelni kellett menni esetleg. Ám szépen kivárva a sorunkat, néha kérdezhettünk – akkor mindig rendesen, figyelmesen – néha viccesen válaszoltak. Öt-hat éves koromra ki tudja, hányszor „vettem részt” az I. és II. világháborúban? Vagy „harcolhattam” én is Damjanich, Kossuth, Rákóczi csapataiban. Mert ezek voltak a soha el nem kopó beszédtemák. Meg a termés, a munka, a politika, a reuma, kísértetek, Rekillá, boszorkányok, konyhatitkok, pletykák, a szomszéd beteg tehene, a betyárok vagy az üstökösök. Olyan fontos dolgokban is megvilágosodtunk, mint hogy mé feketék a négörök, mé esik mindön lefelé, mé van a tevének két púpja, mikor egy is ölég nagy baj szögénynek. Persze, néha a gyerök nem bírta tovább, oszt mögmukkant. Például, amikor az öreg Vendel bácsi mán vagy harmadszorra-negyedszerre mesélte el ugyanazt a hőstettét, de mindég kicsit másképp. Csak a bátorsága és a nagyezüstje volt biztos! (Ezt mindenki tudta.) Első változat: Mikor mán mindönki odalött körülöttem, akkor nekihasaltam a géppuskának, oszt aggyad az olasznak! Nem tudtak áttörni rajtam! Az ezredös úr szömélyösen tűzte a mejjemre a nagyezüstöt.

Második változat: Mikor mán mindönki odalött körülöttem, akkor nekihasaltam a géppuskának, oszt aggyad az oroszoknak! Nem tudtak áttörni rajtam! A generális szömélyösen tűzte a mejjemre a nagyezüstöt. (Máskor mintha olasz lött vóna, mög ezredös, de biztos Vendel bácsi jobban tuggya – gondoltam én.) Harmadik változat: Mikor mán mindönki odalött körülöttem, akkor nekihasaltam a géppuskának, oszt aggyad az olaszoknak. Nem tudtak áttörni rajtam. József főherceg szömélyösen tűzte a mejjemre a nagyezüstöt!

Ekkor már nem bírtam tovább: De Vendel bácsi, a mútkor orosz vót, mög hun ezredös, hun generális. A derús hadastyán

erre mérgesen rámröccsent: Na nézd, a zannya istenit, ez mán jobban tuggya, mint én!!! Hát ki vót ott a háborúba, te vagy én?! (Öt éves lehettem... oszt aszonták az öregök, hogy takaroggyak onnét. Mintha a nagyvilágot vették volna el tőlem – de én szegtem meg a hallgatás szigorú törvényét. Mert ilyen vót a nagyvarnyasi magyar „omertá”, nem úgy, mint Szicíliában.)

S ha már Wass Alberttel kezdtem, úgy kerek, ha véle is zárom ezt a bevezetőt, rávezetőt:

„Mert a gyökérben van az élet, érted? Aki pedig elmegy, nem viheti magával a gyökeret. S akinek nincs gyökere, az elvész. Sok magyar veszett el így, nagyon sok.” (Wass Albert: Hagyaték)

„A világon mindig az a legszebb, ahol valamikor otthon voltunk.” (Wass Albert: Elvész a nyom)

Olájjóska

Valamikor, az ötvenes–hatvanas években járt ki Nagyvarjasra egy Hith vagy egyszerűen csak Hit nevű pártaktivista. Nem buta

embőr, de „nadrágos embőr” (= városi, idegen, nem közülünk való) – mondták az óvatosabbak. Szeretett elvegyülni az emberek között, lehetőleg észrevétlenül. Szerette hallani, hogy mit beszélnek ezek a falusiak, úgy maguk között.

Oláh Jóska bátyánk éjjeliőr volt a koléktívna. Hogy teljen az idő, Petőfi, Arany verseit mondogatta magában, rengeteget tudott, de egyszer csak kifogytak a tartalékok.

*Okáh József, menekültként
Magyarországon*

Nem akarta újra kezdeni, ezért mindenfélét kezdett füttyörészni. Jóska bácsi repertoárja igen gazdag, változatos és meghökkentő volt, mint ő maga. A János Vitéztől („Kint nyugszik a csendes temetőben...”) a Hunyadi Lászlóig („Meghalt a cselszövő...”) a kuplerájos kuplékig („Snájdér Fáni de azt mondta...”) minden előfordult e magányos éjszakai műsorban.

Így adódott, hogy egy csillagtalán, vaksötét éjszakán Jóska bácsi a „tilosba tévedt”, mert aszítte, hogy egyedül van. A II. világháború idejéből megismert híres német katonadalok kerültek előadásra. Elhangzott az Erika, az Alte Kameraden, a világhírű Lili Marleen s már belekezdett a Deutschland, Deutschland über alles-ba, mikor megszólalt a sötétségből Hit fenyegető hangja: Nafene! Maga ilyeneket is tud?! Jóska bácsi elképesztő gyorsasággal, „csípőből”, mint a vadnyugati cowboyok, „visszatüzelte”: Úgy látom, maga is! (Mondta ezt ő is szintén a sötétből...) Több szó erről többet nem esett...

Jóska bácsi egyszer begyűtt a bótba, szétnézött, oszt csak annyit mondott: Kozák Gábor József és népi zenekara. Evvel kimönt.

Másik eset. Ballagott az utcán és a járdán ott terpeszkedett egy hatalmas tehénlepény. Jóska bácsi megállt, jól megnézte (más látnivaló nemigen akadt éppen a faluban) s elkezdte szavalni: Ég a napmelegtől a kopár szík sarja – de fölcserélve az es és esz betűket.

Jóska bátyánk méhéskedett is, mégpedig jól. Tóth Imre bácsi is méhéskedett, szintén jól, ráadásul szenvedélyesen. Katkó Lajcsi, Telek Feri bácsi kitanálták, hogy „be kéne húzni a csübe Tóth Imrét valahogy, de hogy? Épp ott volt Olájjóska is, rá ilyen ügyekben mindég számítani lehetött. A szemünk, a szemem láttára valóságos lélektani krimi, mesteri összeesküvés, izgalmas dráma állt össze pillanatok alatt. Rögtön kitaláltak egy méhrajt, valahun jó messze. Valahogy így:

– Telek Feri bácsi odaszólt Olájjóskának: Akkor nem mész, Jóska?

O. J. – Nem mék. Túl messze van, mög túl nagy!

T. F.- Bolond vagy te. Mék én is segíteni, ha köll. Tán nincs kaptárad? (Tóth Imre, mint egy vérbeli vadászkutya, a kaptár hallatára fölkapta a fejét és a levegőbe szimatolt.)

O. J. – Pedig aszongyák, ekkora nagyot még nem láttak. Még lehet, hogy möggondolom. (Most jól figyeljünk. O.J. otthagya a társaságot, mint akinek sürgős dolga van. Tóth Imre bácsi már tükön ült, ide-oda forgatta a fejét.)

T. I. – Mi van, mi van Feri? Mirú beszélgettök?

T. F. – Sémmi. Mán nem érdekös...

T. I. – Mi nem érdekös? Valami kaptárat emlögettötök, nem?

T. F. – Né idegösíccsön mán kend is. Egy ekkora rajt elszalajtani. Nem normális ez a Jóska!

T. I. – Oszt hun van az a raj?

T. F. Valahun a Büge mellett, arra Arad felé. Aszongyák.

T. I. – Oszt Jóskának nem köll?!

T. F. – Ú sé tuggya. Hát tölleg, maga is méhész, Imre bácsi! Kérdözze mög Jóskát, mer ű tudott először rulla, az üvé igasság szörint a raj.

A lényeg az, hogy Olájjóska nagynehezen előkerült, nagynehezen beleegyezett, hogy fájó szívvel ugyan, de lemond a méhecskékről. Imre bácsi vágatott haza, elő a felszerelést, biciklit, ki az aradi határ felé, valahol a Büge mellé rajt befogni.

Ámérika

Szabó öreganyám, szegény, Isten nyugtassa, Kaszaperen született, Varnyasra gyűtt férhő és a legtávolabbi hely, ahová életében eljutott, az a radnai búcsú volt. Kiskölök koromban kérdezgettem, hun van Arad? Messzire van – mondta mama. Milyen messzi van az a Radna? Még messzibb, mint Arad. Milyen messzire van Amerika? Ó, az nagyon messzire van, tán még Radnánál is messzibbre. (Így kezdődött a földrajz tanulása.)

Az öreg Bóka Gábor bácsi járt Ámérikában. Pontosabban, Kanadában – ezért Hám Lajcsi elnevezte Kingkong-kanodának. Ahogy van iroda, óvoda, mosoda – mán mé né löhetne kanoda is...? A világlátott Gábor bácsi meséinek hála, sok hasznosat tanultam. Íme, pár érdekös dolog, ami szépen gazdagította, tágitotta bimbózó, zsenge világgépetem.

– „Ámérikába láttam egy olyan négört, aki olyan fekete vót, hogy estefelé mán nem is láccott.”

– „Ottan Ámérikába mindönt gépek csinának. Bemész egy ajtón, mögnyomsz egy gombot, mán gyün is kifelé a sok étel. Oszt akkor mögnyomsz még egy gombot, gyün egy gép oszt mögösz helyötted, amit röndölté, hogy neköd még rágni sé muszáj. Mán így elurasodtak ezök ottan.”

– „Ámérikáho a Hódvilág is közelebb van. Éggyik este épp látom, hogy ahogy kigyütt a tengörbül a Hódvilág, még csurgott rulla a víz.”

– „Ámérikába akkora mozdonyokat csinának, hogy akkora kerekei vannak, hogy mire léér a fnyös kerék teteje mögint a sínhö, mán mög is rozsdásodott.”

– „Ámérikába mindön sokkal nagyobb. Az egerek akkorák, mint egy macska, a méhecskék mög mint éggy veréb.” (Gábor bácsi itt csapdába került. Mert méhészkedett is, én mög gyerökésszel mökkérdöztem, hogyhát akkor mé nem hozott Gábor bácsi olyan nagy méhecskéket Ámérikábul, hogy több mézet csinájjonak? Gábor bácsi látszólag nem hallotta a kérdést, de agya lázasan dolgozott. Most mi a fenét mondjon ennek a kotnyeles kölöknék?) Éccörcsak aszongya: mit is kérdözté az elébb? Mondom, mit. Aszongya, nem löhetőtt. El tudod té képzelni, mönnyi egy család méhecske? El tudod té képzelni, mekkora vót az anya? Nem mint egy veréb, hanem mint egy varnyú. Akkora kaptárokat köllött vóna csinájjak, hogy föl se fért vóna a hajóra. Hát ezé nem hoztam olyan nagy ámérikai méhecskéket, jók neköm ezök a varnyasi kicsik is.”

– „Éccör éggy négör nő összeállt éggy fehér embörrel. Oszt györökük lött. Nem vót az sé négör, sé fehér – hanem olyan fekete-fehér tarka, mint az a tehén, ott ni.” (Ezt éppen akkor mesélte az öreg, mikor gyütt a gulya hazafelé.)

– „A négörnek még az árnyéka is sokkal feketébb.”

– „Onnést tudtuk, hogy hun lakik négör, hogy úk mindég hamarább köllött lámpát gyúccsonak.”

Vercsák Gyurka rádiója

Vercsák Gyurka egy furcsa, elszánt, kitartó agglegény volt. Viszont sírig tartó hűséget esküdött rádiójának, sose vált meg tőle, „még a klozettra is avval járt”, Katkó Lajcsi szerint. A rádió nem táska-, vagy zsebrádió volt, óh nem! – hanem elemmel is működő, kisebb asztali rádió. Jó erős fadobozban. A készüléket Vercsák Gyurka a hóna alá csapta s vitte sétálni, világot látni. A rádió ezért hálából mindig szólt, szólhatott éjjelnappal, mondhatott akármit, muzsikálhatott amit akart, Gyurka ráhagyta.

Éccör oszt Vercsák Gyurkára került az „ékelés”, „csübe húzás” sora. Történt, hogy a koléktív előtt ücsörögtünk a padon, egy kis ebéd utáni dumára. Gyütt Vercsák Gyurka, hóna alatt a rádióval. Aszongya Katkó, „be kéne mán jó gyútani ezt a rádióist is”. És szóla Telek Feri bácsi, mint mennyből az angyal: Bízátok csak rám! Feri bátyánkról tudni köll – ha még valaki szélös e varnyasi határba nem tudná – hogy halálosan komoly, meggyőző, rezzenéstelen ábrázattal elképesztő, eredeti bolondságokat tudott kitanálni és bemesélni. Csak mindönki maraggyon komoly, nehogy neköm elröhögjétek magatokat – mondta ilyenkor. Szóval, gyütt Gyurka, karonfogva a rádióval. Aszongya Feri bácsi: Na, jobban vagy mán, Gyurka?

– Jobban lönnék, csak emelni nem szabad.

T. F. – Mög osztán itt ez a rádió is, azt is cipelni köll ám.

Gy. – Hát mán mögszoktam...

T. F. – Épp most olvastam az újságba, hogy a németök kitanáták a guruló rádiót.

Katkó közbeszólt: – Mer ezök mindönt kitanának. Tudomán a háborúbul.

Gy. – Oszt milyen az a gurulós rádió?

T. F. – Négy kicsi gumikerékre van szörölve, oszt úgy vezetik láncon, mint a kutyát.

Gy. – Na, né viccölj mán!

T. F. – Ha nem hiszöd, a té bajod. Én csak segíteni akarok. Oszt a láncc égyúttal az anténa is.

(Erre Gyurka fölfigyelt. Tényleg, nemhiába olyan okosak ezök a németök. Nézd csak, hogy kitanáták ezt az antennát is...)

Feri bácsi látta, hogy a rádiós bekapta a horgot, hát folytatta: Oszt hogy esőbe is löhessön hallgatni, kis bádogtető is van rajta, hogy né ázzon.

Gy. –??!

T. F. – Igönigön! Az ellemöket oda löhet tönni az alá a tető alá, arra a kis pallásra, hogy ne foglalja máshun a helyet. Oszt a két végin mög tűzfal van, olyan pici téglákbul, hogy még szöbb lögyön.

Erre mögszóalt Ónodi (Csuszi) Jóska, a villanszerelő: Kátránypapírbul köll csináni a tetőt!

Mijé? – kérözte Gyurka.

– Azé, mer a cinpléj léárnyékolja a rádiót, csak röcsög tülle, de a kátránypapír átengedi a hullámokat.

– Nem lönne jobb inkább, ha esernyőt szörölnék rá? – kérözte Gyurka reménykedve. Itt mán kitört a röhögés, mög jócskán lejárt az ebédszünet is.

Jólértesültek (pl. körösztapám) szerint Vercsák Gyurka csak azért nem járt templomba, mert oda nem vihette be a rádiót. Amikor az ötvenes évek végén a kitűnő és nagy hatású

Donáth atya misszió volt Nagyvarjason, még párttagokat is visszatértített, aszongyák. Egy darabig. Nem semmi azokban az időkben. Vercsák Gyurka ugyan nem vót koménista, de az atya csődöt mondott, mert ez a Gyurka aszonta: Jó, jó de azé nem vihetné a rádiót is a templomba? Mégse hagyhattya otthon egyedül...

(Vagy a Jóisten, vagy a rádió! Gyurka a rádióná maradt, mer az legalább muzsikált neki – értékelte a helyzetet Mákos Ferenc körösztapám.)

Makó Andrisunk beszélte a kőművesbrigádba:

Mikor möglött a gyerök, hát eltelik a hat hét, mán alig vártam, oszt gyerünk sujintani egy jót a zasszonnyal. Mögebédöltünk, szép vasárnap délután vót, a gyerök is elaludt, indícs! Mán jó benne vagyunk a sungba, mikor dörömbölnek a kapun. Mink csak folytattyuk, de csak dörömbölnek. Hínnye, a jóistenit, ki löhet az?! Ez nem hagyja abba. Kinézök, hát Etel néni. Mondom, mit akar kend? Aszongya, gyüttem mán mögnézni azt a szép, aranyos, drága gyerököt. Mire oszt mondom neki: most éppen se nem szép, se nem aranyos, se nem drága – gyűjjon kend égyg óra múva!

Aszongyák, az aradi határba...

Ha valaki valami érdekeset akart mondani, hogy magára vonja a figyelmet, akkor az eset az aradi határba helyeződött. Akár megtörtént, akár nem. Azt még se mondhatta a dús képzeletű mesélő, hogy: úgy hallottam, hogy Turkesztánba, vagy a londoni tőzsdén ez és ez vót. Így hát, hogy hihetőbb legyen, maradt a tágas és konkrét aradi határ, ha nem hiszöd, járj utánna, itt van nem messzi.

– „Vót itt az aradi határba égyg asszony mög égyg embör, itt ez égygik tanyán. Nem vót gyerökük, nem éltek valami jó se, oszt akkor begyüttek az oroszok.

Hát az oroszoknak köllött nagyon a nő. Bemöntek vagy tízen a tanyára, elő az asszonyt, a zembört mög lefogták. Oszt annak nézni köllött, ahogy a ruszkik egymás után.... Éccör oszt

elkezdött röttenetösen röhögni. Igön, röhögni, oszt ez nem állt mög neki. Az oroszok mög csak nézték, abba hagyták az asszony kínyszergetésit, hogy ez a gazda mög bolondút, mögőrült. Oszt ezek az oroszok valahogy tisztölik a bolondot, fének tülle. El is kotródtak. Az embör mög csak röhögött. Mit röhögsz te bolond – aszongya az asszony.

– Hát azt, hogy mán elmút az ezüstlakodalmunk is, de még éccör sé mutattad mög a p...dat, most mög éccörre tíz idegönynek is. Hát be köllött gyűjjön az orosz hadsereg, hogy én is éccör láthassam, a szentistenit neki!

– „Aszongyák, az aradi határba háromfejű bornyút ellött égyg tehén. Oszt még az égygik fej szopott, addig a másik kettő mög marakodott, hogy melyik kerüljön sorra.”

– „Úgy hallottam, hogy a zaradihatárba egy részögös embörnek mögjelönt a Szűzmária. Oszt aszonta neki, annak az embörnek, hogyha csak iszik, akkor elveri a jég mindön évbe a terméssit. Vagy mögdöglenek a malaccai.

Én mög úgy hallottam esztet – mondta valaki – hogy se nem jég, se nem malacdöglés, hanem igenyöst mögvakút.”

Ordódy Miska bátyánk mindönkit sógorozott. A veje, Halász Lajcsi aszonta, még ütöt is. Éccör körösztapám a koléktív előtt, mikor ott (mikor nem?!) sokan beszélgettünk, mökkérdözte:

– Sógor, mikorra is esik a naptárba Szent Sógor napja, mer én mán kerestem, de hijába?

– Pontosan akkorra, mikorra Szent Apád f...sza napja! – mondta Ordódy sógor.

Cséplés vót, az aradi határba csépöltek a varnyasiak. Bandába. A bandagazda valami Pépa nevű vót. Körösztapám – drága idejéből szakítván erre is – aszongya ennek a Pépának: Dehát mijé Pépa maga? Ennyi erővel lőhetne akár Pipa is. Mire ez a Pépa aszongya: Ennyi erővel elmöhetné té is akár az istenlovaf...szába!

„Né csak káromkoggyunk, mer így elbillen mindön” – mondaná id. Katkó Antal „öregborbé”.

Hát igön: né csak káromkoggyunk. Gyovonnyunk is. (gyovonás = gyónás, nállunk, katolikusokná)

Szóval Varnyason vót vagy négy-öt öregasszony, úgy hetvenön fölül. Űk ráértek, gyovontak inaszakadtáig. Mintha hektárra kombájnoznának – mondta Csíka Bandi bátyám. Mindeggy, mit. Sparlang Gyula plébános úr mán tán únta úket. Mi érdeköset mondhat a hetvenön túli öregasszony?! Körösztapám, aki akkor kántor vót, mökkérdözte a papot: Bocsásson mán mög plébános úr, de legalább érdekösek azok a gyovonások? Aszongya erre a pap: Mondja, Ferikém, szokta maga olvasni a pártbrosúrákat? Hát körülbelül annyira.

Éccör beállított a paphon égy nagyvarnyasi vénség, hogy ű előre gyovonna. Hogyhogy előre? – kérdözte a pap.

– Hát úgy, hogy hónap vagy hónapután Julis (a szomszédasszony) Aradra mén, én mög addig szödnék a kertyibül égy kis szilvát kompótnak. Utánna mög a lányomho mék Pécskára, nem érök rá gyovonni. Hát ezé.

A vaskút mellett lakó Gyuricza család

Stan-né Farkas Etelka mesélte: Ott Gyuricza mamáná, a faluvégin volt a vaskút. A rosszgyerökök örökké rángatták.

Hajja éccör, hogy mán mögint rángattyák. Jó összeszidta a rángatót. Aztán kinézött. Hát láttya, hogy a tornyai pap, a papunk mossa a sáros cipőjét. Mer az gyalog gyütt Tornyáruul misézni. Aszongya: Bocsásson mög, plébános úr. Nem tudtam, hogy maga az. Ne hraguggyon, most vasárnap nem érök rá, de a gyüvő hétön möggyovonom.

A néhai papunk, ez a Sparlang Gyula nagyon szerette a focit. Ha esött, ha fújt – ű bebiciklizött az UTA meccsökre. Ilyenkor körösztatára bízta a szentmise maradék részét. „Csinájjon valamit Ferikém, orgonájjon, muzsikájjon nekik még ezt-azt – nekem, sajnos, mennem kell.”

Egyszer aztán körösztatata mökkérdözte: Mondja, plébános úr, hát ojan érdekösek azok a meccsök?

Aszongya a pap: Tudja, Ferikém, a Jóisten hálistennek örökkévaló – de jó UTA meccs Aradon ritkábban van.

Mi löszöl, ha nagy löszöl? – avagy: mestörségök

Katkó Antal bácsit, az öregborbét éccör mögkérödztek, hogyhát mé nincs asszonyborbé?

– Azé nincs, mer mán a Bibliába is lényírta egy asszony annak a Sámsonnak a haját, oszt ettül odalött az ereje. Hát ezé nem jó, ha az embör (férfi) asszonyra bízza a fejit.

– De akkor mé vannak Aradon embörök, akik fodrásznökhö járnak – kérödzte valaki.

– Azé. mer azok nem olvasták a Bibliát. Mög éngömet se kérödztek mög – mondta Antal bácsi, oszt kacshintott.

Szomorú Pista bácsi, Nagyvarjas saját és sajátlagos „Héphaisztosza” mesélte – mikor még népes volt és zöngött a kovácsmühely, mert ott dógozott Faragó Bandi, Prókai Pityu, tán ifjabb Telek Andris is. Mink, a koléktív kömüvesbrigádja, valami vasmunkát végeztettünk velük, merhogy lelkösen építöttük a szociálizmust, pontosabban a téjesz egyik disznóólját.

Szóval rágyújtottunk. Mögfújtattuk a tüzet, aztán egy hosszúnyelű kovácsfogóval kivöttük a szenet, oszt avval. Aszongya Szomorú: – Hajjátok, hogy mögjártam én éccör a rágyútással. Régön vót. Kurva egy hideg vót, rám mög rámkerült az éjjeliörködés. Baktattunk a faluba, mán a Kisúcca végén jártunk, mikor rágyúthatnékem lött. Keresöm, keresöm a gyufát – de nincs. A másiknak se dohánnya, se gyufája, az nem cigaréttázott. Hínnye, a zistenit! Mán éjfélfelé vót, séhun éggym embör, de még világosság sé. Hát látom, hogy Mérög Miskáná ég a lámpa. Csak bekopogtatok!

Aszongya Mérög Miska: – Kija ?

– Én vagyok – mondom.

– Kijaz az én? Ezt akárki mondhattya.

– Szomorú vagyok – mondom.

– Én mög idegös vagyok, mer fáj a fogam – mongya ez a Mérög.

– De a szentistenit neki, ércse mán mög kend, hogy Szomorú vagyok, a kovács.

– Én is nagyon szomorú lönnék, ha olyan kovács lönnék mint té. Mi a fenét akarsz itt kisé éccaka?

– Rágyútanék!

– Nállam!?! Azé gyütté idájig? Kisé éccaka? Otthon tán nem haggya az asszony?

– De ércse mán mög, csak egy szál gyufa kéne, az enyim épp elfogyott.

– Gyufa, az nincs. Azt nem pocsékojjuk ám. A gyufaság drágaság manapság. De ha mán idáig övött a fene, gyere gyúccs rá a lámpáná. Nem bánom, azt ingyön is löhet.

A hatvanas években a nagyvarjasi kollektív gazdaság (GAC) egy cigány téglavető, tégláégető szabadcsapatot „importált”, valahunnan Nagykaroly környékirül. Lóba dógoztak, mer tán két lovat is kaptak a munkájuké.

Vótak abba asszonyok, embörök. Oszt rëndösen is csináták a dógukat. A bandagazda valami Józsi bácsi vót, aki örökké mezítláb vót, kora tavasztul kísú őszig. Mög örökké pipázott. Kora tavasztul másik kora tavaszig. Bereczki Pista bácsi mögesküdütt, hogy ű saját szömivel látta, hogy az öreg pipás, úgy mezítláb, belelépött éggy nagy rozsdás szögbe, ami éggy lécbül állt ki – de az öreg észre sé vötte, a százas szög mög rágörbült a lécre. Azé, mer hogy olyan vastag vót a búr az öreg talpán! Mikor ezök gyüttek befelé onnast a „téglásbul”, a temetőtül, aszongya Katkó Lajcsi: Na nézzétök, gyün mán Mobutu, Kaszabubu mög Csombé!

(Tudni köll, hogy a hatvanas években sok szó esött a rádióban az afrikai Belga-Kongóruul, oszt ott vótak valami nagy fejesök ez Mobutu, Kaszavubu mög Csombé. Ja, mög Lumumba!) Katkó Lajcsi bátyánk mög figyelt a rádióra is mindég.

Valamikor régön, még a háború táján élt a varnyasi határba egy nagygazda, gépész – Álmosdy. Ez az Álmosdy teljesen süket vót, löhet hogy mán süketnémának születött, nem tudom. De mindég észrevötte, ha a motor, a kazán nem jó működött. A rözgésökrül. Apám mesélte, hogy egyszer az egyik négyhengeres Fordson traktor valamelyik hengere „kopogott”, de senki nem tudta megállapítani, melyik, hogy állíthassanak a gyújtáson. Ekkor Álmosdy egy teljesen ép (nem törött!) szalmaszálat finoman a foga közé vett, odatartotta mindegyik hengerhez s azt mondta: ez az! S tényleg, az volt az. Pedig nem hallotta a motorzúgást se.

Apám mondta: Mink zenészők akkor dógozunk, mikor mások szórakoznak. Mink azé dógozunk, hogy mások jókedvűek lögyönek. Oszt ha látjuk, hogy mindönkinek jó kedve van, akkor nekünk is jó kedvünk van, oda a fáradtság. A muzsikálás éjfélig élvezet, éjféel után nehéz munka, ha kibirod hajnalig, akkor még éccör élvezet.

Az öreg Bojtos Jóska bácsi volt ezelőtt nyolcvan-kilencven évvel a nagyvarjasi „fújósbanda” mestere, betanítója, szigorú

*Bojtos József karmesteri
pálcával a Fekete Erdőben*

ügyelője. Úgy tudjuk, szintén süket volt (nagyot hallott – ahogy udvariisan mondani szokás.) Valami-kor az osztrák–magyar hadsereg híres 33. aradi gyalogezredének a zenekarában játszott. Úgy beszélték, hogy a végén a karmester nyugodtan rá bízta az egész ka-tonazenészt. Az öreg Bojtos hangszerelt is („mögírta a kótát mindön hangszörrre külön-külön”) – észrevette, ha a dobos egy ezredmásodpercnyit sietett vagy késett, ha valaki nem tiszta hangot „fogott”.

A Himmusz Bojtos József kottás füzetében

„Nem jó! Nem hallod, hogy nem jó?! Hát süket vagy te??!”
– mondta ilyenkor emelt hangon az ingerült és mélysüket Mester. Úgy járt ő is, mint Beethoven. Belső hallása, hangon túli hallása, istenadta érzéke – érzése volt a zenéhez, ütemhez. Bár hamarabb megadhattuk volna az őt megillető tiszteletet.

Mikor a forgalmi („rutierista”) vizsgát tette le, Csíka Bandi bátyámnak egy borzasztó nehéz, fineszes kérdést tettek föl: micsinál akkor, ha vasúti sínen hajt át és épp ott és épp akkor eltörik a traktor hátsó tengelye?

Bandi bátyám rögtön rávágta:

– Hát először is egy hatalmasat káromkodok, aztán rögtön imádkozni kezdök, nehogy gyűjjön a vonat.

(Bandi bátyám esküdözött rá, hogy többet nem is kérdeztek tülle, rögtön átengedték, foártébinével...)

Az öreg Gazsi sógor azt hitte, hogy ű mindönhö ért. Csak akarni köll, mögy az! Annyira botfűlű, annyira érzéketlen volt a dallamokhoz, zenéhez, hogy aszonta, ű is tudna akármikor, akármit muzsikálni. Oszt hogy? – kérdezték.

– Úgy, ahogy. Akárhogy. Ahogy csak gyün!

Nézte a kőműveseket, hogy rakják a falat. Aszongya: Hát ilyet akárki tud. Csak be köll sárral kenyni a válykokat, egymásra rakni, oszt möhet, ameddig csak akarjuk, vagy el nem dűl.

Ez is a hatvanas évek elején volt, mikor már normáztatni jártam. Olájjoska bácsi mellé osztottak be, a temető felé az árkot takarítottuk. Jóska bácsi kaszált, itt-ott a líciumos bozontjait nyesegette. Egyszercsak megáll és néz-néz-néz mozdulatlanul. Odamék én is, hogy nézzem mán, mit néz. Hát egy csigára meredt, amelyik a tőle telhető sebességgel sietett a dógára. Jóska bácsi ájtatos („szűzmáriáskodó”) arccal az egekbe tekintett s ímígyen szóla: Legyőzhetetlen, Uramteremtőm a te végtelen jóságod, bölcsességöd. Még ennek a picí jóságnak is bukósisakot teremtöttél. (Kis szünet.) Mer ekkora sebösséghön köll is az!

Mögint ez-az

Ezt a történetet apámtól hallottam, az meg a komájától, azaz körösztapámtul.

Kukoricát törtek. Körösztapám mindég lemaradozott. Kőrösztanyám zúgolódott. Egyszercsak hallja körösztapám hangját:

– Hálístennek, mögvagyunk. Hát maguk?

A válasz:

– Kugyulahengör, durr deminek zürrrhörrhörr.

– Itt is. Magukná is?

– Glüggygülüggy, galagambahatodmagakukutyin hátgirbe-görbezutty!

– Ne is mongya! Tényleg?!

– Gübelegluggygluggygluggy. Röffraffkukukurikúkotkodács csakazé is nyekk. (Ekkor körösztanyám már figyelni kezdett. Valahogy olyan üsmerősnek tűnt az idegöny hang, (mingyán mögtuggyuk, mijé?) de a fene ögye mög, nem értött belülle semmit.

– A disznó is, a zasszony is?! Hogy löhet ezt kibírni? – hallatszott megint a körösztatyám hangja. Körösztanyám nem bírta tovább, odakiáltott: Feri, kivel beszélgecc te? Semmi válasz, majd:

– Tömpebögretönkretötte, gyííhogyhíjjákcsúcsoscsöcsedong a dungó. Dübbléhoppfölna mögérte.

– Senki, csak a zasszony. Ű is jó van, hálístennek. Hát Julcsa néném?

– Hungyünkutykuruttybaltafajtaköllene, huntevenyerögbül okádikzabál. Zümmzümmcsippcsopp.

Köröszmama már majd belebetegödött a kíváncsiságba, mögint odaszólt: Feri, mongyá már valamit! Dehogy mondott az, folytatta:

– Oszt nem elég, hogy rajtakapta, még vissza is pofázott?! Én nem a kerítésléccel, én a szaros söprűvel vertem vóna ki!!! De így is jó, hálaistennek!

Ekkor körösztyanyám végleg nem bírta tovább, hátracsörtetett, hogy ki az? Körösztyapám egyedül törte a kukoricát.

Feri, kivel beszélgetté?

A Ferinek szólított egyén vállat vont, oszt aszonta: Één? Senkivel.

– Ne beszélj mán, hát saját fülemmel hallottam. Mán miúta csak beszélgettök! Kit kaptak rajta, kit vertek el kerítésléccel?

– Hát akárkit. Mitudom én. Hát beszélgettem sajátmagammal, mer mán nagyon unatkoztam egyedül.

Gulácsi Andris bácsit úgy ismerték, mint akinek afféle „polgárpukkasztó”, jól kiszámított, éppen a legjobbkor (vagyis a legrosszabbkor) adagolt, tehát mindég telibe trafáló humora van.

Olyan 13-14 éves lehettem, a koléktívná rostáltuk (szelektoroztuk) a gabonát. Vótak ott asszonyok, mink gyerökök, mög Andris bácsi. Egyszercsak asszongya Andris bácsi az eggyik asszonymnak: Te Bözsi, kérdöznék én valamit.

– Hát kérdözzé, Andris.

– Azt kérdözném, hogy te mindég ilyen rongyos, fótos bugyiba jársz?

A kérdezett először elvörösödött, mint a stoplámpa, de aztán jó kitátotta a száját:

– Hogy a fene önné ki a szömedet! Hát nem szégyölöd te magadat?!

– Most nem, mer sok a dógom. De ha majd idóm lössz, szójjá, el ne felejcsem – mondta nyugtatólag Andris bá.

Na, este haza a munkából, vacsorázunk, na, hogy telt a nap? Mondom, meleg vót, por vót, mög Andris bácsival hogy vót. A melegre, porra nem voltak nagyon kíváncsiak, de a bugyis

ügyet kétszer is el köllött mondjam. Apám nevetve mesélte, hogy ilyesmi mán vót éccör egy cséplésné. Andris bácsinak ott is nekiszögezték a gyakori kérdést: hát nem szégyölöd te magadat?! Akkor azt mondta: Nem tudom. Mijen az?

Ez mán a hetvenes évek elején vót, széna – vagy szalmahordáskor. Mán jó letelt az ebédszünet, de az egyik rakodó csak nem gyün. Hátha eltévedt ennyi röngeteg úccába – mondta Makó Andris. Ezön jót röttyögtünk, mer az illető (akire vártak) tényleg nem a sok eszirül vót hírös, Na, de csak befutott az illető, lihögve. Mindönki nekiugrott, hogy témiattad állunk, kevesebbet keresünk, ez-az.

A mögszöppent embör aszongya: Gyüttem vóna én, de a zasszony mostan valahogy túl kicsi kanalat tött a levest, oszt nem haladtam az övéssel... (?) Több se köllött Katkónak, azonnal rácsapott: Oszt ha neköd égy nagy бүдös лó...szt vagy égy talicskát tösz a tányér mellé az asszony, té akkor avval öszöd a levest? Neköd mindégy? Né csavarincs itt összevissza, biztos mögint nem vót kíz az ebéd!

Másnapra mán körbejárt a nagy újság, hogy, ni, itt mén – lögyön Ikszipszilon – aki hun лó...sszal, hun mög talicskával öszí a levest, ahogy a zasszonynak kedve tartya. De oszt beindút az asszony is! Fölgyütt a koléktívho, nekiesött Katkónak. Hogy szégyöjje magát, mög hogy mindönki előtt mongya mög, hogy nem úgy van. Katkó L. bátyánk gyanúsan gyorsan bele is égyyezött, hogy ű akár mindönütt elmongya, hogy nem úgy van. Úgy is lött. Így, ha valaki addig nem hallotta vóna, most mögtudhatta magátul Katkótul, aki körbejárta az egíz koléktívot, mindönkinek elújságolva, hogy az nem úgy van, mer ez az Ikszipszilon mégse egy nagy бүдös лó...sszal, de nem is talicskával öszí a levest, hanem olyan kanállal, amilyet az asszony elébe tösz. Hallotta mindönki? – kérdezte Katkó – mer ha nem, elmondom mégéccör, hogy... (oszt persze elmondta). Majd tanúsíccsátok!

Na jó, mindön csuda három napig tart, még a röhögéstül is löhet hasfájást kapni. De ez olyan filozófiai mélységű,

érendős eset vót, hogy mindönáron mög köllött mönteni. A mögmöntő Olájjóska lött, aki vagy két hét múlva, az úccán éppen szömbe mönt a kanalas asszonnyal. Elgyüött Olájjóska történelmi pillanata. Jóska bácsi leszállt a biciklirül, oszt jámbor, átszellemült arccal és kenetteljes hangon aszongya: Hogy örülök, hogy látlak, kincsöm. De rég nem tanákozunk. A té eszöd, kurázsíd mégis visszahozta az áldott békességöt, röndöt ebbe a mi kis falunkba.

– Tessék?! – hüledözött a kanalasasszony. Mit mond, Jóska bácsi?

– Tudod té azt jó! Úgy is köll! Mindönki tuggya mög, hogy a te urad nem egy nagy бүdös ló...sszal vagy valami nyikorgó, szaros talicskával öszi a té finom levesödöt, hanem igönis, van annak röndös asszonya, röndös kanala, mer dógos embör az, aki nem issza el az árát!

Jóska bácsi később így értékelte az ügyet: amit Katkó kapott, az csak hízelgés vót ahhon képest, amit én zebre vágtam.

Házsztölés. Kovács Matyi bácsi vót a harangozó. Na, nálunk is szentölik, Matyi bácsi csak úgy a szöme sarkábul intött a két (kezdő!) ministránsnak: tömjént! A gyerök röndösen belemarkolt a tömjénösbe, oszt rászörta a parázsra. Rögtön akkora füst lött a szobába, hogy tán mögállt vóna benne a balta is. A harangok mestöre mán bent is morgott valamit, de ahogy kiértek az udvarra, épp kapu felé mönet, jó mérgesen aszongya: Hányszor montam mán, hogy ne b...sszatok bele annyi tömjént, a zistenit a zanyátoknak! A pap, Sparlang Gyula, aki elől mönt, (mintha) somolyogva visszaszólt. Ennyit: no de Kovács bácsi...!

Matyi bácsi mestere, művésze és koszorús költője volt a káromkodásnak. Állítólag Ferenc Jóska huszártizedese volt. Ez mindent megmagyaráz. Amúgy mög hírósen szép rönd vót a templomban. A harangszó pontos. A káromkodással se vót probléma. Majd léimádkozom, harangozás közbe, vagy amikor ráérök – mondta Ferenc Jóska veteránja. Röndnek köll lönni!

Pintér András (nekünk Pintér Bandika, a kitűnő zenész, szervező, Nagyvarjas egyik mindenese) mesélte nagybátyjáról, Erdei (Erdéli) Pali bácsiról:

Disznót vágtunk. Hát egyszercsak az öreg is odagyűtt, a kerítés fölött nézögetött be az udvarra. Ilyen gyöngé disznót vágtok? Még hízhatott vóna – mondta. Közbe mögkínáltuk a böllérpálinkával, ahogy illik. Jót húzott belőle Pali bátyám, oszt aszongya: De azé mégis elég jó kikereködött ez a disznó. Még két-három korty: Szép disznót vágtatok, héjj! Még két-három korty: Rég láttam ilyen szép, nagy disznót! Még két-három korty: Tik eddig tán sose vágtatok ilyen hatalmas disznót.

Hogy megértsük a varnyasi észjárást, össze kell hasonlítani, mondjuk, a székellyel. A székely egycollos vascsöveket rendelt. Megérkezik a szállítmány s láss csodát, vannak ugyanolyan egycollos csövek, amikben nincsen luk. (Ez mán nem cső, ez vasrúd.) Mondja is a székely: Ejsze, ebből a csőből hiányzik a lik! Mire a szállító: Ejsze, kilopták belőle, az anyjuk tolvaj istenit!

Egyszer megint a kolhoz előtt ültünk a padon és folyt az „észpöngés”. Valahogy a muzsikálásról, hangszerekről esett szó, hogy milyen drágák. Farkas Feri bácsinak – faluszerte úgy mondták, „dudája” volt, szakszerűbben bariton, rézből, mi másból? Aszongya Katkó: Ugyan, mi kerül ezön annyiba? Nem is olyan nagy, a rézpléj vékonyabb mán nem is löhetne, oszt ráadásul összevissza kanyarog. Még mögérteném, hogy drága a dudád, ha belül is teli lönne rézzel!

Mire Feri bácsi kuncogva ennyit mondott: Mögértenéd hát, ha a té fejed mög belül teli lönne ésszel!

Ha mán a muzsikálás...

Jóapám mesélte.

Valamikor az ötvenes évekbe a fermánál (állami gazdaság, a volt Nádasdy-majorban) lakott Csonka Matyi bácsi is, az egész családjával. Nagyon szeretött mög tudott is mulatni.

Mindég hatalmas Mátyás napot csapott, nekik az vót a „búcsú” is, amikor möghíta az egész pereputtyot, barátokat. Mindég egy nagy disznót vágott ilyenkor. Tán harminc-negyvenen is öszegyüttek. Ilyenkor muzsika is is köllött, de nem az egész banda, csak hároman. Mán jóelőre mögfogadott minket, foglalót is adott, hogy akkor, ugye, Mátyás napkor (febr. 24) gyüttök?

Úgy vót, hogy körösztapád, Juhász Pista bácsi mög én mögyünk. De röttenetös idő lött Mátyás napra, szakadt a hó, szélvihar. Az öreg Juhász mán korán reggel átmönt körösztapádékhon, hogy ne mönnyünk, ilyen ítéletidőbe még a kutyát se haggyák kint. De körösztapádnak nagyon möhetnékje vót, hogy a foglalót elvöttük, az ígélet szép szó. Az öreg nem és nem! Nem haladtak egyrül a kettőre. Körösztapád ekkor, ahogy ű monta, „fegyverszünetöt” kért, hogy még egy kicsit rágjuk mög, oszt képes vót lóhalálba idecsörtetni hozzánk, a kertek alatt, itt a Kisközön. Neköm is möhetnéköm vót, kedvem is vót, na mindegy. De hogy beszéjjük rá az öreg Juhászt? Győzzük mög az öregöt mink ketten, gyere te is – mondta körösztapád. Én a fejemet vakartam, tudtam milyen csökönyös az öreg, a koléktivba se akart sehogy se belépni. Törtük-törtük a fejünket,

éccör aszongya körösztatád: Húzzunk sorsot! Egyik cédulára fölírom, hogy: mönnyünk a másikra, hogy: ne mönnyünk! Jó, jó, de mi lössz, ha az öreg kihúzza, hogy nem mönnyünk?

Bízd csak rám – mondta ez a te körösztatád. Két-két cédulát írok, pont egyformákat, ugyanúgy összehajtva. de nem ugyanolyanokat. Az egyik pár cédulába lössz mögyünk is mög nemmöggyünk is, a másik párba csak mögyünk. Na, délfelé elmöntem a komájékhon, hogy elővöggyük az öregöt. Én úgy gondoltam, jobb úgy, ha előtte kézzel-lábbal próbájjuk möggyözni az öregöt (tudtuk, hogy nem mögy!), hogy gyűjjön, osztán éccör csak körösztatád rám néz, oszt aszongya majd: hát most micsinájjunk!? Mire én, egy kis fejtörés után kimondom: hát nincs más hátra, húzzunk sorsot! Így is lött. Körösztapád mán jóelőtte mögírta a két mögyünkös cédulát, azt betötte a zsebibe, oszt az öreg előtt, hogy jó lássa ú is, mögírta a mögyünk-nemmöggyünköt. Neköm el köllött vonjam az öreg figyelmit, még kicserélődnek a cédulák, ezé „véletlenül” majnem a szék mellé ültem.

Na, Pista bácsi, láss csudát, kihúzza, hogy: mögyünk. Sajat kezüleg! De körösztatád, direkt gyanúsan gyorsan, elkapta a két cédulát, oszt hátul a **nadrág korcába** tötte.

Az öreg Juhász lecsapott: Nana, Feri, add csak ide azokat a cédulákat, nézzük csak a másikat is! A koma hátranyúlt, oszt a **farzsebibül** elő a mönnyünk-nemönnyünköt.

Az öreg egy nagyot nyelt, egy nagyot káromkodott, oszt möntünk. Nagyon jó bált csináltunk Csonka Matyi bácsinak, még egy napra ottmarasztalt minket, mer az ítéletidő miatt kevesebben gyűttek, ott vót a röngeteg étel-ital.

Oszt Juhász Pista bácsi micsinált – kérdeztem.

– Hát az öreg hun a faliórát nézte, hun a falinaptárat, hun mög a kinti időt – mondta apám.

Ha mán a Nádasdy-major...

(Ezt a történetet többen is beszélték, nagyon népszerű volt. Én úgy adom át, ahogy Szabó öregapámtól, Katkó öregborbétól, Szabó Lajos bátyámtól hallottam.)

A Nádasdy gróf úr nagyon szerette a paraszti munkát. Nézni. Mindég ott sündörgött a bérösök, kommenciósok, napszámosok közt. Szerette őket hallgatni, hogy s mit beszélnek. Vót ott egy Jóska nevű bérös, ű kezelte a bivalyokat, azok csak neki fogadtak szót. Történt, hogy a méltóságos gróf úrt éppen ganéhordáskor ötte oda fene. Ez még nemlött vóna baj, a baj az vót, hogy a bivalyok csak egy nagy, kacskaringós káromkodásra indultak, amibe a méltóságos gróf úr férfialkatrésze is fontos, mondhatni, döntő szerepöt játszott. Mer ilyen a bivaly, ha valamit nagynehezen mög szok! Hát ott van a gróf, a kocsi mögrakva ganével, Jóska indítana, de semmi. Éccör, kéccör, háromszor – semmi. Aszongya a Nádasdy gróf, hogy mi a baj, Jóska fiam? Semmi, méltóságos gróf úr, csak nem akarnak indulni ezek az átkozott dögök. Hát mé nem akarnak indulni? – kérdözi a gróf. Jóska mán nyeldöklött, csuklott, beleizzadt, mire kinyögte: Mer nem hallhattyák, ha a gróf úr itt van, azt, amit értenek! Hát aztán mé nem hallhattyák – mögint a méltóságos úr. Csak azé nem, mer akkor a méltóságos gróf úr akkor mindörökre elzavarna éngömet inset. De a gróf csak erősködött, hogy csak bátran, csak úgy, ahogy szokta, grófi szavára nem lössz semmi baj. Akkor oszt Jóska rázöndítött: Ó, hogy az a méltóságos gazdátok azt a púderos, kikent-kifent ötfilléres f...szát rakná belétök!! Csá-nye! A bivalyok indultak. A gróf úr nagyot nevetött, oszt adott Jóskának rögtön egy ezüst egykoronást. Itt nem is lött baj, de Pestön majnem. Mer a méltóságos gróf úr evvel bivalyos dologgal szórakoztatta a méltóságos grófnét. Az mög tán aszonta, hogy ahogy ű ismeri, nehezen hiszi, hogy a bivalyok észrevönnék azt a púderos valamit, ha a méltóságos férje ezt odarakná, ahova az a Jóska mondta... A gróf úr mögint nagyot nevetött, vajon a grófné is kapott egy ezüst egykoronást, nem tuggyuk... Csak azt tuggyuk, hogy ezt mög a gróf úr mesélte el, mikor mögint legyütt Pestrül.

Ha mán bivalyhajtás, lögyön ökörhajtás is...

(Ezt is sokan tudták, azt mondják, az öreg Sirkótól ered, de én Csík öregapámtól, Fekete Misa bácsitól és jóapámtól is hallottam.)

Vót ennek a Nádasdy grófnak egy viccöskedvű intézője. Tán Szögedre köllött valami hízott ökröket fölajtani, a vágóhídra. Hát az intéző aszongya az öreggulyásnak: Idefigyejjen, jóembör! Aki ott Szögedébe átvöszli az ökröket, az egy borzasztó süket embör. Ha jelentközik nála, ordíccson, ahogy csak bír, az csak akkor érti. De ez az intéző Szögedön mög aszonta az átvövőnek, hogy az gulyás, aki majd gyün az ökrökkel, röttenetösen süket szögény. Persze, egyikük se vót süket. Na, odaérnek az ökrökkel.

– Jónapot agyonisten – ordította nagy tisztölettel a gulyás

– Isten hozta kendöt is – ordított vissza kedvesen a szögedi.

– Hoztam ennyi mög ennyi ökröt. Itt a papír – bögte illemtudóan, torkaszakadtából a gulyás.

– Röndbe. Köszönöm szépen – vonyította amaz – itt mög itt írja alá kend!

Közbe mindönki odacsódült, mer aszitték, ezök egymást ölik. Akkor oszt aszongya szép, normális hangon ez a szögedi a kíváncsiskodóknak: Én sok embörrel mög marhával tanákoztam életömbe, de ilyen fődsükettel még nem. Erre mögszólal a gulyás: Hínnye, a jóistenit, maga nem is süket! Mosmán tényleg majnem egymásnak ugrottak, mire kiderült a turpisság.

„Én istenem, rendelj szállást...”

A cím egy réges-régi, több száz éves, Elindultam szép hazámból kezdetű magyar bujdosódal egyik sora. Bánat után a fohász.

Van egy angol mondás, hogy Rómában, mint a rómaiak, Mekkában, mint a muzulmánok, gentlemanok közt mint a gentlemanok. Udvariasságból előretessékelttem az angolokat. Anglia azért kicsit más, mint Nagyvarjas, nem...? De azért Varnyas az Varnyas! A sokat emlegetett, eléggé világlátott Oláh Jóska bácsi mondta egyszer: Másutt, úgy mint másutt, itthon úgy mint itthon, otthon úgy mint otthon, a feleségöddel mög ahogy tudod. Mi, alföldi magyarok a nem idevalósíró az

szoktuk mondani, hogy gyüttmönt. Akár koldus, akár király az illető. Mindegy, nem a mi kutyánk kölyke. Idegöny. Két lépés távolság. A jószándékú, becsületes, dolgos idegennek se könnyű a megkapaszkodás, gyökéresztés. Olyanná kell válnia, mint a meredek falon felfelé kapaszkodó borostyán, mint a kacsokkal tapogatódzó, támaszt kereső paszúly vagy szőlőinda. (Tapasztalatból tudom...) Ilyesmikről beszélgettünk egyszer Vajdáné Farkas Ibolyával, aki sok szilágysági református magyarral együtt 1970 októberében „lött nagyvarnyasi”. És 1975-ben katolikus is, merthogy akkor ment férjhez Vajda János tősgyökeres nagyvarjasi atyánkfiához. Két szép, okos (ezt én mondom, nem ők!) gyermekük lett, keményen dolgoztak és gyarapodtak, szeretetben és anyagiakban egyaránt. Néhai Farkas Sándor bácsival gyakorta szóba elegyedtünk, mikor régen, valamelyik nyáron együtt kőműveskedtünk. Szívesen hallgattam megfontolt, ízes és kissé í-ző bihari-szilágysági beszédét, amiben ráadásul ott a nyitott e-zés is. A mi falunk népe először tudomásul veszi, aztán elfogadja, aztán befogadja, aztán szinte észrevétlenül beolvasztja a jövevényt. A befogadás-beolvadás gyorsabban és szebben megy, szívbéli, ha a betelepülők nem jönnek „üres kézzel”. Ha nem fennhéjázóak, ha nem szemtelenek. Farkas Ibolyáék s a többi Sarmaságról települt nem üresen jött. Szorgalmas, csendes, inkább finoman zárkozott emberek. Másképpen sütöttek, főztek. Előszeretettel használták a lestyánt, tárkonyt, rozsmaringot – az ősi magyar (keleti) konyha ízesítőit, alapfűszereit. Szeretik a gyümölcsleveseket: meggyleves, büszkeleves (büszke – másfelé pöszmétének, egresnek, köszmétének is nevezik), szilvaleves. Aztán a rozsmaringos sülték: birkahús, csirke, kacs, marhahús, disznóhús. (Próbáljuk csak ki!) Egyik kedvenc volt a vadas, tejfölös csirke.

Aztán szépen tudtak mulatni. Eddig itt ismeretlen népdalokat hoztak, a legszebb talán az, hogy:

„Zárd be babám a kapudat
Ne tartsd mindég nyitva
Mert én oda a lábamat
Bé nem teszem soha
Átkozott volt az az óra
Améken átléptem
Átkozott a mi szerelmünk
Babám verjen meg az Isten.”

De kanyarodjunk vissza, a „honszerzéshez”, fészekrakáshoz. Bizonyos Ladányi Zoltán ajánlotta nekik Nagyvarjast. Valamivel meggyőzte őket s valamiről meggyőződhetnek a sarmaságiak is, mert itt maradtak s akiknek az utolsó útjukra kellett menni, azok is megálltak a varjasi temetőben. Vagyis, mint az ősi magyar népmesékben: „Életem, halálom kezdedbe ajánlom!” Vajdáné Farkas Ibolya így meséli a beilleszkedés, varnyasiasodás lépcsőit: 1970. októbertől karácsonyig az un. „senki földjén” érezte magát. De a tanítónéni, Antal Lenke „ráérett” a frissen jöttek magányosságára. (Ki más, ha nem ő?! A tanítónénink székely volt, Gyergyószárhegyről. A tanítóbácsi kalotaszegi volt, Magyarbikalról...)

Néptáncot, színdarabot tanított be s oda szeretettel meghívták őt is. „De akkor már barátokoztak velem: Szabó Ági, Makó Bözsike, Mákos Ildikó és Antal Hajni s én is velük. Megtört a jég. Nagyvarjas már nem csak lakóhelyem volt, hanem otthon kezdtem érezni magamat.”

A sarmaságiak, majd a Szatmár-vidékiek egy időre megállították varjasi népünk fogvatkozását. Életünket, szokásainkat sok színnel, ízzel, magyarsággal tágították. Negyven-negyvenöt fővel lettünk többen. És többek! Az Ady Endre által megverselt „hepehupás vén Szilágyból” jöttek és otthonra leltek: a Hégen-Szénási, a Gál, a Kiss, a Móricz, a Kupás, a Balogh és a Farkas családok. Szatmárnémeti (talán Nagybánya?) környékéről a Hajas és Román családok. Isten hozta őket Nagyvarjason!

Volt egyszer egy Vadkelet...

Minden úgy alakult, ahogy azt nagy, lánglelkű és lángeszű Sztálin eltervezte...

Ki emlékszik ma már rá, hát még arra az „apróságra”, hogy 1947 őszén parancsára megalakult a Kominform, vagyis a kommunista pártok nemzetközi tájékoztató irodája. Ki a fene gondolná, hogy ez a híg, sótalan – színtelen elnevezés azt jelentette: minden kommunista párt pontosan „úgy táncol”, pontosan úgy tesz odahaza, ahogy Moszkvából parancsolják. Jaj annak, aki kilóg a sorból, vesszen az, aki nem azt gondolja, nem úgy csinálja, mint a dicsőséges Szovjetunió! (Tényleg, hányan tudjuk még, mi is volt az a Szovjetunió?) Természetesen, a „dolgozó nép határtalan szeretetéből és egyöntetű akaratából” kormányra került romániai, magyarországi, satöbbi kommunisták mindenben „szót fogadtak” a Nagy Vezérnek. Egyébként nem ússzák meg élve, amire számos példa van. Hát elkezdték a kolhozosítást, kollektivizálást is, amúgy sztálini módra. „Hogy merészelsz te okosabb lenni, mint Sztálin elvtárs!!?” – ordított a tornyai Stéva Csík öreganyámra, mert az annyit mondott neki, hogy vigyázzon, Nagyvarjas még nem Oroszország. Stéva elvtárs „kvótát behajtani” vagy „padlást söpörni” jött, két fegyveres milicistával. Ott voltam, úgy öt éves lehettem és összehugyoztam magam, mikor a milicisták, hogy nyomatékosítsák Stéva (i)gagságát, lekapták vállukról a puskát... (Ez az eset is „megérne egy kismisét”, mert történt ott más is. De kit érdekelne, ki hinné el? Mondjuk, olyasmi lehetne a címe, hogy: átok, beteljesült átok...)

Elég az hozzá, hogy egyik napról a másikra sok ember kuláknak, osztályellenségnek, gyanúsnak, reakciónak minősült, akár sok földje volt, akár kevesebb. Akire felnézett a falu népe, aki tudott és mert önállóan gondolkodni, tudott önállóan gazdálkodni, aki „megállt a saját lábán” – azt meg kell törni vagy tűnjön el! Nem kell önálló ember – a Párt majd mindenről gondolkodik és mindenkiről gondoskodik!

A mostanában elhunyt Takács József (sz. 1929), aki annak idején minden szempontból „támadható” volt, mesélte:

Apáméknak harminc hold földjük volt. Apám nagyvarjasi bíró is volt, ha jól emlékszők, tán 1952- ig. Aztán Varga Matyi Kisvarjáról lött a bíró. Az öregök pontosan háromfelé osztották a földet, tíz holdat neköm, tíz holdat a lánytestvérömnek, Etusnak, tíz hold mög maradt nekik, hogy öregségükre mög tuggyonak élni, úgy hogy kiadják felesbe. (Ki tud ma már Horváth Józsefről és feleségéről, Horváth Máriáról? Akkor másképp kérdezem: ki emlékszik még „Posta” Jóska bácsira és „Posta” Mari nénire? Ők a Takács-vagyon alapítói és gyarapítói. Örökbe fogadták Takács J. édesanyját, Etel nénit, mert azok sokan voltak testvérek és tán árvák voltak. Posta Mari néni fogalomná, példabeszéddé vált. Állítólag a kötőjéből evett, mert addig se akart leülni, lazsálni. Nagyvarjason a „hajtós”, fáradhatatlan asszonyra mondták: „Na, ez is a kötőjiből öszik, mint Posta Mari néni.” Hogy miért Posta? Azért, mert mellékesen a postásságot is elvállalták.) De a szó ismét Takács Józsefé: Aztán Mari nénéd (a felesége, Ónodi Mária) is hozott a házhoz, akkor oszt lött 17 hold földünk és ott volt a kis Lanz Bulldog traktor, tudod, te is sokat játszottál rajta. Apád mög én hajtottuk azt a traktort – folytatta Jóska bácsi – volt, hogy három-négy napig le se állítottuk, éjjel-nappal szántottunk, föl váltva, hun ű, hun én. Apáddal fölbutyköltünk rá egy dinamót mög egy lámpát, oszt mán nem számított, ha éjszaka van. Soknak szúrta a szömit, hogy ez a Takács Jóska milyen sokat keres, rámfogták, hogy hörcsög vagyok, hogy kihasználom mások megszorultságát. Ez nem volt igaz, apád tanúsíthatná, ha még élne, mög mások is. Hogy kik jelentgettek föl? Mán möghaltak, én nem számoltatom el őket most se, ott van arra a lelkiismeret. Mer az mindönkit utóér, ha nem hamarább, akkor a halálos ágyán biztos. Jóska bácsi itt egy kicsit hallgatott, aztán huncutul mosolyogva azt mondta: Naggyábul ugyanazok, akik innét Varnyasrul képesek vótak apádat is följelenteni, mikor ütet elvitték Tömösvárra katonának. (Hát ez is megérne egy másik kismisét, a bunkó aljasság szemben az

emberi szolidaritással, az igaz barátsággal. Az lehetne a címe, hogy: bajban ismerszik meg a jó barát...) Aztán mög az vót a baj – gurult tovább történet –, hogy én elkacsmarom, elcsalom mások elől a munkát. A fejesök, a kutyaütők mindönbé belekötöttek, mindönt adóztattak, néha éjszaka gyüttek ezé-azé a nyakamra. Nem léptem be a koléktívba. Hát elvötték a jó földemet (komaszálták), oszt adtak helyötte valami szikes rosszat, messzibb. Nem baj, az a kis traktor elboldogult valahogy avval is, akkor mög nem akartak adni üzemanyagot. Kigyüttek utánnam a határba is, hogy pontosan, litörre, decire, dekára nyugtával számoljak el a motorinával, olajjal, tavattával (=gépkénőccsel). Nem kaptak rajtam fogást, én mindég nagyon vigyáztam a papírokra, percre pontosan megvölt, mit, hunnan, kinek. Akkor oszt 1952-ben behívóparancsot kaptam. Irány Urikány! A szénbánya. Munkáskatona löttem, mint kulák, mint mögbízhatatlan. Vagyis magyarul: kényszörmunkás. Mán jó pár éve házasebör vótam, de három évig ott tartottak, 1954 végéig. Először lent a bányába, a szénbe. Jó dolgozhattam, mert később karbantartó löttem, ugye értöttem a gépeket, lakatosmunkát. Aztán láss csudát, először élmunkás (fruntaş în producție) löttem, egyszercsak mög sztahanovista. Igön, igön sztahanovista! Én, a kulák, a leköpött mögmutattam nekik, az anyyuk jó istenit!

Aztán ott, a Zsílvolgyében, kikerültem építkezésökhön, de mögint vissza-vissza vittek, mert szükség volt rám. Mint kitüntetőttnek valami nevem, rangom lött. Aztán mög aki élmunkás lött, 30 nappal hamarább hazaengedték, aki mög sztahanovista, azt 60 nappal! Nagy szó, te is vótá katona, tudod mijen ez. Hát hogyne hajtottam vóna. Mög akartam mutatni ezökhöz, hogy csakazé is mögmutatom!

... Aztán vásárra került az a kicsi, örökmozgó, elnyúhetetlen traktor, Takács József kollektivistá, majd aradi, majd kendergyári alkalmazott lett, mindenütt megbecsülték. Mindig ő jött el, ahogy öregedett, egyre közelebb a portájához. A nagyvarjasi

téeszből ment betegnyugdíjba, súlyos derékfájással. Őt idézem: Tudod, az a röngeteg idő, éjjel-nappal, melegbe-fagyba, esőbe-hóba a traktoron, mög közbe a bányába is – szépen odalőtt a derekam. Akár az apádé is. (Igen, akár az apámé is...)

S most bocsánatot kérek azoktól, azok leszármazottaitól, akiket nem említhetek név szerint, mert nem találkoztam, nem beszélgettem velük. 1989. december 22. előtt pláne nem! Tudom, hogy Nagyvarjason, Kisvarjason sok takácsjózsef volt, országszerte „takácsjózsefek” százezreit gyötörték meg, kit keményebben, kit enyhébben, kit halálosan. Takács J. még elmondta, hogy vele egy időtájt lett „kényszermunkáskatona” Nagyvarjasról Kormányos Ferenc, Ordódy István, Laza Sándor és Németszentpéterről Magyar István. Ő ezekre emlékezett. Akikről még én tudok: Borzák István, a mintagazda és mintaember Kisvarjasról és Csík András öregbátyám a Dunacsatornához kerültek. Kik még? Hányan még? Végül marad a sóhaj és az áhított fény az alagút végén: Isten malmai lassan őrlnek. DE ŐRÖLNEK!

Jó lössz az még valamire...

Bizonyára észrevették már, hogy ma szinte mindent „fogyasztunk”. Mintatómondatok első osztályosoknak: A fogyasztó fogyaszt. A szolgáltató szolgált. Van már „eldobható borotva”, eldobható pelenka, eldobható palack, eldobható barát, eldobható ígéret, eldobható isten, eldobható örök hűség. Van „egyszer használatos” pohár, villa, kanál és egyszer használatos szerelem, egyszer használatos becsület és – tényleg! – csak egyszer használatos halál.

Vannak már megélhetési környezetvédők, akik abból élnek, nem is rosszul, hogy védik, féltik a környezetet – elsősorban mitőlünk, emberektől és persze, egymástól. Nehogy a másik környezetvédő („zöldek”) jobban védje a környezetet, mint ő (a „zöldebbzöld”). Régi nagyvarnyasi történet jut eszembe, mikor

két öregasszony azon veszekedett, kettőjük közül ki szereti jobban az Úristent. Arra ment egy embőr (Kovács Matyi bácsi), aki megoldotta a kérdést: Tik is inkább avval b...szatnátok egymást, hogy melyikötöket szereti jobban az Úristen!

Ezelőtt ötven – száz évvel nagyon jól működtek a környezetvédők... Más magyarázat nem lehet. Itt, Nagyvarjason (is) szinte semmit se dobtak el. Mindent felhasználtak, félretettek, mindennek helye volt, mondván: Jó lössz az még valamire!

A cserépdarabok, üvegcserepek jók lesznek kemenceraakör vagy sparhetsináláskör. Vagy járdának, lépegetőnek a tyúkol, disznóól felé sáros időben.

Az éles üvegdarabok, a kerítés alá szúrva, elállták a hívatlan vendég (kutya, macska, pocok, görény útját) és a szomszéd tyúkjai is meggondolták, érdemes-e a kertünkben szórakozni. A galambdúcokra („galambosra”) tüskés ágakat kötöztek, hogy „né mönnyön föl a macska”. A rozsdás szegeket kiszedték a korhadt lécekből, gerendákból, kiegyenesítették, félretették. A rozsdás pléhdarab sárpucoló lett, ameddig bírta. A rozsdás kanálból, rozsdás késből szintén tisztító lett.

A diófalevél itt-ott csodaszer volt. Ha a szalmazsákba tették, elűzte a bolhákat s még jó szaga is volt. Ha tyúkolba, galambosba, akkor nem volt tyúktetű. Allítólag. Természetesen, a kutya vackára is szórtak belőle. Pintér Viktor néninél láttam ilyesmit. De használtak vadmentát, fodormentát is. A határból, szikesekről jött a kamilla, a székfű, ami „Isten ajándéka, mindönre jó”. Ha valamelyikünk (s melyikünk nem?) megkarcolta magát, elvágta az ujját, vagy lement a bőr, akkor gyöngéden lemosott útilaput ragasztottak, ragasztottunk a „zománc” helyére, rendszerint saját nyálunkkal. Úgy tudom, senki se pusztult el vérmérgezésben. Aratás után kijártunk „szödögélni” a határba. Csak a tarlóról volt szabad! Az elhullajtott kalászokat „búgába” szedtük, közben szedreztünk. A mezei poloska íze feledhetetlen, a fene enné meg. Néha mezítláb mentünk a tarlóra, ilyenkor csúsztatni

kellott a lábunkat, nehogy megszúrja az acat, a tarló vagy a szederinda. Persze, megszúrta. Anyám vagy nagymama vagy valamelyik szomszédasszony szedte ki – túvel, szemüveggel és jótanácsokkal felszerelve.

Ha a gyerekek már mögint nem tanáta hejgit – akkor elküldték gazt, paréjt, „zöggycit szödni” a disznóknak, tyúkoknak. Volt kétféle paréj, porcsfű, folyondár. Korán megtanultuk, hogy a keserűlapu, bármennyire haladósan lehetett szedni, nem ennivaló, még a tyúkok is kerülnek. Az összetört csont, tojásbél visszakerült a tyúkudvarra – hogy „mögint tojás lögyön belül”. Volt aki sárgarépát dobott a tyúkok közé, „hogy szép aranyszínű lögyön a tojássárgája”. Tóth Verka (az általam annyira szeretett Vera) egyszer aszonta, ha fogok neki sok cserebogarat, akkor annyi szilvalekváros palacsintát ad, amennyit csak meg bírok enni. Adott is egy dunsztos üveget valami fődéllel, én a kert alatt telifogdostam ezekkel a bogarantyúkkal. Áadtam, ő meg jól összerázta őket („hogy jó szédüjjenek el”), aztán a tyúkok elé szórta. „Ettől tojnak sokat mög szépet. De élve köll odaadni nekik, akkor szereti a tyúk, ha mozog.” – mondta. Senki se szerette a csalánt (Varjason: csanál), csak a kislibák, kiskacsák... meg az öregebb, tapasztaltabb emberek. Jó reuma, hasogatás, csípés ellen. Egyszer jól összemartak a szúnyogok, az öreg Bóka aszonta, csapdost mög magad csanállal, mingyán elfelejtöd. Én mögcsapdostam, oszt tényleg elfelejtöttem. A csanálcsípéstől a szúnyogcsípést. Hun vót a szúnyog a csanálho képpest?

A gallyvágás: hát az se semmi. Tavasszal mindenféle fáról lenyesték a gallyakat, egyrészt, „mer mindég úgy szokták”, másrészt tűzrevalónak. A gallyakat osztályozni kellett. Először a vékony, gyöngye ágakat vágtuk le, kévébe kötöttük, „fütenivalónak a kemencébe”. Az ujjnyi vastagságúak lettek, kb. 20–30 centis darabokra vágva, a „röndös tűzrevaló”. Ha főzéskor lassúbb, de folyamatos tüzet akartak („hogy lögyön sok parazsa”), akkor a kolbászvastagságú, vagy annál is nagyobb darabokat használták. A kukoricacsutka mindenre jó volt, nem csak tüzelésre... A nagyon régi időkben a táplálkozási-emésztési

folyamat felső és alsó nyílásánál egyaránt jelen volt a kukorica és annak csutkája, persze, más-más rendeltetéssel. Mivel mi még nem a tökéletesen higiénikus, EU-szabványosított, sterilizált „fogyasztói társadalomban” élünk, amiről mindig egy Jean vicc jut eszembe, hanem inkább a „találd ki, találd meg, edd meg” világban, hát mindenfélét megkóstoltunk. A tesztelés az volt, hogy ha másnap még élünk és nem fáj a hasunk, akkor minden rendben. Mindenevők voltunk. Rágcsáltuk a tökmagot, mert azon kívül, hogy jó, jó a bélgiliszta ellen is. Rágcsáltuk a napraforgómagot, már csak azért is, mert Tóth Imre bácsi aszonta, attul még nagyobb lössz a... (Aki Imre bácsit ismerte, az rögtön kitalálja, mire gondolok.) Tépegettük és eszegettük az akácfa friss virágát, az „agacsit”. Elég sokat és elég sokszor. Nem akarok leszólni semmiféle mai ultraterméket, ilyen-olyan salátát, biocsudát, méregdrága külföldi reklámot... én tudom, amit tudok, hű maradok az agacsihoz. Meg a papsajthoz, a pici zöld korongocskákhoz, amik csak úgy, szinte bocsánatkérően meghúzódtak az út mellett. Kőkényt hasfogónak, vörösszilvát hashajtónak ettünk, galagonyát meg azért, mert megtaláltuk és ízlett. A levéltetű ellen kitűnően bevált a beáztatott vagy kifőzött dohánylé. Az öreg Andó állítólag azért pipált, ha csak lehetett, bent a szobában, mert a „sok jó pipafüst kiröndözi a szűjt a gérendábul”... Lóbogár (lótetű, lötücsök) ellen foghagymával „gyugdosták” körül a trágyázott ágyásokat. A hamut (Nagyvarjason: pörnyét) a kertbe, veteménybe szórták vagy a padláson, a két pallat közé hordták, szigetelőnek. Ráadásul az egerek, pockok is elkerülték. Télen a csúszós, jeges járdát tette járhatóvá. Azt is mondták, hogy a pörnye a legolcsóbb parasztfesték, mindég kéznél van. A korom ugyanúgy. Télen meghajlított meggyfavesszőn vagy éppen kukoricaszáron iringáltunk (csúszkáltunk a jégen), hogy ne kopjon a cipő talpa. Egyik végére ráálltunk, a másik végét fogtuk a kezünkbe. Szánkózni néha kimentünk a Kéthalomhoz vagy a Lacsindához.

Külön exotikus színfolt a világháborús gránátok, töltények, töltényhüvelyek esete.

Írházi ángyónál sokáig virítottak a szépen csillogó éles töltények, mint sublótdisz. Mígnem beállított egy végrehajtó, aki megfenyegette tiltott fegyverrejtegetésért, így a békésen pihenő gyilkolószerszámok rendkívül fontossá váltak és rögtön a klozetba kerültek, a masszába. Ki az a hülye, aki ott keresi? Egy másik portán a gémeskút nehezekeként mozgott fel s alá, mint a világtörténelem, egy jó hasas orosz lövedék. Mások öngyújtót, virágvázát, pálinkáspoharakat fabrikáltak a különböző töltényhüvelyekből. Szomorú kovács udvarán sokáig látni lehetett egy 120 milliméteres aknavető rozsdásodó csövét, csak úgy odatámasztva. Jó lössz az még valamire... A Telepen egy háznál egy földbeütött, rozsdás puskacsőhöz kötözték a kotlót. A célgömb nem engedte, hogy lecsússzon a madzag. Micsoda lecsúzás: a halál hajdani szája, mint csirkecsősz! Az öreg Deák beásta, szintén egy véletlenül talált aknavető csövét nyílásával fölfelé s abba állította a faoszlopot, hogy „ne rohaggyon annyira”.

A régi pénzeket, sőt, az érvényes hárombanisokat is kilyukasztották és platninak használták. Egyszer a szomszédban kipiszkáltam egy ilyen régipéncz alátétet és kiderült, hogy egy 1767-es Mária Terézia rézkrajcárosra bukkantam.

Remélem, ezek a történetek is jó löttek még valamire...

Elindultunk szeptemberben...⁴

A június elsejei tornyai véndiák-találkozó elé

2013. május 27.

Mottó: „A kultúrát nem lehet örökölni. Az elődök kultúrája egy-kettőre elpárolog, ha minden nemzedék újra meg újra meg nem szerzi azt magának.” (Kodály Zoltán)

A következő sorok azokról szólnak, akik örökre elmentek, vagy nagyon messzire mentek. Az idő és a föld betakarta

4 http://www.nyugati jelen.com/jelenido/a_junius_elsejei_tornyai_vendiak_talalkozo_ele.php, 2013. 05. 27.

testüket, de lelkük, szellemük velünk maradt s – legtöbbször észrevétlenül, ösztönösen – máig alakít, igazít bennünket.

Egy írásnak csak az ad életet, amit átéltünk, és ahogy átéltük. Nem ugorhatjuk át a saját árnyékunkat. Ez az „időutazás” a Tornyáról ötven éve útnak indított „ifjú reménységek” mai távlatából láttatja azt a szép, de megismételhetetlen mesét és a mindig izgága, kötekedő valóságot, melyet immár a közelgő alkony szelíd fénye aranyoz be.

Akik hiányosnak, netán egyoldalúnak találnák e visszatekintést, kérem, bocsássanak meg. Mindenki, kivétel nélkül, megtalálhatja saját magát és örömét egy nagy tudással és nagy szívvel megírt krónikában, melynek címe: Tornyai tanítók és tanulók. Gyűjtötte, kutatta, írta, szerkesztette, egyszerűen teremtette: Nagy István.

– Elsőnek is Péter Antal, tornyai igazgatónk. Ha valaha is száz százalékig igaz, hogy nem a hely teszi az embert – hanem ember teszi a helyet, akkor ez az ő sorsában, példaadásában szentesült. Mondhatta volna (Bolyai János szavaival) ő is, de sose mondta: a semmiből egy új világot teremtettem. Ő volt a bizonyosság, biztonság, megbízhatóság. Elnyűhetetlen kerékpárján mindig egyenletes, állandó sebességgel haladt, ha esett, fűjt, ha égetett a nap. Ha gondok voltak, ha nem. Ha szembe fűjt a szél, akkor is, ha hátszél volt, akkor is. (Mert – figyelem! – ő nem „biciklizett”, nem „hajtott”, nem „pedálozott”, nem „taposott”, stb. – ő haladt!) Az a jó öreg bicikli lenne a megmondhatója, hányszor hozta el vele a granicsároktól, egy zsákban, a vázon átvetve a kenyeret, húst, meg ami adódott, hogy ételünk, életünk kiteljen. A hatvanas évek elejét írtuk.

Olyan is volt, hogy maga fogta be a lovat a tornyai Vörös Traktor (!) Kollektív Gazdaság kordélyába s ment, ahová kellett „nagyobbik családja” ügyében. Sosem láttunk gondot az arcán. Gondolom, a gondokat ő egy fiókban tarthatta, gondosan elzárva – nem úgy tett, mint Pandóra a szelencéjével. Keményen emberpróbálót vállalt az Ügyért, a reá bízott ember-

reménységekért, így nem hagyhatta, hogy ránk szabaduljon, kedvünket mérgezze olyasmi, ami az ő dolga volt, s amiket csak ő tudott megoldani. Harmóniát hozott, harmóniát tudott teremteni, nem hiába volt kitűnő kórusvezető és orgonista. Is!

A nevelés nagy titka, két legveszélyesebb „Sz”-e, Szeretet vagy Szigorúság, nála nem szemben állt, hanem kiegészítette, tisztábbá tette egymást. Mint hangot a csend, mint dalt a ritmus. Divatba jött szóval élve: karizmatikus személyiség volt.

Oskola Nagyvarjason

Lenke tanító néni és férje, **Antal** tanító bácsi – így, jó félszáz esztendő teltével visszatekintve –, volt számunkra a Rend és a Szabadság. (Tudjuk, hogy bármelyik a másik nélkül hazugság, szélhámosság.) Mindig **Antal (Bartalis) Lenkéjé** volt az I–III. osztály, **Antal János** a II–IV-et vitte. Mint a csárdásban, kettőt jobbra, kettőt balra. A tanító néni megtanította nekünk a pontos, szép, következetes munkát, igényességet, könyörtelenül a helyesírást, szépírást, majd a tanító bácsi képzeletünket, a világot tágította merészen. Nem csak a matematikára, magyar népdalokra tanított meg, hanem az oroszlanokat, műholdakat,

tevéket, cápákat és a Himaláját is nekünk adta. Továbbá a méhészkedés, galambászás, hársfaültetés és Berva mopedje

rejtelseibe is beavatott bennünket. Már Einstein is azt mondta, ugyebár, hogy a képzelet fontosabb, mint a tudás. Einsteinnek igaza lett, legalább is Nagyvarjason. Képzeletünket erősen feldoppingolták a tanító bácsi csodálatos előadásai. Egyik osztálytársunk izgatottan megkérdezte: „Tanító bácsi, ugye igaz, hogy a válykosban cápák is úszkálnak?” (A „válykos” kb. 20 x 30 méteres, itt-ott már majdnem két méter mély gödör volt, rendeltetését elnevezése jelzi. Azóta telehordták szeméttel.) A tanító bácsi hosszasan, igen hosszasan nézte az érdeklődőt, s ennyit mondott: „És a te fejedben, fiam, a te fejedben mik úszkálnak?” A nagyvilágnak talán fogalma sincs róla, de a nagyvarjasi iskolában találtuk fel a szárnyastevét is. E találmány azért vált szükségessé, hogy megkíméljük a hagyományos, szárnyatlan tevéket a szomszédoktól, mert a tanító bácsi azt mesélte, hogy a tevék hetekig is nem ihatnak néha, a sivatag miatt. Mi, feltalálók, úgy gondoltuk, hogyha a tevé tudna repülni, akkor odafentről hamarabb észrevenné, hol van egy oázis, és rögtön ihatna. A tevetervrajzaink szuggesztív látványa ismét szólásra indította egyikünket: „Tanító bácsi, mi lönne, ha a németszentpétőri őserdőben szárnyasteve lönne?” (Mivel az egész varjasi határban csak egy-két angolkóros akácfacsoport kókadozott, minden, ami ezeknél nagyobb volt, nekünk erdőnek tűnt. Így lett a szentpéterei ártéri erdőből egyenesen őserdő.) A tanító bácsi hosszasan, igen hosszasan nézte az érdeklődőt, de nem szólt semmit, csak egy „homéri kaczajt” hallatott.

És közben voltunk Radnán, a solymosi várnál, és Világos várát is egyetlen rohammal bevettük...

A beteljesült jóslat, az első lépések és a szárnyasteve

Hát ilyen batyuval mentünk mi Tornyára, ahol megint „kicsik” (ötödikesek) lettünk, együtt a szederhátiakkal, kisvarjasiakkal, Arad-tanyasiakkal, no meg a tornyaiakkal.

A tizennyolc éves **Bálint Anna Erika** lett az osztályfőnökünk, ezen felül a földrajzot, zenét, alkotmánytant és történelmet is ő tanította. Nyílt, kedves, megnyerő és korához képest rendkívül

olvasott, értelmes (és helyettesítő!) tanítónk volt. Szerette és jól értette a történelmet, földrajzot s velünk is megszerettette. Jobban megismerve minket, egyre többet s mást is mondott történelemből, mint amit előírtak. Egyik jóslata hatványozottan bevált: azt mondta (még 1962-ben!!), hogy a következő vezér Ceaușescu lesz, s visszakívánjuk mi még Dejt. (Csak így zárójeliesen tolatkodva jegyzem meg, ma már úgy érzem, Bálint Anna indította el első lépéseimet a történelem, filozófia felé. Akkor még nem tudtam. Ilyen a Sors: már akkor határoz, mikor még senki sem tudja, ki és mi az eszköze.)

Zsazsa tanító néni (**Dániel Matild Zsuzsanna** – de maradjunk az elbűvölő Zsazsa változatnál) növénytanra, állattanra, mezőgazdasági ismeretekre s kézimunkára okított minket. Kellemes, disztigvált lény, éber humora, szakmai fölkészültsége és anyáskodó természete fényévekre száműzte az unalmat és a rendetlenkedést közülünk. S ekkor, végre, hosszú időre tisztáztuk a rendkívüli horderejű szárnyasteveszindrómát is. Történt, hogy az egyik kedélyes (s melyik nem volt kedélyes?) konyhakerti bevetésünkön (mezőgazdaság-óra), immár a világelső szovjet tudomány és Micsurin lehetetlent nem ismerő munkásságának némi ismeretében, szóba hoztuk az ügyet, teljes mélységében föltárva annak gyökereit, mikéntjeivel és hogyanjaival együtt. Majd mintegy magától föltette magát a kérdés: Miért nem akarják a (mindenható) szovjet tudósok

a púpostevét keresztezni a Tu-104-essel, vagy legalább egy helikopterrel? Zsazsa tanító néni hosszasan, igen hosszasan nézte az érdeklődőket s annyit mondott: Gyerekek, nagyon messzire ment az eszetek. Ki tudja, visszatál-e?

Condurachi Aristița, vagyis a „Doámna”.

Jóval előtte járt az a meghökkentő hír, hogy szereti az éti csigát. Idő múlva rájöttünk, hogy a román nyelvet és irodalmat és minket is szeret, őszinte szívvel, a maga kissé félszeg, tartózkodó módján. Nemzetiségi különbség nélkül – hogy az akkori szóhasználattal éljek. Páncélba és magányba bújt érzékeny, jó szándékú lélek volt. Ő már akkor gyakorolta irányunkba, magyar gyerekek irányába a „pozitív diszkriminációt”, amikor eme nyelv- és elvtekerészeti szótrutyomó ki se volt találva. Egyik román osztálytársnőnknek energikusan megrángatta a haját, mert az azt mondta, neki elég a 6-os is: szégyelld magad, a magyarok tízszer annyit kell hogy tanuljanak, mint te, hogy megkapják ugyanazt a jegyet, mint te. Ami neked szerencse, az nekik nehéz kínlódás! (Ebben, tágabb értelemben is igaza volt...)

Takács István

Ketten voltak: Öfelsége, a Matematika – és az Ő okos, tehetséges, hűséges minisztere, Takács István. Szó se róla, nagyon jó helyen volt ott Tornyán, de tudása, képességei, a számokhoz, arányokhoz való különleges érzéke folytán (igen, a matematikához is érzék kell, de még mekkora!) valahol Temesvár, Kolozsvár magasságában lett volna a helye. De a helyzet, vagy ő nem így akarta. Azonkívül, igen elegánsan, „étvágygerjesztően” tudott cigarettára gyűjtani és esztétikailag is figyelemre méltó füstpamacsokat eregetni. Ebben is utánozni akartuk, de nem mertük. Szigorú és igazságos volt, mint a matematika szabályai, de azért jókat nevető, szórakoztató emberként is jutott belőle olykor. Olykor, de sose véletlenül. A matematikában nincsenek véletlenek, csak valószínűségek. Olykor kokszok is potyogtak fejünkre, mindig pontosan akkor,

amikor annak eljött ideje. (Amikor a pécskai középiskolába felvételiztem, számomra is meglepően jól sikerült a mértanpélda megoldása. Az egyik felvételiztető tanár, Funkenhauser Pál gratulált és megkérdezte, ki volt a számtantanárom. Mondom, Takács István. Ja, hát így könnyű – mondta Pali bácsi.)

Mihályfi Jenő

Ő volt a feledhetetlen, kissé gondterhelt ábrázatú, választékos modorú, választékos beszédű – de mégis természetes közvetlenségetsugárzó, bizalmatkeltő magyar-és orosz tanárunk. Elképesztően nagy tudású, türelmes, angolos humorú Úriember volt. (Lehet, hogy előző életében a Lordok Házának tagja volt?) Másfelől meg Petőfi Sándor róla mintázhatta volna a Helység kalapácsának összes férfialakját, kivéve Haranglábot, a fondor lelkületű egyházfit. Többnyire a béke barátja, Bagarja uram személyében jelent meg. Ha (nem miattunk) rágni kezdte valami titkolt keserűség, a helybéli lágyszívű kántor lépett elénk. De tudott ő a hivatalában pontos kisbíró, vagy vitéz Csepü Palkó vagy akár széles tenyerű Fejenagy is lenni, ha a helyzet, vagyis mi rákényszerítettük. Széles tenyerű Fejenaggyá akkor lényegült át, mikor néhányan elkezdtünk, úgymond, sóhajtozni. Mihályfi tanár úrnak ugyanis szokása volt, hogy egy, valamikkel pukkadásig degeszre tömött aktatáskában behozta órára a friss Előre újságot is, s míg mi kipakoltunk, elrendezkedtünk, elcsendesedtünk, ő magánjellegű villám-sajtószemlét tartott. Ezt rendszerint be is jelentette, imígyen: „Nos, talán most tájékozódjunk kissé a sajtóból...” Vagy: „Talán tekintsünk bele kissé a friss sajtóba...” Esetleg: „Talán vessünk egy pillantást a napi sajtóra...” Ez két-három percig tartott, majd a tanár úr szinte kétségbeesett arccal(?) párszor végigsimított mattosan fénylő koponyáján és egy mélyet, megrendítőt sóhajtott, úgy ahogy „nyög a tajga Szibéria vad szelének korbácsai alatt.” (Ezt is tőle tanultuk, valami orosz klasszikustól idézett.) Szóval, ez a sajtószemle, összes kísérő gesztusával, nagyon megtetszett nekünk. Néhányunknak. Alig vártuk az óráit.

Mikor ő kezdett, mi is elővettük a Pionírújságot, vagy akármit, gyorsan átlapoztuk, majd fejünket gyalulgatva sóhajtoztunk és pont akkorra végeztünk, mint ő. Ám a mi sóhajtozásunk (nevezzük így!), távolról sem volt annyira drámai és meggyőző, mint az övé. Igyekezetünk inkább egy kiöregedett, kánikulában elfetregő eb lihegésére emlékeztetett. Ezen sürgősen változtatni kellett, ezért óra közben is gyakorolni kezdtünk. Gyorsan fejlődtünk, mint a szocialista nehézipar. Vagy két hét múlva, mikor sóhajtozásunk már a kipusztuló dinoszauruszok halálhörgéséhez közelített, vagy talán kissé egy leselejtezett gőzmozdony szuszogásához, a tanár úr lecsapott! Állj ki! – csattant az iskolaszerte jól ismert vezényszó. Te a Fekete-tengerhez, te Bánát tartományhoz (térkép), te a csontvázhoz! Most legalább lesz okotok sóhajtozni! (Elfelejtettem mondani, hogy amikor ránk kérdezett, mifenéért sóhajtozunk, én azt találtam mondani, hogy kissé talán rászoktam.) Nem dicsekedni akarok, de bízvást mondhatom, kevesen engedhették meg akkoriban maguknak, hogy oly gyakran látogassák a Fekete-tengert, mint a mi mindig újat kereső, kockázatvállaló kis csapatunk... Aztán megkomolyodtunk. (?!)

(Ha e szöveg olvasása talán kissé élvezhető, abban jó része van magyartanárunk műveltségének, személyiségének – ha nem, akkor én vagyok a hibás.)

1963. június elsején, gyermekkorunk utolsó gyermeknapján búcsút vettünk a tornyai iskolától. **Péter Antal** Igazgatónk (Igen, így nagy I-vel!) közöttünk, velünk szórakozott és szórakoztatott. Mindannyiunknak jutott „testre szabott” tréfás, komoly szavaiból. Egyszer csak csendesen, mint az árnyék, félrehúzódott. S én akkor láttam először férfiember szemében egyszerre könnyet és derűt, boldogságot és szomorúságot. Addig minket búcsúztatott. Most ő búcsúzott...

Az évek során volt néhány tanácsa, messzire világító mondata, amiket biztos másokkal is megosztott. Akkor szép volt őket hallani, de vetőmag volt ez, amihez később az Élet

ígája húzta a mély barázdát, a Sors vetette, a Remény éltette és a tapasztalat igazolta. Kigazolta.

Általuk köszönök el. „Mindent elvehetnek tőled, de a tudást soha.” Másik: „Ne hagyjátok a tudást, ne adjátok a becsületet.” S végül: „Nem szabad gyávának lenni!” és „Mindig legyetek emberek!”

János János
 Köszönöm a szovjet fogságból
 küldött leveleket és csokoládékat
 melyek nagyon sokat jelentenek
 számomra.
 János

Sirkó János levele a szovjet fogságból

Innen Varnyasrul nézve a történelöm...

Valamikor, a múlt század hetvenes évei körül, egy kedélyes, kötetlen beszélgetés közepette megkérdeztük B. Gy.-t, kedvelt professzorunkat a kolozsvári egyetemen: mikor lesz a világvége? A válasz: akkor, mikor összetévesztjük az igazságot a hazugsággal, a szüzet a kurvával és (itt fölemelte az ujját, kis szünetet tartott) ezt észre se vesszük!

Könnyen lehet, hogy én itt, immár a világvége után – világvége előtti dolgokról mesélek. Ezeréves tapasztalatokról, tudásról. Néha az az érzésem, hogy unokáim és köztem nagyobb lesz a távolság, mint tőlem a tatárjárásig. Én még olyan időkre emlékezhetek, mikor az emberek az eszükkel érezni, a szívükkel gondolkodni is tudtak. Amikor az ész keres – de a szív talál.

Mán Koválik Imre bácsi (a Terus apja) is mindég mondta, hogy Gyorgyégyorgyijudézs nem is Gyorgyégyorgyijudézs, hanem igazibul Dézsás Gyurka. Eztet neki a koncéntrán mondta egy másik koncéntrás, aki biztosan tudta, mer neki valami rokonnya kisgyerőkkorába jó üsmerte ezt a Dézsás Gyurkát.

Aztán ezök elkötöztek Bukarestbe, oszt így lőtt a kis Gyurkából a nagy Gyorgyégyorgyijudézs. Imre bácsira fölnéztem, mert: 1. akkor még kicsi voltam és 2. mert komoly nemzetközi tapasztalata volt öneki. Akár harmincig is el tudott számolni oroszul és tudta az ember szaporodásához elengedhetetlen testrészek és mozdulatok nevét is a nagy Tolsztoj árnyalatokban oly gazdag nyelvén. E sokoldalúságát is azon a bizonyos koncéntrán szerezte. Orosztudása később is örvendetesen gyarapodott, hála az 1944 őszi több hetes intenzív orosz nyelvtanfolyamnak, amiből egyébként minden nagyvarjasi részesült akkor.

Nagybátyámat is érte ehhez hasonló meghökkenés, csak fordítva.

János (nagy)bátyám annak idején annak rendje és módja szerint átszökött Magyarországra, annak rendje és módja szerint egyszer csak magyar honvéd lett, annak rendje és módja szerint megütközött a dicsőséges Vörös Hadsereggel, majd eredeti módon meglépett az orosz fogságtól (vagy fogságból) s hazagyalogolt. Mivelhogy semmi papírja nem volt arról, hogy odaát volt, de arról se, hogy nem volt odaát – de valami papírja mégis volt! – annak rendje és módja szerint behívták a román hadseregbe, mert még mindig mindössze 22 éves és sorköteles volt. Egy sasszemű őrmester rögtön felfedezte tartásáról, precízen kifogástalan – de mégis könnyed, rutinos mozgásáról, hogy itten egy puskaport szagolt honvéd veteránnal van dolga. Nem lett különösebb baj, miután János bátyám meggyőzően elmagyarázta, hogy dehogy, ugyan már, Isten ments, dehogysis harcolt ő a románok ellen. Különben is már Gróza Péter volt kormányon és éppen fátylat borítottak a közelmúltra... Ez a román őrmester János bátyámat beavatta egy nagy titokba: Horthy Miklós is eredetileg román volt! Bizony-bizony, még mint Hotoran Nicolae nyekergett a pólyában. Látva a nagyvarjasi hadfi hűledezését, rátromfolt: Na, ehhez mit szólsz, bozgorule?! János bátyám valahogy összeszedte magát, nyelt egy nagyot, majd kivágta: Még sok ilyen románt kívánnék magunknak! Többé nem merült fel a kérdés... A varjasi képzelet óriási távolságokig jutott, elképesztő csúcokat hódított meg. Sztalin is magyar vót. A tizennégyi háborúba esött fogságba, eredetileg Szalai Jóskának hiták, csak ott kint koménista lött, oszt oroszósított Szalairul Sztalinra. „Hát nézzétök mög, nem úgy horgya a bajússzát, nem pont úgy pipál, mint mink itt Varnyason?” Nehezen cáfolható bizonyíték. (Forrás: Bóka Gábor bácsi.) Szintén tekintélyes forrásnak számított a Szabad Európa Rádió és az Amerika Hangja. Akik hallgatták, nagyon hallgattak róla. Érthető...

De mégis, Sztalinon és Gyorgygyorgyijudzszen kívül szinte jó ismerősnek számított a faluban Ejzenhóver (Eisenhower), Adénóver (Adenauer) és Rákosi (Rosenfeld), majd később Ruscsov (Hruscsov) és Kádár.

A régi szép időkben a borbélyműhelyben működött a nagyvarjasi akadémia, szeminárium, agytröszt. Míg idősebb és ifjabb Katkó Antal, no meg Csillag borbé a fejek külső hozadékát távolította el, azalatt a fej belső hozadéka lejjebb, a szájon át távozott, mint mesélés. Ámde némely, az alkalmazott pszichológiában jártas egyének akkor kezdték piszkálni, „mögnotáztatni”, vagyis szívatni a borbély fogságában üldögélőt, mikor a borotválásra került sor. Ilyenkor az áldozat teljes mozdulatlanságra volt kárhoytatva, beszélni se mert, mert a szamurájkard – élességű beretva hun a fülinél, hun a torkánál villogott. Borbéhon mönni olyan volt, mint a batyusbál, mindönki vitte amije vót, oszt összeszödte, ami másoknak vót. Beszéli, hogy Erdei Pali bácsi reggel beült a borbéhoz, mindég aszonta, ráérök, ha rákerült a sor. Mikor dél lött, Pali bátyánk hazamönt önni, rögtön visszagyütt, tovább ült, mindég előre engedve valakit. Mikor oszt mán csak ő maradt, aszongya a borbé: Na, Pali bácsi, mán csak kend van. Nyírás, borotválás? Égyik sé. Csak épp benéztem mán, hogy mi újság? (Persze, ez télen volt, mikor ráérték.) Mondom, nem csak egyszerűen borbélyműhely volt ez, hanem pezsgő, élénk szellemi műhely is. Egy ilyen „műhelygyakorlaton” tudtam meg, hogy Kossuth Lajos majnem járt Varnyason. Ez úgy vót, hogy Kossuth Szögedébül mönekült Aradra, Nagylakon, Pécskán át. Nem akárki vigyázott ám rá, hanem maga Rózsa Sándor mög száz legjobb betyárja. Oszt Rózsa Sándorék pont a turai csárdáig kísérték (innen mán tényleg csak majnemenyire van Varnyas!) – ott mán a vörössipkás Damjanich katonái vötték át. Rózsa Sándorék vigyáztak még az államkasszára is, égy fillér nem sok, annyit se vötték el. Mer Rózsa Sándor is azt akarta, amit Kossuth Lajos: igazságot, böcsületöt, jobb mögélhetést a szögény népnek!

Rózsa Sándor sokszor járt itt a Halomcsárdába, ami ott van most is (már csak **volt**, a halom is, a csárda is!) a Csárdahalomná, ottan a Kendörgyárná. Mer onnan hét út vezetött: Nagyvarnyasra, Kisvarnyasra, Iratosra, Aradra, Szentpálra, mög az aradi határba.

Oszt melyik a hetedik út, kérdezte az, aki számolta? Hát a másvilágra! – mondta a mesélő. Mer Rózsa Sándor mögmonta, hogy embörök, a Halomcsárdáhon hat út vezet be, de az, aki elárul, a hetedikön mén ki! Rózsa Sándor mindég föllovagolt a Csárdahalom tetejibe, onnést messzire ellátott, hogy gyünnek-é a zsandárok?

De nem szorulunk mi import-betyárra, mögvót nekünk a magunk két, garantáltan Made in Nagyvarjas betyárja. Csíka Ferkó mög kis Szalai, de inkább így: Kisszalai. Csíka Ferkó egy nagy, erős, csontos – inas embör vót, Kisszalai mög akkora, hogyha összegömbölyödött, akkor elfért egy nagyobb kasba is. A kímínyön úgy járt ki-be, mint más az ajtón. Akkor még szabadkímínyök vótak. Ezök párba dógoztak. (Hogy mit „dógoztak”, hogy dógoztak, arra itt most nincs hely, meg ötleteket, tippet sem akarunk adni az ez iránt érdeklődőknek. Hosszú mese lehetne erről, főleg a vallasásukról. Hogy a kakastollas csendörök a végén mégis túljártak Csíka Ferkó mög Kisszalai eszin. Ami nem sikerült a pandúroknak kínzással, vízzel, az mán sikerült a kakastollasoknak éppen hogy vzetlenül, kínzás nélkül. Mer aszonta a csendör: Tilos a kinvallasás? Röndbe. De mögkínozza ű úgy sajátmagát, hogy az Isten lögyön irgalmas hozzá! Oszt úgy is lött.) Az igazság az, hogy mégse igazi, huszonnégy karátos betyárok voltak ők, inkább lóközők, afféle „megélhetési bünözök”.

És igen, azok a csendörök... Három híres erdélyi román különbözöképpen vélekedett róluk. Ion Slavici elismerő szavakat is mond, a Párizsban világhírűvé lett Emil Ciorannak viszont a rettegés jut eszébe róluk. A nem éppen magyarbarátként ismert Alexandru Vaida-Voevod (kétszer is miniszterelnök) pedig egyenesen példásnak nevezte a magyar igazságszolgáltatást, törvényalkalmazást. A Magyar Királyi Csendőrséget Tisza Kálmán miniszterelnök állította fel 1881-ben. Nagy szükség volt rá a szűnni nem akaró csíkaferkók, kisszalaik miatt is. Állománya leginkább szegénysorú, de értelmes, írni-olvasni

tudó, katonaviselt, jó kiállású, büntetlen előéletű legényekből verbuválódott. Nemzeti hovatartozás nem számított, csak a kötelességteljesítés. Mai szemmel nézve, elképesztő volt a fegyelem. Figyelem és fegyelem! – volt egyik jelszavuk. Különös szigorral büntették a korrupción, sumákoláson, bratyizáson kapott csendőrt. De ilyen alig akadt. A kakastollas csak a felsőbb parancsnoka jóváhagyásával nőülhetett s csakis akkor, ha a menyasszony le tudta tenni a „kauciót”(kezesség, garancia), vagyis egy jókora hozományt. Hogy a csendőr nehogy egyszer is a „hálapénzre”, „mellékesre”, baksisra kacsingasson. Ja, és az asszonynakvaló családjában sem fordulhatott elő egyetlen büntetett előéletű sem.

Nagyvarjason is volt egy „föllépésük”, jó száz évvel ezelőtt, egy tömegtüntetéssé, majd tömegverekedéssé fajult bíróválasztás alkalmával. Három lovascsendőr ideügetett Kürtösről. Némán, szoborszerűen, félkaréjban, három lépés távolságban megálltak a lázadók előtt és... vártak. Mozdulatlanul. A szemük se rebbent. Csak a kakastollaikkal játszadozott az a huncut szellő... A tömeg magától elnémult. Akkor a csendőrkáplár jó hangosan azt mondta: Embörök! A törvény nevében fölszólítom magukat, hogy azonnal mönnyönek haza! Mögértötték, jóembörök?! A jóembörök egy jó része nem értette mög és káromkodva, dühöngve mögindult a három csendőr felé. Ebben a pillanatban három villanás, három kard ki és bele a gyülekezet közepibe. Oszt rögtön kiemelték a vezért, aztán még kettőt, a három hangadót. Mer a jóemböröknek eszükbe se jutott, hogy a csendőrök nem csak ácsorogni gyűttek oda, hanem közbe ki is pécczték a fejesöket. Mer azoknak olyan szömük vót. Mosmán rögtön üres lött a piactér. Itt a községháza előtt.

– Oszt halottak vótak? – kérdeztem gyerekésszel Antal bácsit.

– Dehogy vótak! Kardlappal dógóztak azok. Lött pár betört orr, egynehányan mögnagyobbodtak jó félujjnyival, mer akkora gumó lött a fejük búbján.

Másik eset: valaki ellopott egy nagy tömött kacsát. A

csendőrök hamar elkapták a töttest, elő-hátul egy táblát akasztottak a nyakába, amire az vót írva: Kácsát loptam! Oszt avval végigkísérték a falun, annak mög közbe még jó hangosan hápogni is köllött hozzá. Evvel le is vót röndözve, nem vót se bíróság, se pör, de az illető messze kötözött a falubul.

Ha már azokról a csendőrökről esett szó – nem csak élvezték és érezték a hatalmat, de meg is tudták jeleníteni. Éltek a törvényadta hatalommal – néha, lenről nézve, visszaéltek. Nem voltak se szentek, se tökéletesek – emberből voltak.

Ha már azokról a csendőrökről esett szó, vétek lenne elhallgatni végüket, végzetüket. Nyitány vagy zárókép is lehetne az „istenek alkonyához” vagy az Apokalipszishez. Budapest 1944–45-ös ostrománál 3160 kakastollas is a szovjetektől körülzárt városban rekedt.

Jelenlegi tudásunk szerint közülük egy, egyetlen egy élte túl a csatát, Komár Andor hadnagy, aki a kitöréskor, csodás módon, élve eljutott a magyar csapatokhoz.

3159 csendőr, fegyverrel a kézben meghalt ott, ahová esküje és parancsnokai állították. Teljesítették kötelességüket, mindhalálig. A lángokban álló Budapestről az utolsó életjel is az un. csendőrrádióon keresztül érkezett 1945. február 12-én. Az üzenet végszavai:

„A királyi vár romjai között teljesen körül vagyunk zárva. Kenyerünk, vizünk már napok óta nincs. Életünkkel leszámoltunk, sorsunkat a jó Istenre bíztuk. Isten áldd meg a magyart!” Talán egyszer majd, a távoli jövőben, mikor a múlt gomolygó fellegeit, félreértéseit és fájdalmait „békévé oldja az emlékezés” – egyszer valakinek eszébe jut Leonidászról és a háromszáz spártairól az a másik 3159 is, akik szintén „megcselekedték, amit megkövetelt a Haza”. A KÖTELESSÉG...

Hát ilyen is lehet a világ, Varjasról nézve...

*Kiss Mátyás (sz. 1889) és Fejes Mária (sz. 1894)
az 1914. május 9-ei esküvőjükön.*

Tartsák meg emlétkem
 és gaudoljanok ném
 anyimor mint én gaudolok
 magukra ez kint let csind-
 na az onos földön Geter
 melük is melem gaudoljanok
 a rendör pizukno sok esolcot
 küld pizuk és testvér Pistor

Sirkó István hősi halott levele

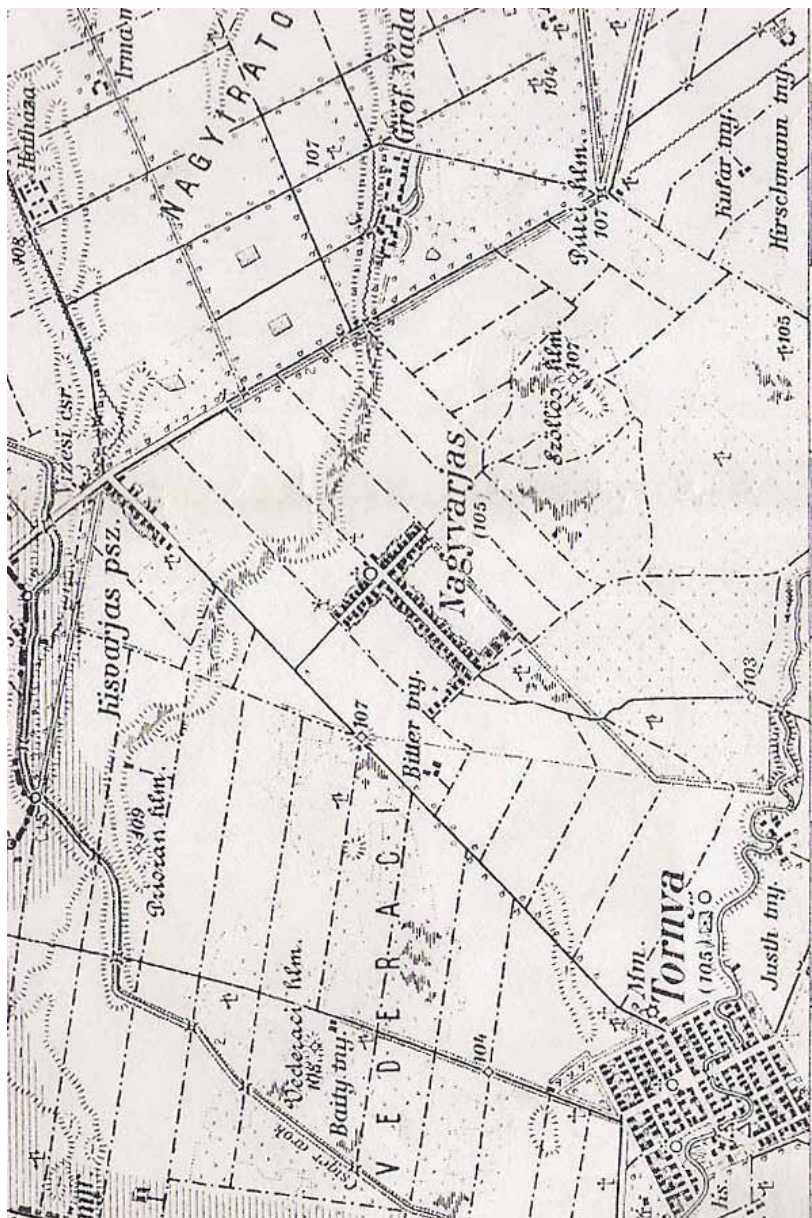

A nagyvarjasi fúvósók

Szabó István (1949), a könyv egyik írója, Nagyvarjason született és nőtt fel. Iskoláit Nagyvarjason, Tornyán, Pécskán végezte - a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudomány-egyetemen filozófia-történelem szakos diplomát szerzett. Bő tizenhat évig a Hargita megyei Szentegyházán tanított. 1990 óta Magyarországon él, mint a sarkadi gimnázium (és a Gábor Dénes Főiskola) tanára ment nyugdíjba.

Cikkek, tanulmányok szerzője, a 2014-ben megjelent Sarkadiak a tűzviharban című könyv társszerzője.

Nagymaros határa XX. század elején

Két kép a Nagyvarjason egykor gyakori zenés temetésekről

Az én Nagyvarjasom

Oláh Rozália Nagyvarjasa

Leányom szavait idézve kezdem az emlékezéseimet...

Szerinte, az embereknek nem lenne szabad elköltözniük a szülőhelyükről. Nem éri meg, még az sem, hogy a világban új arcokat, tájakat ismerhetünk meg és kultúrát szívhatunk magunkba. Irigyelni valók azok, akik egy helyen élhetik le az életüket. Sajnos a határmenti ő-ző nyelvjárású Nagyvarjas kevés volt ahhoz, hogy egyetlen állomás legyen sokunk számára.

Gyermekemnek a szülőfalum az örök nyarat jelentette, ugyanis a nyári vakációkat töltötte itt nagy boldogságban nagyszüleivel, a varjasi gyerekekkel, a rokonokkal és a szomszédokkal.

Édesanyám hirtelen halálával vége szakadt a varjasi idillnek és a biztonságérzetünknek. Édesapám hozzám költözésével megváltozott az életünk. Reá százszorosán is érvényes volt az a mondás, hogy „öreg fát nem lehet átültetni”. Ízig-vérig nagyvarjasi volt.

Máradélyi menekültként hazahozta a honvágy Kecskemétről, vállalva a temesvári hadbírótság ítéletét vagy felmentését, s csak a jó szerencséjén múlt, hogy az utóbbiban volt része.

A történelem Nagyvarjas határában még 1947-ben is zajlott. A tiltott határátlépés, sócsempészés brutális megtorlásainak áldozata egyik aradi rokonunk, Deák bácsi fia volt. Ezekről a szomorú eseményekről sokszor mesélt édesapám, nem kis indulatossággal.

A termelőszövetkezeti, „a kollektív” éveit megkönnyítette a Mákos ősöktől örökölt humora és a közösségi élet adta vidámság.

Életének utolsó száműzetésként megélt időszakában is példát adott szorgalomból, becsületességből és megbízhatóságból.

Lélekben mindig Varjason volt haláláig.

Ahogy élt, éppen olyan akkurátusan készítette elő, hogy „derékalja” teljes biztonsággal otthoni föld legyen. Keresztfianak és azok családjainak köszönhetően hozzá méltó volt a végleges hazatérés.

Azt, hogy nekem mit jelentett és jelent ma is Nagyvarjas, most is szorító torokkal próbálom megfogalmazni. Kemény, kötelességteljesítésekkel teli hétköznapijaimban elgyengítenek az emlékek.

Itt vannak a rokonaim, a volt szomszédaim, régi barátnőim, a falu még megmaradt kevés népe és a temetőben egyre szaporodó halottaim.

Szépek voltak a telepesi mezítlás nyarak, a kiülések a kispadra, a temetői bóklászások, a kislakodalmak és a várva várt templombúcsúk.

A Telepen, Varjas szegényebb fertályában olyan sűrűn voltak a házak, hogy senki sem lehetett magányos. Bármikor kölcsön lehetett kérni sót, paprikát, stb.

Télen a gyenge tüzelőanyaggal fűtött kemencében megsült „früstükre” a hurka, kolbász, szalonna, hajában krumpli, fehértök, megpárolódott a tepsiben a savanyúkáposzta. A tökmag is megpirult, amivel megkínáltuk este a beszélgetőket.

Az iskolában otthonosan éreztük magunkat hála, a minket tanító Antal házaspár kedvességének és közvetlenségének. Nekik köszönhattuk, hogy mi alföldi gyerekek eljutottunk a Hegyaljára, a Solymosi várhoz, ahol megtanultunk szalonnát sütni a szabadban.

A többenemzetiségű, jobb hagyományokkal rendelkező tornyai iskola meghatározó volt a varjasi gyerekek számára. Csak szép emlékeim vannak ezekből az évekből.

Mára Nagyvarjas látszólag épül és szépül. A régi rossz töltés helyett modern műút épült. De a legfontosabb hiányzik... a régi varjasiak.

Hazatértünkkor jó lenne visszafordítani az előre hömpölygő időt, és beülni az elárvult iskola padjaiba.

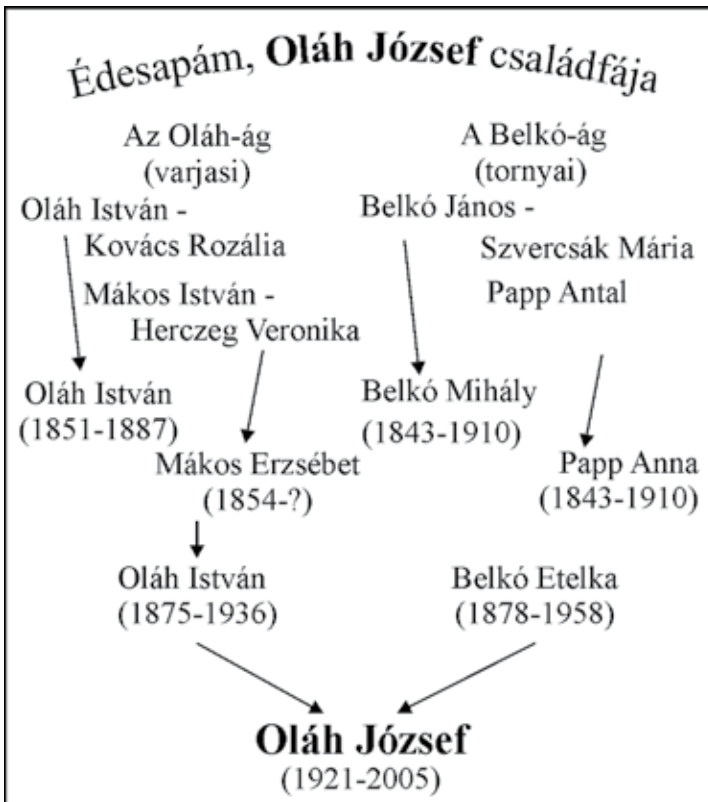

Hiszem, hogy hátralevő életünk legnagyobb él-ménye már a találkozóra való készülődés is, amiért hálás köszönet illeti a szervezőket.

2014.
07.11.

Oláh (Kovács) Rozália

Berettyószéplak, Bihar megye

Tájszójegyzék

agacsi	– akácvirág	kálátó	– lakodalommal
bakó	– tarisznya		kapcsolatos,
betyárbútor	– batyuba		átvonulás
	köthető		éjjel a vőlegé-
	vagyonka		nyes vagy
bikanyál	– ökörnyal		menyasszo-
bodag	– lepényféle		nyos házhoz
burgungyi	– takarmány-	kanta	– kanna
	répa	kantlabusz	– autó
büksengöl	– bukfencezik	kaszli	– alacsony
búregér	– denevér		fiókos
cekker	– kosárféleség		szekrény
cimet	– fahéj	kufërta	– levélboríték
csobány	– juhász	kuncsorog	– csavarog
dorkó	– ördög	kúpaszkodik	– kutat
előte	– kemence	nyakfog	– mandula
	szájához	pallás	– padlás
	támasztott	pokolkelet	– seb
	záró	pöndöly	– ing
	alkalmatosság	rosté	– gangajtó
filibusz	– pipagyújtó	sajáta	– saláta
firhang	– függöny	sájér	– fátyol
flaszter	– aszfalt	sifony	– szekrény
fuhar	– fuvar	stelázsi	– polc
garaboj	– kosárféleség	sublót	– alacsony
gömbicöl	– hógolyózik	fiókos ruhásszekrény	
granicvár	– határőr	szárma	– töltött kápo-
gübörcsös	– érdes	szta	
gyöszmétöl	– jön-megy	téja	– tea
hundri	– meleging	trajca	– zacskó
iringál	– csúszkál		

Katona András
állampolgársági
igazolványa

Primăria comunei VARANUL, județul Arad.

No. 403
Anul 1924, Luna Dec, Zila 31

Certificat de naționalitate.

Not, peșterii comunei VARANUL, jude-
țului ARAD atestăm că D. Katona Andreei
de profesie șugor, din VARANUL, județul
ARAD, fiica lui Ștefan, precum și
Katona Ana soția sa Legyen Estvarek, născută
la 15 Iunie 1886, în Curtea și
copiii lor:

1. <u>Andrei</u>	născut	la	<u>5 Iulie 1906</u>	în	<u>Curtea</u>
2. <u>Lavinia</u>			<u>8 Sept 1907</u>		<u>semanant care</u>
3. <u>Iana</u>			<u>8 Iulie 1911</u>		<u>America</u>
4. <u>Ioan</u>			<u>5 Aug 1913</u>		<u>semanant care</u>
5. <u>Teodora</u>			<u>21 April 1915</u>		<u>semanant care</u>
6. <u>Ștefana</u>			<u>28 Iulie 1920</u>		<u>semanant care</u>
7. <u>Ștefana</u>			<u>29 Iunie 1912</u>		<u>semanant care</u>
8.					
9.					

au naționalitatea română, fiind înscrși la No. 403-411, în re-
gistru de naționalitate întocmit în conformitate cu dispozițiunile
Art. 53 și următoarele din regulamentul privind la constatarea națio-
nalității române.

Primarul comunei:
Ștefan Șugor
Șugor:
Ștefan Șugor

(L. S.)

Oláh István
népiskolai
bizonyítvány

Népiskolai bizonyítvány.

Oláh István nagy varjasi szerb-
kezi és lakos magyar anyanyelvű kornika-
holicus vallású akit 1885-ben a nagyvarja-
szi kornikaholicus népiskolában az ott tanít-
gyaraból magánúton feltérvezés után a
Magyar népi iskolák nyert.

Értelmesség	1- díjazás
Írásműveltség	1- díjazás
Egyes tantárgyakból tanúsított ismeretek	
Magyar	4- jelt.
Olvasás	3- jelt.
Írás	3- jelt.
Magyar nyelvtan	3- jelt.
Élelmiszer	3- jelt.
Történelem	3- jelt.
Ének	2- jelt.

Nagy Varjas 1892. július hó 15-én

Leánykötés
int. alk. jelt. alk. jelt.
Népiskolai és
állampolgársági.

Leánykötés
K. tanító

1892

Antal Hajni Nagyvarjasa

Régen elkerültem Nagyvarjasról. Ott végeztem az I–IV osztályt. Sok idő telt el azóta, nagyon megváltoztunk. Talán egymásra sem ismerünk.

Nagyvarjason töltöttem el a gondtalan gyermekéveimet. Gyermekként minden szép volt. A nyár meleg, a tél hideg volt és ez így volt rendjén.

Gyermekként örvendtünk mindennek. Jó volt iskolába járni de jók voltak a vakációk is.

1990 óta Dunaújvárosban élek. Áttelepültünk Magyarországra, szüleimmel, Tanítóbácsival és Tanítónénivel, ahogy a diákjaik hívták őket.

Sok generációt indítottak útjukra, és most nagyon büszkék lennének rátok.

Amit kaptunk útravalót az iskolától az egész életünkben elkísér. Bármilyen messzire kerültem a nagyvilágba, első, legszebb emlékeim a Nagyvarjason eltöltött időhöz kötnek.

Köszönet a szervezőknek és a megjelenteknek, akik szívügyüknek tekintik ennek a találkozónak a megszervezését és létrejöttét.

*Az Antal család – Lenke, Hajni és János –,
amikor 1955-ban Nagyvarjasra ért.*

Lelik Anna Nagyvarjasa

1945-ben kerültem az általam szeretett faluba, Nagyvarjasra. Tudni kell, hogy szüleim 1938-ban, mint erdélyi menekültek kerültek Magyarországra, Székesfehérvárra, ahol én születtem. Szerencsére szüleim igen szorgalmas emberek voltak, így rövid albérlet után már maguk építette házban lakott a Farkas család. Az ott átélt gyermekkorom igen szép volt, mert nagyon szorgalmas és kedves emberek lakták akkor a falut.

Az elemi iskolámat negyedikig az Almási tanító házaspár szerető, gondoskodó munkája alatt végeztem. Nagyon sokat foglalkoztak a gyerekekkel, többek között az iskolai elfoglaltságuk mellett szerepeket is betanítottak velünk. A „János Vitéz”-t is játszottuk, amiben én voltam az egyik főszereplő, Iluska. Az V-VII osztályt Tornyan végzettem, ahol bentlakásban laktunk. Ezek a mai napig felejthetetlen gyermekkori emlékek. Remek tanáraink közül megemlítem Péter Antalt, Bomba Margitot, Bene Matildot, Kiss Ilonát és férjét Györgyöt, aki a matematikát szerettette meg velem. De itt volt az is, hogy a juhtúrós makarónitól elvették minden kedvem. Noha az iskolába három nemzetiségből jártak gyerekek az senkit sem zavart, mert ha bármelyiktől megkérdezték, hogy milyen nemzetiségű, akkor mind azt mondta, hogy „tornyai vagyok”. Tekintettel arra, hogy jó tanuló voltam, az igazgatónk, drága emlékű Péter Antal javaslatára az édesapám beíratott az aradi 4-es számú leány-középiskolába. Ott szintén bentlakó voltam, ahol az élelemért fizetni kellett. Voltak nehéz idők is, amikor hetente csak két napon ehattünk kenyeret, a többin pedig puliszka volt az étel mellé. Nagyon jó osztálytársnőim voltak, sokukkal mai napig, 55 év után is tartom a baráti kapcsolatot. A tanáraink nagyon szigorúak voltak. Talán ennek is köszönhetően nagyon nagy volt a fegyelem, amit azóta is gyakorlok. Jártunk színházba, koncertekre és más kulturális rendezvényekre is. A nyári vakációkat mindig munkával töltöttem. A helybeli állami

gazdaságnál dolgoztunk, kapáltunk, lent nyűttünk, stb. és ami pénzt kaptam azt az iskoláztatásomra költöttem, hogy segítsem a szüleimet.

1959-ben érettségiztem és 18 éves voltam, amikor visszakerültem szeretett falumba, Nagyvarjasra óvónőnek. Sajnos sok gyermeknek nagyon mostohák voltak a körülményeik, de pedagógiai munkám mellett igyekeztem segíteni másban is. Első óvodai csoportomban 39 gyermek volt. Sok-sok felejthetetlen élményt kaptam ezektől az évektől, mivel akkoriban a gyermekeket még minden érdekelte: mese, játék, sőt még szófogadóak is voltak. Sajnos a pályakezdésem elején, 1960-ban felütötte a fejét egy súlyos betegség, a gyermekparalízis. Pírjol orvos hathatós segítségével sikerült a betegséget legyőzni. Ennek a segítségnek volt köszönhető, hogy csak három gyermeket érintett komolyabban a kór. Két gyermek élete a szülők hathatós segítségével az évek során jobbra fordult, de Ónodi Zoli 3 éves óvodásomat elvesztettük. Nagy reményekre jogosító gyermek volt, ezért halálával az a kis közösség szegényebb lett. Nagyon sok kulturális munka hárult rám, de az Antal tanító házaspár segítségével minden könnyű volt. Könyvtáros is voltam. Akkoriban még könyveket is olvastak az emberek. Minden közmunkát mi, a tanerők végeztünk: népszámlálás, szavazás lebonyolítása stb. Büszke vagyok az itt végzett munkámra, mert a gyermekek közül, akiket itt taníthattam sokan igen szépen megállják helyüket a mai napig. Van közöttük tanár, orvos, mérnök sőt még alpolgármester is, akinek még a gyermekeit is én tanítottam az óvodában.

1961-ben férjhez mentem. A férjem is itt dolgozott agrármérnökként. Munkám és családi életem mellett elvégeztem a Nagyenyedi Óvóképző Főiskolát, amire további munkásságomhoz szükség volt. A szüleim és a férjem igyekeztek mindenben segíteni, hogy amíg tanulmányaim at végeztem csak a tanulásra tudjak összpontosítani.

1962-ben megszületett az első fiam, aki az elemi iskola 3 osztályát Nagyvarjason végezte el. 1967-ben szintén itt született a második fiam is. 1965-ben véglegesítőztem, ami arra jogosított föl, hogy végérvényesen óvónő maradhassak.

1968-ban férjemet Pécskára helyezték farmvezetőnek. 1970-ben engem is utána helyeztek, hogy a család együtt lehessen.

Nagy szeretettel gondolok még ma is Tóth István téeszelnőkre, mert ő volt mindennek a mozgatója Nagyvarjason. Napközi otthont teremtett a téeszben dolgozó szülők gyermekei számára. Pista bácsi volt az, aki különféle rendezvényekkel, bankettokkal összefogta a falu lakosságát.

1981-ig a szüleim Nagyvarjason éltek. A gyermekeim minden nyári vakációt ott töltöttek, és a mai napig emlegetik a Farkas mama finom főztjét és foszlós kalácsait. Miután szüleim nyugdíjba mentek átköltöztek Pécskára.

Már 16 éve nyugdíjas vagyok, de soha sem fogom elfelejteni azt a kis falut, és lakosait, akik szívükbe zártak. Bizony jó visszamenni néha és nosztalgizni 45 év után. Nagyvarjas volt az én első állomásom, ahol sok szép dolgot megtanultam, és emlékeimben ma is élnek a télen, a nagy hóban lovas szánon való szánkózások, amikor egy-egy kanyarban felborultunk, vagy a disznótoros családi vacsorák, ahol esténként 10–12-en vacsoráztunk, no meg édesapám finom disznótoros hurkája, amelynek ízét ma is érzem.

Nagyon örültem, amikor szóltak, hogy megszervezik a Nagyvarjasiak Világtalálkozóját.

Örömmel jövök Nagyvarjasra, habár őseim közül már kevesen élnek, de az itt szerzett szép emlékekről és az itt töltött évekről jó lesz emlékezni. Azt kívánom, hogy legyen olyan jó a most Nagyvarjason élő emberek élete, mint a régen. Figyeljenek jobban egymásra, fogjanak össze és sokáig tudjanak még alkotni, hogy virágozzon még sokáig az a kis falu.

Lelik Anna, nyugdíjas óvónő

Gulácsy Rozália Nagyvarjasa

A nagyvarjasi Gulácsy család története

A Gulácsy család ősei állítólag a Tisza környékéről származtak. Pontos adataink nincsenek, csak amit Gujácsy Ádám üknagyatánk mesélt a családjának.

Azt mondta, hogy a család ősei nagy földbirtokosok voltak, állítólag nemesi család tagjai. A települést az ő nevükről nevezték el Gulácsnak. Többen voltak testvérek, nagy volt a rokonság. Abban az időben, több éven keresztül nagy esőzések voltak azon a környéken. A Tisza többször elöntötte a földeket, a birtok kezdett tönkremenni, a nagy család már nehezen tudott megélni.

Így a család fiataljai elhagyták a birtokot, többre vágytak, valóra is váltották álmaikat. Az élettől, a munkától nem féltek, elindultak a nagyvilágba szerencsét próbálni. Mindenki kapott kocsit, lovat, pénzt, élelmet, és új otthont kerestek maguknak.

Feltételezzük, hogy ükszüleink Gujácsy Ádám és Lugotsy Erzsébet az 1800-as évek elején jöttek erre a vidékre, ugyanis 1834-ben István fiuk már itt született Nagyvarjason.

Az összeköttetés, a Tisza menti családokkal és a többi elvándorolt testvérekkel, megszakadt. Ők itt telepedtek le, és itt is haltak meg. Pontos adataink nincsenek. A Nagyvarjasra települt Ádám és Erzsébet ükszülok nagyon szorgalmas, dolgos emberek voltak. Nagyon sok földet vásároltak a nagyvarjasi és aradi határban, a birtokot állandóan gyarapították. 1834. augusztus 17-én megszületett István fiuk. Amikor nagy lett, feleségül vette Katkó Rozáliát, aki 1837. május 15-én született. Szülei: Katkó Albert és tapasztó Erzsébet gazdálkodók. István és Rozália dédszüleink is nagyon dolgos emberek voltak, szerették családjukat, unokáikat, rokonaikat. Ők is gyarapították a birtokot. Két gyermekük született: András és Mátyás. Ádám üknagyatánk családi neve Gujácsy, azt mondta, hogy állítólag az ő valami nemesi rang jele. Így van feltüntetve István fiuk

1834-es keresztlevelében. István dédnagytatánk a családi nevét már Gujácsy-nak írta, elhagyta a t betűt. Mátyás nagytatánk már Gujácsy vagy Gulyácsy. Később lett Gulácsy vagy Gulácsi, ezt a két változatot használták gyermekei, unokái és a rokonság is. A családból senki nem kereste a nemesi rang eredetét, nem is volt rá lehetőség. Mátyás nagytatánk azt mondta: „ha van, ha nincs nemesi rang dolgozni úgyis kell mindig a megélhetésért.” A mi szüleink megkeresték a térképen az állítólagos ősi birtokot. Találtak is egy Gulyács települést a Tisza mentén de senki sem kereste fel, nem volt rá lehetőség. No meg nem voltak biztosak, hogy az a hely az ősi fészek, s több, mint 100 év elteltével találnak-e még valami bizonyítékot.

Ükszüleink, dédszüleink, nagyszüleink mindent megtettek annak érdekében, hogy gyermekeik, unokáik nyelvüket, hagyományaikat megőrizzék, továbbadják, és keresztény emberként, igaz magyarként megállják a helyüket az életben.

Id. Gulácsy Mátyás 1877-ben született Nagyvarjason, apja Gujácsy István 1834-ben, anyja Katkó Rozália 1837-ben született. Felesége Török Júlia 1884-ben Tornyán született és 1945 -ben Nagyvarjason halt meg. Gyermekeik: Márton (1901. Nagyvarjas – 1979. Pécska), Mátyás (1903. Nagyvarjas – 1988. Pécska), Rozália (1905. Nagyvarjas – 1922. Nagyvarjas), József (1908. Nagyvarjas – 1913. Nagyvarjas), Zoltán (1925. Nagyvarjas – 1988. Pécska). Nagypám id. Gulácsy Mátyás és Török Júlia nagymamám, Török Pál tornyai bíró nagyon szép lányának a szerelme híres volt abban az időben Nagyvarjason és Tornyán.

A Török szülők ellenezték a házasságot, mert Júlia lányuk még nem volt 16 éves. Mátyás tata nagyon szerette, és megvárta a szülői beleegyezést. Szerelmük győzedelmeskedett, és annak gyümölcse öt gyermek lett. Józsika és Rózsika hamar meghaltak, a család nagy bánatára. Rózsika a temesvári tanítóképzőbe járt és tüdőgyulladásban halt meg. Mátyás nagytatám és Júlia nagymamám nagyon szorgalmas, becsületes, családszerető,

jószívű, igazságos, segítőkész, nagyon jól gazdálkodó emberek voltak. A faluban mindenki tisztelte és szerette őket.

Júlia nagymamám nagyon ügyes, dolgos, energikus asszony volt. Ő vezette a gazdaságot Mátyás tata megbetegedése után. Kellett is, hogy keménykezű legyen, mert a varjasi földek gyengébb minőségűek, és csak nehéz munkával, hozzáértéssel lehetett jó termést elérni. Nagyon jól berendezett házuk volt, több udvar, hatalmas gyümölcsös, gyönyörű szép virágoskert, sok majorság, jószág. A határban nagy tanya, sok jószág, mezőgazdasági felszerelések, gépek, stb.

Nagyszüleim nevelték fel nagytatám András testvérének Veronika lányát. Tóth Imréné – Gulácsy Vera – nagyon híres varrónő volt Nagyvarjason. Úgyszintén ők nevelték fel András bácsi Mátyás fiának, aki Amerikába távozott, – Mária nevű lányát, Katkó Lajosnét.

Júlia mamám és Mátyás tatám nagy könyvtárat rendeztek be otthon, amikor ráértek nagyon szerettek olvasni. Ezt a szeretetet gyermekeik, unokáik is örökölték. A könyveket kölcsön is adták az olvasni szerető falubelieknek. Gyermekeiket taníttatták, diplomát adtak a kezükbe, mert az biztosabb megélhetési lehetőségnek látszott, mint a földművelés. Arra nevelték őket, hogy igaz magyar emberek maradjanak, értékalkotó emberekké váljanak.

Nagyszüleim nagyon sokat dolgoztak a templom javára, a rászoruló falubeliek megsegítésre. Emlékük legyen áldott.

Id. Gulácsy Márton 1901-ben született Nagyvarjason, és 1979-ben halt meg Pécskán. Iskoláit Nagyvarjason és Aradon végezte, majd jegyző lett, felesége Müllert Erzsébet (1911 Gottlob/Kisősz – 2000 Pécska), gyermekeik Márton és Béla. Id. Gulácsy Márton román fennhatóság alá kerülve jegyzőnek tanult, és sikeresen megállta a helyét Kuvinban, Gyorokon és Aradon.

1944 után magyarként a román hatóságok nem bíztak benne, ezért kénytelen volt otthagyni a jegyzői állást. Édesanyja halála

után gazdálkodni kezdett Nagyvarjason. Rizstermeléssel is foglalkozott, sok falubelinek munkát adott, megélhetést biztosított. Nagyon sokat dolgozott, hogy a családi birtokot megmentsse. Mátyás öccse orosz hadifogoly, Zoltán öccse tanuló volt.

Gulácsy Márton, Müller Erzsébet és fiuk Márton, 1935.

Sajnos 1948 után a családi birtokot át kellett adni az államnak. Nem tudta a munkásokat, és a nagy adót fizetni. Attól kezdve Pécskán könyvelőként dolgozott, majd iratok gépelésével, és fordításával foglalkozott, hogy a családját eltartsa. A nehéz körülmények nagyon megviselték.

Ifj. Gulácsy Márton 1932-ben született Gyorokon. Aradon, Gyulafehérváron és Bukarestben tanult, és tornatanár, gyógytornász lett. Felesége Szilágyi Erzsébet (1930–2010) tanítónő volt.

Tornatanárként az egészséges életre való nevelést tekintette életcéljának. Gyógytornászként a mozgássérültek nehéz helyzetét segítette.

Gulácsy Béla 1939-ben született Pécskán. Pécskán, Aradon és Kolozsváron tanult, és közgazdász lett.

Jobb szélen Gulácsy Márton, mellette Béla szemüveggel, 2011.

A természet iránti szeretete, a föld szeretete, amit nagyszüleitől örökölt, arra készítette, hogy mezőgazdasággal foglalkozzon. 1989 előtt a pécskai Steagul Roşu Mezőgazdasági Termelőszövetkezet főkönyvelője, és 1991-től az abból létrejött Agroprofit Mezőgazdasági Társulás igazgatója volt. Állandóan képezte magát, szaklapokat tanulmányozott, hogy jó eredményeket érjenek el a gazdaságban. Több évi munka után arra jutott, hogy a mezőgazdasági termelés, a hatékony növénytermesztés egyik legfontosabb feltétele a megfelelő talaj. A megmunkálendő földön ha megfelelő technológiával termelnek, és mindent megadna a növényeknek, amire szükségük van, nagyon jó eredményeket lehet elérni. Természetesen mindig ügyelni kell arra, hogy milyen vetőmag kerül a földbe, melyik növény az, amelyik az itteni klímát a legjobban szereti. Mindig sajnálkozott, hogy a fiatal nemzedék nem találja vonzónak ezt a szakmát. Nem azért, mert nem becsüli a földet, vagy nem szereti, hanem azért, mert nem volt lehetősége megszeretni a földművelést, megtapasztalni, és megélni belőle.

Felesége Sipos Erzsébet (1941) könyvelő. 2006-ban áttelepültek Szegedre, hogy közelebb legyenek gyermekeikhez, Zsuzsannához (1963), aki ékszerész és Endréhez (1970), aki szakács.

Ifj Gulácsy Mátyás 1903-ban született Nagyvarjason. Nagyvarjason, Perjámoson és Nagyváradon tanult. A Nagyvárad Tanító-képzőben kapott kántortanítói oklevelet. Kisvarjason tanító (1926–1928), Nagyvarjason kántortanító (1928–1935), majd 1935–40 között gazdálkodó, tanító Nagyváradon (1940–

1944), hadifogoly a Szovjetunióban (1945–1951), tanító Pécskán (1951–1954) és helyettes tanár a pécskai magyar általános- és középiskolában (1954–1964).

*Gulácsy Jenő, ifj.
Gulácsy Mátyás és felesége Mester Erzsébet,
Gulácsy Rozália, 1938*

Édesapám, miután Nagyvarjasra került tanítani 1929-ben feleségül vette Mester Erzsébetet, Mester István és Molnár Ágnes

pécskai nagygazdák lányát. Két gyermekük született: Jenő (1930. Pécska – 2003. Pécska) és Rozália (1938 Nagyvarjas).

1932-ben Constantin Stanovici csendőrt Nagyvarjasra helyezték, aki irigyelte a jól gazdálkodó magyar embereket, sőt többször zsarolta őket. Nagypám, id. Gulácsy Mátyás jól gazdálkodó, igazságos, törvénytisztelő községi képviselő volt, ami nem tetszett a csendőrnek. A csendőr apósa, Băneșiu Lazăr tornyai gazda, többször Nagyvarjasra jött, a lányát meglátogatni. A lovait a Községházán hagyta, és a község szénájából, zabjából etette, ami tilos volt. Nagytatám megüzente neki Sallai Józseftől, hogy tilos idegen lovak etetése. Erre Băneșiu nagyon mérges lett, megmondta ezt csendőr vejének, és azt üzenték nagytatámnak, hogy ezért ráhúzzák még a vasat. Nagytatám,

ha sejtette volna, hogy az igazságért mennyi baja, bánata lesz a családnak, akkor biztosan nem szól Băneşiuinak.

Egy napon a csendőr és az emberei megjelentek nagytatámnál, és azzal vádolták, hogy fegyvert rejteget. Az egész házat felforgatták, de nem találtak semmit. Ekkor nagytatám egy tokban megmutatta a vadézpuskáját, hogy ezt keresik-e? A csendőr mindjárt le akarta tartóztatni, de nagyapám elővette a fegyvertartási engedélyét. Ugyanis fiatal korában híres vadász volt, az aradi vadásztársaság tagja. A puska már rozsdás volt, mert régen nem használta. A csendőr lecsapta a földre, és fenyegetőzve távoztak.

1932. december 13-án a csendőr behívatta édesapámat a csendőrségre, hogy feljelentés érkezett ellene, azzal vádolták, hogy az osztályban énekelték a magyar himnuszt. Édesapám tagadta, és kérdezte, hogy ki írta a feljelentést, de nem mondtak semmit. A csendőr azt javasolta, hogy fizessen egy nagy összeget, akkor ő összetépi a feljelentést. Édesapám azt mondta, hogy ő nem fizet a hazugságát.

1933 februárjában újra hívták a csendőrségre, hogy vannak tanúk, aki hallották, hogy a gyermekek énekelték a magyar himnuszt. Állítólag Ghiduţiu Ioan írnok és Sallai József kocsis jelentették föl. Kérte, hogy szembesítsék velük, de nem tették. Késő estig bent tartották, és megint mondták, hogy fizessen, de édesapám nem fizetett.

Egy idő után a tanítványait ott tartották az osztályban késő estig, étlen-szomjan, megfenyegették őket, hogy mondják azt, amit a csendőr mond nekik. Senki sem vallott tanítója ellen. Másnap bevitték a gyermekeket a csendőrségre, azzal fenyegették őket, hogy bezárják a pincébe, ha nem írnak alá egy nyilatkozatot tanítójuk ellen. A gyermekek nem írták alá. Ekkor levitték őket a pincébe, veréssel kényszerítve, fogták a kezüket, és aláírták velük a hamis vádakat. Késő este engedték csak haza őket.

A következő napon behívták a szülőket, gyermekeket, és édesapámat, felolvasták a vádakat ellene:

– a gyerekek az osztályban többször énekelték a magyar himnuszt.

– a tanítóbácsi azt mondta, hogy ha háború lesz, a gyerekek vágják el a telefon drótját, és támadják meg a csendőröket.

A gyermekek sírva tagadták, hogy ők ilyen nem mondtak. A szülők is állították, hogy a gyermekek ilyen nem mondtak. Hazaengedték őket. Édesapámat bent tartották késő estig, és mondták, hogy fizessen, akkor haza mehet. Sőt a csendőr elment nagytatámhoz, és őt is kérte, hogy fizessen. Nagytatám azt mondta, hogy nem fizet, mert az ő fia nem bűnös. Egy ügyvéd ismerős azt tanácsolta, hogy ne fizessenek, mert, akkor beismerik a vádakat. A csendőr megfenyegette őket, hogy nagyon megbánják, amiért nem fizetnek. A csendőr a nyilatkozatokat beküldte Aradra.

Pár nap múlva kiküldték Aradról Crișovan kapitányt, hogy vizsgálja ki az ügyet. A kapitány behívatta a csendőrségre Babuskov János iskolaigazgatót, a községi bírót, a jegyzőket, Mákos Ferencet, Bereczki Mártont, a szülőket és a gyermekeket. Mindenki tagadta az édesapám ellen felhozott vádakat. A kapitány a hamis nyilatkozatokat alaptalannak tartotta, sőt megbírálta a csendőrt a hamis vádakért. Az ügyet lezárták.

Pár hét múlva Nagyváradról érkezett Săvulescu kapitány. Ismét kihallgatták a tanúkat, nagyon elcsodálkozott, hogy ilyen hazugság miatt Nagyváradról ide hívták. Az ügyet lezárta, mindenki hazament. Délután hívták édesapámat a csendőrségre, és akkor már Săvulescu kapitány bűnösnek nyilvánította. Késő este engedték haza, és közölték vele, hogy az ügyet átadják a temesvári katonai törvényszékre. Készüljön fel, majd mennek érte. Kitudódott, hogy a csendőr apósa Băneșiu Lazăr lefizette Săvulescu kapitányt, aki megváltoztatta a lezárt ügyet. 1933. április 13-án kezdődött a tárgyalás Temesváron. Nagyvarjasról a vádlók: Constantin Stanovici csendőr és Ghiduțiu Ioan írnok, Sallai József kocsis (kisvarjasi). Édesapám tanúi: Babuskov

János igazgató, D. Olariu tanfelügyelő, Ioan Petrescu jegyző, Nicolae Văgălău segédjegyző, szülők, gyermekek. A katonai törvényszék elnöke Ion Sâmbăteanu ezredes volt. Édesapámnak nagyon igazságos, kitűnő ügyvédje volt: Dr. Eusebiu Nicorescu.

A tárgyaláson először Ghiduțiu Ioan írnokot kérdezték, hogy mondja el a magyar himnusszal kapcsolatos ügyet. Azt mondta, hogy többször járt az iskola előtt, és hallotta, hogy az édesapám osztályában énekelték. Kérték, hogy mondjon vagy énekeljen valamit belőle. Azt válaszolta, hogy ő nem tud olyan jól magyarul, és már elfelejtette. Utána Sallai József kocsist kérdezték, aki annyira meghatódott a sok embertől, hogy nem tudott szólni, majd sírni kezdett. Sírva mondta, hogy ő nem mondott semmit a tanítóbácsi ellen, de Băneșiu Lazăr kényszerítette, hogy írja alá a hamis nyilatkozatot, mert ha nem, akkor bezárják. Sőt, Stanovici C. csendőr megfenyegette, hogy lelövi. Visszavonta a vádakát. Következtek az iskolaigazgató, a tanfelügyelő, a jegyzők, szülők, és gyermekek. Mindenki tagadta a vádakát. Végül Stanovici csendőrt hívták, aki nagyon mérges volt, és azt mondta, hogy mindenki hazudik, meg kellene büntetni őket.

Az esküdtszék visszavonult. Nagyon sokáig tárgyaltak. Idegfeszítő várakozás után, több óra elteltével meghozták az ítéletet: bűnös, három szavazat ellene, kettő mellette. Büntetés: egy hónap fegyház és 2000 lej büntetés. A teremben nagy zúgás és kiabálások voltak, de leintették őket. Mindenki csodálkozott az igazságtalan ítéleten.

Közben Nicorescu, édesapám ügyvédje, megtudta, hogy Băneșiu Lazăr, a csendőr apósa nagyon félt, hogy a vejét lezárják, ha kitudódik, hogy a vádak hamisak, nagy összeggel lefizette az elnököt, Ion Sâmbăteanut és a három ellene szavazó tagot.

Ekkor édesapám ügyvédje fellebbezni akart az ítélet ellen, de az esküdtszék két igazságos tagja, akik nem fogadták el a kenőpénzt Băneșiu-tól, felvilágosították, hogy ne tegye, mert a harminc nap eltelik valahogy, de ha újratárgyalják az ügyet, adhatnak még hat hónapot, sőt egy évet is. Várjon még a

kérvénnyel vagy 10–15 napot, mert a katonai törvényszék szava mindig nagyobb lesz egy magyar tanítóéval szemben, még akkor is, ha igaza van.

Úgy is történt, egy idő múlva a kérvényt beadták a törvényszékre, nagyon sok nagyvarjasi tanúval, hogy a vádak hamisak voltak. Harminc nap után édesapámat haza engedték, az ügyet lezárták, a vádakát eltörölték, megállapítva, hogy nem bűnös.

Egy idő múlva leváltották D. Olariu tanfelügyelőt, helyette a rosszindulatú Dinescu került. Édesapámnak először fél fizetést adott, majd felfüggesztette az állásából mindenféle kifogással. Helyette román nemzetiségű tanítót neveztek ki a tiszta magyar faluba.

Több idő elteltével Ioan Ghiduțiu írnokot bezárták négy évre, a falu emberei ellen elkövetett csalásért, zsarolásért. Három év múlva szabadult.

Constantin Stanovici csendőrt is megbüntették, mert sok zsarolási feljelentés volt ellene, és elhelyezték Moldovába.

Ezután Băneșiu Lazăr, a csendőr apósa újból kezdte a feljelentéseket küldeni Aradra nagytatám, és édesapám ellen, de már nem jött ki senki fölülvizsgálni. Állandóan üzengetett, hogy kiirtja a Gulácsi családot, mert ő nagyon sok pénz költött erre az ügyre.

Drága jó Mátyás nagytatám belebetegedett a sok zaklatásba, és 1938. június 10-én meghalt. Nem tudta elviselni, hogy a családot annyi igazságtalanság érte. Úgy érezte, hogy ő okozta ezt a nagy bánatot.

Édesapám 1935-től 1940-ig a családi birtokon gazdálkodott, amikor szükség volt, akkor kántor volt a templomban. Ő alapította meg Nagyvarjason a Hangya Szövetkezetet, a tejsarnokot, a háznál darálót működtetett.

A fenyegető levelek továbbra is jöttek Băneșiu Lazăr részéről, az após emberei állandóan zaklatták a családot, éjszaka verték

a kaput, az ablakokat. Az új csendőr nem tett semmit ellenük, velük tartott, lefizették. A család idegileg teljesen kikészült. Édesapám hosszú töprengés után elhatározta, hogy elhagyja szülőfaluját, Nagyvarjast. 1939-ben értesítést kapott egy volt tanítóképzős barátjától, hogy Nagyváradon van üres tanítói állás, nem számít, hogy felfüggesztették. 1940-ben elfoglalta.

Nagyon kevés ideig volt együtt a család, mert 1944 májusában édesapámat katonai szolgálatra hívták. 1944. október 27-én Budapestre helyezték a katonai alakulatot, mert akkor Nagyvárad már Magyarországhoz tartozott. Nem tudunk róla semmit. 1945 márciusában a család nagy nehézségek árán visszajött Romániába, Pécskára, anyai nagymamámhoz, Mester Ágneshez.

1945. július 17-én édesapám az aradi állomáson egy vagonból ledobott egy cédulát Gulácsi nagymamám részére, Nagyvarjasra. Ez állt benne: jól vagyok. Nem tudom hova visznek. Fogoly vagyok. Csókolok mindenkit. Matyi.

Küld az anyámnak,
Gulácsi Matyásné
Nagyvarjasi Matyi
jól vagyok. Nem tudom
hova visznek. Fogoly vagyok.
Csókolok mindenkit
Matyi.
1945. j. 17.

A vonatból Aradon kidobott papírdarab

Ez után családunk felett beborult az ég, nagy volt a bánat, apa nélkül maradtunk. Édesanyám idegileg teljesen kikészült, soha többé nem volt a régi, egészséges, bátor asszony. Bennünket a varjasi és pécskai özvegy nagymamák tartottak el.

1945. december 12-én meghalt az én drága jó varjasi Júlia nagymamám, a nagy bánat vitte el, úgy, mint Mátyás tatámat. Ezután leírhatatlanul nehéz életünk volt. 1946. július 20-án írt édesapám először a Szovjetunióból, a Vörös kereszt által. Azután sokáig semmi életjel. Néha írt egy tábori lapot, de mindig más lágerből. 1950-ben egy fogolytársa jelentkezett. Értesített bennünket, hogy él, ő is várja a szabadulását. 1951. augusztus elsején éjjel háromkor szerencsésen megérkezett Pécskára. Nem ismertük meg, kész roncs volt, nehezen tudott helyrejönni. Nagyon nehéz hét év volt neki is, nekünk is nélküle.

Sokat mesélt a rettenetesen nehéz lágeri életről. Ha már nem bírták az éhséget, az udvaron levő nagy üstbe vizet melegítettek, és tele rakták fűvel, ételmaradékkal, eldobott cipőtálpakkal, hogy legyen valami íze a víznek. A hideg téli napokon tizedelték őket. Kiállították, és minden tizediket lelőtték. Aki élve maradt, az előre kiásott árokba kellett hogy dobja a halottakat. Nagyon sokan kikészültek idegileg, vagy megfagytak a nagy hidegtől. Esténként imádkoztak. Néha énekelték, hogy:

A hegyeken átlátok,
Hívnak a vén Kárpátok,
Megyünk-e még
Jutunk-e még haza.

A Jóisten megsegítette, és túlélte a nehéz hét évet. Erőt adott neki a hit, hogy a jó Isten megsegíti, hiszen már sokat szenvedett. Szeretete a családjára iránt, akik nagyon hiányoztak neki, s a mindennapi remény éltette, hogy a következő csoporttal talán ős is haza mehet.

Az én drága jó édesapám nagyon tehetséges ember volt. Mindenhez értett, több nyelven beszélt, több hangszeren játszott. A jó nyelvérzékének köszönhetően, hogy a fogságban

megtanult oroszul írni, olvasni, beszélni. Így itthon több éven keresztül oroszot is tanított.

СОЮЗ СБЩЕСТВ КРАСНОГО КРЕСТА и КРАСНОГО ПОЛУМЕСЯЦА
СССР

Почтовая карточка военнопленного
Carte postale du prisonnier de guerre

Бесплатно
Franc de port

Кому (Destinataire) *Véd. Mester László* 947

Куда (Adresse) *Rovine / Gud Had*
ROMANIA (страна, город, улица, № дома, округ, село, деревня) Romania

Отправитель (Expéditeur) *Gulácsi Máttyás László*
Фамилия и имя военнопленного
Nom du prisonnier de guerre

Почтовый адрес военнопленного *Lager 4932*
Adresse du prisonnier de guerre
СССР

16-я тип. З.н. 845

Kezeseim!
1948 aug. 19.

Néha néha kapok egy lapot, amely igen szép szavú, és érthető többet. Minden lapomon kérdeim, hogy átme-
hetek-e? Na, nem – az okmányaimmal küldjétek Práttanyára. Talán egyszer én is szabad leszek.
erőtel mindent
Máttyás

Márton lapját 1947. 11. 7. ről köszönöm.

A szovjet lágerből küldött levelezőlap

Az ő elvesztésével egy igaz magyar embert sirattunk, aki a gerincroppantó időkben is egyenes derékkal állta a megpróbáltatásokat, a meghurcoltatást. Példás életet élt, sok megvalósítást hagyva maga után.

A jó Isten kegyes volt hozzá, a nehéz fogság után még 37 évet élhetett szerető családja körében, 85 éves koráig.

1988. november 21-én délután csendesen elaludt, követve drága jó édesanyámat, aki 1988. július 20-án távozott el közülünk. Nyugodjanak békében az örök hazában, hiszen a földi életben nagyon sokat szenvedtek. Emlékük legyen áldott.

Gulácsy Jenő Dezső (1930–2003) iskoláit Nagyvarjason és Nagyváradon végezte. Nagyon jó gépész, ezermester volt. Több kitüntetést kapott. Emlékét szívünkben őrizzük.

Felesége Szász Judit (1933 Szapárliget). Többször kitüntetett perzsaszőnyeg-készítő.

Gulácsy Rozália (1938 Nagyvarjas). Iskoláimat Pécskán és Lugoson végeztem. 1955-ben kaptam tanítói-óvónői diplomát. 42 évet tanítottam iskolában, pionírházban, magyar-román óvodában. 25 évig voltam igazgató. 1987-ben tanügyi kitüntetést, és 1993-ban Ioan Slavici érdemoklevelet kaptam. 2008-ban kiválósági oklevelet adott a pécskai városi testület. 1955–1985 között a pécskai magyar amatőr színjátszó-csoport aktív tagja, majd rendezője voltam. 1960-1963 között elvégeztem a Művészeti Népiskola rendezői szakát. 1998-ban a helyi Kálmány Lajos Közművelődési Egyesület kiadta az általam összeállított ***Emlékalbum Magyarpécska közművelődési életéből*** című kötetet.

Köszönettel, hálával és tisztelettel tartozom Nagy István tanár úrnak és Dr. Pálfi Sándor orvosnak, akik nagyon sokat segítettek, hogy ez az album megjelenjen.

Sok szép elismerést kaptam az aradi Nyugati Jelen újságban, a temesvári Heti Új Szóban és a rádióban, a Pécska Újságban. Több dicséretet és köszönetet kaptam a külföldre eltávozott ismerősöktől, a pécskai emberektől.

Gyermekkorom emlékei szeretett szülőfalumról, aranyos Nagyvarjasról, végigkísérte életem során. A falu népe fegyelmezett, rendszerető, nagyon szorgalmas, élni akaró közösség volt, akikre mindig számítani lehetett.

Kicsi koromban nagy örömmel éltem át egy-egy ünnepet. Még most is elevenen élnek bennem a nagyvarjasi híres búcsúk nagyon szép és felejthetetlen emlékei, amelyeket drága jó nagyszüleim, szüleim és rokonaim körében töltöttem.

Mindig magával ragadott ünnepkor az örömmek, a jószágnak, a szeretetnek, a melegségnek megmagyarázhatatlan, különös varázsa.

Szeretettel és hálával gondolok vissza Tóth Imréné, kedves jó Gulácsy Vera nagynénemre, leányára Szabó Béláné Tóth Marikára és családjaira: Jolira, Erzsire, Attilára és Évire. Azután Fodor Rozi nénire és Matyi bácsira. Ugyancsak szeretettel emlékezem vissza Katkó Lajosnéra – Gulácsy Mancira –, aki nagyon kedves, melegszívű lány volt. Ő vigyázott rám kicsi koromban a szülői házban. Nagyon szerettem, sokat mesélt, énekelt, játszott velem. Ezek a kedves rokonaim többször meghívtak búcsúra, amikor már nem mehettünk a szülői házba. Rokoni szeretetük, kedvességük felejthetetlen emlék marad számomra.

Visszaemlékezésemet Arany János versével zárom:

Midőn a roncsolt anyagon
 Diadalmas lelked megállt;
 S megnézve bátran a halált,
 Hittel, reménnyel gazdagon
 Indult nem földi útakon,
 Egy volt közös, szent vigaszunk
 A LÉLEK ÉL: találkozunk!

(Arany János – Juliska sírkövére, 1865)

Gulácsy József Zoltán (1925. Nagyvarjas – 1988.

Pécska) iskoláit Nagyvarjason és Aradon végezte. Tanító, zenetanár és karmester volt. 1950-től Magyar-pécskán tanított az általános- és középiskolai osztályokban román, latint, matematika-tikát, fizikát, kémiát, biológiát, történelmet és rajzot. 1956–1976 között zenetanárként működött, és 15 tanévben osztályfőnök volt. 1955–57 között iskolaigazgató. 1976–1985 között tanító a pécskai Alsóvárosi Iskolában. Körültekintő

pedagógus, precíz, igazi tanító. Zenetanári működése alatt a Kodály-módszerre építve pezsgő zenei életet valósított meg. Az iskolának állandó ének- és zenekara volt. Ő volt a pécskai magyar, majd a magyar–román felnőtt énekkar, és a tévészórus karmestere. Mindkettővel sok versenyen vettek részt, és kitűnő helyezéseket értek el. Szívügye volt népdalaink megőrzése és ápolása. A néprajz iránti érdeklődése, és a fiatal nemzedékek éneklő kedvének ösztönzése készítette arra, hogy 1978-ban Apácai Bölöni Sándorral összeállítsák a ***Búza, búza, de szép tábla búza*** című daloskönyvet, melyben a környéki magyar népdalok és népballadák vannak.

Apácai Bölöni Sándorral összeállították az alábbi, kéziratban maradt gyűjtéseket:

- Pécskai népköltészet, néphagyomány, 1971.
- A majlátiak ajkán élő népballadák, 1972.
- Arad megyei tréfás népköltészet, 1973.
- Pécskai népköltészet, 1974.

Nagyon szerette a népdalt, mindig azt mondta, nagyon fontos, hogy saját kedvünkre énekeljünk, mert a népdal fokozza a vidámságot, oldja a szomorúságot, gazdagítja érzésvilágunkat és erősíti emberségünket. Annak ellenére, hogy maradandót alkotott, fáradságos munkájáért hivatalos elismerést nem kapott. Rövidre szabott életében nem tudta teljesíteni minden célját.

Hívogat az akácvirág,
Neked nyílik minden virág,
Szellők szárnyán virágillat,
Vigye hozzád imáinkat, dalainkat.

Megérdemli, hogy munkásságát számon tartsák.

Gulácsy Zoltánné Csík Etelka (1928. Nagyvarjas – 2011. Pécska) iskoláit Nagyvarjason és a Nagyenyedi tanító-képzőben végezte.

1950–1951-ben a Vásártéri-, 1951–1984 között az Alsóvárosi Iskolában tanított Pécskán. Kitűnő, tehetséges pedagógus volt. Több száz kisdiaót tanított írásra, olvasásra, emberségre, felebaráti szeretetre, szépre és jóra. Segítőkész, jó szándékú, önzetlenül, szívvel-lélekkel állt a közös ügy mellé. Részt vett a

közművelődési életben, sokat segített férje munkájában. 2008-ban a pécskai városi testület kiválósági oklevéllel tüntette ki.

Gulácsy Etelka Emese (1950. Nagyvarjas) Pécskán járt magyar általános- és középiskolába, majd Kolozsváron elvégezte Gheorghe Dima Konzervatóriumot. Tornyán és Pécskán volt zenetanár. Tehetséges karvezető volt, sok vetélkedőn vett részt tanítványaival. Fia

ifj. Bacsilla Sándor erdész, leánya Bede Bacsilla Eszter tornatanár.

*Gulácsyné Zoltán
feleségével
Csík Etelkával,
gyermekük: Etelka
Emese és Zoltán ,
1956*

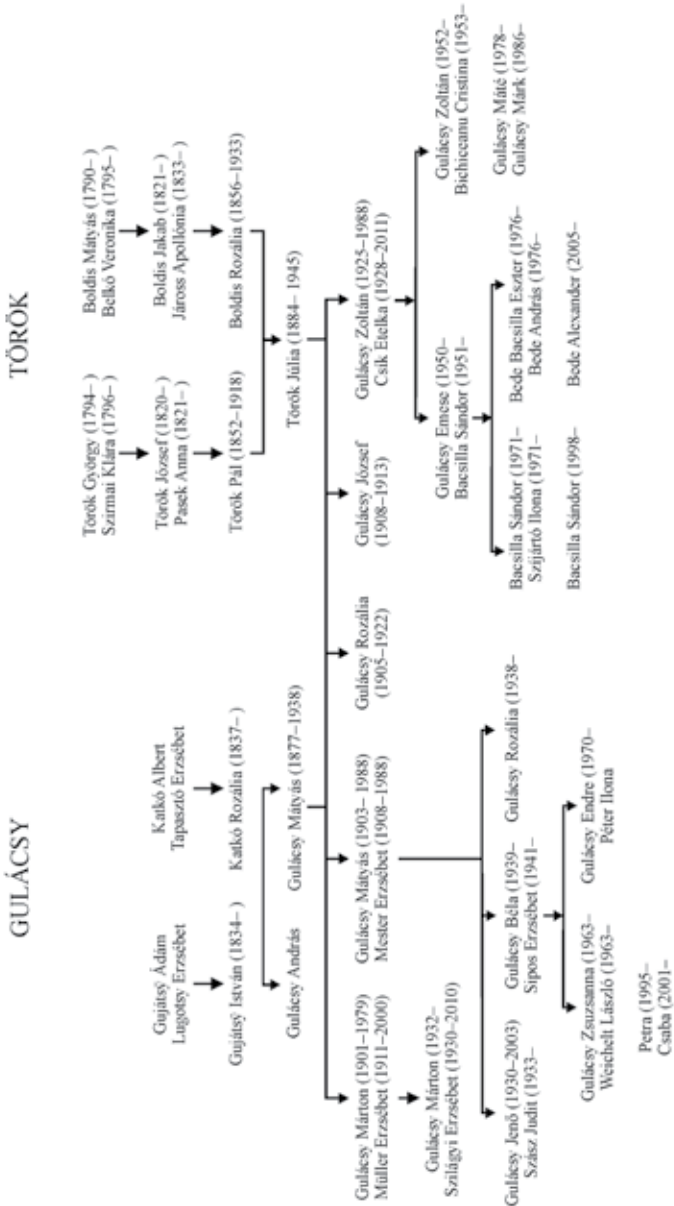
Ifj. Gulácsy Zoltán (1952. Pécska) Pécskán járt magyar általános- és középiskolába, majd a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemen kapott geológus oklevelet. Fiai Máté és Márk. Életét a természet iránti szeretete és ebből fakadó szakmája tölti ki.

* * *

A nagyvarjasi 44-es számú házban születtek: Gujácsy István, Gulácsy András, id. Gulácsy Mátyás, Gulácsy Márton, ifj. Gulácsy Mátyás, Gulácsy Rozália I., Gulácsy József, Gulácsy Zoltán, Gulácsy Rozália II., Gulácsy Emese.

Pedagógusok: ifj. Gulácsy Mátyás, Gulácsy Rozália I., Gulácsy Zoltán, ifj. Gulácsy Márton, Gulácsy Rozália II., Gulácsy Emese, Bede Bacsilla Eszter.

A Gulácsy család családfája

Nagy István Nagyvarjasa

Az én Nagyvarjasom abban a Horváthék melletti, újsori házban kezdődött, ahova a nagyvarjasi temetőben nyugvó szüleim, Nagy Béla és Raffa Mária költözött a Nagyutcán lakó nagyapáméktól, két-két kanállal és villával, egy késsel, egy fél kenyérrel, velem és iker testvéremmel, Antallal 1957-ben. Arról a házról emlékem nem maradt.

Két legkorábbi emlékem egyikében apai nagyapám, István képe dereng, amint ül a szobában egy sámlin, a másikban anyánk dohányt fűz valamikor 1957-58-ban.

*Dédnagyapánk
Raffa György
temetésén
1962-ben
szüleinkkel
és anyai
nagybátyám-
mal meg-
feleségével*

Föltűnnek a gyoroki dobok, ahova a testvéremmel és az ott lakó dédnagyapánk-kal mentünk tyúkhúrt szedni. Látom a naposkacsákat, amit homokba temettük, és a lufballont, amint eldurran a petróleumlámpa melegétől, és azt a nőt is, aki rászólt az aradi vasútállomáson anyánkra, talán azért, mert magyarul beszélt két apró fiával.

Érzem a petróleumlámpa illatát az újsori szobánkban, és a szalmával fűtött kemence melegét, már Kovácsék mellett, amelyben minden pénteken megsült az egy hétre való kenyérünk.

Látom Szabóné Ökrös Erzsébetet, akihez anyánk hajnali ötkor küldött el egy fél marék kenyhasóért, mert nem volt otthon, hogy ki ne maradjon a kenyértésztából.

Látom a vihart, amint jön benne anyánk a határból, miközben Köncs Misivel és talán Sirkó Pityuval néztük, hogy villámlik, és zuhog az eső.

*Keresztapámák lányának, Zámbó Annának az esküvőjén
Balról jobbra apánk, keresztanyánk Erzsébet, veje Aungureni
Toni, lánya Anna, keresztapám András és anyánk. Hátul
középen Nagy Antal, 1976.*

Hallom, amint Gyuricza néni perlekedik velünk, mert húztuk a vaskutat, ha kellett, ha nem. Azt a kutat, amelyiket 4-6 éves koromban fűrtak, és még nem értettem, hogy mi történik. És hallom a karikás ostor csattogásának visszhangját, amit kollektívban a szüleim által gondozott húsz tehenet egyedül hajtottam be fejésre a gyepről, talán 1963-ban. És érzem a fejből kimert habos tej minden zamatát és illatát.

Látom, amint írom a kampókat és vonalakat elsős füzetembe, aminek kötelező mennyiségét anyánk megpúpozza. Hallom a tanítónéni gyengéd hangját elsőben, és a mérgeset

is negyedikben, és látom is, amikor a tanító bácsi román órán behúz egy négyest mert nem tanultam. Mintha ma lenne, amikor tanító bácsival – talán az iskola minden gyereke – megyünk a kocsmáros-vadásznak vadnyulat hajtani, amely végül nem került puskacsőre, vagy ürgét és hörcsögöt önteni a határba, amelyek megfogásának módjára már nem, de arra emlékszem, amint az iskolaudvar egy erre a célra elkerített sarkában egy kutyával hadakoznak a befogott rágcsálók. Látom az iskola szekrényén felsorakoztatott kutya-, macska-, disznó- és lókoponyákat, amelyeket a tanítóbácsi főzött vagy főzetett ki, hogy nekünk megmutathassa.

Látom az építészcsapatot, amint 1962-ben építik a házunkat, amelybe 1965-ben költözhattünk be a Nagyutcán, a hozzá való vályog vetését, szárítását, prizmába rakását, és érzem a sár illatát, amelyhez hajnalban mi szedtük a lócitromot a kollektív lóistállójába, hogy tükörsimára dolgozhassa anyánk a falon a simító réteget.

Látom a tarlón a Pankotáról vett libákat, amelyeket unokanővérünkkel, Nagy Rózsival kihajtottunk ki legelni, és közben kalászokat gyűjtöttünk, bugába kötöttünk, majd tyúkjaink őszi ehatték. Hallom a kendervágó sarló suhogását, amint ötödikesként anyánk mellett vágtuk a magunk öt-öt sorát az ő harminca mellett, és előnt a kender illata, az ollóba rakott zöld kender szépsége, és csípja az izzadsággal keveredő kender pora az érdes növény felhorzsolta bőröm. Érzem izmaimban a legkegyetlenebb paraszti munka fáradságát, amit az augusztus 15-ei nagyboldogasszonyi templombúcsú bálja utáni napon éreztünk, a reggel héttől este nyolcig tartó kender vágása után, a tűző nap égetését, az apró fekete bogarak mászását, és az ebédként ott a kenderföldön elfogyasztott szilvásgombóc ízét és illatát. Sajog a karom a cukorrépa kampózásától, az istállótrágya utánfutóra rakásától, a szalmabálák adogatásától. Visszacseengnek Bukor Lajos bácsi meséi Rózsa Sándorról és Kossuth Lajosról, amint pipahuján róluk beszélt annak a

gyereksapatnak, akiket rábízott Gyuricza Pali bácsi a brigádos, hogy húzzuk össze a szalmabálákat. De azt sem lehet elfeledni, amint meg-megálltunk a dűlők végén kukoricaekézés közben, ahol mi gyerekek két-két ló kantárát fogva vezettük azokat, hogy a lóhajtónak könnyebb dolga legyen, a lovak nem össze-vissza menjenek. Hallom Szabadai Andris bácsit, amint kenderszállítás közben mesél a kenderföld és a kendergyár között a bakon, és várja, hogy visszakapja földjét, lovait, felszereléseit, hogy végre maga ura lehessen. Ezt azonban nem érthette meg.

Hallom a kocsmabiliárdgolyóinak koccanását, az iddogálva beszélgetőket, de a kugligolyók vasárnapi ütközéseit, és visszagurulásukat a is gurítókhoz, amit nekünk, bábuállítóknak köszönhettek, de minden parti végén megfizettek érte a játékosok egy-egy lejjel.

Látom a templombúcsú előtti jövés-menést, és a búcsú előtti napra kicsinosított falut, a kivikszolt edényeket, a zsúfolt templomot, és érzem az erre a napra tartogatott kakas levesének illatát, a paradicsomszószos krumplipüre sült kakashússal vegyülő ízét, a töltött paprika és a disznópörkölt varázsát, majd a sör habját.

Öröm tölt el, ha eszembe jut, hogy a nagyvarjasiak összefogtak, és segítették egymást ha annak volt az ideje, vasárnaponként elvitték, majd szombatonként hazahozták gyermekeiket a tornyai iskolából. Minden ilyen találkozáskor azt hallottuk, hogy tanulj, hogy könnyebb életed legyen, mint nekünk.

Nagyvarjasról, a 248 házas Arad megyei faluról, ahol 1967-ig csak magyarok laktak, a munka és a szeretet, a szeretet, és a munka szerves egységére emlékszem, és érdemes emlékezniem.

2014. július 18-án,

Nagy István fizikatanár

Nagyvarjas

Bevezető gondolatok

Bár ténylegesen Gyorokon jöttem világra, mégis nagyvarjasi vagyok. Hatvan éve, 1954-ben volt, ideje visszadni valamit.

A Nagyvarjasiak Világtalálkozójának, és a könyv írásának az ötlete 2013. június elsején született, a valaha Tornyán tanultak találkozóján.

Arra vállalkoztam, hogy a lehető legtöbb adatot, és információt összegyűjtök arról a faluról, amelynek mindent köszönhetek.

Munkámban kitűnő segítőkre leltem az Az én Nagyvarjason fejezet szerzőiben, és Szabó Istvánban, aki nagyvarjasi gyermek- és ifjúkorának hétköznapijait őrizte meg emlékezetében, és itt teszi közkinccsé. Írásaikhoz – képzettségemnél, és alkatomnál fogva –, a fellelhető dokumentumokban megörökített Nagyvarjast teszem hozzá.

Röviden bemutatom Nagyvarjas múltját, egyházi- és iskolai életét, valamint az ezekhez támaszt nyújtó gazdasági hátteret, azt, hogy hol, és mivel foglalkoztak, miből éltek elődeink.

Köszönettel tartozom feleségemnek, aki átvállalva a ház körülieket lehetővé tette, hogy szabad időm jelentős részét erre a munkára fordítsam. Köszönet illeti mindazokat, akiktől adatokhoz jutottam, Nagyiratos Községházát és polgármesterét, Papp Attilát, az Állami Levéltár aradi alkalmazottait, és mindazokat, akiktől fényképeket kaptam a könyvhöz.

Külön köszönet illeti Matusinka Lajost, aki a könyv kinyomtatásához nyújtott tekintélyes támogatást.

Nagy István

Nagyvarjasról

Nagyvarjas első írásos említése 1333-ból való.¹

Nagyvarjas előfordulása évszázadok dokumentumaiban: 1446 Varjas (Borovszky, Csanád II. 620); 1507 Waryas (A kolozsmonostori konvent jegyzőkönyvei, 1990. 273); 1616 Petrus Variasi (Székely Oklevéltár Új sorozat 1997 IV. 594); 1665 török hódoltság, 1732 Varjasház, 1742 Varjasháza, 1750 Varjasics (Dicționarul istoric, județul Arad 1997, 259); 1808 praed. Varjas, Varjasháza (Lipszky); 1839 Varjas, népes puszta, Tornyával szomszédos, 1851 Varjasháza, puszta, Nagy-Varjasháza dohánykertész községek Arad vármegyében, Tornya mellett (Fényes Elek Magyarország Geographiai Szótára, Pest, 1851; 1863, 1873, 1882 Nagy-Varjas, 1882 Woreás, 1891 Nagy-Varjas, 1893 Nagy-Varjas + Varjasháza puszta, 1900 Nagyvarjas (Helységnévtár 1863, 1873, 1877, 1882, 1893; Népszámlálás 1891, 1900); 1913 Nagyvarjas (Helységnévtár(ak); 1921 Variașul mare (Martinovici, C. – Istrate, N. Dicționar 1921); 1925, 1932 Variașul (Leg. Unificarea administrativă 95/1925; Indicatorul statistic); 1950 Variașul (Leg. Împărțirea administrativ economică 5/1950); 1956 Variașu Mare (Indicator Alfabetic al Localităților)

Nagyvarjas közigazgatási hovatartozása: Arad vm.; 1446 Csanád vm.; 1785-1790 VII. Nagyváradi ker. Arad vm.; 1839 Avm. puszta; 1849-1850 Szegedi főbiztossági kerület (K. K. Ministerial-Commissariat Szegedin), 1851–1853 Nagyváradi kormánykerület (k. k. Districts- Regierung Grosswardein); 1854–1860 Nagyváradi helytartósági osztály (k. k. Statthaltereii Abtheilung Grosswardein); 1849-1853 Csanád m. Batonyai járás (j.); 1854–1860 Békés–Csanád m. Batonyai j.; 1863 Arad vm.. Aradi j.; 1873, 1877–1900 Arad vm., Pécskai j.; 1910–1918 Arad vm., Magyarpécskai j.; 1919–1932 Jud. Arad, plasa. Pecica; 1941 Jud. Arad, plasa. Curtici; 1950–1956 Regiunea

¹ Kovách Géza – Eltűnt települések Arad megyében, Irodalmi Jelen Könyvek, Arad, 2005., 295., 26. l.

AR, raion Arad; 1956–1960 Regiunea Timișoara, raion Pecica;
1960–1968 Regiunea Banat, raion Arad.

A faluról Fényes Elek a következőket írta: Varjasháza, puszta, Kis- és Nagy-Varjasháza dohánykertész községekkel Arad vármegyében, Tornyá mellett, Aradhoz 1 $\frac{1}{2}$ mérföldnyire. Az egész róna, igen gazdag puszta áll: 7511 $\frac{1}{4}$ holdból, melyekből Nagy- és Kis-Varjasháza községek mint kertészek birnak 1797 $\frac{2}{4}$, az uradalom 672 hold szántóföldet; a többi kaszáló és legelő, melyből 1274 $\frac{3}{4}$ holdat maga az uradalom használ, 3767 holdat pedig haszonbérelőknak és kertészeknek ad ki. A két dohánykertész faluban lakik 618 római katolikus magyar. Birtokosa a pusztának Marczibányi Livius örököse.²

Nagyvarjas lakossága³

Év	Összesen	Magyar	Román	Német	Más
1880	932	928	4		
1890	1372	1328	14	27	3
1900	1548	1423	106	9	10
1910	1755	1611	137	2	5
1920	1904	1774	126		4
1930¹	1373	1352	19	1	1
1941	1194	1141	31	8	14
1956²	730				
1966	565	545	24	1	5
1977	562	526	28	2	6
1992	447	339	95	1	12
2002	371	268	103		

1 Korábban Szederhátal is.

2 Korábban Kisvarjással is.

2 Fényes Elek: Magyarország geographiai szótára, III., Pesten, 1851. 272.

3 Varga E. Árpád – Arad megye településeinek etnikai (anyanyelvi / nemzetiségi) adatai 1880–2002, www.kia.hu/konyvtar/erdely/erd2002/aretn02.pdf

Nagyvarjas egyházi élete

Nagyvarjasnak saját papja sosem volt.

A falut a közelmúltig szinte csak római katolikusok lakták.

A varjasiak hitéletét újraterelítésétől 1968-ig a tornyai plébánosra bízta az egyházmegye püspöke, 1919-ig a csanádi-, 1919-től a temesvári egyházmegye fenhatósága alá tartoztak.

Az előzményekre vonatkozó adatok az Állami Levéltár aradi fiókjában őrzött keresztelési (1753–1927), esketési (1781–1932) és temetési (1753–1920) regisztereiből nyerhetők. A későbbi adatok a plébánián őrzött regiszterekben vannak.

Az 1781. február 12-én kötöttek házasságot Viczkus Ferenc és Faragó Rozália varjasi lakosok. Az első varjasi eltemetettet 1780. január 21-én jegyezte fel Endrődi János, aki 1766-tól volt tornyai plébános. 1779 március 5-én Lőrincnek keresztelte Garzó Lőrinc és Egri Anna varjasi szülők fiát. Elmondhatjuk tehát, hogy Nagyvarjas 1779-től ismét lakott volt.

A Nagyvarjast kiszolgáló **tornyai plébánosok**

Endrődi János

plébános – 1782 november

Babits József

plébános 1782 november – 1833 február

Lendvay István

plébános 1833 február – 1835 május 17

Klémits Pál

plébános 1835 november – 1942 január

Csiky Gergely

1842. május – 1884 szeptember

plébános

1842. május – 1884 szeptember

Zsideg János

segédplébános 1883 januártól – 1884 szeptember

ideiglenes helynök 1884 szept. – 1886 január

helyettes lelkész	1886 január – 1990 január
ideiglenes helynök	1890 január – 1898 december
helyettes plébános	1899 január – 1901 május
Podolszky Ferenc	
segédlelkész	1901 május – 1901 november
Lukáts Imre	
helyettes plébános	1902 január – 1913 június
plébános	1913 július – 1946 június
Müller Jenő	
káplán	1946 június – 1948 augusztus
Spanlang György	
plébános	1948 augusztus – 1965 február
Ferencz Béla	
plébános	1965 április – 1968 február
<p>Románia 1968. február 16-ai közigazgatási átszervezését követően a püspökség kivette Nagyvarjast a tornyai plébánia hatásköréből, és áttette a nagyiratosiba. 1968-tól napjainkig a következő nagyiratosi plébánosok látták el a nagyvarjasi római katolikus híveket.</p>	
Dunay Ferenc	1968 március – 1974 október
Pápes Péter	1974 október – 1990 október
Túry László	1990 december – 1991 augusztus
Zărioiu Iuliu	1991 október – 1993 június
Deák Péter	1993 augusztus – 1996 szeptember
Ciubotaru Simon	1996 december – 2000 augusztus
Czeglédi Ferenc	2000 szeptember – 2001 február
György Zoltán	2001 február – napjainkig

Nagyvarjas népszámlálások előtti lakosságáról az egyház-
megye schematizmusából értesülhetünk.

Év	Lakosság száma	Ebből római katolikus	Iskola- köteles (akikből iskolába járt)	Plébános	Kántor- tanító
1832 ¹	549	549		Babits József	
1834 ₁	523	523		Lendvay István	
1846	397	397		Csiky Gergely ²	
1848	392	392		Csiky Gergely	
1852	467	467		Csiky Gergely	
1854	523	523	68 (34)	Csiky Gergely	Babics József
1855	555	551		Csiky Gergely	
1857	564	559	68 (50)	Csiky Gergely	Babics József ³
1859	545	539	104 (53)	Csiky Gergely	Riegler Lajos ³
1861	629	629	133 (74)	Csiky Gergely	Lótos János ³
1865	645	645	133 (77)	Csiky Gergely	Lótos János
1866	632	623	99 (71)	Csiky Gergely	Lótos János
1868	670	664	122 (81)	Csiky Gergely	Lótos János ³
1873	665	665	87 (60)	Csiky Gergely	Endre József ³

Év	Lakosság száma	Ebből római katolikus	Iskola- köteles (akikből iskolába járt)	Plébános	Kántor- tanító
1875	653	651	99 (57)	Csiky Gergely	
					Endre József ³
1877	631	622	114 (75)	Csiky Gergely	³
1880	712	693	84 (70)	Csiky Gergely	³
1883	715	705	76 (60)	Zsideg János ⁴	³
1886	777	770	178 (85)	Zsideg János	
1889	743	736	210 (120)	Zsideg János	
1892	784	769		Zsideg János	
1896	781	770		Zsideg János	
1898	781	770		Zsideg János	
1900	797	780		Zsideg János	
1902 ⁵	1540	1382		Lukáts Imre ⁶	
1905 ⁵	1540	1382		Lukáts Imre	
1907 ⁵	1540	1382		Lukáts Imre	
1910 ⁵	1540	1382		Lukáts Imre	
1913	974	954		Lukáts Imre	
1916	974	954		Lukáts Imre	
1919		954		Lukáts Imre	
1922		954		Lukáts Imre	
1927		954		Lukáts Imre	
1931		954		Lukáts Imre	
1934		1045		Lukáts Imre	
1937	1108	1098		Lukáts Imre	
1940	1282	1262		Lukáts Imre	
1943	1222	1202		Lukáts Imre	
1948	878	858			⁷

¹ Varjasháza Kisvarjassal és Szent-Tamással

² 1811-ben született, 1833-ban szentelték pappá és 1842-től haláláig, 1884. szeptember 19-éig tornyai plébános. Nem azonos az 1842-ben született, szintén katolikus pap, drámaíró, iskolanévadóval.

³ Kis- és Nagy-Varjason

⁴ Zsideg János 1855. május 12-én Tornyán született, és 1878. március 19-én szentelték pappá. Csiky Gergely halálától (1884. szeptember 19.) Tornyán szolgált.

⁵ Kisvarjassal, és Szederháttal együtt.

⁶ Lukáts Imre 1866. május 19-én született Héthárson, Sáros megyében, és 1891. július 4-én szentelték pappá. 1902. január 15-étől Tornyán adminisztrátor.

⁷ Müller Jenő 1943-tól Tornyán káplán. 1918. augusztus 27-én született Petrosényben, és 1943. szeptember 13-án szentelték pappá. 1943. március 1-jétől Tornyán szolgált.

Ezekből az adatokból kiderül, hogy a Nagyvarjason legkésőbb 1854-ben már volt felekezeti iskolai oktatás. A tanítókkal, az iskolakötelesek és abba járók adatai nem szerepelnek a körábbi, és az 1889. utáni schematizmusokban.

A tornyai egyházközséghez tartozott: Tornyá, Nagyvarjas (Varjasháza), Nagy-Iratos, Kis-Varjas, Szederhát (Szederház), Szent-Tamás és Vizes is.

A lakosság mindenkori számának alakulását a születések száma és az életkörülmények befolyásolják, utóbbiaknak közvetlen hatása van az elérhető életkorra, így azt a halálozások száma is jelzi.

A tornyai római katolikus plébánia esketéseinek, keresztléseinek és temetéseinek alakulása 1750 és 1968 között, amíg Nagyvarjas odatartozott, az alábbi táblázat tartalmazza.

Az adatok értékelését ezúttal az olvasókra bízom.

Év	Eske- tettek	Keresz- teltek	Teme- tettek	Év	Eske- tettek	Keresz- teltek	Teme- tettek
1753	0	11	9	1780	13	64	35
1754	15	31	22	1781	11	80	45
1755	3	16	2	1782	10	44	54
1756	2	4	6	1783	16	57	48
1757	3	7	14	1784	21	67	33
1758	6	6	11	1785	14	67	38
1759	1	7	4	1786	13	60	45
1760	6	8	5	1787	13	48	74
1761	2	4	1	1788	14	38	40
1762	1	7	3	1789	12	52	17
1763	1	4	1	1790	11	48	39
1764	6	8	6	1791	8	52	45
1765	3	6	4	1792	19	70	20
1766	1	7	1	1793	12	63	35
1767	0	3	4	1794	14	72	34
1768	4	7	4	1795	11	55	34
1769	4	11	6	1796	20	63	28
1770	1	20	21	1797	13	69	28
1771	4	22	24	1798	17	59	47
1772	2	23	23	1799	13	78	34
1773	4	23	24	1800	14	74	19
1774	2	23	6	1801	20	75	35
1775	7	24	20	1802	17	102	65
1776	6	29	24	1803	41	94	46
1777	9	31	14	1804	26	152	53
1778	8	46	36	1805	33	128	113
1779	8	43	22	1806	40	165	104

Év	Eske- tettek	Keresz- teltek	Teme- tettek	Év	Eske- tettek	Keresz- teltek	Teme- tettek
1807	67	188	91	1834	35	155	76
1808	30	198	38	1835	29	108	98
1809	27	168	63	1836	33	139	178
1810	36	160	49	1837	34	148	144
1811	38	142	90	1838	33	175	71
1812	16	145	44	1839	37	155	105
1813	26	137	42	1840	24	178	76
1814	12	113	82	1841	32	166	159
1815	22	111	94	1842	40	172	148
1816	16	104	79	1843	46	159	138
1817	25	76	155	1844	41	183	122
1818	19	138	64	1845	28	186	131
1819	39	151	53	1846	28	150	148
1820	23	153	43	1847	29	167	175
1821	29	160	56	1848	38	168	184
1822	31	158	79	1849	38	186	230
1823	66	152	71	1850	62	180	127
1824	6	134	67	1851	49	195	91
1825	38	141	71	1852	24	196	103
1826	23	155	51	1853	62	191	134
1827	37	137	76	1854	38	179	165
1828	33	147	147	1855	39	182	191
1829	35	83	190	1856	33	138	175
1830	39	153	57	1857	26	173	173
1831	68	121	258	1858	39	187	179
1832	56	88	93	1859	20	226	135
1833	40	152	49	1860	18	137	210

Év	Eske- tettek	Keresz- teltek	Teme- tettek	Év	Eske- tettek	Keresz- teltek	Teme- tettek
1861	60	129	196	1888	28	188	96
1862	34	163	158	1889	21	184	128
1863	48	162	169	1890	15	169	111
1864	16	122	128	1891	46	174	139
1865	54	166	118	1892	31	158	158
1866	21	190	177	1893	20	163	115
1867	56	133	226	1894	30	153	65
1868	58	224	146	1895	15	144	96
1869	48	275	106	1896	22	167	106
1870	33	192	172	1897	28	159	98
1871	37	186	291	1898	27	121	89
1872	39	116	244	1899	28	173	101
1873	66	142	412	1900	30	159	94
1874	61	167	216	1901	54	173	112
1875	34	202	187	1902	31	177	97
1876	40	225	144	1903	38	171	87
1877	45	213	135	1904	39	160	95
1878	33	217	244	1905	44	163	135
1879	40	233	177	1906	36	187	104
1880	26	215	204	1907	39	177	87
1881	44	225	165	1908	36	154	113
1882	60	218	189	1909	33	179	94
1883	33	273	129	1910	33	143	65
1884	45	243	130	1911	56	155	113
1885	34	196	121	1912	27	174	94
1886	38	183	82	1913	22	172	103
1887	34	170	113	1914	34	170	82

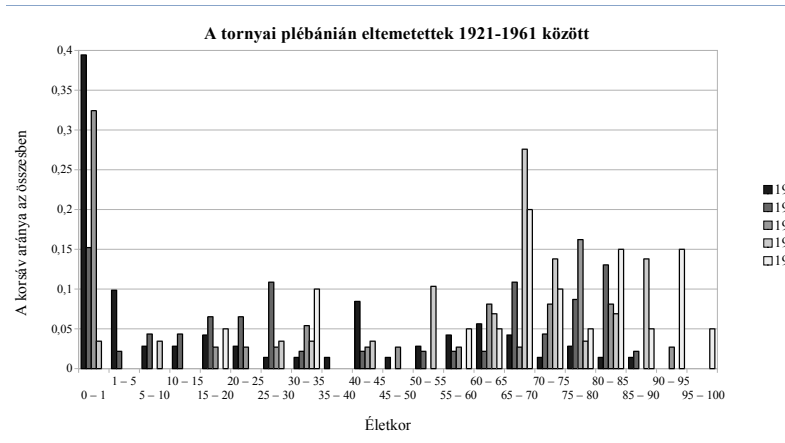
Év	Eske- tettek	Keresz- teltek	Teme- tettek	Év	Eske- tettek	Keresz- teltek	Teme- tettek
1915	12	111	103	1942	14	35	31
1916	10	53	88	1943	7	11	33
1917	10	67	80	1944	4	18	29
1918	34	62	103	1945	16	19	45
1919	67	111	52	1946	22	23	32
1920	55	123	64	1947	47	36	43
1921	33	119	71	1948	31	31	32
1922	20	131	81	1949	29	46	31
1923	30	123	69	1950	21	40	34
1924	17	110	51	1951	18	44	30
1925	25	91	55	1952	28	22	35
1926	38	109	56	1953	22	25	24
1927	22	88	80	1954	19	38	35
1928	33	90	48	1955	29	30	30
1929	21	88	70	1956	21	31	27
1930	32	87	37	1957	24	29	25
1931	25	74	48	1958	19	16	18
1932	30	79	56	1959	12	18	29
1933	28	72	59	1960	12	19	30
1934	28	81	37	1961	19	24	20
1935	26	59	49	1962	5	12	24
1936	21	66	47	1963	12	12	23
1937	27	51	48	1964	9	18	29
1938	23	65	32	1965	10	13	19
1939	16	56	48	1966	9	9	26
1940	17	52	45	1967	11	22	21
1941	17	48	38	1968	8	18	16

Az alábbi táblázat és grafikon az 1921 és 1961 között tízévenként meghaltak adatait tartalmazza.

„Év / Életkor	1921	1931	1941	1951	1961
0 – 1	28	7	12	1	0
1 – 5	7	1	0	0	0
5 – 10	2	2	0	1	0
10 – 15	2	2	0	0	0
15 – 20	3	3	1	0	1
20 – 25	2	3	1	0	0
25 – 30	1	5	1	1	0
30 – 35	1	1	2	1	2
35 – 40	1	0	0	0	0
40 – 45	6	1	1	1	0
45 – 50	1	0	1	0	0
50 – 55	2	1	0	3	0
55 – 60	3	1	1	0	1
60 – 65	4	1	3	2	1
65 – 70	3	5	1	8	4
70 – 75	1	2	3	4	2
75 – 80	2	4	6	1	1
80 – 85	1	6	3	2	3
85 – 90	1	1	0	4	1
90 – 95			1		3
95 – 100					1
Összesen	71	46	37	29	20

Amíg 1921-ben 39,44%-os, 1931-ben 15,22% és 1941-ben 32,43%-os volt a községben a csecsemőhalandóság, addig 1951-ben csak 3,45% és 1961-ben 0,00%. Ugyanakkor nőtt az egyre idősebb korban meghalók aránya.

Az elhunytak átlagéletkora ezekben az években: 1921-ben 23,5, 1931-ben 41,3, 1941-ben 42,3, 1951-ben 62,6 és 1961-ben 70,25 év volt.

Nagyvarjasi keresztelések és temetések

Az alábbi táblázatban a nagyvarjasi keresztelések és temetések 1928 utáni számai szerepelnek.

Év	Kereszteltek	Temetettek	Év	Kereszteltek	Temetettek
1928	44	22	1941	22	17
1929	39	26	1942	12	12
1930	40	15	1943	5	13
1931	32	20	1944	7	16
1932	38	23	1945	8	17
1933	29	28	1946	8	13
1934	33	15	1947	15	22
1935	26	20	1948	14	14
1936	38	21	1949	14	11
1937	19	14	1950	20	7
1938	35	10	1951	21	8
1939	32	13	1952	6	11
1940	23	16	1953	9	5

Év Kereszteltek Temetettek			Év Kereszteltek Temetettek		
1954	18	15	1984	4	36
1955	11	9	1985	4	27
1956	9	11	1986	1	23
1957	11	10	1987	5	26
1958	9	3	1988	6	26
1959	7	11	1989	3	38
1960	5	11	1990	-	17
1961	8	3	1991	1	23
1962	4	7	1992	-	41
1963	5	8	1993	1	32
1964	2	10	1994	3	23
1965	3	5	1995	2	28
1966	1	10	1996	2	30
1967	5	6	1997	3	24
1968	4	22	1998	2	27
1969	5	26	1999	1	25
1970	3	30	2000	3	20
1971	6	26	2001	1	34
1972	6	24	2002	6	28
1973	5	23	2003	2	32
1974	6	28	2004	1	30
1975	8	26	2005	-	25
1976	5	31	2006	-	22
1977	10	32	2007	-	35
1978	9	21	2008	2	27
1979	6	31	2009	2	27
1980	4	29	2010	1	29
1981	3	29	2011	1	22
1982	6	35	2012	-	25
1983	2	22	2013	1	22

Nos kiderül a fentiekből, hogy Nagyvarjas életében az 1950-es évek voltak a vízváltástók. Ekkor fosztották ki – az állam hatalmi erőszakával –, és helyi törtetők közreműködésével a falu népét, akkor vették el a nagyvarjasi családok földjét, lovait, gazdálkodási eszközeit, műhelyeit. 1952-től lettek a nagyvarjasiak rabok saját földjeiken. Az 1950-es években ütöttek kiheverhetetlenül nagyot Nagyvarjas lelkére és testére. A dolgos, gyarapodó falu egyre kevesebb gyermeknek adott életet, 1960 után mindig kevesebbnek, mint ahány koporsót készítettek a helyi bognárok, eljutva a keresztelés nélküli és kétszámjegyű temetések 2000-es éveibe. Ehhez szervesen kapcsolódott a nagyvarjasiak szétszéledése a nagyvilágba, kezdetben elsősorban Aradra húzódása. Idegenben elnyelte a varjasiakat a város. Mindennapi létük egyengetése közben kevés gyermeket vállaltak, nem kevesen azokat is román iskolákba járatták, amiktől egyesek, a gyengébbek, feladták nyelvüket, kultúrájukat, magyarságukat is.

Mi ez, ha nem tragédia. Nagyvarjas tragédiája, amit a falu urcáin járva is megtapasztalhatunk.

Néhány elsőáldozási kép

Az 1930-as években

1937

1958

Pápes Péter plébánossal

Nagyvarjas közoktatása⁴

Varjasháza katolikus tanítói is az 1880-ban alakult Aradvidéki Tanítóegylethez tartoztak⁵

Kehrer Károly királyi segéd-tanfelügyelő Nagyvarjas oktatásügyéről az alábbiakat írta.⁶

„A forraynagyiratosi körjegyzőséghez tartozó Nagyvarjas község a pécskai járásban fekszik. Nagyvarjashoz van csatolva közigazgatásilag Kisvarjas község és Szederhát puszta, s így a magyar királyi központi statisztikai hivatal által kiadott, az 1900. évi népszámlálás adatait tartalmazó jegyzékben a két község és a puszta népszámlálási adatai együttesen vannak feltüntetve. Ezen jegyzék szerint a lakosok száma 1548, kik kevés kivétellel róm. katolikus vallású magyarok. A mindennapi tankötelesek száma 260, ebből Nagyvarjason 139 magyar és 1 román. Ezek beiskolázására rendelkezésre áll Nagyvarjason két tanerős állami-, Kisvarjason egy tanerős községi- és Szederhát pusztán ugyancsak egy tanerős községi jellegű elemi népiskola.

A nagyvarjasi állami elemi iskola eredetileg római katolikus felekezeti jellegű volt. Az egy tanteremből és egy tanítói lakásból álló iskolaépületet a nagyvarjasi római katolikus hitközség 1895. évben építtette, mely építkezéshez egy nemeslelkű, hazafias érzelmű úrnő, *gróf Zichy Károlyné szül. Karácsonyi Ilona*, 1800 korona készpénzzel járult és ezenkívül megengedte, hogy a hitközség az uradalom földjéből téglát égettesen. Ezen iskola és iskolaépület később állami kezelésbe vétetett át. Nagyvarjas község képviselőtestülete ugyanis 1900. évi március hó 10-én tartott képviselőtestületi ülésen a nagyvarjasi róm. kath.

4 Nagy István: *Tornyai tanítók és tanulók*, 2013., 177–196 l.

5 Némethy Károly, aradvárosi községi tanító, *Aradváros tanügyi története Aradmegye tanügyét tárgyaló függelékkel*, Arad, 1890., II. 211. l.

6 Aradvármegye és Arad szabad királyi város népoktatásügye 1885—1910-ig., Arad, 1910., 125. l.

hitközséggel egyetértőleg kimondotta, hogy Nagyvarjas község népoktatásügyének gyökeres rendezése céljából az 1 tantermes római katolikus elemi iskolának állami kezelésbe való átvételét és 2 tanerőssé való fejlesztését kéri. A jegyzőkönyvben foglaltak szerint teszi ezt azért, mert a mindennapi iskolázásra utalt tankötelesek száma 118 és ezek befogadására az egy tantermes felekezeti iskola már nem elegendő, a hitközség pedig teljes szegénysége következtében iskoláját a második tanerővel fejleszteni képtelen.

A nagyvarjasi római katolikus hitközség két nappal később tartott ülésén egyhangúlag kimondotta, hogy hajlandó az általa fenntartott iskolát állami kezelésbe adni.

A közigazgatási és egyházi hatóság által jóváhagyott ezen két határozat alapján a kir. tanfelügyelő megindította a tárgyalásokat. Szövegezték és az illetékes képviselőtestületek és hatóságok által elfogadtatták a politikai község és a hitközség által a szervezendő állami elemi népiskola céljaira biztosított hozzájárulásokat. Ezek szerint a következő hozzájárulások biztosítottak:

1. A politikai község hozzájárulása: Az állami elemi népiskola mindenkor elhelyezését biztosítja. Saját költségvetése terhére gondoskodik az iskolaépületek és tanítói lakások állandó jókarban tartásáról és tisztogatásáról. Fizeti a község lakóit terhelő összes állami egyenesadók 5%-át, mely járulék évenként körülbelül 540—550 koronát tesz ki.

2. A hitközség hozzájárulása: Átadja a királyi kincstárnak örök haszonélvezeti joggal a róm. kath. iskola épületét és az iskola felszereléseit.

A közoktatásügyi miniszter az állami iskola céljaira biztosított hozzájárulásokat elfogadván, 1902. évi szeptember hó 26-án 25065. sz. alatt kelt rendelettel a római katolikus iskolának 1903. évi szeptember hó 1-én kezdődő hatállyal állami kezelésbe való átvételét és két tanerőssé való fejlesztését kimondotta. Egyben a politikai község és hitközség óhajának

megfelelően kijelentette azt is hogy a római katolikus iskola tanítóját állami szolgálatba átveszi és mindig alkalmaz egy római katolikus vallású, kántorságban képzett tanítót, ki az egyházközségből nyerendő külön díjazás ellenében az egyház kántori teendőit végzi. Végül kijelentette, hogy a szegény tanulók tandíjmentességet élveznek.

Az állami iskola azonban 1903. év szeptember hó 1-én nem volt megnyitható, mert a politikai község az állami iskola elhelyezését biztosító kötelezettségének — hogy t. i. a római katolikus iskolai épületet egy tanteremmel és egy tanítói lakással kibővítteti, — saját erejéből nem tehetett eleget. A királyi tanfelügyelő javaslatára az építkezés kérdése akként oldatott meg, hogy a község 11760 korona építési kölcsönt vett fel, mely kölcsön annuitásos részleteinek törlesztésére a királyi kincstár visszaengedte a községnek a törlesztési idő tartamára az 5%-os iskolai adót és tanítói lakbéregyenérték címen évenként 400 koronát.

Az építkezés 1904. év végén befejeztetvén az állami iskola két tanterővel 1905. év január hó 1-én megnyílt.

Az állami iskolai gondnokságnak köztisztelőben álló érdemes elnöke Lukáts Imre tornyai róm. kath. plébános.

Az iskolánál Gold János tanító és Massard Ilona tanítónő működik.”

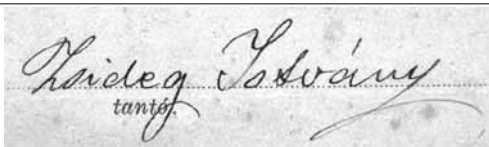
A nagyvarjasi iskolában meglévő iratok alapján elég pontos képet lehet kialakítani a falu iskolájának 1898 utáni dőszakáról.

1905 előtt a nagyvarjasi iskola római katolikus, felekezeti volt. 1904-től a nagyvarjasi közoktatás állami.

Tanítók

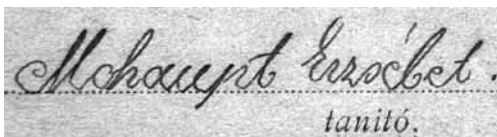
Az iskolában talált dokumentumokból ismerhetők meg a tanítók nevei, és az általuk tanított gyermekek osztályonkénti létszáma és az iskola gazdálkodása.

Az 1898-as naplóban csak Zsideg István igazgató tanító szerepel de a 103 beírt gyermekből következtethetünk arra, hogy nem volt egyedüli nevelője az iskolának.

Zsidedg István
tanító.

Az 1903-4-es naplóban már Mohaupt Erzsébet tanító neve is szerepel.

Mohaupt Erzsébet.
tanító.

Az 1905-6-os dokumentumban igazgató tanítóként Gold János írt alá.

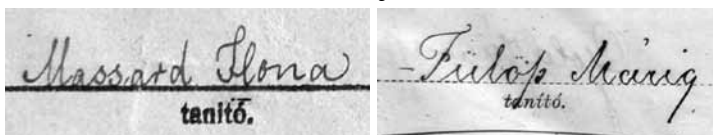

Gold János
igazgató.

Zsidedg István nevét utoljára 1908-ban találtuk meg, míg Mohaupt Erzsébetét 1909-ben.

1909-től tanított a nagyvarjasi állami elemi iskolában Fülöp Mária és Mossard Ilona.

Mossard Ilona aláírásával utoljára 1913-ban találkoztunk.

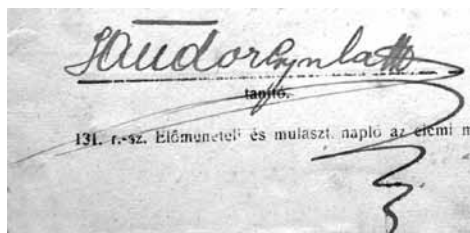

Mossard Ilona
tanító.

Fülöp Mária
tanító.

Gold János és Fülöp Mária 1919-ig tanított Nagyvarjason

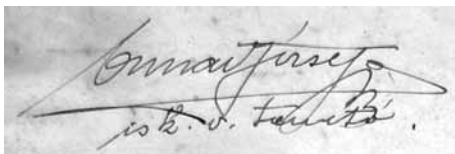
1919-ben az egyik tanító Sándor Gyula, akinek az utolsó megtalált aláírása 1928-ból való.

Sándor Gyula
tanító.

131. r.-sz. Előmeneteli és mulaszt. napló az elemi r

1920-21-ben az igazgató tanító Ormai József.

Ormai József
oszt. tanító.

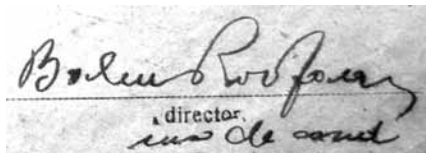

1920-21-ben Nagyvarjason tanított Hellerné Mautner Berta.

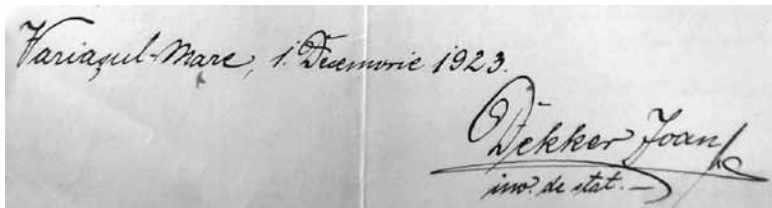
B. Heller tan. Mautner
oszt. tanító.

1921-től Nagyvarjason igazgató tanító Babuskov János.⁷

Babuskov János
director
școala de școală

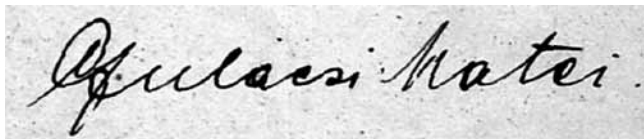
Az 1922-23-as naplóban Dekker János tanító nevével találkozunk.

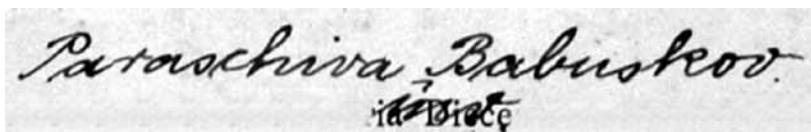
Vărsăpuș-Mare, 1. Decembrie 1923.
Dekker János
școala de școală.

⁷ Babuskov János Nagyszentmiklóson született 1897 október 22-én. 1916-ban kapott tanítói oklevelet a Szegedi Katolikus Királyi Tanítóképzőben. 1921 október 17-étől Nagyvarjason meghatározatlan időre kinevezett tanító.

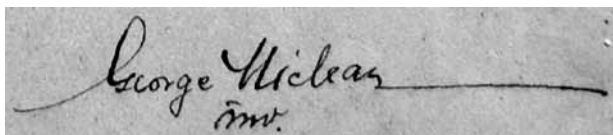
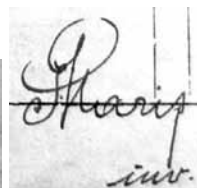
Az 1928-29-es tanévtől 1935-ig a nagyvarjasi iskolában tanított a helybeli Gulácsi Mátyás.

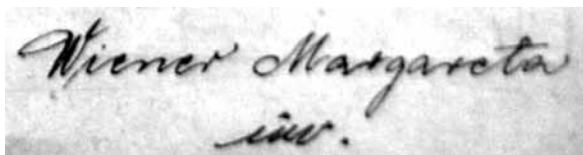
Az 1930-31-es tanévben jelenik meg Babuskov Piroska aláírása.

1932-33-ban a színmagyar faluban megjelenik Miclea George, 1933-34-ben pedig Mariş P. tanító.

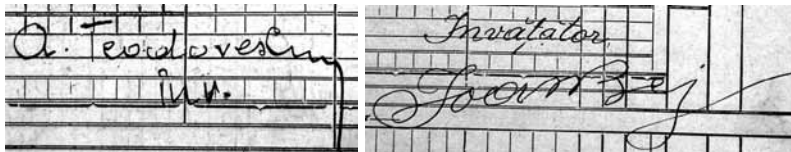
1933-35-ben Nagyvarjason tanított Wiener Margit.

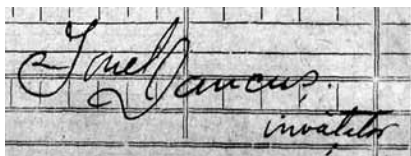
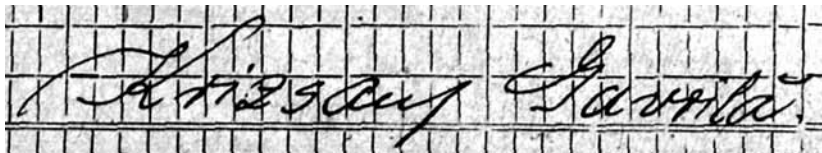
1935-36-ban egy olvashatatlan aláírással rendelkező tanító is volt az iskolában.

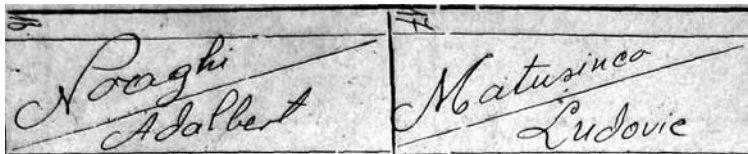
1936–37-ben Babuskov János igazgató-tanítón kívül Ioan Bej és Teodorescu A. volt a tanító.

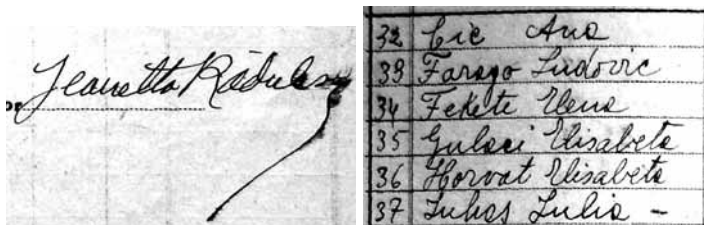
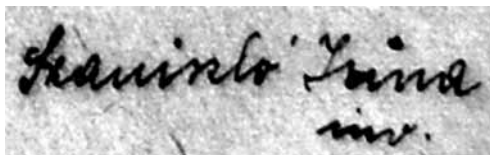
1937–38-ban őket Krizsán Gábor és Dancuş Ionel váltotta.

A színmagyar falu iskolájába járó gyermekek neveit Dancuş egytől egyig románosítva írta be a naplókba.

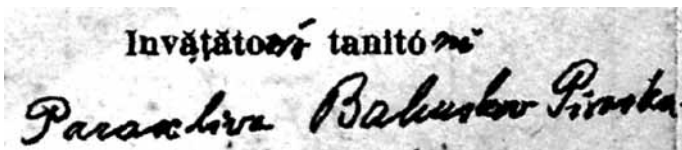
1939–40-ben Szaniszló Irén, 1940–41-ben a szintén névro-
mánosító Rădulescu Janette tanító Nagyvarjason.

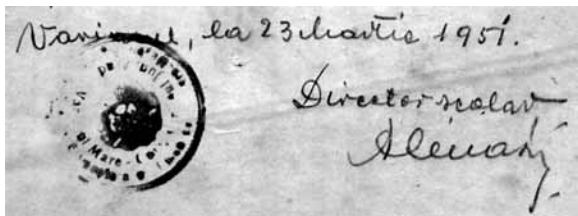
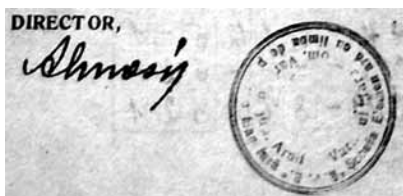
1940-től 1945-ig Dancuş Ioan az igazgató.

Az 1945 előtti időszakban az I–II osztályokban tanítottak magyarul, míg III–VI, majd III–VII-ben román volt a tanítási nyelv.

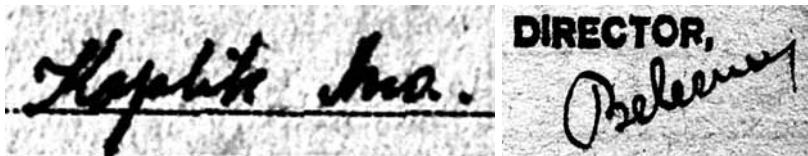
1945-től a Nagyvarjasról való 1950-es távozásáig ismét Babuskov János volt az igazgató. Felesége Piroska 1946 tavaszáig volt Nagyvarjas tanító. Őt Almási Mária váltotta.

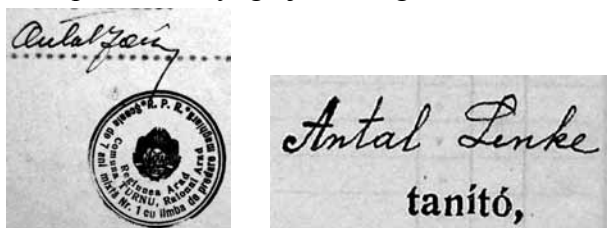
1950–52 között Almási Antal és felesége Mária voltak a tanítók.

1953–55 között Koplík Anna⁸ és Beleznay Anna⁹ tanítottak Nagyvarjason.

1955-ben helyezték Nagyvarjasra az Antall Lenke¹⁰ és Antal János¹¹ házaspárt, akik nyugdíjazásukig voltak a falu tanítói.

Antal Lenke mindig az I. és a III. osztályt, férje pedig csak a II. és IV. osztályt tanította.

1967 után a téesz juhnyáját gondozó szebeni juhászokkal megjelentek a faluban a románok, és gyermekeik, velük pedig az anyanyelvű oktatási igényük. A téesz ráadásul máramarosi román vendégmunkásokat is foglalkoztatott. Eközben lecsökkent a magyar gyermekek száma, és 1972 őszétől csak úgy maradhattak Antalék mindketten Nagyvarjason, ha indul román tannyelvű elemi osztály, és annak egyikük lesz a tanítója. Így is történt. 1972-73-ban beindult a román elemi 11 gyermekkel úgy, hogy közülük 5 magyar volt.

8 Koplík Anna 1934 december 10-én született Aradon. 1953-ban végezte el Aradon a tanítóképzőt, de nem államvizsgázott.

9 Beleznay Anna 1935 március 13-án született Aradon. 1953-ban kapott tanítói oklevelet az Aradi Pedagógiai Líceumban.

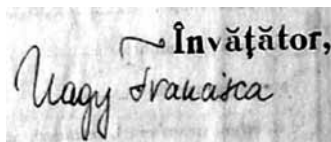
10 Bartalis – Antal – Lenke 1926. december 23-án született Szárhegyen. 1947-ben kapott tanítói oklevelet Csíksomlyón. 1955 augusztus 26-án helyezték Nagyvarjasra.

11 Antal János 1924 október 5-én született Magyarbikalon, 1946-ban kapott tanítói oklevelet a Kolozsvári Tanítóképzőben. 1955 augusztus 30-án nevezték ki Nagyvarjasra. Ő volt az igazgató.

Antal Lenke 1982-es nyugdíjba menéséig csak a magyar osztályt tanította.

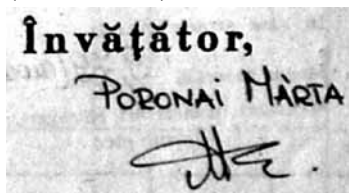
A román osztályt 1985-ig Antal János tanította. Akkor nyugdíjba ment.

Ezt követően a magyar osztályt a következők tanították:
Nagy Franciska (1983–1990)

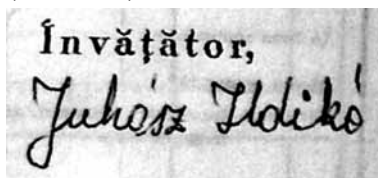
Învățător,
Nagy Franciska

Poronai Márta (1991–1993)

Învățător,
PORONAI MÁRTA

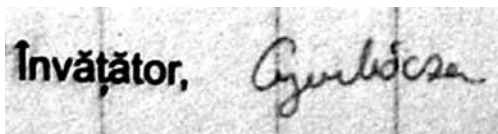
Juhász Ildikó (1993–95)

Învățător,
Juhász Ildikó

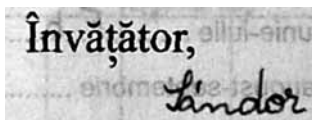
Ekkor megszűnt Nagyvarjason a magyar nyelvű tanítás, ami 2001-ben újraindult a következő tanítókkal:

Gyurkóczy Tünde (2001–2002)

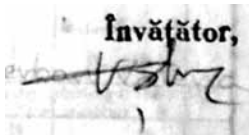
Învățător, Gyurkóczy

Sándor Erika (2002–2009).

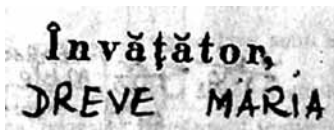
Învățător,
Sándor

A román tagozaton 1985 után dolgozó tanítók közül a következők fordultak elő az iratokban: Vesa Floare (1985–90)

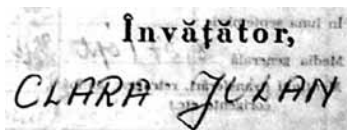
Învățător,
Vesa Floare

Dreve Maria (1990–91)

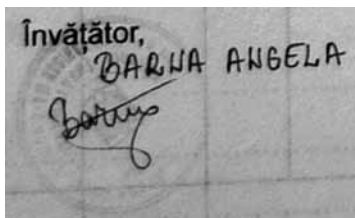
Învățător,
DREVE MARIA

Julan Clara (1991–96)

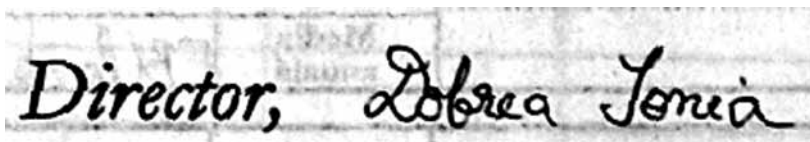
Învățător,
CLARA JULAN

Barna Angela (1998–2003)

Învățător,
BARNA ANGELA

Dobre Sonia (2003–4)

Director,
Dobre Sonia

2009-ben Nagyvarjason megszűnt az elemi iskolai oktatás. Minden nagyvarjasi gyermeket Nagyiratosra viszi reggel az iskolabusz, és órák után viszi őket haza.

Az alábbi képen látható iskola épületében egyetlen tanterem van használatban, ahol az összevont óvodai csoporttal foglalkozik az óvónő. Az épület többi része gyakorlatilag üresen áll.

Néhány terem a katolikus egyháznak adott használatba Nagyiratos községi tanácsa.

Tanév	Tanító	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	beírt tanuló
1908– 09	Mohaupt Erzsébet			68					137
	Gold János	69							
1909– 10	Massard Ilona			59					
1910– 11	Gold János	46							
1912– 13	Fülöp Mária	71							164
	Massard Ilona				11	5	4		
	Gold János								
1913– 14	Gold János	27	18						
	Fülöp Mária			38					
1914– 15	Gold János	44	36						
1915– 16	Gold János								146
1916– 17	Gold János	50	58	50	3	8			169
1920– 21	Ormai József Hellerné Mautner Berta Sándor Gyula								140
1922– 23	Dekker János	33	22						
1923– 24	Dekker János	25	36	23					131
	Babuskov János				33	10	4		
1924– 25	X	39	31						
	Y			44	30				
1925– 26	X	22	31	26	39	27			145
1926– 27	Sándor Gyula	26	20	30					163
	Babuskov János				28	34	25		

Tanév	Tanító	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	beírt tanuló
1927– 28	Sándor Gyula	43	24	20					176
	Babuskov János				24	33	32		
1928– 29	Babuskov Piroska	37		19					165
	Gulácsi Mátyás		37		17				
	Babuskov János					29	26		
1929– 30	X	31	42						201
	Y			39				21	
	Z				20	23	25		
1930– 31	Babuskov Piroska	39	28						203
	Gulácsi Mátyás			36			23		
	Babuskov János				39	23		15	
1931– 32	Babuskov Piroska	33	38						218
	Babuskov János			30		44			
	Gulácsi Mátyás				34		24	15	
1932– 33	Babuskov János	45			38				240
	Gulácsi Mátyás		32				42		
	Miclea George			31		34		18	
1933– 34	Wiener Margit	27		33					236
	Mariş P.				27		30	39	
	Babuskov János		47			33			
1934– 35	Babuskov János	29		48					212
	Wiener Margit				29		38		
	Gulácsi Mátyás		27			23		18	

Tanév	Tanító	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	beírt tanuló
1935– 36	Babuskov János	40			40				225
	X			26		29	21		
	Y		33					36	
1936– 37	Ioan Bej			32		36			189
	Teodorescu A.				22		23	18	
	Babuskov János	19	39						
1937– 38	Babuskov János	36		37					194
	Krizsán Gábor		23			21		17	
	Dăncuș Ionel				27		33		
1938– 39	Babuskov János	32			36				187
	Dăncuș Ioan		36	21					
	Dăncuș Ioan					26	16	20	
1939– 40	Babuskov János					24	23	12	168
	Szanniszló Irén	27	31						
	Szanniszló Irén			31	20				
1940– 41	Babuskov János	23		25					171
	Rădulescu Janette		31		26				
	Dăncuș Ioan					20	25	21	
1941– 42	Dăncuș Ioan		18		26				168
	X	31		29					
	Y					21	20	23	
1942– 43	X	14		18					134
	Y		24		28				
	Dăncuș Ioan					19	17	14	
1943– 44	X	19	14						120
	Y			18	26				
	Dăncuș Ioan					12	18	13	

Tanév	Tanító	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	beírt tanuló
1944– 45	Babuskov János	12	18	13	14				107
	Dăncuș Ioan					24	12	14	
1945– 46	Babuskov Piroska	30	17	24					136
	Babuskov János				17	15	24	9	
1947– 48	Babuskov János	23	14	25					126
	Babuskov Piroska				14	15	13	22	
1948– 49	Babuskov János	17	21						69
	Babuskov Piroska			8	23				
1949– 50	Babuskov Piroska 1946.03.15-től, Amlási Piroska	11	16						55
	Babuskov János			20	8				
1950– 51	Almási Antal	11			8				55
	Almási Mária		16	20					
1951– 52	Almási Antal			10	13				47
	Almási Mária	17	7						
1954– 55	Koplik Anna		4		19				44
	Beleznay Anna	14		7					
1955– 56	Antal Lenke	12		4					36
	Antal János		10		10				
1956– 57	Antal Lenke	10		9					32
	Antal János		10		3				
1957– 58	Antal Lenke	16		11					42
	Antal János		8		7				
1958– 59	Antal Lenke	20		8					50
	Antal János		11		11				

Tanév	Tanító	I.	II.	III.	IV.	beírt tanuló
1959–60	Antal Lenke	6		11		45
	Antal János		20		8	
1960–61	Antal Lenke	8		20		46
	Antal János		7		11	
1961–62	Antal Lenke	13		6		45
	Antal János		7		19	
1962–63	Antal Lenke	10		5		34
	Antal János		13		6	
1963–64	Antal Lenke	8		11		35
	Antal János		11		5	
1964–65	Antal Lenke	10		9		39
	Antal János		9		11	
1965–66	Antal Lenke	10		9		36
	Antal János		8		9	
1966–67	Antal Lenke	8		9		34
	Antal János		9		8	
1967–68	Antal Lenke	7		9		35
	Antal János		7		12	
1968–69	Antal Lenke	16		8		40
	Antal János		10		6	
1969–70	Antal Lenke	7		6		35
	Antal János		15		7	
1970–71	Antal Lenke	6		13		32
	Antal János		7		6	
1971–72	Antal Lenke	4		7		31
	Antal János		6		14	

1972-ben indult a román tannyelvű osztály.

Tanév	Tanító		I.	II.	III.	IV.	beírt ta- nuló	összes tanuló
1972–73	Antal Lenke	m	2	0	5	4	11	22
	Antal János	r	5	0	3	3	11	
1973–74	Antal Lenke	m	5	2	1	6	14	23
	Antal János	r	5	1	2	1	9	
1974–75	Antal Lenke	m	0	4	5	4	13	20
	Antal János	r	3	1	2	1	7	
1975–76	Antal Lenke	m	5	4	4	4	17	22
	Antal János	r	1	2	0	2	5	
1976–77	Antal Lenke	m	5	4	4	3	16	22
	Antal János	r	2	1	3	0	6	
1977–78	Antal Lenke	m	10	5	4	4	23	30
	Antal János	r	1	1	1	4	7	
1978–79	Antal Lenke	m	4	10	2	4	20	29
	Antal János	r	4	1	3	1	9	
1979–80	Antal Lenke	m	3	4	9	2	18	27
	Antal János	r	3	2	1	3	9	
1980–81	Antal Lenke	m	3	3	4	8	18	26
	Antal János	r	2	4	1	1	8	
1981–82	Antal Lenke	m	9	3	3	3	18	24
	Antal János	r	0	1	3	2	6	
1982–83	Antal Lenke	m	2	9	2	3	16	27
	Antal János	r	6	0	2	3	11	
1983–84	Nagy Franciska	m	6	2	9	2	19	31
	Antal János	r	3	7	0	2	12	
1984–85	Nagy Franciska	m	5	6	2	9	22	33
	Antal János	r	2	2	7	0	11	
1985–86	Nagy Franciska	m	6	5	6	2	19	30
	Vesa Floare	r	4	2	1	4	11	
1986–87	Nagy Franciska	m	1	6	4	5	16	28
	Vesa Floare	r	5	3	2	2	12	

Tanév	Tanító		I.	II.	III.	IV.	beírt ta- nuló	összes tanuló
1987–88	Nagy Franciska	m	1	1	6	3	11	28
	Vesa Floare	r	4	6	4	3	17	
1988–89	Nagy Franciska	m	2	0	1	6	9	24
	Vesa Floare	r	3	2	6	4	15	
1989–90	Nagy Franciska	m					0	13
	Vesa Floare	r	4	2	3	4	13	
1990–91	Poronai Márta Ildikó	m	3	2	0	0	5	15
	Dreve Maria	r	3	1	2	4	10	
1991–92	Poronai Márta Ildikó	m	3	2	2	0	7	12
	Julan Clara	r	0	3	1	1	5	
1992–93	Poronai Márta Ildikó	m	1	2	2	2	7	14
	Julan Clara	r	3	0	3	1	7	
1993–94	Juhász Ildikó	m	1	0	2	2	5	12
	Julan Clara	r	1	3	0	3	7	
1994–95	Juhász Ildikó	m	2	0	0	2	4	15
	Julan Clara	r	6	2	3	0	11	
1995–96	Julan Clara	r	1	4	2	2	9	9
1996–97	Borzák Klára	r	4	2	4	2	12	12
1997–98	Borzák Klára	r	1	5	2	4	12	12
1998–99	Barna Angela	r	1	1	3	2	7	7
1999– 2000	Barna Angela	r	2	1	2	4	9	9
2000– 2001	X							

Tanév	Tanító		I.	II.	III.	IV.	béirt tanuló	összes tanuló
2001– 2002	Barna Angela	r	1	2	1	1	5	12
	Gyurkócza Tünde	m	2	3	0	2	7	
2002– 2003	Barna Angela	r	4	2	2	2	10	15
	Sándor Erika	m	0	3	2	0	5	
2003– 2004	Dobre Sonia	r	?	?	?	?		
	Sándor Erika	m	2	0	3	2	7	7
2004– 2005	Sándor Erika	m	2	2	0	3	7	7
2005– 2006	Sándor Erika	m	1	2	3		6	6
2006– 2007	Sándor Erika	m	1	2	2	3	8	8
2007– 2008	Sándor Erika	m	2	1	2	2	7	7
2008– 2009	Sándor Erika	m	2	2	1	2	7	7

Óvodai oktatás

Az 1959 előtti nagyvarjasi volt óvodáról a kollektív jegyzőkönyveiben van olykor amlítés, ugyanis az óvoda napköziként működött, amit a gazdaság tartott fenn, 1952-es megalakulása után.

1959-től Farkas Anna volt az óvónő, aki férjhezmenetele után Lelik Annaként foglalkozott a nagyvarjasi óvodásokkal, akik 1961-ben még 41-en voltak.

1970-től Péter Éva volt az óvónő, aki kezdetben 30 gyermekkel foglalkozott.

1983–85 között Király Klára volt Péter Éva helyett, aki visszajövele után 2000-ig volt Nagyvarjaszon óvónője az akkor már csak 12 gyermeknek.

Iskolás képek

1930-es évek

A VII-esek és tanítóik vizsga után

Vizsga után, 1937–1938

*Lelik Anna óvónő és
Antalné Bartalis Lenke
tanítónő és Antal János
tanító 1960-ban*

Péter Éva óvónő és tanítványai

Morzsák az iskola irattárából

A nagyvarjasi iskolát 1852-ben alapították. Ingatlanát a telekkönyvi azonosításakor, 1872. október 29-én telekkönyvezték a 64-es nagyvarjasi telekkönyvbe, helyrajzi száma 63/a, a telek területe 500 négyszögöl. Mostani épületét 1897-ben valamint 1905-ben építették.

1873-ban Nagyvarjas 120 házában 835 magyar ember lakott. A község területe 1702 kataszteri hold és 625 négyszögöl volt. A jogszolgáltatást az Aradi Törvényszék és a Pécskai Járásbíróság látta el, és a község az Aradi Adóhivatal hatáskörébe tartozott.

1910-ben a kisvarjasi iskola a az 558-as telekkönyvben szerepelt, telkének területe 3954 négyzetméter volt.

1918: Farkas András hősi halott özvegye Mákos Viktória

Kormányos István hősi halott özvegye Fekete Etel

1922-ben az iskolaszék tagjai Bojtos Albert, Gulyácsy Mátyás elnök, Katkó Mihály és Rabcsánszky József voltak.

Az 1923–1924-es tanévben az iskola 155 tanulójaiból 152 volt a római katolikus és 3 a református.

1924-ben Nagyvarjas község előljárói: Ordódi Pál polgármester, Bojtos Albert, Gulácsy Mátyás, Gulácsi János, Katkó Ferdinánd, Kosnitz Mihály, Magyar Mátyás, Mákos József, Rabcsánszki István, Szomszéd Gergő és Kovács András a községi testület tagjai, a jegyző Sabin Buftea.

Szeptember 3-án Babuskov János igazgató tanító Ilie Mitran pécskai mezőgazdasági nyilvántartótól átvett 5 hold földet az iskola oktatási céljaira, helyrajzi száma 171/2/836/2, és 8 hold tanítói földet, amelynek helyrajzi száma 171/2/836/3, és

a 2982-es nagyiratosi telekkönyvbe van bejegyezve. A föld a nagyiratosi Nádasdi birtok területén, a szentpáli sarokban van, a Lapos völgyben, 4,5 km-re Nagyvarjastól.

1925-ben szintén Ordódi Pál a polgármestere és az iskolaszék elnöke.

1927-ben az iskola költségvetése	291 317,30
lej volt, amiből:	
Nagyvarjas község bevételeinek 14%-a	81 812,00 lej
A 13 hold iskolaföld bérleménye	3 250,00 lej
Beiratkozási díj	849,00 lej
Adományból	1681,50 lej
A deficit fedezésére a községtől	203 724,80 lej

1928-ban az iskolaszék elnöke Pintér János polgármester, Babuskov János igazgató-tanító a titkár és Kovács András, valamint Rabsánszki István a tagok. A község jegyzője Petru Olariu, adószedője Katkó Ferdinánd. Az iskolai hiányzásokért kirótt 6 025 lej büntetésből 4 780 lejt fizettek be.

1928-ban lebontották a régi kisvarjasi iskolát, iskolának kibéreltek egy családi házat, és 1929-ben építették föl a 192 négyzetméter alapterületű új iskolát, amelynek 6 termében tanítói lakás és egy tanterem is volt.

Gulácsi Máttyás tanító nem bérelhette ki az iskolaföldet, mert a szüleinél lakott, akiknek 120 kishold földjük volt. (51,79 hektár. 1 kishold 1200 négyszögöl, ami 43,16 ár.)

Az iskolának 6 kataszteri hold földje volt oktatási célokra, amelyből 1 hold a szederhádi iskolától $\frac{1}{2}$ km-re volt és Constantin Ciobanu tanító kapta bérbe. 5 hold 3 km-nél messzebb volt az iskolától, és ebből 3 hold 500 négyszögölt Babuskov János, míg 1 hold 1100 négyszögölt Hegyi Erzsébet kisasszony, tanítónő kapta bérbe. Az iskolának további 8 hold tanítói földje is volt, amiből 1928. október 8-án 4 holdat Babuskov János, 2 hold 550 négyszögölt Constantin Ciobanu míg 1 hold 1050 négyszögölt Hegyi Erzsébetnek adott bérbe az iskolaszék.

Az 1928–1929-es tanévben az iskola 207 tanulójaiból 205 római katolikus, 2 református volt.

1929-ben az iskolaszék összetétele: Pintér János polgármester, Babuskov János igazgató-tanító a titkár és Cserneczki Sándor, Dancs József, Kovács András, valamint Rabsánszki István a tagok.

Az 1930. június 23-án Nagyvarjason tartott VII-esek abszolváló vizsgáján 34 nagyiratosi, nagyvarjasi, tornyai végzős vett részt.

Az iskolaszék elnöke Rabcsánszky, a jegyző Petrescu I..

1931-ben Mákos Ferenc (Terenție-nek írták) a polgármester, az iskolaszék tagja Gyurkó Mihály és Cserneczki Sándor, jegyző Petrescu Ioan és Katkó Ferdinánd az adószedő.

1933-ban az iskolaszék elnöke Gyurkó Mihály, titkára Babuskov János és tagja volt még Kosnitz Mihály, valamint Bojtos Albert. A polgármester Szabó Lajos, a jegyző Văgălău Nicolae, az adószedő Katkó Ferdinánd volt. Az 1932–1933-as tanévben a 239 tanulóiból 234 volt római katolikus és 5 református.

1933. december 17-én az iskolaszék elhatározta 6 iskolapad megvásárlását a kisvarjasi iskolába, mert a felső osztályokba járók azon túl nem járhatnak a nagyvarjasi iskolába, hanem csak a kisvarjasiba, és ott nincs elég pad.

Az 1933–1934-es tanévben a kisvarjasi iskolába 8 elsőst, 15 másodikost, 11 harmadikost, 6 negyedikest, 14 ötödikest, 7 hatodikost és 5 hetedikost tanított Antalfy Margit, mind a 66 tanuló római katolikus.

1934-ben Kosnitz Mihály volt Nagyvarjas polgármestere és Gyurkó Mihály az iskolaszék elnöke.

1935-ben a polgármester Szabó Lajos.

1936-ban az iskola költségvetését a szülők közgyűlése hagyta jóvá. Jelen volt 89 szülő.

A polgármester és az iskolaszék elnöke Szabó Lajos, utóbbi tagja volt még Babuskov János, Kosnitz Mihály és Hegyi Lajos. A jegyző Roth Jakab, a végrehajtó Vígh István.

A tanfelügyelőség leválasztotta a kisvarjasi iskolát a nagyvarjasiról, és igazgatójának J. Zăgneant nevezték ki, akinek ilyenként joga volt 12 méter tűzifára, a lakása fűtésére. Ennek ára 1920 lej volt, 840 lejbe került a szállítása a csálai erdészettől, míg az összevágása 240-be. Az iskolaszék kérte a leválasztó határozat visszavonását.

Zlăgnean a füstölő kályha miatt visszakérte a kisvarjasról elvittet, az iskola bezárásával és följelentéssel fenyegetőzött, és nem a kéményt takarította ki.

A község határának területe 1300 hold.

1937-ben a polgármester és az iskolaszék elnöke Szabó Lajos, utóbbi tagja volt még Babuskov János, Bokor Sándor és Szabó János. A jegyző Moțiu Ioan, a végrehajtó Vígh István.

Babuskov János 1950 lej bérleti díjat fizetett 13 kataszteri hold föld használatáért az 1936/37-es gazdálkodási évre.

Az 1937–1938-as tanévben a 194 nagyvarjasi tanulóból 190 római katolikus, 3 református és 1 ortodox vallású volt.

1938-ban a polgármester Kátai Mihály. Az iskolaszék elnöke Csík János, tagjai Babuskov János, Bokor Sándor, Kosnitz Mihály és Szabó János. A jegyző Moțiu Ioan.

1939-ben a polgármester Kátai Mihály. Az iskolaszék elnöke Csík János, titkára Dăncuș Ioan igazgató-tanító, tagja Bojtos György. A jegyző Moțiu Ioan, a végrehajtó Marian Ilie.

Egy jelentésében Dăncuș arról panaszkodott előljáróinak, hogy a faluban mindenki magyar, nem csak teremhiány miatt, hanem ezért is képtelen román kulturális tevékenységeket szervezni. A korábbi igazgató öreg, és közömbös. A Hangya szövetkezet

magyar, székhelye pedig Nagyenyeden van, nem pedig bukaresti székhelyű és román.

1940-ben a kisvarjasi tanító Zlágnean I.

1941-ben a polgármester és az iskolaszék elnöke Mákos Pál, az iskolaszék titkára Dăncuș Ioan, tagjai Bojtos György, Bokor Sándor, Csík János és Kórodi György.

1942-ben 13 nagyvarjasi és 2 kisvarjasi VII-es vett részt az abszolváló vizsgán. Egy nagyvarjasi bukott meg, románból.

A polgármester Ordódi István, aki az iskolaszék elnöke is, amelynek tagja volt még: Bús János, Bojtos György, Bokor Sándor, Faragó István, Kórodi Mihály és Gera Antal pénztáros. Augusztus 9-én árverésen eladták az iskola árpa szalmáját, búza polyváját és szalmáját.

Hatósági utasításra október 18-án iskolakonyhát létesítettek.

Fericean Simion 2-2 hold iskolaföldön búzát, illetve árpát, Tăucean Grigor 2 holdon búzát termesztett. (1 hold = 57,5464 ár.) A termés fele: 749 kg búza, 381 kg árpa, 700 kg búza szalma és 450 kg árpa szalma az iskolát illette.

1943. március 19-én az iskolaszék összetétele: Ordódi István elnök, Dăncuș Ioan titkár és Bojtos György, Bokor Sándor, Faragó István, Bús János, valamint Kórodi Mihály tagok. Bojtos György és Bokor Sándor katonai behívóik miatt kérték felmentésüket, és helyükre közgyűlés 126 tagjából jelen lévő 40 Kisvarjasról Koválik Józsefet, míg Nagyvarjasról Gulácsi Andrást és Takács Józsefet választotta.

1944. szeptember 13–23. között magyar, míg szeptember 25-e és október 15-e között szovjet katonaság használta az iskolát, utóbbiak foglyok gyűjtőhelyeként is.

Az 1945-beli lakosságról:

	Kisvarjas	Nagyvarjas
0–3 éves	1	17
3–5 éves	9	21
5–7 éves	2	28
7–11 éves	14	50
11–14 éves	6	56
14–15 éves	5	28
15–18 éves	11	56
18–21 éves	18	51

Az 5 – 18 évesek anyagi helyzete:

Jó	5	4
Közepes	12	88
Rossz	22	126

21–50 éves:

Írástudó	59	228
Írástudatlan	1	8

1945-ben az iskolaföldön a szárazság miatt semmi kukorica nem termett. A kukoricaszárat Détári Vendelnek adta el az iskolaszék 80 000 lejért.

A községi jegyző Ackerman Sebestyén.

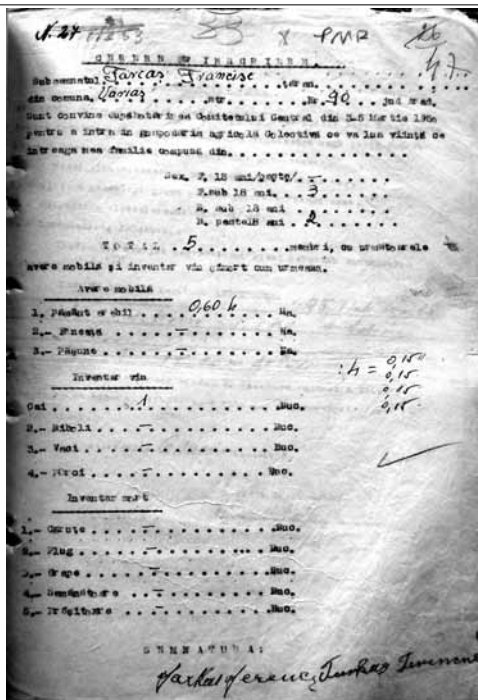
1946-ban az iskolaszék tagja hivatalból Szabó Lajos polgármester, Babuskov János igazgató tanító, és Takács József községi pénztáros, választott: Polónyi Mihály, Koválik József, Faragó István és Varga Mátyás.

Babuskov János 1946. január 12-én vette át az iskola igazgatását Dăncuș Ioantól.

1946-ban hivatalból tagja az iskolaszéknek Takács József polgármester, Babuskov János igazgató tanító, és választott Polónyi Mihály, Koválik József, Faragó István valamint Varga Mátyás.

1949-ben Kisvarjason Licker Ilona (sz. 1921, Vulkán, Hunyad megye) volt a tanítónő.

míg 159-et a fentihez hasonló román „nyomtatványon” töltöttek ki.

A magyar nyelvű nyilatkozat a román fordítása volt.

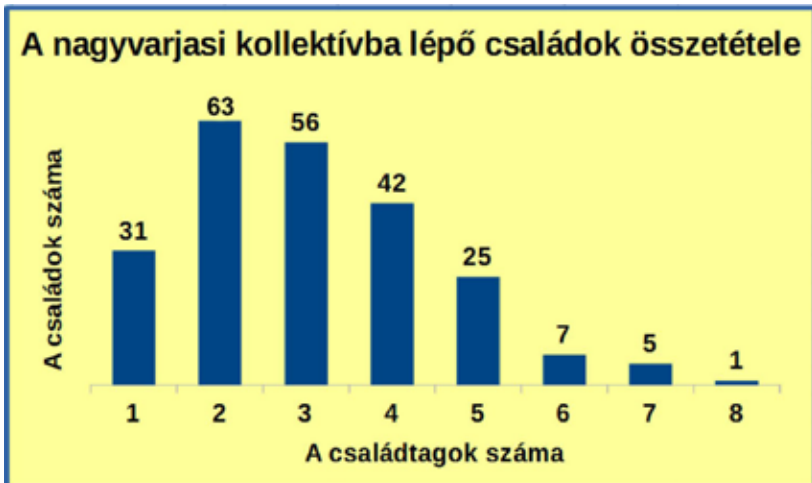
A dossziében 12 – román nyelvű – belépési kérvény is van.

A 228 kérvényből 203-at nagyvarjasi, 17-et aradi, kettőt brádi és egyet-egyét barackai, illetve magyarpécskai lakos adott be.

A dosszié 218 kérvényéből derül ki a kitöltés időpontja ekképpen:

A kollektívba belépők kérvényei az 1. sz. dossziében		
Év		Belépő család
1951		4
1952	június	30
	szeptember	138
	október	18
1953		2
1954		3
1959		2

A kérvényekben 421 személy neve szerepel. A kollektívba belépő családokban 261 férfi, 262 nő, a 96 fiú és 84 leány 16 év alatti. A családok összetételét az alábbi grafikon szemlélteti.

Az 590,1 hektár bevitt földterület családok szerinti megoszlását az alábbi grafikon szemlélteti.

Az 1947-es rendszerváltás után a 2 hektárnál kevesebb földdel rendelkezőket szegény parasztnak tekintették, vagyis a 227 téészbelépőből 106. Középparasztnak tekintették a 2 – 9,99 hektárral rendelkezőket, ide 120-an tartoztak, és az egyetlen, aki 11 hektárral rendelkezett, kuláknak minősült.

ló	85
kocsi	55
fogas	50
eke	47
kapa eke	34
vetőgép	14
láncborona	14
lószerszám	8
henger	4
trier	3
rosta	2
bognár szerszámkészlet	1
cirokmag-húzó	1
daráló járgánnyal	1
kétkerekű kordé	1
répavágó szecska	1
söprűkötő-gép	1
szánkó	1
választó rosta	1

Aki először lépett be a kollektívba az be kellett vigye a lovát és a földműveléshez használt felszereléseit is. Ebből a táblázatból kiderül, hogy a termőföldön kívül mi minden vett el a nagyvarkjasiaktól a kollektív.

Egy családnak volt három lova, 28-nak kettő, és 23-nak egy.

A 2-es dosszié

A 2-es leltári számú kollektívbelépési dossziében többnyire visszalépési kérvények vannak, amelyeket kézzel írtak, de zömmel nem a belépők, hanem valaki más, vélhetően a gazdaság valamelyik irodai alkalmazottja.

Ezek a kérvények többnyire ugyanazt a sablont követték, és szinte mindenikben szerepel az alapszabály előírásainak ismerete, és az abban foglalt kötelezettségek teljesítésének vállalása. Ezek a kérvények magukon viselik az időszak nagyvarjasi lelkületét és hangulatát, ezért azok kivonatos átiratát a II. mellékletben közléteszem.

A Nagyiratoson őrzött 2-es leltári számot viselő, kollektívbelépési nyilatkozatokat tartalmazó dossziében 248 lap van.

Az 1–5 lapokon a dosszié tartalomjegyzéke, a benne szereplő kérvényezők nevei olvashatók.

A 6–11 lapokon a kollektív gazdaság ötös bizottságának 1958. október 16-án felvett jegyzőkönyve olvasható. A bizottság tagjai: Tóth István, Telek András, Gyuricza Pál és Ónodi István voltak. 43 személy belépési kérvényéről határoztak, mindről jóváhagyólag. A belépők 50 lej beiratkozási díjat

kellett fizessenek. Azok, akik a korábbi belépésükkor lovat és/vagy felszereléseket is bevitték a kollektívba, de kilépésükkor ellenértéket kaptak vissza azok fejében, azt vissza kellett fizessék, és annak módját rögzítette a bizottság.

A 14–17. lapokon az 1957-ben Nagyvarjason lakó 221 családfő neve, házszáma és életkora szerepel. Közülük 11 özvegy volt.

A mellékelt táblázat a kollektívbelépések ütemét mutatja.

A családfős névsor az I. mellékletben található.

A dossziében lévő 213 kérvényben 415 személy neve szerepel, amelyekből 218-on szerepel a kitöltés időpontja. Ezek a belépési kérvények évenként a táblázat szerint oszlottak meg:

Év	Belépő
1952	6
1953	5
1954	5
1955	9
1956	12
1957	39
1958	88
1959	12
1960	2
1961	5
1962	5

Az 1. leltári számú dossziéba nem került bele két 1952-es belépési kérvény, amelyek itt a 24., és a 32. lapokon találhatóak. Ezek adatai az ottani összegzésben szerepelnek. További hat olyan belépési nyilatkozat is van a dossziében, 8 férfival és 9 nővel, akik korábban nem vitték be földjüket, lovaikat és mezőgazdasági felszereléseiket a kollektívba: összesen 23,42 ha földet, 10 lovat, 6 kocsit, 4 ekét, 2-2 kapa ekét és vetőgépet, 5 fogast, 3 láncboronát, 4 lószerszámot, és 1-1 hengert és szánkót.

A dossziében lévő 211 kérvényben összesen 404,75 hektár föld szerepel 147 kérvényezőnél.

A levéltári dosszié¹

A dosszié tartalmazza a Nagyvarjasi Varga Katalin Mezőgazdasági Kollektív Gazdaság 1952. december 14-ei

¹ Direcția Județeană Arad a Arhivelor Naționale (DJAAN), Fond CAP Variașul Mare, Inv. 1/1952, 297 l.

alakuló ülésének jegyzőkönyvét² és a megalakításának rövid történetét³.

Az Állami Levéltárban őrzött dosszié 297 lapján 238 leltározási jegyzőkönyv van, egyesek két példányban. Ezekben a kollektívba belépők által bevitt földterület, igavonó állatok és földműveléshez használt felszerelések, valamint azok értéke van feltüntetve, de nincs rajtuk az érintettek házszáma.

Az 1953-ban felvett jegyzőkönyveken Ónodi Istvánnak, a kollektív gazdaság számvevőjének, és a leltározási bizottság tagjainak: Katkó Sándor, Kolonovics Antal, Mihály János és Pintér József aláírása szerepel.

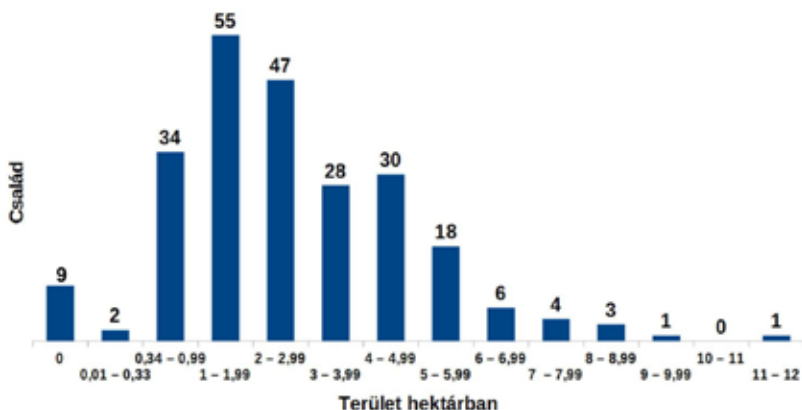
A leltárak zömét 1953. január elején készítették.

Akik csak 1958–62 között léptek be, azoknak összesen 52,49 hektár földjük volt.

A leltárfelvétel időpontja	
1952	4
1953 január 1 – 11	217
1954	4
1958	7
1959	1
1962	5

A jegyzőkönyvekben 647,46 hektár föld szerepel a grafikonon látható birtokméretekkel:

A nagyvarjasi kollektívba bevitt földterületek családok száma szerinti megoszlása

² III. melléklet

³ IV. melléklet

A kollektív által elvenni rendelt vagyonnal rendelkező 89 nagyvarjasi család otthonából az alábbi táblázatban szereplő értékeket vették el.

A kollektívba vitt leltári összérték megoszlása		Amit a belépők be kellett vigenek a kollektívba	
– lej –	család		
0	149	vetőmagvak: búza, árpa, rozs (kg)	50 851
1 – 500	19	takarmányok (kg)	120 445
500 – 1000	11	ló	103
1000 – 1500	13	lószerszám	93
1500 – 2000	15	kocsi	63
2000 – 2500	14	eke	61
2500 – 3000	8	fogas (pár)	54
3000 – 3500	5	kapa eke	43
3500 – 4000	1	vetőgép	18
4000 – 4500	1	láncborona	14
4500 – 5000	1	henger	5
5000 – 5500	1	szánkó	4
		trier	3
		sőprűkötő-gép prèssel	2
		rèpavágó szecska	2
		bognár szerszámok	2
		választó rosta	1
		járgányos hajtású termény daráló	1
		cirokmag-húzó	1
		kapcsos karosülés	1
		borbély szerszámok	1
		szelelő rosta	1
		hintó	1
		kettős eke	1
		fèderes ülés	1
		kovács szerszámok	1

Az összesen bevitt leltári tétel értéke 141 066 lej volt, amiből 26 160 lejt érő volt azoké, akik 1958-ban vagy később léptek be.

A kollektívba bevitt ingóságok értéktáblázata a következő oldalon látható.

A kollektívba bevitt vagyon tárgyak értéke		
vagyon tárgy	Érték	
	-tól	-ig
kovács szerszámok	2200	
seprűkötő gép préssel	1500	
bognár szerszámok	1320	1658
trier	1000	1050
vetőgép	500	1050
járgányos daráló	480	
kettős eke	340	
választó rosta	310	
borbély szerszámok	250	
kocsi	230	1000
cirokmag-húzó	220	
szelelő rosta	170	
láncborona	100	280
féderes ülés	100	
henger	90	100
ló	60	1200
szánkó	60	100
eke	50	300
kapcsos karosülés	50	
répa szecska	40	90
lószerszám	25	225
kapa eke	20	210
kapcsos ülés	20	
fogas	13	100

A kollektívba legkésőbb belépők Bóka András, Horváth Pál, Kátai Sándor és Ordódi Mihály voltak.

A következő oldalon ugyan személy 1953-as és 1962-es leltári jegyző-könyvei láthatók.

személy közül 22-en születtek máshol.

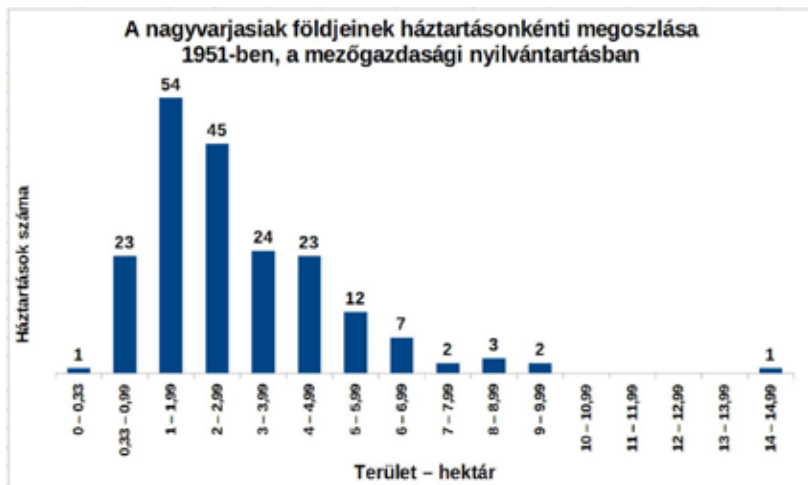
Az 1951–55 között Nagyvarjason lakók korfája a XIII. mellékletben látható.

A mezőgazdasági nyilvántartóban szereplő nagyvarjasiak földvagyona 1951-ben a következő:

A nagyvarjasiak földje – hektár –	
Szántó	535,73
Kaszáló	13,83
Udvar, kert	19,18
Összesen	568,74

A nem Nagyvarjason születettek	
Nagyiratos	5
Magyarpécska	4
Tornya	3
Szederhát	2
Dombegyháza	2
Kisiratos	1
Gyulavári,	1
Csanádapáca	1
Battonya	1
Bánhegyes	1
Arad	1

A házszámonkénti földvagyon megoszlása 1951-ben a következő volt:

A hivatalos besorolás szerint a családok harmada – 78 – szegényparaszti volt, a középparasztok közül 92-nek volt 2 – 5, és 26-nak 5 – 10 hektár közötti földterülete, míg 10 hektárnál több csak egy családnak volt, akit ezért a hivatalosság kuláknak minősített.

Az állatállomány a következő táblázatban szerepel.

A nagyvarjasiak háziállatai 1951-ben			
	összesen	hány állatot	hány család tartott
sertés	337	7	1
		6	3
		5	4
		4	13
		3	28
		2	59
		1	38
szarvasmarha	133	3	2
		2	18
		1	91
ló	85	4	1
		3	3
		2	28
		1	16
birka	3	1	3
kecske	3	1	3

A táblázatból látszik, hogy a családok majd háromnegyedének volt húst adó disznója, több mint felének tejet adó szarvasmarhája, negyedének igavonó lova, de szegény ember tehenét, kecskét, és birkát is alig tartottak.

A 196, földdel rendelkező háztartásból 195 vetett búzát, abból 193 kukoricát is. 157 családnak volt zöldségféle- és/vagy krumplivetése.

Ezekből az adatsorokból kiderül, hogy alapvetően saját szükségleteik ellátására voltak berendezkedve a nagyvarjasiak. A zöldségtermesztés a konyhai szükségleteket fedezte, míg a gabonatermesztés a család búzaszükségletét, és állatai takarmányigényeit. Az ipari növények: cukorrépa, kender, napraforgó és dohány termesztése sem volt elhanyagolható, hiszen az előbbi hármat a családok harmada termesztette.

Íme mit, és mekkora területen termesztettek a nagyvarjasiak:

Mit vetettek a nagyvarjasiak			
kultúra	terület	hány családnak volt	részarány
búza	264,06	195	47,24%
kukorica	138,29	193	24,74%
cukorrépa	23,57	54	4,22%
zöldségféle	21,72	146	3,89%
kender	21,7	53	3,88%
zab	14,13	42	2,53%
lucerna	13,74	36	2,46%
tavaszi árpa	13,64	43	2,44%
napraforgó	10,63	57	1,90%
dohány	7,2	16	1,29%
krumpli	6,97	65	1,25%
bükköny	5,06	16	0,91%
sörárpa	4,4	11	0,79%
köles	2,5	7	0,45%
rozs	1,1	4	0,20%
len	0,5	1	0,09%
gyapot	0,5	1	0,09%
bab	0,46	3	0,08%
őszi árpa	0,4	1	0,07%
hagyma	0,3	1	0,05%
más	1,92	5	0,34%
ugar	6,13	15	1,10%
összes	558,92		100,00%

Kifejezetten érdekes volt Kiss Mihály kultúráinak lajstroma:

kultúra	terület – hektár –
búza	2,00
kukorica	0,80
cukorrépa	0,60
gyapot	0,50
len	0,50
dohány	0,40
őszi árpa	0,40

A len is, de a gyapot is különösképp kilógott a felénk hagyományos növénykultúrák sorából.

Összehasonlítva a kollektív-belépési adatokat az állami levéltárban őrzött vagyonelektárakkal, a kollektív-alakítástörténettel, és az alakulási jegyzőkönyvvel azt látjuk, hogy ahány megőrzött nyilvántartás, annyiféle adathalmaz:

	I. belépési dosszié	Levéltári leltárak	Kollektív- történet	Alakulási jegyzőkönyv
belépő személy	703		685	
terület, hektár	590,1	653,1	704,32	580
ló	85	103	68	80
kocsi	55	63	32	50
eke	47	61	47	47
kapa eke	34	43	35	32
vetőgép	14	18	8	12
búza, árpa, rozs, kg		50 851		42 583

A nagyvarjasi kollektív statisztikáiból és jegyzőkönyveiből

A nagyvarjasi kollektív történéseiről a statisztikai hivatalnak benyújtott dokumentumokból^{1 2 3}, és a különféle gyűlésekről megőrzött jegyzőkönyvekből értesülhetünk. - m -

1952

1952-ben Nagyvarjas Arad tartomány Arad rajonjának Tornya községéhez tartozott, és a kollektívot a kürtösi szemete (Gép és traktorállomás) szolgálta ki.

A Varga Katalin Mezőgazdasági Kollektív Gazdaság 1952. december 14-én alakult.

A kollektív tagok létszámának alakulását a VII. melléklet tartalmazza.

A gazdaságnak volt 1–1 elnöke, könyvelője, segédkönyvelője, raktárosa és segédszemélyzete. Az elnöknek 4 elemije, a könyvelőnek 7 elemije és 45 napos bukaresti könyvelőiskolája, a segédkönyvelőnek 6 elemije volt.

A kollektív hétköznapijainak bizonyos vonatkozásait a vezetőségi tanácsi- és a közgyűlési jegyzőkönyvek őrizték meg.⁴ Ebbe a dossziéba lapokra írt jegyzőkönyvek vannak bekötve, esetleges sorrendben, és egyes jegyzőkönyvek hiányosak.

Az **1952 december 21**-ei vezetőségi ülésen az iparosokat kollektivizálták. Tóth István elnök kérte az adófizető iparosokat,

1 DJAAN, Fond CAP Variaşul Mare, Inv. 3/1952–1960, 122 l.

2 DJAAN, Fond CAP Variaşul Mare, Inv. 16/1961–1965, 83 l.

3 DJAAN, Fond CAP Variaşul Mare, Inv. 20/1966–1970, 134 l.

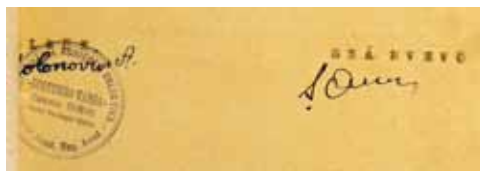
4 DJAAN, Fond CAP Variaşul Mare, Inv. 2/1952–1953, 113 l.

hogy legyenek hajlandók a kollektív mellett dolgozni. ♦ Rabcsánszki Pál és Bojtos György bognár mesterek, Katkó Antal borbély-mester és Ökrös Sándor is belép a kollektívba, szerszámaival együtt, és saját műhelyében fog dolgozni, amíg a gazdaságnak nem lesz műhelye.

December 22., vezetőségi gyűlés. A kollektív gazdaság őrzéséről döntöttek, és Kormányos András, Molnár György, Fekete Lajos, Vígh István, id. Medve István és Horváth Antal lett főlvéve.

December 28., közgyűlés. Megválasztották brigádvezetőket, és döntöttek a kimustrált lovak eladásáról, abrak és takarmány a tagoktól való behozataláról, segédkönyvelő megválasztásáról, kocsisok figyelmeztetéséről. ♦ Amíg az iskolában lévők haza nem jönnek, addig ideiglenes brigádvezető lett Gyuricza Pál, Mihály János, Ónodi Ferenc és Erdei Pál. Az állatorvos kimustrálta Kolonovics Antal, Bereczki István, Gera Antal, Csík János, özv. Kiss Jánosné, Nagy Sándor, Viczkus Lajos, Gyuricza János, Guba István, Tóth József, Bokor János és Nagy Sándor lovát. A paksust a volt tulajdonos kell megcsináltassa saját költségén. ♦ A tagokat kötelezték lovaik takarmányszükségletének biztosítására. ♦ Szomorú István kovácmester csak akkor vállalja a munkát, ha a kollektív biztosítja két hónapi munkája után a kenyérszükségletét. Katkó Antal saját szerszámával borotvál, haját vág. Ha nincs munkája a műhelyben, akkor mehet a mezőgazdaságba bármilyen munkába. Ökrös Sándor a szerszám-, és cipőjavítást saját szerszámával végezheti. ♦ Katkó Sándort választották segédkönyvelőnek. ♦ Figyelmeztették a kocsisokat, hogy ha bárhova mennek csoportosan tegyék.

1953

Január 2., vezetőségi ülés. Jelen volt Tóth István elnök, Kolonovics Antal elnökhelyettes, Koválik Lajos, Bojtos György, Szabó Margit, vezetőségi tagok a párttól és Kristóf Miklós helyi párttitkár. 50 lejben állapították meg a beiratkozási díjat, és fölvettek egy takarítónőt és további négy határi csőszet.

Január 7., vezetőségi ülés. Ott volt Pintér József, id. Vajda János párttitkár helyettes, Kovács Pál és Nagy Ferenc is. ♦ Bús Imre és Vigh József brigádosok 1953. január 7-én mentek iskolába. ♦ Jelen van 120 tagja a kollektívnek. ♦ Február elsejében tüzték ki a beiratkozási díj befizetésének határidejét, és elhatározták, hogy aki nem ad be 50 kg kukoricát abraknak attól ősszel 150 kg-ot fognak levonni.

Minden tagot köteleztek egy üres zsák beadására, aki nem tette meg, azt 5 munkanorma levonásával büntették. ♦ Bojtos György raktáros helyett Kormányos István lett a vezetőtanács tagja.

Január 22., nagygyűlés. A vezetőtanácsból ott volt Szabadai András, Telek Margit és Ónodi István főkönyvelő is. A jelenlévő tagok száma 132. Elhatározták a Petőfi kultúrotthon és a Vörös sarok egyesítését. A megalapított Vörös sarok elnöke id. Vajda János, igazgatója Almási Mária, könyvtárosa Bojtos József, konferenciaolvasó Kristóf Miklós, Almási Antal és id. Vajda János. Agro- és zootechnikai felelős Nagy Ferenc és Kormányos István. Színjátész felelős Kolonovics Antal és ifj. Katkó Antal. Táncsoport felelős Katkó Margit, Nagy Rozália és Farkas Rozália. Énekkarfelelős Gulácsi András, Bojtos György és Bodor György. Pénztáros Gyuricza Pál. Faliújság felelős Kolonovics Antal, Mihály János és Katkó Sándor. Rádió felelős Telek Ferenc. Politikai felelős Szabadai András. ♦ A házanként járó, és mellette kimérendő veteményföldet a földművelési minisztérium határozata alapján 25 árban állapították meg, abban az esetben is, ha két család lakott együtt. A vetemény szántásának kadrátonkénti 6 lejes áráról előterjesztett javaslatot elvetették, mert tagoknak szántódik.

Január 30., nagygyűlés. 110 tag volt jelen. Közölték, hogy minden tag köteles beadni a földjét, jószágát, 1953-ra az annak szükséges takarmányt és vetőmagot: 40 áranként 15 kg kukoricát, 60 kg zabot, 45 kg árpát, 8 kg napraforgót. Aki a közös vagyont megrongálná azt a törvény előírása szerint büntetik.

Éjjeli őrök: Farkas Joákhim, Ónodi Ferenc és Farkas József.

Február 8., nagygyűlés. Jelen voltak 129-en. Elfogadták a költségvetést, és Laza Márton kulák tanyájának lebontását, mert kétötöde már romos, és tavaszig összedőlne, a többit meg ellopnák.⁵ A nagygyűlés határozata szerint Deák István március 1-jéig be kell költözzön a tanyájáról Barta Ilon házába, és aki nem adja be a tavaszi vetőmagot, annak átkutatják a házát, hogy hova dugta el.⁶

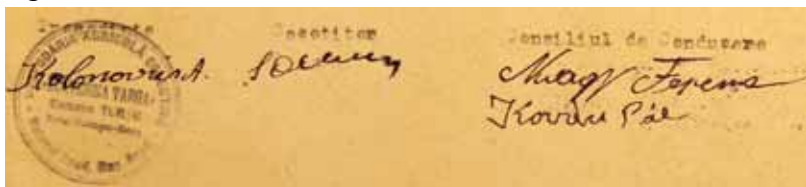
Február 21., közgyűlés. Megtárgyalták, hogy a lovakkal nem tudnak szántani, ha csak töreket kapnak, abrakot nem. Teslér elvtárs, a párt rajoni küldötte a nők aktivitása mellett agitált, pozitív példaként említette a száznál több normával rendelkező Farkas Ferencet, Telek Jánost, és Bokor Lajost, míg Katkó Sándorról azt mondta, hogy már nincs kenyere, de még mindig nem alkalmazkodik. Elmondta, hogy a beiratkozási díjából nem vásárolható abrak, mert azt csak beruházásra lehet fordítani. Ismertette a rizstermelést, és beszélt a rongálók leleplezéséről, és az ellenük való szigorú fellépés szükségességéről. Fölhívta az írni, olvasni nem tudók figyelmét, hogy az első öt éves terv után nem maradhat egy írástudatlan sem, ugyanis az újságok és brosrák olvasása forrása az amerikai imperialisták provokációi leleplezésének. Ezt követően ismertették a tagok brigádokba való besorolását.

Február 24., közgyűlés. A jelen lévő 120 tag elhatározta, hogy az állami bankból kölcsönöznek 8000 lejt vetőmagra és

⁵ Az éves beszámolóból kiderül, hogy a tanya bontásából 10 000 téglá (0,4 lej/db), 2500 cserép (0,65 lej/db) és 525 lej értékű faanyag származott.

⁶ DJAAN, Fond CAP Variașul Mare, Inv. 2/1952–1953, 17. l.

12 968 lejt takarmányra, valamint jóváhagyta ifj. Takács József tagfelvételi kérelmét.

Az ellenőrző bizottság március 6-ai jegyzőkönyve szerint 6000 lejért vettek 4000 kg szénát a pécskai Petőfi Sándor kollektív gazdaságtól.

Március 21., nagygyűlés. Létrehozták a gyermekotthont, ahova minden 6 hónapon fölüli gyermeket befogadtak. Kakuszi Annát választották dadának. ♦ Megtárgyalták Viczkus János Arad-tanyai lakos esetét, aki tag, és a tanyája körüli feles földön dolgozik. ♦ Városon lakó tag nem kap veteményföldet, mert az élelmezését az állam biztosítja kartellával. ♦ Elhatározták egy nyári szín építését lovak részére, és 5000 lej kölcsön felvételét az állami banktól istálló építésére.

Március 25., nagygyűlés. Kolonovics Antal fölvetette a kérdést, hogy mi legyen azzal, aki nem adta be a vetőmagot, amit, lehetőleg 30-áig, mindenkinek kötelessége beadni.

Március 29., nagygyűlés. Kolonovics Antal alelnök fogadalmat tett, hogy az 5 éves tervet 4 év alatt teljesítik. Elmondta, hogy a „Román Népköztársaság Állama megsegített vetőmaggal és kölcsön pénzzel, hogy állatainkat el tudjuk látni abrakkal, és a tagok segítségével elvetettünk 8 ha árpa helyett 12-t, 6 ha zab helyett 11-et, 4 ha borsó helyett 7-et, 30 ha cukorrépat és 2 ha bükkönyt. A munkában kitűntek ifj. Ónodi István, Tapasztó Gergely, aki 65 éves korára minden nap szánt, vet, Katkó Lajos, Guba István, Sirkó János, Bereczki István, Koválik Imre és id. Koválik Lajos, akik „*munkájuk által több munkást vontak maguk után.*” Brigádok közötti versenyt hirdettek. Teslér elvtárs, rajoni kiküldött szerint minden olyan kollektív tagnak jár 0,25 ha veteményföld, aki földdel ment

be a kollektívba, mert lesz majd olyan idő, amikor a kollektív mindent megtermel, és nem kell majd a 25 ár föld senkinek. Felszólított mindenkit a vetőmag beadására, ugyanis „*az államtól kértet vissza kell adni. Az ellenkezőjét mondó, kívül álló reakció azon dolgozik, hogy elejét vegyen mindenféle gazdasági előrehaladásnak a szocializmus építésében*”. Azon legyünk, hogy három versenyzászlót is nyerjünk el, és az 5 éves tervet 4 év alatt teljesítsük. Hogy a munkások 80%-os életszínvonalát még javítsuk.

Április 1. vezetőségi ülés. Jóváhagyták, hogy takarmányt kell vásárolni, mert a lovakat meg kell menteni az éhségtől. Takarmánypocsékolás megelőzése érdekében nyári szint építenek a lovaknak a gazdaság udvarában.

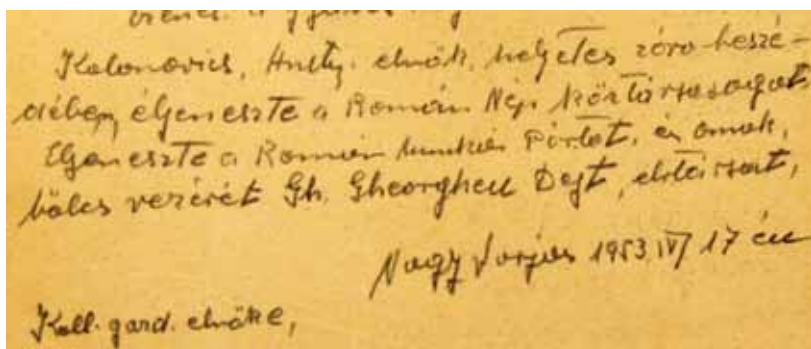
Április 10., vezetőségi ülés. Tóth István elnök beszámolt az iskolából való hazatérésükről, kifejezve, hogy Bús Imre és Vigh József tanult brigádosokkal „tovább viszik a szocializmus útját előre”.

Oláh József állami alkalmazott tag, aki földjét és ingóságait beadta, Farkas Ferenc és Horváth Antal a Tornyai Néptanács alkalmazottai 25 ár veteményt kértek, és kaptak. ♦ Mivel a tagok 60%-a nem adta be a kukorica vetőmagot, akik már beadták, azoknak visszaadják.

Handwritten note on aged paper with cursive script. The text is partially legible and appears to be a record of agricultural or administrative matters. The visible text includes: "a lovaknak, 4 katonának, Hirtler szőke bencéjébe", "Először a Román Munkás Pártján a Békés", "Először a R.M.P. nagy. versén Sh. Shough elj.", "Ez az a közlési vezetést", "Elnök, Tóth István", and a large signature.

Április 11., nagygyűlés. Elfogadták a belső szabályzatot és az I. negyedévi beszámolót. A tavaszi vetéshez az államtól kaptak 1900 kg árpa, 1770 kg zab, 1300 kg borsó és 6987 kg kukorica vetőmagot. Kovács Pál helyét az ellenőrző bizottságban Almási Antal kapta meg. Bojtos György raktárostól elvették a

pénztárosságot, amit Tapasztó Mihály kapott meg. A képzésen részt vevő Tóth István elnöknek, Bús Imre és Vigh József brigádosoknak, Erdei Pál és Telek József kertészetet tanulóknak 50%-os normát állapítottak meg. Akik nem adják be a zsákot, azoktól 5 normát levonnak. Szabó Gáborné kérte a kalász szedegetés engedélyezését a tarlón, amit nem engedélyeztek, azért, mert a gyűjtögetők a keresztekől is szednének ki kalászokat. Döntöttek a Vörös trikó gyártól kapott 11 darab alsónemű kiosztásáról.

Április 17., nagygyűlés. Jelen volt 156 személy. Az elnök fölolvasta az Előrében megjelent új Alapszabályzatot, amit megvitattak.

Április 24., vezetőségi ülés. Elhatározták, hogy a május 1-jei munkás ünnepen műkedvelők olvasnak föl, szénát vesznek Tornyáról, ezért lisztet adnak el a piacon.

Május 2., vezetőségi ülés. Pintér Andrásnénak másutt adnak veteményföldet, mert az övé víz alatt van. A rozskaszálásért V. csoportos normát állapítanak meg. Minden 0,25 ha veteménnyel rendelkező tag köteles beadni 50 lej tagsági díjat, 50 kg kukoricát, 1 zsákot, és 5 lejt.

Május 4., közgyűlés. 121-en voltak jelen, több, mint a tagok kétharmada. ♦ Feldolgozták Eisenhower beszédét a Falvak Dolgozó népe április 28-ai számából. ♦ Szavazattöbbséggel megválasztották Tóth Istvánt elnöknek.

Május 13., vezetőségi ülésen elhatározták, hogy ha lehet, vagy megjavíttatják a rádiót, vagy újat vesznek. ♦ A lovakból

el kell adni, mert csak 42 van planificalva⁷, és 69-et nem bírnak eltartani. 2 pár szarvasmarhát kell venni igára. ♦ Búzát az kaphat kölcsön, akinek van legalább 100 mn-ja. ♦ 10 kg lisztért 100 kg búzát vonnak le. ♦ 30 – 40 kisgyermek jár az otthonba.

Május 17., vezetőségtanácsi ülés. Elhatározták, hogy a tornyai községháza számára felében megművelnek 10 hektárt, ha nem vízállásos, és kapnak hozzá vetőmagot. ♦ Föl kell szántani, és be kell vetni az eddig be nem vetett veteményföldeket. ♦ A gazdaságon kívüliek, és a kollektív előrehaladását nem segítők, (akinek nincs egy ledolgozott munkanapja sem), azok gyermekeit kizárják a gyermekotthonból. ♦ Újra kell vetni a kukoricát, eke után vagy vetőgéppel, ott, ahol nem kelt ki.

Május 18., vezetőségi ülés Meghatározták a dohányültetés fizetési módját.

Május 24., vezetőségi ülés. Előkészítették az aratást. ♦ Mivel a Tornyai Néptanács elvitte a vízi puskát és a vészjelzőket, másikat kell kérni a tűzoltó parancsnokságtól és a rajoni párttól. ♦ Rajoni utasítás szerint lehet gabonaraktárakat komaszálni⁸. Ilyen helyeket az iskolánál, a malomnál, Tálás K. Pálnál, Tóth Jánosnénál, Gyuricza Jánosnál, Bognár Lajosnál, özv. Ónodi Istvánnénál, Bús Jánosnál, ifj. Takács Józsefnél, Rabcsánszki Pálnál találtak. ♦ Elhatározták 5 ló eladását.

Május 25., nagygyűlés. 130 tag volt ott. A tavaszi vetés 144 ha komaszált terület. Kaptak a Tornyai Néptanáctól 36 hektárt. Van 263 ha kalászos vetés, aminek az aratásához kellene egy aratógép. Az aratáshoz elő kell készíteni a szérút, amit a hordás kezdetétől folyamatosan őrizni kell. Kérik a gabona raktározására alkalmas hellyel rendelkezőket, hogy jelentkezzenek, mert a gazdaságnak nincs elég raktára.

Június 4., rendkívüli nagygyűlés. Feldolgozták a minta-alapszabályzatot, majd arra kérlelte Kolonovics Antal alelnök a jelenlévő 100 tagot, hogy vegyék ki a részüket a tavaszi kapálásból.

⁷ Tervezve.

⁸ Tagosítani, leválasztani a társulástól a kollektívnak.

Június 13., vezetőségi ülés. Megtárgyalták, hogy Ordódi Katalin szerette volna eladni a kollektív területén lévő tanyáját, a rajon nem engedélyezte, de a gazdaság megvásárolhatja. Az ellenőrző bizottságba Almás Antal helyére Kakuszi Mihályt választották. Mari Annát, akinek volt felsőbb iskolája is, elküldték könyvelő iskolába. A takarítónő fizetését, aki a párt- és a kultúrhelyiséget is tisztán tartja 0,25 mn-ról 0,50 mn-re emelték.

Június 21., nagygyűlés. Jelen volt 153 személy. Minden elvtársat és elvtársnőt arra kértek, hogy arasson. Megköszönték a szorgalmas elvtársak kapálási teljesítményét, és sürgették annak befejezését. Meghatározták a búzaaratás munkadíját. Közlik, hogy azok, akik nem teljesítik a kötelező évi 120 mn-t semmiféle igazolást nem fognak kapni. Gyuricza Pál föllette a kérdést, hogy azok, akik hetenként csak fél, vagy egy napot dolgoznak, miért nem büntethetők munkanaplevonással? Horváth Pálné javasolta, hogy szülői jóváhagyással, felügyelet alatt a 14–15 évesek is dolgozhassanak.

Június 27., vezetőségi ülés. Megválasztottak 7 őrt a szérúre. Kettőre csökkentették a szektorosok számát.

Július 5., nagygyűlés. 146-an voltak. Az elnök elmondta, hogy vannak aratók, akik nem szedik össze a kaparékot, hanem a keresztek tövébe rakják. 40 vagon⁹ gabonának kellene hely.

Július 12., közgyűlés, 141 család van képviselve. 10 000 lej bankkölcsön felvételéről döntöttek, amit építkezésre használnak. A jegyzőkönyv román gépirata van a dossziében.

Július 19., vezetőségi ülés. Tóth István elnök lehetségesnek tartja, hogy a reakció fölaknásíthatja a szérút, ezért föl kell állítani a gunyhót. Mivel a cséplőgépnél nagy a por, azért minden munkás naponta kapott legalább 3 kisüveg pálinkát. Búza-előleget csak az kaphat, akinek van ledolgozott munkanapja. A GTÁ traktoristáinak naponta egyszer főtt ételt biztosítanak.

Július 24., vezetőségi ülés. Feldolgozták az új minta-alapszabályt.

9 1 vagon = 10 tonna

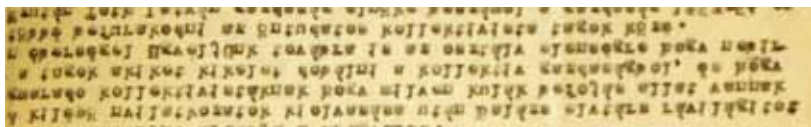
Július 26., nagygyűlés. 141 tag vett részt. Szemlaki résztvevő ismertette a május 21-ei Bukarestben tartott élenjáró kollektívok kongresszusán történeteket, majd az Előre május 26-ai számából ismertették Gheoghe Gheorghiu Dej beszédét. Özv. Szabó Gáborné kérte, hogy tegyék ki a kollektívból, és adják ki a földjét. Mákos Pál is kérte, hogy tegyék ki. Tóth István elnök azt válaszolta, hogy aki ki akar lépni, az hat hónappal előtte adja be megindokolt kérvényét.

Augusztus 24., nagygyűlés. 180 tag volt jelen, és Pop Ioan tartományi alelnök. Tóth István rávilágított, hogy amelyik tag rendszeren és pontosan járt dolgozni, az mennyi terményt visz haza, és aki nem jelent meg a munkában az hazaviheti a hátán, és ne tartson számot arra, hogy segítséget kap a kollektívtól. Pop elvtárs a bőséges és jobb életre, a kollektív munka eredményességére mutatott rá.

Szeptember 27., vezetőségi ülés. Elhatározták, hogy azok, akik nem járnak dolgozni, nem kapnak kukorica-előleget. Koválik Lajos javasolta, hogy azokat a brigádosok szólítsák föl, hogy három napon belül jelenjenek meg a munkában. Kötelezni kell őket, hogy dolgozzanak. A kukoricaelőleg osztását mielőbb kezdjék meg, hogy ne álljon a földön a letört termés, és válogatás nélkül kell haza vinni a kiosztott kukoricát. Elhatározták, hogy munkanormánként 1-1 kéve szarát is haza lehet vinni. Eldöntik, hogy 50 mázsa krumplit osztanak ki. A lovaknak mérsékelten adjanak abrakot, napi 5–6 kg-ot, és ezt

kizárólag a lógondozó tegye. Árpaszalmát kell adni a lovaknak. Aradra csak azok a tagok mehetnek a gazdaság kocsijával, akik rendesen dolgoznak. Ezt a jegyzőkönyvet a vezetőség minden tagja aláírta.

Szeptember 31., vezetőségi ülés. Az elnök elvtárs fölhívta az elvtársak figyelmét, hogy „az ellenőrző bizottságnak át kell olvasni minden kötelet, nehogy valami baj legyen a dohány körül, ellenkező esetben baj lehet belőle.”

Október 3., nagygyűlés. Részt vett Balázs Károly a tartományi mezőgazdasági osztály vezetője, és Tudor és Petruț elvtársak, valamint 230 tag. ♦ Tóth István elnök felolvasta a beszámolót az eddig elvégzett munkáról. ♦ Balázs Károly, a kormány és a párt által, kollektívoknak adott segítségéről beszélt, hogy falun is megszűnjön az ember ember általi kizsákmányolása. Bűnt követ el az a kollektív tag, aki kilép. Felolvasta a kilépő kérvényezők névsorát. 112 tagot kizárt a közgyűlés, és azt a kilencet, akik visszavonták kérvényüket, visszafogadta. Tóth István elnök Bús Ferenc és özv. Kórodi Mihályné kizárása ellen szavazott. A jegyzőkönyv a kilépést kérvényezők felsorolása után így folytatódik: „A kilépő nyilatkozatok kiolvasása után Balázs elvtárs rávilágított a maradó kollektivistáknak, hogy milyen kulák befolyás alatt vannak a tagok, akiket ki kellett dobálni a kollektív gazdaságból, és hogy éberséggel ügyeljünk továbbra is az osztályellenségre, hogy ne bírjanak többé befurakodni az öntudatos kollektivista tagok közé.”

Tóth István elnök beszámolt az 1953–54-es tervről. Elmondta, hogy 67 lóból és 8 csikóból eladnak 3 lovat, és vesznek 2 igavonó marhát, 8 szarvasmarhát, 4 növendék marhát, 10 anyakocát. 1954-ben vesznek 72 malacot, 100 anyajuhot és 10 család méhet. Felsorolta a vetésre szánt kultúrákat és azok tervezett területeit. Tapasztó Mihály kérte, hogy még ne vegyenek tenyészállatokat, mert kevés a munkaerő.

Október 10., nagygyűlés. 89 tag volt jelen. Tagokat vettek vissza, és zártak ki. A raktáron lévő napraforgót olajra cserélik. 100 kg napraforgómagért 18 liter olajat ad a nagyváradi olajprés. Az elnök elmondta, hogy vannak, akik megbánták, hogy kiléptek, és meggyőződésből vissza akarnak jönni a gazdaságba. Kérte, hogy a hozzászólók világítsanak rá azokra, akiknek bűne van a gazdasággal szemben. Visszafogadták özv. Ónodi Istvánnét, Katkó Mihályt, Czank Jánost, Hám Lajost, Fekete Pált, Máros Andrásnét, Faragó Istvánt, Pintér Károlyt. Elhalasztották Sirkó István kérvényét. Ónodi Józsefnét kizárták. Fekete Lajost új tagként vették föl. Elhatározták, hogy azt, aki nem jön dolgozni, először 2, másodsor 5, harmadszor 10 munkanormára büntetik.

Október 17., vezetőségi ülés. Az elnök javasolja, hogy, mivel nincs helyük a termett kukorica elhelyezésére, azt megbízható tagoknál raktározzák. A répa után kapott 500 kg cukrot kiosztják a tagoknak, minden mn-ra 1-1 dekagrammot. Ösztönzi az őszi vetés mielőbbi befejezését.

Október 22., nagygyűlés. 103-an voltak. Elhatározták, hogy a kilépő tagok leltári értékének 50%-os kifizetésére vegyenek föl bankkölcsönt. Minden munkanormára osztanak 1 dkg cukrot. Mivel nincs hol raktározni, a tagoknak kiosztanak még 5 kg kukoricát. Kérésükre visszafogadták a gazdaságba Bojtos Józsefet, Ónodi Ferencet, Szabó Lajosnét. Vígh Istvánt visszafogadását elhalasztották, de jöhet dolgozni. Sirkó László újlag kérte felvételét, de, mert nem tartotta be az alapszabályt, 3 mn büntetést kapott.

A román nyelven legépelt jegyzőkönyv tartalmazza a kilépőknek a kollektívba bevitt leltári értékének feléért kifizetendő összegeket. A felvett kölcsön 34 513,50 lej volt, és 39 kilépő között oszlott meg, amint a XII. mellékletből kiderül.

Október 31., vezetőségi ülés. Elhatározták 5 ló eladását. 32,5 kg krumplit osztanak, amit november 8-ig át kell venni. Vígh Istvánnak, mivel rendszeren dolgozik, és a visszatartott 40%-ból nem kapott gabonát, adnak 150 kg búzát.

December 10., nagygyűlés. 63-an voltak. Döntöttek a gazdaság évfordulójának a megünnepléséről, ahol minden jó kell legyen, és mindenki ki legyen szépen elégítve. A rajon megengedte, hogy bankettet lehet csinálni, amire marhát vagy más állatot lehet vágni. Lesz ebéd és vacsora, személyenként $\frac{1}{4}$ dcl pálinka és 4 személyre fél liter bor, vacsora után. ♦ A kendergyár ad 120 kg fésült kócot, amiért valami konyhai alapanyagot kértek, és III. osztályú babot kapnak.

December 13., vezetőségi ülés. Elhatározták, hogy Rabcsánszki Pál végezhet asztalosmunkát a tagoknak pénzét, és minden beszolgáltatott 30 lejért majd kap 100 pontot.

December 14., évzáró beszámoló nagygyűlés. Jelen volt Arad rajon részéről Cserényi Lajos, alapszervezeti részről Szántó Sándor, Kardos István és Hideg Erzsébet élmunkás és 158 tag. A közgyűlés jóváhagyta az éves beszámolót. Cserényi a kollektív gazdaságok nagy eredményeiről és az angol amerikai tőkés országok munkásosztályának elnyomásáról beszélt, majd éltette a nagy Szovjetuniót.

December 17., vezetőségi ülés. Akocsisok fegyelmetlensége miatt elhatározták, hogy a lovaknak csak a gondozó adhat enni.

December 20., vezetőségi ülés. Elhatározták, hogy milyen módon osztják szét a trikó gyár ajándékát.

Időpont nélküli vezetőségi ülési jegyzőkönyvekből: A cukorrépa szedését csak (szeptember?) 8-án kezdik, mert még van vágni való kender. 760 méter kiosztható szalma van, és 2 cm jut munkanormánként. Vigh Istvántól le kell vonni a vetőmagot, és csak akkor kap búzát, ha jön dolgozni. ♦ Megkapták a rajontól az őszi vetési plánt, 179 ha búzát és 24 ha őszi árpát vetnek. A terület nincs előkészítve, mert nincs tagosítva a föld. ♦ Mindenki, aki iszik pálinkát, az ki kell fizesse; 1,20 lej kisüvegenként, literenként 24 lej. ♦ A borbély bonon keresztül kell dolgozzon, és el kell számoljon a pénzzel és a kiadásokkal. ♦ Aki cukorrépa-fejet brigádos jelenléte nélkül visz el, azt 5 mnr-ra büntetik.

1953-ban a kollektívnek volt 1–1 pénztárosa és gyermekfelügyelője is.

A tagok 10 800 lej beiratkozási díjjal és 1917 kg vetőmaggal tartoztak a kollektívnek.

A kollektív könyvtárát 69-en látogatták, és 32 könyv, brosúra és folyóiratból válogathattak.

Az éves mérlegnek az ellenőrző bizottság gyatra románsággal írott záradékából kiderül, hogy a raktárosnak nem volt erőssége a nyilvántartás vezetése.

A tagoknak egy-egy munkaegységre kiosztottak 1,83 lejt, 15,562 lej értékű gabonát és 2,75 értékű más terméket.

A hivatalos statisztikai kimutatásból kiderül, hogy a nagyvarjasi kollektívban 1953-ban kilépett 1 földnélküli, 93 szegény és 15 középparaszt család. A kilépők összetételéből egyértelműen látszik, hogy nem valami kulák ráhatásról lehetett szó, hanem a kilépők elégedetlenségéből fakadó elemi ellenállásáról. A rendszer annyira bizonytalan egzisztenciát jelenthetett az embereknek, hogy inkább vállalták az addig megszokott gazdálkodási életmód kockázatait, mintsem az állami, és helyi vezetőségi kitétséget.

A kilépők nagyon rosszul jártak. A kollektívban maradtak többen voltak, és ezért a faluközösség megvetését gyakrabban érezhették, mint a kilépők szolidaritását. A kilépők ugyanakkora területet kaptak, mint amit bevettek, de csak felét kapták visszaszántóföldön, a másikat gyepen vagy kaszálón. A kollektív a rosszabb földeket mérte ki nekik, a jobbakat megtartotta magának. Ráadásul nem kaptak vissza semmit a földműveléshez használt, nélkülözhetetlen szerszámaikból, felszereléseikből, állataikból. A kollektívba nagy reményekkel, naivan bevitt lovaik, kocsijaik, ekéik, stb. belépésükkor felbecsült értékének csak felét adták ki nekik, ami aligha fedezte újak beszerzését. Ezek az értékek bizonyosan a beszerzési ár alattiak voltak. A kollektív az alig használható, ezért leselejtezett lovakat például

1500 lejért adta el, miközben a legértékesebb lovak felbecsült értéke is csupán 1100 lej volt.

A kollektív személyzetének alakulása a VIII., földterületé a IX., a föld származásáé a X. mellékletben található.

1954

Az 1954-es vezetőségi tanácsi- és a közgyűlési jegyzőkönyvek az alább olvasható, fontosnak tartott információkat őrzik.¹⁰ Ebben a dossziében is esetleges a jegyzőkönyvek sorrendje.

Január 3., vezetőtanácsi ülés. 800 lejre értékelték a dorobánci¹¹ két disznó darabját, a hintót pedig 400-ra, a tornyai Sfattól kapott hintót pedig 500ra. ♦ Január 7-én kezdik a dohány csomózását, és lopás megelőzése miatt 2 ellenőrt választottak, a brigádost és a nők részéről Kiss Györgynét.

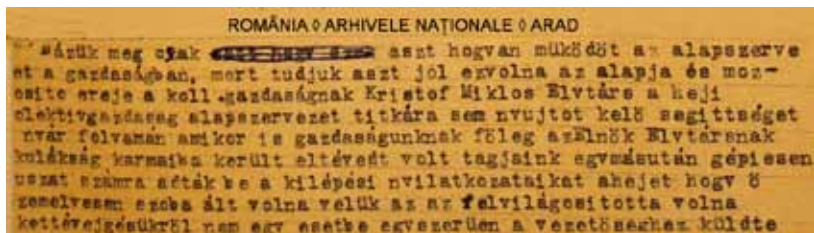
Január 19., jelen volt Tóth István elnök, Koválik Lajos, Kormányos István, Szabó Margit vezetőtanácsi tagok, Kristóf Miklós RMP-titkár és Ónodi István jegyzőkönyvvezető. Elhatározták, hogy a melléküzemágakban pénzért végzett munkák esetén minden beszolgáltatót 30 lejért jár 1 mn. A borbélynak otthon sincs jogában nem kollektív tagot borotválni, nyírni. Be kell hozni a volt Gulácsi Márton tanyáról a vaskutat, és a gazdaság udvarában felépíteni, mivel a gazdaságnak körülötte nincs földje. Szabó Margit kifogásolta, hogy az újság sosem ír a nagyvarjasi kollektívról.

Január 31., vezetőtanácsi ülésen jelen volt id. Vajda János és Kakuszi Mihály ellenőrző bizottsági tag is. Elhatározták, hogy azokat, akik nem tartják be az alapszabályt munkanorma levonással büntetik. - Kovács Pál brigádvezetőt, és Bereczki Istvánt ittasságért norma levonással büntették. ♦ Azokat, akik május 1-jéig lépnek be a kollektívba mentesítik a beiratkozási díj fizetésétől. ♦ Javasolták Nagy Antal kizárását, mert előző évben egyetlen napot sem dolgozott a kollektívba. Ha ott nem

10 DJAAN, Fond CAP Variașul Mare, Inv. 6/1954–1955, 248 l.

11 Kisiratosi.

volt munka, akkor is csak a vezetőtanács engedélyével mehetett volna máshova dolgozni. ♦ Szabó Margit kifogásolta, hogy a borbély – többszöri tiltás ellenére – otthon is dolgozik, és nem kollektív tagokat takarít.

Február 8., nagygyűlés. A rajoni pártszervezet részéről jelen volt Hitt Mihai és Cocioban mérnök, továbbá 151 tag. A díszelnökségben helyet foglalt Török Mihály a Tornyai Néptanács elnöke is. Az elnök fölolvasta az éves beszámolót.¹² Egy munkaegységre osztottak 5,62 kg búzát, 0,71 kg árpát, 9 kg kukoricát, 0,22 kg napraforgót, 0,12 kg krumplit, 0,04kg cukrot, 0,22 kg paszulyt, 0,18 kg cirokmagot, 6 cm vásznat, 1,74 kg szalmát, 1,5 kéve szárat. A kisíratosi kollektívtól kaptak 2 hasas kocát. Kristóf Miklós alapszervezeti titkár nem segített, amikor „a kulákság karmaiba került, eltévedt volt tagok egymás után, gépiesen, tucatszám adták be a kilépési nyilatkozataikat. Ahelyett, hogy személyesen szóba állt volna velük, azaz felvilágosította volna őket tévelygésükről, nem egy esetben egyszerűen a vezetőséghez küldte őket.” Mindezt elősegítették a rosszhiszemű tagok, akik a kulákság szekértolóivá váltak. Nagy Ferenc a vezetőségbe furakodva szolgálta a kulákság táborát, magával rántva Szabadai András, ifj. Laza József, Fodor Mihály középparasztokat. ... Abban a tévhitben ringatództak, hogy ha sikerül a Csík Jánossal szőtt robbantásuk, akkor szeretett gazdaságunk megsemmisül, ami nem teljesülhetett, mert hű tagjaink bebizonyították, hogy az összetartásban rejlik az erő. Erre bizonyíték, hogy az őszi betakarítást és vetéseket időben elvégeztük.” ♦ Rabcsánszki Pál kérte, hogy ügy foglalkozzanak a kint levő szegény- és középparasztokkal, 12 DJAAN, Fond CAP Variașul Mare, Inv. 6/1954–1955, 15–18 l.

hogy azok ne féljenek belépni. ♦ Török Mihály kérte, hogy a jövőben jól nézzék meg a visszalépni akarókat, és akadályozzák meg, hogy még egyszer romboló munkát végezhesse. ♦ A vezetőtanácsba bevásztották Viczkus Lajost, Tapasztó Bélát és Guba Istvánt. ♦ Az ellenőrző bizottságba bevásztották Farkas Ferencet és Katkó Antalt. ♦ Elfogadták az 1954-es munkatervet. ♦ Hitt Mihály a párt és kormány önzetlen támogatását ecsetelte. A tagoknak el van engedve a tej- és húskvóta. A sok kilépést a Néptanács támogatásának a hiánya okozza. ♦ Határoztak a tavaszi munkákkal és vetőmagbeszerzéssel kapcsolatos tennivalókról. ♦ Küldenek valakit állattenyésztő iskolába. ♦ A tenyésztésre nem alkalmas állatokat fajállatokra cserélik. ♦ Az aratás 6 nap alatti elvégzéséért mindenkit, az irodai alkalmazottakat is igénybe veszik.

Február 9., a nagygyűlésen elhatározták 18 818 lej termelési, és 155 324 lej beruházási kölcsön fölvételét.

Február 13., vezetőségi ülésen jelen volt Viczkus Lajos és tapasztó Béla vezetőségi tag is. ♦ Elhatározták, hogy a kiosztandó pénzről csak akkor döntenek, ha a cukorgyártól megkapják a répa beszállításáért járó pénzt is. ♦ Az engedély nélkül befogó kocsist 1 mn-ra büntetik. ♦ Aki idegen malomban akar öröltetni, az zsákonként fizet a gazdaságnak 4, a kocsisnak 2 lejt.

Február 21., a vezetőségi ülésen elhatározták, hogy a kisvarjasi kollektív kérésére árpa- és zab vetőmagért búza- és kukorica magot cserélnek. ♦ Javasolni fogják a nagygyűlésnek Szabó József felvételét, ha befizeti a beiratkozási díjat, és bead egy kisholdba való búza vetőmagot. ♦ Két hektár kender helyett hatot vetnek, egyet a gazdaságnak. ♦ Az elnök a nyári munka idejére javasolta gyermekotthon meglétesítését.

Március 3., a vezetőségi ülésen megállapították egy kocsi fuvardíját: öt asszony vagy 600 kg teher vitele 40 lej. A kocsis ezért kap egy mn-t. ♦ Orvos kihozatalára, vagy orvoshoz szállításra ingyen adnak kocsit. ♦ Felállítják a gyermekotthont

az 1–7 éves gyerekek számára. ♦ Farkas Ferenc napi 1 mn-t kap a melegágy gondozásáért. ♦ A kocsisok reggel 6-kor kezdenek lópucolással.

Március 4., a rendkívüli nagygyűlésen 118-an vannak. Feldolgozták a mintaszabályzatot. ♦ Egy hónapra iskolába küldték Kaktó Antal ellenőrző bizottsági tagot. ♦ Szabó Józsefet fölvtették új tagként.

Március 9., a rendkívüli nagygyűlésen 101-en voltak. 1954-re engedélyezték 10 anyakoca vásárlását. Terményért olcsóbban tudnának venni 8 darab, kocának való malacot. Indítványozzák, hogy a tagok adják össze a szükséges mennyiséget, amit a nagygyűlés helyeselt.

Március 13., a vezetőtanácsi ülésen az elnök közölte, hogy 9500 lejért vesznek mént Kurticsról. ♦ Tehenet a piacról is vehetnek, mert az Állami Gazdaságban nincs. ♦ Javasolják a közgyűlésnek Barta Ilon kizárását, Kórodi Mihályné visszavételét, Csík János tanyájának megvételét. ♦ Kormányos István javasolta, hogy a pocsékolás elkerülése végett kimérve adják a lovaknak a szénát. ♦ A mén gondozója reggel 5-től este 9-ig a gazdaság területén kell legyen. Reggel 1, délben 2 órát lehet otthon. Napi 1 mn-t kap, és a vemhesen maradt kancák fedeztetésért külön javadalom jár neki. ♦ Március 15-től a lovak abrak adagját 2-ről 3 kg-ra emelik, és megdarálják.

Március 16., a vezetőtanácsi ülésen elhatározták, hogy Kristóf Lajos szövetkezeti boltkezelőnek csak akkor adnak 0,30 ha veteményest, ha bead a gazdaságnak 50 lej tagsági díjat, 1 zsákot, 50 kg kukoricát, 75 kg búzát, és megközelíti a belső alapszabályban jóváhagyott munkanapokat.

Március 21., a vezetőtanácsi ülésen elhatározták, hogy a rajon által a gazdaságnak jóváhagyott 30 köbméter épületfát csak akkor hozzák ki, ha megfelelő. ♦ A gyalogmunkásoknak napi 10 órát kell dolgozniuk.

Március 24., a vezetőtanácsi ülés. Bérbe adják a Tornyán lévő 10 colos vízhúzó pompát, mert a tornyai rizstársaság bérbe

akarja venni. 34 ha rizs öntözésére adják 1%-os bérlet fejében.
♦ Vásárolnak tehenet. ♦ A nagygyűlésnek indítványozzák 4 ló eladását.

Március 28., a vezetőtanácsi ülésen elhatározzák hídmérleg vásárlását. ♦ Javasolják Nagy Antal kizárását, mert nem jár dolgozni a gazdaságba. ♦ Jóváhagyják a magángazdák lovainak fedeztetését a gazdaság ménjével.

Március 30., a nagygyűlésen 121 tag van. ♦ Az elnök beszámol a tavaszi vetésekről. ♦ Eladnak 4 lovat, és az árukon vesznek egy négy tonnás hídmérleget. ♦ Fölvették tagnak Telek Andrást. Visszavették Kórodi Mihálynét, aki a suttogók miatt lépett ki. ♦ Nagy Antalt, aki felszólításokra sem jött dolgozni, és a gazdasággal szemben rossz magatartást tanúsított, kizárták. ♦ Barta Ilont, aki nem dolgozott a gazdaságban, ráadásul a rajonnál reklamált, mert rossz földet kapott, és messze, azon kívül aradi lakosként kérte a 0,30 ha veteményest, hogy kiadhassa bérbe vagy felibe, ezért kizárták. ♦ Ifj. Csík János fölajánlotta, hogy a gazdaság területén lévő tanyája értékében adjanak neki épületanyagot, hogy a faluban építsen házat magának. Elhatározták, hogy ha nem kér sokat érte, akkor meg kell venni, mert az előtte lévő gyeppel együtt alkalmas jószág tenyésztésére. ♦ ...k Rozáliát és Tóth Juliannát választották a gyermekotthonhoz.

Április 3., vezetőségi ülés. A Trico gyárnak adnak szövetkezeti áron 1000 kg árpát, 500 kg búzát és 500 kg kukoricát. ♦ Kovács Pál brigádos helyére Gyuricza Pál káderes brigádost nevezik ki. ♦ Irházi Jánost visszaveszik tagnak. ♦ Pénzért adnak el az igénylő tagoknak szárízéket. ♦ Gyuricza Pál brigádos- Katkó Sándor pedig 6 hónapos könyvelőtanfolyamon volt, amire kapnak napi 0,5 mn-ot. ♦ Faragó István kocsist megbüntették, mert nem számolt el az aradi fuvarbevétellel. Legközelebb hasonlóért alacsonyabb munkára helyezik.

Április 14., a vezetőségi ülés. Épületfát vásárolnak gabonáért cserébe. ♦ Újaradról vesznek birkákat, majd haza hajtják. ♦ Vásárolnak egy gabonadarálót.

Április 20., nagygyűlés. 131 tag volt jelen. Azon voltak, hogy május 1-je tiszteletére végezzenek mindenféle gabona vetésével. 20 ha négyzetes, fészkelendő kukorica még nem volt elvetve. ♦ Irházi János visszavétele kapcsán Kormányos István azt mondta, hogy „ha még mindig annak van igaza, aki már több ízben becsapta a kollektív gazdaságot, és még mindig a gazdaság nézzen el minden becsapását, akkor a legjobb kollektivista is elromolhat.” ♦ Tapasztó Mihály: „Ha nem bírja most beadni a vetőmagot, akkor meg kell terhelni vele, és osztáskor le kell vonni tőle.” ♦ Koválik Lajos: „ha minden ilyen visszavállalt taggal szépen bánik a gazdaság, akkor kineveti azokat, akik nem merik megkritizálni a nem eltévedt volt kollektivista tagokat”. „A nagygyűlés egyhangúlag megszavazta Irházi János újrafelvételét, ha jobb odaadással dolgozik, mint a múlt években.” ♦ Kristóf Mihály párttitkár kérte, hogy kapcsolódjanak be minél többen az UTM-be¹³, hogy a gazdaságon belül legyen, és működjön egy szép kultúr- és tánccsoport, hogy ezen a téren is épüljön a szociálizmus.” ♦ A nagygyűlés nem engedélyezte Csík János tanyájának a lebontását, aki helyette a faluban akart házat építeni. A tanya a gazdaság területén van. A vezetőség többszöri alkudozás után sem tudott megegyezni Csíkkal a tanya megvásárlásáról. ♦ Koválik Lajos: a gazdaságnak jó lenne a tanya. Ha neki nem jó ott lakni, akkor hagyja ott. ♦ Többen mondják, hogy ne bontsa le, mert a gazdaságnak szüksége lehet rá. ♦ Czank Jánost koporsóanyaggal és a koporsó elkészítésével segíti a gazdaság.

Április 23., vezetőségi ülés Hitt elvtárral a rajoni RMP-től. ♦ Mari Anna, Bús Ferenc és Andó István kéri fölvetését. ♦ A tervezett 151 ha négyzetes kukoricából csak 70–80 ha-t vetnek az Ordódi dűlőbe, mert nagyon hátra vannak a vetéssel. ♦ Telek András szerint a gyalogmunka sem állhat. A kóré szedését meg kell kezdeni. ♦ A trágyahordást megszüntetik, és megkezdik az építkezéshez szükséges homok hordását. ♦ A szentpáli kollektív kért 1500 kg kukoricát kölcsön, és 5 000 kg takarmányrépát

pénzért. Jávahagytak 1000, illetve 3000 kg-ot. ♦ A rajoni értesítés szerint el kell adni 15 bárányt, és venni helyette egy borjút. ♦ Az elnök javasolta egy tehergépkocsi vásárlását. ♦ Viczkus Lajos szerint inkább kihasználható traktort és remorkát kellene venni. ♦ Guba István szerint az öreg lovakat, és nem a csikókat kell eladni.

Április 24., vezetőségi ülés. Lejben veszik meg Gera Antal tanyáját. ♦ Az anyakocákhoz Tornyáról vesznek kant. ♦ Az óvónő a Néptanáctól kérjen veteményest, mert állami alkalmazott.

Május 9., vezetőségi ülés. A dolgozni járó tagok vehetnek napi 0,5 liter tejet, literenként 1,50 lejért. ♦ Javasolják a nagygyűlésnek özv. Mákos Andrásné és özv. Ónodi Istvánné kizárását, mert nem járnak rendszeresen dolgozni, és nem kollektív tag családjukkal laknak. ♦ Munkanormákat állapítanak meg.

Május 9., nagygyűlés. 154-en vannak jelen. ♦ Személyenként 0,5 l tejet adnak 1,50 lejért literjét, családonként legfennebb 2 litert. Akinek nem jut az másnap kap. Akinek van tehene, az nem jogosult. ♦ Ha nem jön özv. Mákos Ferencné nőtlen fia dolgozni, akkor a szüleit kizárják, mert már vállalt is a rendszer ellenségeinél résziben munkát. ♦ Ónodi István és fia kizárását elhalasztják. ♦ Farkas András megkérdezte, hogy ki engedte meg Csik Jánosnak a tanya lebontását, mivel korábban az a döntés született, hogy nem engedik meg. ♦ Katkó Antal: miért az utcán beszélnek az olyan tagok, akiknek van valami baja, miért nem a nagygyűlésen, vagy az irodában intézik, hogy orvosolva legyen? ♦ Ónodi Sándor és Katkó Sándor megegyezése nyomán utóbbit bízták meg a könyvelőséggel. Ónodi számvevő és pénztárnok lesz.

Május 13., vezetőségi ülés. A gyermekotthon fenntartásához a szülőktől várnak tojást, mert a kollektívnek nincs. A magántulajdonosok gyermeket ne fogadják, mert azok számára nem tartanak alkalmazottat. Az óvónő és a tanítónő 2 lejt kell fizessen egy-egy ebédért. ♦ 0,40 ha here vágása 1 mn. ♦ Normamegállapító bizottságot választanak.

Május 16., vezetőségi ülés. Varga Istvánt fölveszik munkaerő-tagnak, és jöhet dolgozni, ha aláveti magát a belső rendszabálynak, és annak eleget tesz. ♦ Az, aki kér kölcsön, kukoricát kap munkanaponként 1,5 kg-ot, ha van munkanapja. ♦ Kellene 40 000 vályog az építkezéshez.

Május 23., vezetőségi ülés. ♦ Kukoricát adnak el, hogy 100 zsákot vegyenek. ♦ Felszólítják a tagokat, hogy jöjjenek dolgozni. ♦ A szárízék árát 1ről 0,75 lejre csökkentették.

Május 23., nagygyűlés. Varga István családját fölveszik munkaerő-tagnak. ♦ A gyermekotthonban 28 gyermek van, akiket ketten látnak el. Munkaidejük reggel 6-tól délután 5-ig tart, és aratás alatt nincs kiszabott munkaidő. ♦ Matúz Mihálytól megveszik a kocsmá falát, amiben körülbelül 6000 téгла és 6000 vályog van.

Május 29., vezetőségi ülés. Május 23-án teljesítették a tavaszi vetési tervet, kivéve a szóját, aminek a vetőmagja csak május 29-én érkezett az aradi vasútállomásra, amikor minden talpalatnyi föld be volt vetve. ♦ Bojtos Józsefet csak akkor veszik föl munkaerő-tagnak, ha a gyár, ahol dolgozik vagy az aradi milícia ad neki határzónai igazolványt. ♦ Adnak el gabonát, hogy vegyenek zsákokat. Tagoktól vesznek gazdasági szerszámokat.

Június 13., vezetőségi ülés. A vályokverést kiadják tagoknak, szerződés alapján.

Június 20., közgyűlés. Aratásszervezés. A népesebb családokat osztják be aratógép utáni keresztrakásra. A táncterembe raktározzák a búzát. Az aratók kapnak napi 1,5 deci pálinkát; díjmentesen. A tagok az aratás idején ne menjenek máshova dolgozni. A műhelyt saját erőből építették, anyagra költöttek 30 000 lejt. Az aradi határban 9 000 lejért eladó egy tanya, amit megvesznek. ♦ Ha Farkas Joákhim nem mond le a nem kollektívtagtól örökölt földről, akkor nem lehet kollektív tag.

Június 26., vezetőségi ülés. Akinek van legkevesebb 10 mn-ja, vihet csutkát és 6 kéve szárízéket. ♦ A piacon 20 mázsa kukoricáért 3800 lejt kaptak.

Július 2., nagygyűlés. Vége az aratásnak. 8701 kereszt búza, 1009 őszi-, 853 tavaszi árpa, 114 rozs, 329 kereszt zab lett.

Július 3., vezetőségi ülés. Aratási munkanormák megállapítása. ♦ 1 lej előleg 1–1 mn-ra. ♦ Eladtak egy lovat 2 250 lejtért, és csereáruban vettek 5 köbméter deszkát.

Július 4., nagygyűlés. 233 személy van jelen. ♦ Török Mihály a tornyai Néptanács elnöke: Kedves elvtársak és elvtársnők, pártunk és kormányunk egy újabb határozatot hozott az önmegadóztatás terén, hogy ezen a téren is könnyebbítsünk a dolgozó parasztok életszínvonalán. Hogy minél hamarabb bevezessük községünkben is a villanyvezetékét. Tornyán 1952-ben 11 700 lejből befolyt 9 520, 1953-ban 5190-ből 3205 és 1954-ben 21 890-ből 17 725. Ez a pénz bármire fordítható.

Július 11., vezetőségi ülés. Aratógép vásárlás. ♦ A szerűn legyen faliújság, és verseny. Az agitátorok legyenek felkészülve. ♦ Teljesíteni kell a tej- és húskvótát is. ♦ Bővíteni kell a pártaktivisták számát. Nem hívnak senkit, kérni lehet a felvételt. A cséplést minél előbb be kell fejezni. Aki dolgozik az keres, és annak lesz.

Július 14., vezetőségi ülés. Szénavágás. A tavalyi búzát beszállítják kvótába.

Augusztus 1., vezetőségi ülés. Haza kell adni a mázsát Matuz Mihálynak, és másikat kell venni. ♦ Érésig a gyümölcsöshöz csöszt kell állítani, és az egyik közülük – váltakozva – éjjeliőr lesz a dinnyénél. ♦ A dinnye kg-ja 0,50 lej.

Augusztus 21., vezetőségi ülés. ♦ A tavalyi szárból lehet eladni kívülállóknak is. 1 lej kévéje.

Augusztus 21., közgyűlés augusztus 23-a tiszteletére. Minden mn-ra – a cséplőgéptől – hazaküldenek 1-1 kg nedves búzát, amit a padlásán mindenki könnyebben tud kiszárítani. ♦ Gyuricza Istvánt 3 mn levonásával büntették, mert szájon vágta Bús Imre brigádvezetőt. Ugyanezért ifj. Vajda Jánostól is 3 mn-t vontak le. Katkó Lajost verekedésért büntették 3 mn

Szeptember 14., vezetőségi ülés. ♦ Kukoricatörés kezdése. ♦ 6 kg/mn kukorica osztódik mn-ként. ♦ A tornyai milícia kért legalább 200 kg krumplit, amit jóváhagytak.

Szeptember 19., közgyűlés. ♦ Miután Zimándköz lemondott a hiteligényéről, kéri, hogy növeljék meg Nagyvarjas hitelkeretét 10 000 lejre, tenyészállat-vásárlásra.

Szeptember 21., közgyűlés. 137 munkaerő vett részt. Megszavazták egy istálló, egy raktár és egy kotárka megépítését, amire 109 000 lej hitelt vettek föl.

Szeptember 28., vezetőségi ülés. 32 anyajuh párja 800, 14 bány 3000 lej. Kell egy kos is. ♦ Vásárolnak egy lógereblyét. ♦ Megkezdik a kukoricakvóta és a cukorrépa szállítását. A répánál a kocsik kettőt fordulnak. ♦ A 17 535 kg napraforgóból beadják a kvótát, és a többit becserélik olajra. ♦ 2 kéve szarat adnak 1-1 mn-ra.

Október 3., vezetőségi ülés. ♦ A megmért kukorica tömegének 35%-át könnyvelik be, szemesként. ♦ Bereczki István és Kristóf János lesznek a lógondozók, Köncs Mihály és Mákos András kocsisok. Sirkó János saját lovait hajtja. ♦ Lelik Mihály felolvassa a Galac- és Arad tartományban lévő kollektív gazdaságok versenyfelhívását, és a II. pártkongresszus irányelveit. ♦

Október 17., vezetőségi ülés. ♦ A festékgár megígérte, hogy kiszállít 8 000 db téglát, és cementet. Kapnak söprűt, 3,50 lejért darabját, 3 zsák hagymát és krumplit ajándékba, 100 kg lisztet és 2 zsák krumplit. ♦ A tökkel kell valamit csinálni. Minden család kap 2 kocsival. ♦ Gyuricza Jánost fölszólítják, hogy rakja be a takarmányt, az ne legyen a gazdaság földjén. Ott fogja kapni a veteményföldet. ♦ Kovács Rozál kérte kilépését. A Szfát¹⁴ adja ki neki a földet. ♦ Megállapítják a dohánycsomózás normáját.

Október 24., havi nagygyűlés. ♦ Befejezték az őszi kampányt. Eldöntik, hogy mit vetnek 1955-ben. Vásároltak 2 ökröt 5 500 lejért.

14 Néptanács.

November 7., vezetőtanács. ♦ A festékgyárnak elvitt 8 mázsa csöves kukoricát napi áron számlázzák.

November 13., vezetőtanács. ♦ Befejezték az őszi vetést. ♦ Munkanaponként adnak 3 kg takarmányrépát. ♦ A dohánylopást jegyzőkönyvbe vették, és a törvény értelmében büntetik.

November 20., vezetőtanács. ♦ A bankettra vesznek egy 500 kg-os vágót. 4 személy kap 1 l bort és ¼ l. pálinkát.

November 21., közgyűlés. ♦ Befejezték az őszi kampányt. ♦ Az alapítás II. évfordulójának ünneplésére 200 liter bort, 500 l sört és 120 l pálinkát vesznek. Döntöttek 15 birka vásárlásáról. Fölvesznek 4 új tagot.

November 27., vezetőségi ülés. ♦ Kijelölik a bankett szakácsnőit, italmérőit, vendégfogadóit, az edény-, vágó- és padbeszerzőket. Összeállították a meghívottak listáját.

December 14., közgyűlés. Jelen van Soltész János, a festékgyár igazgatója. ♦ 157 tag van jelen. Fölveszik Bicski Jánost, Kovács Jánost. ♦ Tóth elvtárs rámutatott, hogy a gazdaság a legjobbak között van, és továbbra is igyekezni fognak. Ki kell zárni azokat, akik romboló munkát végeznek. Az írástudatlanságot föl kell számolni, hogy mindenki élvezze a szocializmus kultúráját.

December 21., taggyűlés 91 taggal. ♦ Az éves jövedelem 358 408 lej volt.

December 24., havi közgyűlés 145 taggal. ♦ 15 tag kerékpárt és 3 házat vásárol. ♦ Az elnök rámutatott, hogy vannak, akik este ott dobják el a szerszámot, ahol dolgoznak, és nem adják be a raktárba. De az elnöknek, a vezetőtanácsnak, az RMP-titkárnak és a brigádvezetőknek is vannak hibáik. ♦ Kistóf Miklós párttitkár javasolja, hogy minden munkát a gépállomással végeztessenek. ♦ A beszámolót és az 1955-ös tervet is kézfelemeléssel, egyhangúlag hagyták jóvá. ♦ Megvitatják a főkönyvelő, Katkó elvtárs fölmondási kérvényét. Az elnök, a párttitkár, Kormányos István és Telek András

ellenzi a fölmondás jóváhagyását. Utóbbiak szerint mindig csak a könyvelőt piszkálják, sértegetik, és olyanokat követelnek tőle, ami az alapszabállyal ellentétben van. Ő az, aki rámutat, hogy mi helyes, és mi helytelen.

1954-ben maradéktalanul teljesítették a beszolgáltatást az államnak, kilogrammban:

Gabona	70 686
Zöldségféle	735
Napraforgó	1 561
Krumpli	3 538
Széna	3 953

A GTA-nak természetben fizettek, lejben:

Gabona	29 889
Zöldségféle	1 376
Napraforgó	1 227

15 közgyűlést, 48 vezetőségtanácsi ülést tartottak.

1955

1955-ben Tornyai Pécska rajon része volt és a kollektív a pécskai GTÁ szolgáltatásait vehette igénybe. 1955-ben az elnök 4 elemije 7 általános iskolai osztályra nőtt. Az elnök, könyvelő, segédkönyvelő és a brigádosok 3–6 hónapos képzésen vettek részt. A kollektív vett egy 2,5 tonnás gépkocsit.

A Katkó Antal és Tapasztó Mihály által aláírt ellenőrző bizottsági beszámolót ezúttal magyarul írták.

Január 2., vezetőtanács. Jelen volt Tóth István a gazdaság elnöke, Kormányos István, Tapasztó Béla, Guba István tagok, az ellenőrző bizottság részéről ifj. Farkas Ferenc, Vajda János, az RMP részéről Kristóf Miklós az alapszervezet titkára, brigádvezetők: Gyuricza Pál, Bús Imre, Vígh József. Jegyzőkönyv vezető Katkó Sándor. ♦ Döntöttek a ruha kiosztásáról. ♦ Munkanaponként 13 kg kukoricát osztanak. ♦ Mivel Szabó T. Margit és id. Koválik Lajos nem jár

rendeszeresen vezetőségi tanácsi ülésre helyettük Telek Andrást és Katkó Lajost választják. ♦ Javasolják a közgyűlésnek Farkas József tagfelvételét, aki azt kérte. ♦ Egy-egy munkanapra büntették azokat, akiket Pécskára küldtek fáért, és haza fele nem az országúton jöttek, hanem földúton, mivel berúgtak. ♦ Megkezdik az agrotechnikai iskolát.

Január 16., vezetőtanács. Jelen volt Tóth István, Kormányos István, Tapasztó Béla, Viczkus Lajos, Katkó Antal, id. Vajda János, ifj. Farkas Ferenc, Gyuricza Pál, Bús Imre, Vigh József és Ónodi István. ♦ Vigh Istvánt fuvarozás közben zavarta a lovakat, ezért 2 mn-ra büntetik. ♦ Egy aradi fuvar díja 80 lej. ♦ Az az utas is 8 lejes teljes fuvardíjat kell fizessen, aki nem a kocsival jön haza Aradról. ♦ Fölszólítják a tornyai Néptanácsot, hogy intézkedjen Szabó Lajos, Ónodi Péter és Katkó Etel kilépők ellen, mivel megcsonkították a gazdaság területét.

Január 23., vezetőtanács. Ifj. Farkas József gyári munkás, ifj. Bojtos János föld nélküli szegény paraszt és Telek Györgyné kérték felvételüket. Farkas József már volt tag, és a kilépett szüleivel lakik. Az pedig nem lehet, hogy kint lévőkkel egy háztartásban lévő belépjen. ♦ Fodor Bözsi munkaerőnek szeretne belépni. ♦ A lógondozóval egy évre kell szerződni. Ha közben elmegy 50%-os levonásban részesüljön. ♦ Nem szabad a vetésen átjárni kocsival.

Január 25., közgyűlés. ♦ Építőanyag vásárlásra 8122,25 lej hosszú lejáratú kölcsönt vesznek föl.

Január 31., vezetőtanács. ♦ Katkó Lajos lesz a ló- és csöddörgondozó. Fedeztetésért, a csikó megszületése után, kap x,50 mn-t. Tejvitelért 0,20 mn-t kap. ♦ A búzafölösleg aratógépet vásárolnak.

Február 5., közgyűlés. 179 tagból 130 volt jelen. ♦ A tartomány részéről Pap János, a rajontól Tóth elvtárs van jelen. ♦ Makó Andrásné, ifj. Tóth Antal és Szabó Sándor földnélküli szegényparaszt kérte fölvetelét a gazdaságba. ♦ Tóth István a gazdaság elnöke, és Katkó Antal az ellenőrző bizottság elnöke

felolvasta a beszámolóját a gazdaság 1954. év menetéről. ♦ Leltározáskortöbbletgabonát találtak, aminek az lehetett az egyik oka, hogy a gazdaság mérlegei nem pontosak. ♦ Az elnök által megkritizált Gyuricza Pál brigádos és Guba István vezetőtanácsi tag önkritikát gyakorolt. ♦ Sirkó János lakóházat szeretne építeni, de nehezen lehet építőanyagot kapni. ♦ Tóth István szerint az emberek kicsit kapzsis, egyik napról a másikra akarnak mindent megcsinálni, és ezért is nehezebb építőanyaghoz jutni. ♦ Ónodi Mátyás és Farkas Antal a kollektív előnyeiről beszélt. Farkas, korábban a kulákoknál, sokkal kevesebbet keresett. ♦ Új vezetőtanácsot és ellenőrző bizottságot választanak két évre. A vezetőségbe egyhangúlag, kézfelemeléssel megválasztották: id. Farkas Antalt, Tóth Istvánt, Kormányos István zootechnikai brigádvezetőt, Telek Andrást, Viczkus Lajost, Guba Istvánt és Mákos Andrásné. Farkas el kell hagyjon kicsit a kártyázásból, Tóth István szigorúbban kell fogja a brigádvezetőket, Viczkus Lajos és Mákos Andrásné járjanak a gyűlésekre. Tóth Istvánt egyhangúlag elnökké választották. ♦ Az ellenőrző bizottságba ifj. Katkó Antalt, id. Koválik Lajost és Tapasztó Mihályt választották. Katkó Sándor könyvelő felszólította ifj. Katkó Antalt, hogy csak rózanul menjen ellenőrizni, mert különben nem adja át neki az iratokat ellenőrzésre. ♦ Megvitatták és jóvá hagyták az 1955. évi munkaterv javaslatot. ♦ Tóth István újráválasztott elnök megígéri, azon lesz, hogy minél többet és jobban tudjanak termelni, minél többet adjanak az államnak, idejében elvégezzenek minden munkát, és minél többet tudjanak osztani a munkanap-egységekre.

Február 12., vezetőtanács. ♦ Levágják a tenyésztésre nem megfelelő borjút. 30 kg húst Mákos András tag vehet meg napi áron, mert az esküvőjét tartja. ♦ Farkas András zootechnikus, Guba István könyvelő iskolába megy, és minden napra kapnak 0,50 mn-t.

Február 24., vezetőtanács. ♦ 4 eladó malacra 5 jelentkező van. 14 lej kilója. Sorshúzással döntenek. ♦ Aki házasságkötés

előtt legalább 3 hónapja dolgozik az egybekeléskor kap 100 kg búzát.

Március 1., vezetőtanács. Mihály Istvánt megbüntették 5 mn-ra egy kocsikulcs eltulajdonításáért. A kisvarjasi és tornyai kollektív versenyfelhívására reagálva a szentpáli és sofronyai kollektívokhoz intéztek versenyfelhívást. ♦ Az ökröt elviszik kvótába.

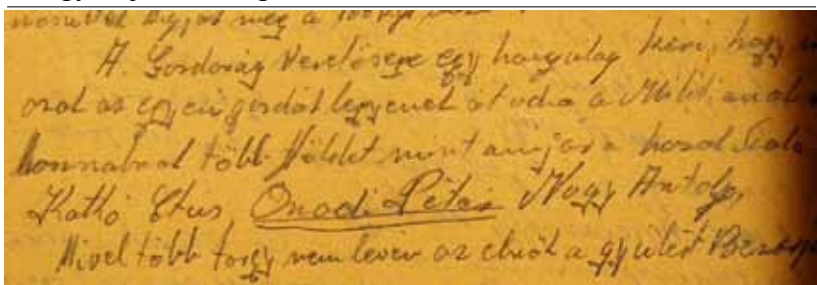
Március 14., Dr. Popescu Sever pécskai körzeti állatorvos és Maier Vasile tornyai állattenyésztési előadó sertéspestis ellen beoltott 49 disznót. felhasználva 980 kcm vakcínát.

Időpontnélkül ♦ Korlátlan mennyiségben lehet kukoricakórét veregetni. Ha a tagok nem szedik mind ki, akkor odaadják a magántulajdonosoknak. A kollektív ingyen hazaszállítja. ♦ Koválik Lajos javasolja, hogy, akik elmennek máshova dolgozni, azokat büntessék mn egységgel. Rabscsánszki Pál javasolta, hogy a vezetőség komolyabban foglalkozzon a kint levő szegény- és középparasztokkal, hogy azok ne féljenek belépni. ♦ Török Mihály javasolta, hogy jól nézzék meg a belépőket, hogy ne legyen közöttük olyan, aki romboló hatást fejthet ki. ♦ Kiegészítik a vezetőtanácsot Viczkus Lajossal.

Március 24., vezetőtanács és nagygyűlés. ♦ Az Alapaszabály kimondja, hogy azokat az alkalmazottakat, akik havi munkát végeznek: lógondozók, gulyás, kanász, kertész nem változtathatják év közben helyüket. Ha valaki mégis elhagyná a munkahelyét, akkor az addig keresett mn-k 40%-át levonják tőle. Akik nem végzik el a dolgukat, azok két esetben 5 mn levonásban részesülnek, további nemteljesítéskor leválthatók és munkanapjaik 40%-át elvesztik.

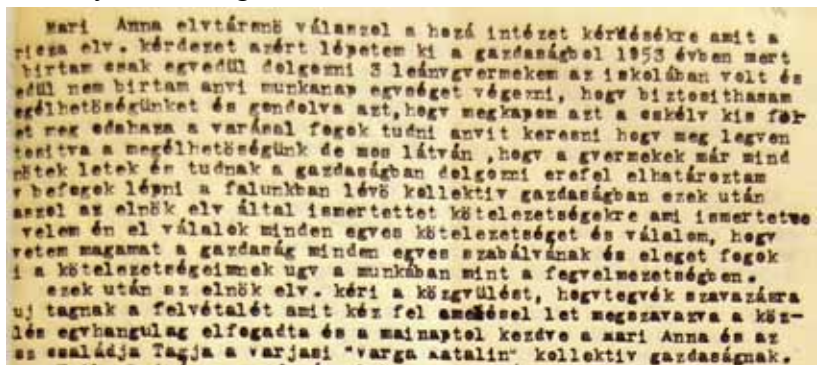
Március 24., vezetőtanács. Beadnak egy ökröt a kvótába. Katkó Sándor, Kovács János és Koválik Lajos megy vele. ♦ Megkezdik a raktár építését, pénzért. 30 m hosszú lesz, és 47 800 lejbe kerül. Az építőmester 26 000 lejt kért.

Március 26., vezetőtanács. ♦ Katkó Andrásné megvesz egy birkát 300 lejért. ♦ Eladnak a szabad piacon 2500 kg bükkönyös zabot.

Március 31., vezetőtanács. ♦ Földterületet vásárolnak homokbánya nyitására. ♦ Az elnök javasolta tehergépkocsi vásárlását. 40 000 lejbe kerül, és 100%-áért gabonát kell beadni cserébe. Nem értenek vele egyet, mivel nincs gabonájuk. Inkább egy traktort kellene venni két pótkocsival. ♦ A gazdaság 2 disznóját beszállítják kvótába. ♦ Leszerződtek 6 ha cirokot a tornyai szövetkezettel. ♦ Az elnök megbeszélte Török Mihállyal, a Szfát elnökével, hogy a 63 hektár legelőt a gazdaság rendelkezésére bocsátják. ♦ A temetődülő végébe ásnak egy 1200 m hosszú, 30 cm mély árkot. ♦ Tapasztó Mihály javasolta, hogy azok, akik megnősülnek kapjanak 100 kg búzát. ♦ Csak azokat az egyéni gazdákat adják át a milíciának, akik több földet használnak, mint amennyi jár: Szabó ?, Katkó Etus, Ónodi Péter, Nagy Antal.

Április 16., vezetőtanács. ♦ Megvitatták Mari Anna belépési kérvényét. Ha dolgozni akar, akkor föl kell venni.

Április 24., közgyűlés 92 taggal. ♦ Mari Anna kérte fölvetelét 1,75 ha földdel. Gyuricza Pál. Kolonovics Antal és

id. Koválik Lajos felrója, hogy 1953-ban kilépett. Varrónő volt, és 3 leánygyermeket nevelt egyedül. Id. Koválik Lajos fölhívta a figyelmét, hogy ne reménykedjen abban, hogy varrodát nyitnak neki, és amikor munka lesz a kollektívban, akkor ott kell majd lennie, hogy teljesítse a minimálisan kötelező 80 mn-t. Mivel van földje – 3 év alatt – 1000 lejjel kell hozzájáruljon az állóalaphoz. Egyhangúlag fölveszik. ♦ Bús Ferenc 1,20 ha földdel kérte felvételét. Telek András 5 évet dolgozott vele a kendergyárban, és jó munkásnak ismeri. Gyuricza Pál fölhívta a figyelmét, hogy a felesége ne a gazdaság ellen, hanem mellette agitáljon. 1000 lejjel kell hozzájáruljon az alaptőke kiegészítéséhez. ♦ Tóth István elnök szerint 1953-ban a tömeges kilépésekkor mindenki meggondolatlanul lépett ki a kollektívból. ♦ Andó István kérte fölvetését, mert megnősült, és elvette Katkó Jusztit, aki már tag volt. Tapasztó Mihály ajánlotta Katkó Jusztinak, hogy minden egyes férhez menő lányt és fiatalembert győzzön meg a kollektív előnyeiről. Telek András figyelmezteti a Nagyiratosról jött kérvényezőt, nehogy a nem kollektív tag szüleihez menjen majd dolgozni, amikor a gazdaságban is sok lesz a munka. Egyhangúlag fölvetették. ♦ 70–80 ha négyzetes vetésű kukoricát terveztek, amit ugyanaz a személy vet, gondoz és tör le. ♦ Megkezdték a homok szállítását az építkezéshez. Csak 3 kocsis vállalta, és azok is le akarják a többiekkel beszélni. Egy kocsira csak 800-1100 kg rakható, és kg-ra fizetik a szállítást. ♦ Fodor Mátyás sérelmezte, hogy leváltották a kocsisságból. Gyuricza elvtárs kérte a leváltását, mert nem ment dolgozni, bár itt van a szántás ideje. ♦ Az elnök javasolja egy Molotov tehergépkocsi megvásárlását. Előre az ár 60%-át kellene kifizetni, a többit csak az új termés árából. Fölsorolta az előnyeit: sok lovas fuvarát váltana ki, ezért 5 lovat el lehetne adni, és az árából kukoricát venni, amit be kell majd adni. Hideg János a Kürtösre vezető út esős időben való járhatatlanságára figyelmeztet, a kvótát ugyanis oda kell szállítani. Kolonovics Antal szerint 10 pár lovat vált ki egy autó, és sok munkanap egységet takarítanak meg vele, ezért

javasolja a vásárlást. Id. Koválik Lajos szerint még nem kell az autó, mert csak az év egy részében használható, de a sofőrt egész évben kellene fizetni. Kristóf Miklós szerint az elvégzett számítások szerint érdemes megvenni. Az utat pedig megjavítja a gazdaság. Tóth János inkább a gazdasági épületeket építene a pénzből. Hitt Mihály a vásárlás mellett érvelt. Guba István szerint azért is meg kell venni, mert a kocsisok nem akarnak Aradra menni, mivel kevesellik a fizetséget. Ifj. Katkó Antal kérdésére az elnök azt válaszolta, hogy a vásárlás nem csökkenti a tagoknak kiosztandó gabona mennyiségét. 69 mellette, 14 ellene és 9 tartózkodó szavazattal a vásárlás mellett döntenek.

Május 6., vezetőtanács. ♦ Sofőr alkalmazásáról döntöttek.

Május 11., vezetőtanács. ♦ Éjjel megfogtak a határban 12 lovat, amiért 600 lej büntetést szabtak ki. ♦ Megvitatták Katkó Mária és Mihály Istvánné utcai veszekedését. Mihályné azt kiabálta a később belépőre, hogy azt eszi, amit a korábban belépettek kerestek. ♦ Az éjjeliőröket az irodai személyzet fogja ellenőrizni. ♦ Guba István javasolja az alváson rajtakapott éjjeliőr megbüntetését. ♦ Mihály István feleségét nincs mire büntetni, ezért a férjét büntetik. Másnapról leváltják az istállóságból, a lovaktól. ♦ Gyuricza Pál javasolja a régi gyp beszántását és kukoricával való bepörgetését. ♦ Kristóf Miklóstól megvesznek egy borjút 2150 lejért.

Május 12., közgyűlés. ♦ Megvitatják a tavaszi kampányt. ♦ Nincs csoportfelelős, csak brigádokra van szétosztva a terület. Mindenki végezzen becsületes munkát. Nagyon gyengén állnak az ipari növényekkel. ♦ A rajon kinevezte Hideg Ilonkát óvónőnek. A fizetését az államtól kapja. A gyermekotthonba csak a tagok gyermekei járhatnak. ♦ 1953-ban Tóth Jánosné volt az óvónő. ♦ Hitt elvtárs szerint nem kell azt mondani, hogy a magántulajdonosok ellenségeink, hanem azon kell lenni, hogy meggyőzzük őket. Csak meggyőző munkával lehet a szocializmust építeni. ♦ Tapasztó Mihály: hétfőn azt mondta az óvónő, ha nem megyünk a gyerekekért, akkor a

munkaideje lejártakor kiteszi őket az utcára. ♦ Kiss Györgyné: két gyermekgondozó csak akkor lenne elég, ha nem volna egy éven aluli gyermek. Ha lesz, akkor kellenek hárman. ♦ Elnök: maradjon mind a három személy, mert van egy éven aluli gyermek is. ♦ A raktár építését kiadták 26 000 lejért. ♦ Eladtak 2 kimustrált kost 4,75 lejbe kilogrammját, és vettek egy üszőt. ♦ Lovakat és csikókat adnak el, mert nincs helyük a tartásukra. ♦ A napraforgót 1,25-ért, babot 1,10-ért adják el a szövetkezetnek. ♦ A csutkát a múlt évi mn-ra osztják ki. ♦ A kovács külsősöknek dolgozott, és a vetőgép javításának 4 órai munkájáért 4,35 mn-t követelt. Ez így megy a gazdaság alakulása óta. Ha nem akar ellenőrzés alatt dolgozni, akkor bezárják a műhelyt, és elveszik a kulcsot. Majd a vezetőség gondoskodik róla, és lesz műhely.

Május 28., vezetőtanács. ♦ Szabó Andrásnak van egy kamionra jó ponyvája, amiért 1200 lejt kér. 6–700 lejt hagynak jóvá. ♦ Eladtak három lovat 2600, 1000 és 800 lejért, amit a beruházási alapba tesznek. ♦ Kérik a rajontól, hogy komaszálhassák a 308-as földet.

Június 4., vezetőtanács. ♦ Egy-egy fuvar 30 lej lesz, amiből a kocsis kap 10-et. ♦ Egy magángazdánál van egy aratógép, amiért 13 000 lejt kér. Jóváhagytak 11 250 lejt. ♦ Aradra moziba autóval viszik a gazdaság tagjait, ha lesz elég jelentkező, fejenként 5 lejért.

Június 18., vezetőtanács. ♦ A behívott éjjeliőrökkel közlik feladataikat. ♦ Arató gép után 55 kereszt összerakása 1,25 mn.

Június 19., közgyűlés. ♦ Megvitatták az aratással kapcsolatos tennivalókat. ♦ Az aratás alatt az istállósok felváltva benn kell legyenek egész nap.

Június 29., vezetőtanács. ♦ Lelik Mihály, a GTA agronómusa ismertette a 2 traktoruk által végzett munkát: egyik a cséplőgépet hajtotta, a másik tarlót hántott.

Július 8., vezetőtanács. ♦ A tornyai szövetkezettől vásárolnak 600 cserepet csereárúért. ♦ Gyuricza Pál Szentpálról vásárol nádat a gazdaság részére.

Július 18., vezetőtanács. ♦ A szénahordásra be kell szervezni a lógondozókat, és a nagyobb gyerekeket.

Július 23., vezetőtanács. ♦ A raktárt padolás helyett lebetonozzák, amiért további 2500 lejt fizetnek.

Július 26., közgyűlés 53 taggal. ♦ A borsó és a zab kivételével az aratás be van fejezve. ♦ A búzát – az előző két évhez hasonlóan – a varjasi szövetkezet és az iskola helyiségeibe rakják be. ♦ Az elnök kérte a kocsisokat és kéveadogatókat, hogy ne ismétlődjön meg a tavalyi eset, amikor sokkal több keresztet hordtak be, mint a valóságban létezett. Őszi árpából 744, tavasziból 1286 kereszt van, és eddig 7805 búzakeresztet számoltak össze. ♦ Azok az aratók, akik nem kaparták föl az elhullott kalászokat, azok nem kapják meg a mn-kat. Akik zölden, vagy vizesen keresztelték be a vágott gabonát, azok rakják át. A kocsisok ne sürgessék az asztagrakókat. Akik nem vesznek részt az aratásban, jelentkezzenek kukoricát és szóját kapálni. ♦ Napokon belül elkészül a raktár, amelynek nem deszka-, hanem betonpadozata lesz, ezért 2500 lejjel többbe kerül. Egy új kotárka 30m x 1,80m lesz, betonra rakott 1,20 m-es téglalábakon. A kotárkaépítést kiadják egy mesternek. ♦ Id. Koválik Lajos szerint Guba elvtárs ellen egész aratás alatt zúgolódtak a tagok, mert nem ment aratni, miközben mindenki aratott. Betegsége hivatkozott, de más munkán bírt dolgozni. ♦ Telek Józsefet megbüntették 1 mn-ra, mert nem azt a parcellát aratta le, amit kimértek neki. Szerinte a leggyengébb embert tették mellé, és meg kellett volna számozni a parcellákat, mert így mindenki úgy állt bele, ahogy odaért. ♦ Farkas Antal szerint Telek elvtárs nem oda állt be, ahova a brigádos küldte, hanem kihagyott két parcellát, és szidta az egész vezetőséget, meg a tagokat. ♦ Tapasztó Mihály sérelmezte, hogy Katkó Antal 20 lejért kapott kocsit Aradra, és ott válykot hordott a kocsival, amikor azt a vezetőség megtudta további 70 lejt kellett fizetnie. Azért nem mondta meg előre, hogy Aradon válykot fog hordani, mert akkor, mint korábban is történt, nem kapott volna kocsit. ♦ Kormányos István javasolta, hogy a kéveadogató gereblyézza föl

a keresztek helyét. Ezért jóváhagytak 0,20 mn-ot hektáronként.

◆ Katkó Antalt 1 mn-ra büntették. Tóth Istvánt 2 mn-ra büntették, mert magántulajdonosnak adott kocsit fuvarozásra.
◆ Ifj. Katkó Antal, az ellenőrző bizottság tagja felszólította Katkó Sándor könyvelőt, hogy rendezze az adósságot a Scînteia Állami gazdasággal. Katkó Sándor szerint nem ő, a könyvelő adott el hitelbe takarmányt az állami gazdaságnak, hanem a vezetőtanács az ellenőrző bizottsággal karöltve.

Augusztus 11., vezetőtanács. ◆ A gazdaság elsők között van a rajonban. ◆ A könyvelő fizetése alakulástól az elnökének 80%-a. Az elnöké 45 mn. ◆ A zootechnika brigádosa 30 mn-ot fog kapni. ◆ A szilvás öre 1 mn-ot kap naponta.

Augusztus 20., vezetőtanács. ◆ 18-án a csősz behajtott a gazdaság földjéről 36 kacsát, ezért a tulajdonos leköpte Vajda János szektorost. Kristóf Miklós javasolja Telek Erzsébet megbüntetését, hogy máskor ne szálljon szembe a vezetőkkel. A megszavazott büntetés 5 mn. ◆ 21-én jönnek a színészek. A színházi előadásra a tagoknak joguk van egy jegyhez, amit a gazdaság fizet ki. ◆ Az elnök ne szaladgáljon össze-vissza az autóval.

Szeptember 3., vezetőtanács. ◆ Vajda János sokallja a borsókvótát, miközben az árpa megmaradt. ◆ A vetőmagot tornyán szelektorozzák. ◆ 5-én megkezdik a cukorrépa szedését, és szállítását, kocsikkal, és autóval. ◆ A cukorrépa-fejet mn-ra osztják ki. 1000 kg szállítása 1,25 mn. ◆ A kocsisok reggel 5-re jönnek. ◆ Megkezdik a tökmagszedést. ◆ Az éjjeliőr nem csinálja a szolgálatot rendesen. Leül, és olvassa az újságot. ◆ Szomorú István, akit kitettek, kéri, hogy vegyék vissza a kovácműhelybe. Közben pénzért alkalmaztak másik kovácsot. Kristóf Miklós: tudjuk, hogy ellensége volt, és most is ellensége a kollektívnek. Nincs mit keressen, mert nem volt megelégedve. Tapasztó Mihály: ha elvégzi a munkáját, akkor vegyék vissza. Elég iskola volt neki az a 4 hónap, amíg nem dolgozott. Vajda János: (csak ha) nem fogja szidni a tagokat. ◆ Id. Vajda János: a vezetőségi gyűlést tartsák külön a pártgyűléstől. ◆ A könyvelőtől

levágnak 40 mn-t, mert hónapokon keresztül 36 helyett 40-et kapott.

Szeptember 11., vezetőtanács. ♦ Az istállóalapot még az ősszel be kell önteni. ♦ Megvitatták a kovács visszavételi kérvényét. A közgyűlés fog dönteni.

Szeptember 25., nagygyűlés. ♦ Kiosztanak 3000 kg babot munkanapokra. ♦ 1 ha kukorica letöréséért, a szár levágásáért, kévékbe kötéséért, 10 kévénkénti kúpokba rakásáért, és a termés fölrakásáért 15 mn-t adnak. A törés ideje alatt haza senki ne vigyen kukoricát, mint tavaly, mert meg lesz büntetve. ♦ Első a kvóta, utána fogják osztani. ♦ Bereczki István és Katkó Lajos, valamint Faragó János és Bojtos János összeverekedtek, ezért 1–1 mn büntetést kapnak. Faragó Jánost leváltották a lovaktól, mert verte azokat, és alacsonyabb fokú munkára helyezték. Mákos Andrászt fölszólították, hogy változtasson magatartásán. ♦ Aki ittas, az mellözze az irodai inétnivalóját. ♦ Megvitatták az 1955–1956-os munkatervet. Tóth János a több pénzt hozó cukorrépa- és mák-, Gyuricza Pál a kenderterület növelését javasolta. Kenderrel bevetendő területet 18-ról 21-re, a cukorrépat 25-ről 30-ra a mákét 1-ről 2-re növelték. ♦ Az elnök közli, hogy a 40% kiosztása megtörtént, a többit az év végi osztásnál adják csak ki, ezért kölcsönt csak kivételes esetben hagynak jóvá. ♦ A kotárka építését kiadták. Az istálló építését kiadják és pénzért végeztetik. Megkezdik az alap beöntését. ♦ A kocsisok cukorrépa hordáskor hazafele homokot hoznak. ♦ Varga Antalné kérte fölvételét, amit elfogadtak, azzal a feltétellel, hogy járjon utána a néptanácsnál, hogy kapja meg a földjét. Amíg az meg nem történik föl lesz függesztve a jóváhagyott tagsága. ♦ Id. Koválik Lajos javaslatára a kukorica szállításnál a kocsisok kapjanak cédulákat a beszállított mennyiségről, amiket átadnak a brigádvezetőnek. ♦ Idegenek nem segíthetnek a törésben. ♦ Iskolaköteleseket tanév közben nem szabad alkalmazni.

Szeptember 16., vezetőtanács. ♦ Ónodi István pénztárnok és Kakuszi Mihály intézi a 10 000 cserép elhozatalát. ♦ A

cukorrépat vevő kocsik téglát hoznak visszafele jövet. ♦ Katkó Sándor képviseli a gazdaságot a szentmártoni SMT-gyűlésen. ♦ A Szederhádi Kollektív Gazdaság avatására Tóth István, Bojtos György, Guba István, Bús Imre Mákos Andrásné és Katona Viktor megy. Ajándékba adnak egy lovat hámmal és ekével. ♦ A szalmahordás a kocsisoknak 0,25 mn méterenként.

A vezető tanács hozot egy határozatot azokra a vezetőségi tagokra, akik elbeszéltek a vezetőség határozatát például, hogy ki javasolta valakinek a meghatározását legyenek megbüntetve 2 munkanap egységre a vezető tanács egyhangúlag jóváhagyta ezt a javaslatot és elfogadta.

Október 7., vezetőtanács. A kukoricabetakarításhoz kötődő munkanormákat állapítanak meg és kijelölik az őszi kampánytevékenységek felelőseit. ♦ Megvitatják a zootechnikai brigádos mulasztásait. ♦ Azok a kocsisok, akik reggel fél hatig nem érnek be, nem kapják meg a lópucolásért járó mn-t. ♦ Az újonnan beiratkozott tagoknak 14 ha földet komaszálnak, és értesítik azokat az egyéneket, akiknek a földje a komaszálás helyére esik. ♦ Megvitták Köles Pál belépési kérvényét és a sofőr mulasztásait. ♦ A kovácsmester munkáira a dorobánci kovácműhely tarifáit hagyták jóvá. Szomorú István, néhány módosítással azokat elfogadta. ♦ Egyhangúlag elfogadták, hogy 2 mn-ra büntetik azokat a vezetőségtagokat, akik kibeszélik a határozati javaslattevéket.

Október 16., közgyűlés. ♦ A vezetőtanács és 127 tag van jelen. ♦ Varga Antalné kérte fölvetelét. Gyuricza Pál szerint legyen feltétel, hogy ne szidja tovább a gazdaságot és a tagokat. Tóth István szerint köteles befizetni az alaptökébe 500 lejt, amit 3 év alatt vonnak le, és köteles minden munkában részt venni. Farkas Ferenc szerint a kérvényében 5,20 ha föld van, de csak 3 hektárral jön be. Hol a többi föld? ♦ Varga Antalné kötelezi magát kötelezettségei teljesítésére. Egyhangúlag fölveszik. Farkas Ferenc tartózkodott. ♦ Köles Pál kérte fölvetelét. Tapasztó Mihály szerint látta, hogy milyen nagyot fejlődött a gazdaság és ez ébresztette rá a belépésre. De feleségének mondja meg, hogy a gazdaság tagjaival, és ne a suttógó ellenséggel tartson.

Próbálja őket rávenni, hogy lépjenek soraikba. Koválik Lajos attól tart, hogy a hamarosan leszerelő fia másfele megy dolgozni, és ellensége lesz a gazdaságnak. Vágó István biztos benne, hogy a hadseregben a tisztek a nagyüzemi mezőgazdaságot tanították neki, és biztos pártolni fogja a kollektívt. Tóth István a kötelezettségeit sorolja: 750 lej az alaptökéhez, 50 lej tagsági díj, 50 kg takarmánykukorica, 1 zsák és földje utáni vetőmag. Fölvették. Kötelezte magát a szabályzatok betartására és minden munkában való részvételre. ♦ Telek Ferenc szegény családból származott. Guba István szerint nem csak 0,30 ha földje van. A fölösleget ki fogja használni? Az alaptökéhez 500 lejjel kell hozzájáruljon. Állítja, hogy nincs több földje. Egyhangúlag fölvették. ♦ Megvitatják a betakarítást. Kormányos István szerint van, aki fele kukoricát a száron hagyta. Jobban kell a törést ellenőrizni.

Október 26., vezetőtanács. Jóváhagyták a kotárka építéséhez szükséges anyag beszerzését. ♦ Szepcsik Mátyás tornyai építés 50 500 lejért vállalta el a 60m hosszú, 10m belvilágú és 4 m magas falú istálló építését. ♦ Vásárolnak anyagot ideiglenes kotárka építéséhez. ♦ Guba István: ki felel azért, hogy délelőtt a III. brigádnál az istállóban 5 pár ló állt? Tóth István: az eljárást a pártnál intézik. Eladnak egy reformált tehenet. ♦ A kendergyár vett tőköt, amit kocsinként 50 lejbe számoltak el. ♦ Telek András javasolta, hogy adjanak portát a tagoknak, hogy építhessenek lakást maguknak.

... a gazdaság elnöke ismerteti, hogy október 23-án belet
 rveze a kukorica betakarítása a mezőbly és nagyobb részben ezen a
 kán résztvetek a tagok egy pár kivételével. Farkas Antaly aki a ve-
 ő tanácsnak tagja egykocsi kukoricát behozot és autótán elment a sa-
 részére haza vajakot hordani, Mákos András mint kocsis a Brigád vez-
 ő felelőst, hogy jön és bekelfogni kukoricát hordani és még
 semondota, hogy jön csak vagy nem jön csak elmenthaza. Mihály István
 l seínált roszat, hogy lett iszve jöjön el kap lovat fogjon be és
 gya a kukoricát és nemjöt el nefogni a kukoricát hordani és evel le-
 ráltatva a munka. Vigh Jozsef Brigádvezetőnek szerdán október 26-án
 t maradt 5 párlova az istállóban amit aval indokol, hogy nem fogtak
 délig mivel az ő Brigádjának nemvolt kukorica behordani és nem tudta
 at kel hordani mivel a többi brigádvezető nem adtak embert a kukoric-
 fel rakni. de akkor lehetet volna szántani és a brigádját nem küldte
 dolgozni. Az elnök olv. fel olvasa az allapszabál 29 és 30 szakaszát
 aálja azoknak akik meg nem ismerik, hogy a szövetkezetben meg la-
 vásárolni és tanulmányozák át.

Október 28., vezetőtanács. ♦ Farkas Antal, a vezetőtanács tagja egy kocsi kukorica behozatala után haza ment vályogot hordani. ♦ Farkas Antalt, Vigh Józsefet és Mákos Andrást megbüntették, mert hiányoztak a munkából. Farkas Antal nem ismerte el a büntetést, mivel az alapszabály sehol sem írja, hogy dologra lehet kötelezni valakit. ♦ Kormányos István megkérdezte, hogy a pártgyűlésen milyen alapon állapították meg az 1–1 mn-s büntetést? Guba István szerint a párt a vezetőtanácsra bízta a határozathozatalt. Farkas és Mákos esetében 1–1, Vighnak 5 mn-s büntetést javasol. Telek András és Kormányos István egyetért, Mákos Andrásné és ifj. Katkó Antal sokallja az 5 mn-t. Farkas Antal szerint vannak olyan egyének, akik nagyon szeretnek büntetni. Tóth István mindenkinek 1–1 mn büntetést javasol. Vigh először követett el hibát, és a brigádosok közül mindenütt a legjobban dolgozik. Szégyenli is, hogy a vezetőség elé hívták. ♦ Tóth fölhívta ifj. Katkó Antal figyelmét, hogy a kisebb dolgoknál nagyon elhanyagolt az ellenőrzés. Miután kimérték a levágott disznót hiányzott 7 kg hús, és ki kell deríteni, hogy hova lett. ♦ 29-én a tartományhoz kell menni, hogy megkössék az istállóépítő mesterrel a szerződést.

November 2., vezetőtanács. ♦ Az istálló építésére Szepcsik először 50 500-at, majd 47 000-re engedte le. Kaptak egy új ajánlatot 45 000-re. Minden szállítás az építőt terheli. Nem az idegent, hanem a helybeli, ismert Szepcsiket választják 47 000-ért. ♦ A kukoricatörés előbbre való, mint a takarmányrépa szedése. A kukoricát szárra kell törni, hogy esőben ne károsodjon a termés. ♦ Beviszik a disznót kvótába.

November 6., vezetőtanács. ♦ A tornyai iskola bentlakása kért krumplit, babot, olajat. Két malacot és 150 kg krumplit adnak. ♦ Habár ünnep, november 6-án vetnek. ♦ Guba István szerint helytelen az, hogy amikor Aradra mennek, akkor a kocsisoknak nem csinálnak cédulamásolatot az utasokról.

November 18., vezetőtanács. ♦ A tavalyi kukorica-, és az idei naprafogó-szárat kiosztják mn-ra. ♦ A 63 méteres istálló

építési munkadíja 47 000 lej, és a szerződést 21-én, hétfőn kötik meg. ♦ Mivel a hús nem lett átadva valakinek, ezért nem lehet senkit felelősségre vonni. Legközelebb személyesen lesz átadva a kimérés felelőségének. ♦ December 14-én lesz a 3. évforduló ünneplése, amikor eldöntik a 60%-os osztást is. ♦ A raktáron lévő 900 kg kölest eladják. ♦ Bár nem kell vetni, elvetik a megmaradt 1 zsák szóját, mert majd jó lesz a disznóknak. ♦ Telek András javasolja, hogy az ünnepségre disznót vágjanak, mert megérdemlik a tagok, ne mindig csak marhát vágjanak. Csak Kristóf Miklós ellenzi.

November 20., vezetőtanács. ♦ Az őszi munkák 80%-a el van végezve. ♦ Az istállót Szepcsik Mátyás építi. Az alap beton, arra jön 1,5 m téglá, majd vályog. Az építésre 47 000 lejt 7 évi kölcsönre veszik föl. Aki akar, az mehet dolgozni pénzért. A kőműves fizeti. ♦ Kovács Mátyást addig nem veszik föl, amíg nem kapnak földet. ♦

December 1., vezetőtanács. ♦ Adnak kocsit, lovat az építőmesternek.

December 6., közgyűlés. ♦ Év végi beszámoló. ♦ Megvitatják a kukoricaszár osztását. ♦ A tők egy része behordás előtt megfagyott. ♦ Az elnök felhívta a tagok figyelmét, hogy osztás után tartalékoljanak, mert év közben nem fognak előleget adni. ♦ A tagoknak 7 lej/kg-ért adnak el malacokat. ♦ A segélyalapról az I. kategória 180 kg, a II. 120 kg szemest kap. ♦ Guba István kérte, hogy a fiát vegyék föl segédkönyvelőnek, ha már elküldték iskolába. Felveszik segédkönyvelőnek. ♦ Tapasztó Mihály szerint minél több kádert kell nevelni, hogy szükség esetén legyen kit oda állítani.

December 3., vezetőtanács. ♦ 220 hektárt vetettek be. ♦ 35 829,80 mn gyült eddig össze, és december végére meglesz 38 000. ♦ A búzát összehordják a raktárba, és csak utána lesz kiosztva. ♦ 1-1 mn-ra 10 kg csöves kukoricát adnak.

December 10., vezetőtanács. ♦ Az ünnepélyre személyenként 50 lejt kérnek. ♦ A 6 tagú személyzet kap 2 l pálinkát és 4 l bort. ♦ A zenészek nejei is eljöhethetnek. ♦ A bornak 8 lej literje.

December 14., Közgyűlés. ♦ Az elnök éves, és három éves beszámolóját egyhangúlag jóváhagyták. ♦ ... György átadta a kisiratosiak üdvözetét és beszámolt a sikereikről. ♦ Nem lehet a földeket brigádok között szétosztani, mert eltérő minőségűek. Lelik Mihály a kurticsi GTÁ üdvözetét tolmácsolta és eredményeiket dicsérte. ♦ Török Mihály, községi párttitkár és Hitt Mihály, rajoni küldött a párt érdemeit ecsetelte.

December 27., vezetótanács. ♦ Megvitatnak egy belépési kérvényét. ♦ Kakuszi Józsefet fölveszik a disznókhöz gondozónak, meg kanásznak. ♦ A cirokot csak osztályozás után veszi át a tornyai szövetkezet. 7016 kg mag lett. ♦ A malacot 14 lej/kg-ért adják el.

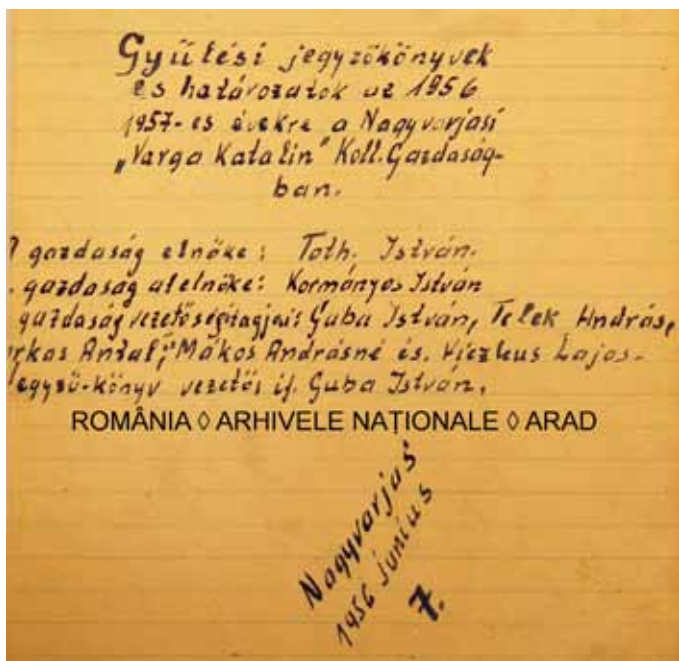
Időpont nélkül ♦ Kovács János kérvénye. ♦ Vajda János: ha aláveti magát az alapszabálynak, akkor fel kell venni. ♦ Kormányos: mivel abban az időben többet beszélt, de ha megbánta, fel kell venni. ♦ Katkó: rá kell világítani a hibáira, és meg kell kritizálni az elmúlt kihágását. ♦ Farkas Ferenc: romboló munkát ne végezzen tovább. ♦ Tapasztó Béla: mivel megbánta a kilépést, fel kell venni. ♦ X Mihai: abban az időben ő mondta, hogy csak akkor jön a kollektívba, ha nem

Toth István elnök, Irházi Mihály, Tóth János, Gyuricza Pál

kopik a cipője a gazdaság területén, és hurcolta a tagokat más munkahelyekre. ♦ Bús: ha még romboló munkát visz végbe, akkor azonnal ki kell zárni. ♦ Vidéki vendégekkel foglalkoznak: Dorobanți – Bojtos Gyuri, Iratos – Telek András, Kis Varjas – id. Farkas Ferenc, Tornyá – Kristóf Miklós, Mándruloc – Tapasztó Mihály, Szederhát – Gyuricza Pál, festékgyár – Kaktó Sándor.

1956¹⁵

1956-ban Magyarpécska (Rovine) GTÁ-ja végezte a gépesített munkákat, és Tornyá már Pécska rajon és Temesvár tartomány része volt.

1956-ban a tagoknak egy-egy munkaegységre 13,40 lej osztottak, a természetbeni osztás értéke 13,84 lej volt.

A Katkó Antal, Tapasztó Mihály és Kovács Pál alkotta ellenőrző bizottság beszámolója 1956-ban is magyarul íródott.

¹⁵ DJAAN, Fond CAP Variașul Mare, Inv. 7/1956–1957, 127 l. Eddig lapokra, 1956. július 19-étől füzetbe írták a jegyzőkönyveket.

Július 19., vezetőtanács. ♦ A tagoknak a június 15-ig végzett mn-ik után kiosztanak 2-2 kg búzát, amivel a raktározási gondok is csökkennek. ♦ A cséplőgépnél, a nehéz szalmahordás miatt, csak akkor növelik 26-ról 28-ra a létszámot, ha ezzel arányosan csökken mindenki mn-ja arra a szintre, amit a 141-es határozat előír. ♦ Az istállót téglából építik, különben tönkremegy, mint a tornyaiaké. Ők hoztak téглаégetőket, akik 28 baniért verik darabját. Ha nem kapnak repartíciós téglát, akkor igénybe veszik a téглаégetőket. ♦ Homokot a Fesli-tanya mögötti homokosból kellene hordani, ha kiadja a földet. ♦ Szomorú István, ha meggondolja, akkor elmegy halászni, és a sok munka áll. Rabcsánszki Pált fel kell szólítani, hogy dolgozzon. ♦ Az a 3 ember, aki Pécskán volt lövészetben, megkapja a mn-t. ♦ Aratási bálát csak a cséplés után, az előleg osztásakor rendeznek.

Július 28., vezetőtanács. ♦ Kocsit csak annak szabad adni, aki előre kifizeti a fuvart. ♦ A laposokat le kell kaszálni, utána felszántani. ♦ A sofőr kezd elrészegedni. ♦ Az autón nem szabad kívülállókat hordani. ♦

Július 30., vezetőtanács. ♦ A 28-án vitatott elvtársakat átadták a pártnak, hogy javasoljanak büntetést a hibázóknak. Javasolták, hogy Telek Lajost 5 napra zárják ki a munkából. A hibát elkövetők: Nagy Béla, Telek Laci, Katkó Sándor, Szabó Sándor, Berecki János. Telek Lajost 2 mn levonásával büntetik. ♦ 28-án a cséplőgép leállt, és nem csépeltek tovább. Bereczki Lajos és Tapasztó Mihály azt mondta, hogy a fixesek¹⁶ jönnek ki csépelni. Nagy Béla: ne maradjon félbe az asztag, és ne csináljuk tovább. Katkó Sándor: amikor leültünk uzsonnázni a traktorista leállította a motrot. Tapasztó Mihály azt mondta, hogy tovább nem csépelünk. Kormányos István: mindenki vesse alá magát az alapszabálynak. Guba István: minket is irányítanak a párttól, hogy dolgozzunk, és ha a tagoknak nem tetszik, akkor le lehet váltani, és helyettük másokat tenni. Telek András: Ne a brigádosban és az elnökben találjunk hibát, tartsuk be az alapszabályt. Bús Imre: mondtam, hogy ne álljanak le, és kezdjük

16 Irodai alkalmazottak.

meg az új asztagot. Nem felel meg a valóságnak, amit Szabó elvtárs mondott, hogy kiabáltam. Farkas Antal: nem helyes, hogy ellenkezünk a brigádossal. Kristóf Miklós: elvtársak, mi együtt dolgoztunk, és ne gúnyolják ki a brigádosokat. Ha nincsenek megelégedve a vezetőséggel, akkor nagygyűlést kell csinálni, és leváltani a vezetőtanácsot. Tóth István: Tapasztóra háritják, de inkább az a baj, hogy bosszantják a fix normásokat. Nagy Béla mindig azt állítja, hogy a fix normások ingyenélők. Nem kellett volna neki a kollektívba jönni, ha látta. Ha valakinek nem tetszik, hogy parancsolnak, akkor egész nyugodtan elmehet. Amikor a kollektív nem létezett, akkor könnyen elküldték. Most ha valakire ráfújja a szél a port, akkor megfordíttatja a cséplőgépet. Az nem baj, hogy a többi 27 elvtársra viszi a szél a port, csak rá ne vigye. ♦ Tóth István: az emberiség azt nem veszi észre, ami a hasznára, hanem csak azt, ami híjára van. Tóth István: mindenki vegye tudomásul, hogy Kristóf Lajos lesz a gépnél a felelős, és rá kell hallgatni. Azért lettek behíva, hogy megfigyelmezzük az elvtársakat. Nem lehet, hogy mindenki a saját feje után menjen. Telek Lajos vegye tudomásul, hogy a vezetőség határozata értelmében meg van büntetve 2 mn-ra. Telek Lajos: elismerem a büntetést, de az elnök elvtárs szerint csak a harmadik figyelmeztetés után büntetnek. Akarom tudni, hogy miért vagyok megbüntetve?

Augusztus 4., vezetőtanács. ♦ Zsombolyán meg lehet venni a szükséges 80 000 téglát, és cserép is van. ♦ Id. Koválik Lajos befogott 4 lovat és fölszántotta a veteményföldjét. A párt előtt figyelmeztették, de nem törődik vele. Telek András: azért, hogy az ellenőrző bizottság tagja, egész nyugodtan meg lehet büntetni, mint tavaly Farkas Antalt. Farkas Antal: mindig elbeszéli, ami a gyűlésen van. Javasolom, hogy ötlet is meg lehet büntetni. Rajoni aktivista: az ellenőrző bizottság tagja csak akkor vehet részt a vezetőség ülésén, ha külön meghívják. Nemsokára azon vesszük észre magunkat, hogy az ellenőrző bizottság vezeti a gazdaság vezetőségét. ♦ Ha egy tag homokot vagy pozderjárt hoz magának, és nem igényeli a kocsis jelenlétét, akkor csak

a kocsiért kell fizetnie 20 lejt, a fuvarért nem. ♦ A cséplés után azonnal ki kell osztani a szalmát és a töreket. ♦ Id. Koválik Lajostól levonódik 2 mn.

Augusztus 9., vezetőtanács. ♦ A Gulácsi család kéri, hogy az átvett házukat vagy vegye meg a kollektív, vagy fizessen házbért. ♦ Telek András: haszonbérbe vegyék ki. Guba István: akkor szaladgált, hogy vegyék el tőle a házat és a földet, és most követeli. Fizessenek haszonbért. Kormányos István: akkor azt híresztelte, nagy örömmel fogadta, hogy a kollektív átvette tőle. Ne vegyük meg, hanem vegyük ki haszonbérbe. Kristóf Miklós: amikor megalakult a kollektív, akkor Nyisztor elvtárs felolvasta, hogy a Gulácsi család lemondott a házról, és a földről. Farkas Antal: A kollektív megalakulásakor felajánlotta, hogy átadja a házat. Ha lemondott a földjéről, akkor már nem követelheti vissza többé. Kell, hogy legyen írás valahol. Kiss György: a házra vonatkozólag nem találtak semmi iratot. Amikor tárgyalás lesz, akkor kell bizonyítani, hogy ebben a házban lakott-e valaki, vagy le volt zárva, milyen állapotban volt, amikor átvette a gazdaság. Ha tárgyalás lesz, akkor kérni kell, hogy a Gulácsi család fizesse meg azt a pénzt, amit a házra költöttünk. Tóth István: beszéllek Nyisztorral, hogy hol lehetnek azok az iratok. ♦ Zsombolyáról csak minisztériumi jóváhagyással kapnak cserépet. A mérnök szerint Temesváron van cserép 1,10-ért darabja. ♦ A tagok kérdezik, hogy lehet-e húst kapni búcsúra. Vágnak disznót, és 12 lej lesz kilója. ♦ Farkas Antal: Telek Laci az udvaron káromkodott, és szidta a vezetőséget, hogy miért vontak le tőle 2 mn-t. Javasolom, hogy a dupláját vonjuk le tőle, mert ha nem, akkor nem fogok éjszakázni azért, hogy Istennel szidjon. Telek András: igaza van Farkas elvtársnak.

Augusztus 13., vezetőtanács. ♦ Fel kell venni 48 000 lej kölcsönt cserépre és téglára az istálló építéséhez. ♦ A bognárműhelybe föl kell venni Bodor György asztalost, mert sok a munka. ♦ 243 145 kg búza lett, amiből kiment 7% kvóta. ♦ Rabcsánszky Pál: ha csak téglából építik az istállót, akkor nagyon drága lesz. Bereczki István: a cementcserép nem lesz jó,

mert könnyen megrongálja a fagy. Telek Laci: Balázs – a rajoni néptanács elnöke – kérdezte, hogy nem lehetne-e elhalasztani az építést még egy évig. Kelemen Ferenc: a fal miért nem lett 3,75 m? Sirkó János: nem lehetne az istállót bádoggal fedni? ♦ Koválik Lajos: engem haza küldtek a géptől. Befogtam Farkas Anti lovát, és fölszántottam a földet, amiért 2 mn-ra büntettek.

Augusztus 18., vezetótanács. ♦ Temesvárról hoztak 5500 cserepet 47 baniba darabját. A rakodás 300 lej. A gyümölcsösnél lévő ör mindig alszik. Helyébe Kormányos Antalt kell tenni, és Kovács Matyit be kell hozni az udvarra.

Augusztus 25., vezetótanács. ♦ 36 ha-n termett 77 501 kg árpa, amiből kvóta 3183 kg, 11 844 kg munkadíj a GTA-nak, beleértve a 7% géprészt is, 7200 kg vetőmag, amihez tartalék 720 kg, 6150 + 615 kg takarmány, 1550 kg a 7%-os segélyalapra. Kiosztásra maradt 74 340 kg, amiből a 40% előleg 18 936 kg. Augusztus 15-ig lett 23 757 mn, így egyre 0,76 kg árpa osztható ki. Egyhangúlag jóváhagyva.

Augusztus 19., közgyűlés. ♦ A 243 145 kg búzából 44 687 kg a kvóta, 20 425 kg munkadíj a GTA-nak, 20 425 kg vetőmag, 39 600 kg tartalék. Oszttásra maradt 131 765 kg, amiből a 40% előleg 52 706 kg. ♦ Telek József: mi lesz a II. osztályú búzával? Kirostálják, és olyan tagoknak adnak belőle megsegítésre, akiknek nem lesz mit enni. ♦ Lesz bankett, vagy sem? Gyuricza Pál: megérdemeljük, hogy egy évi munkánk eredménye után mulassunk egy kicsit. Telek Laci: alakuláskor meg tudtuk csinálni, most nem? Kormányos: megérdemeljük, hogy munkánk után csináljunk egy kis ünnepet. Farkas Antal: szégyen volna a faluban ránk nézve, ha nem csinálnánk. Tapasztó Mihály: legyen! Bojtos János: a 40% kiosztása után csináljunk bankettet. Tóth István: nekünk kollektivistáknak nem szabad elzárkózni a magántulajdonosoktól, ezért ajánlom, hogy hívjunk meg egy pár magántulajdonost is. A közgyűlés egyhangúlag megszavazta, hogy szombaton legyen a bankett. Minden tag legyen fegyelmezett, és szépen mulassunk, végig.

◆ 48 823 kg I., 13 492 kg II. és 11 617 kg III. osztályú kender lett. ◆ A rajonban is elismerték, hogy a nagyvarjasi kollektív gazdaságban minden erővel, odaadóan dolgoztak a bőséges termésért. ◆ Hétfőn kezdik a cukorrépa szedését, amit a buzsáki állomásra szállítanak, ahol 2 vagon áll a nagyvarjasi kollektív rendelkezésére. Mindenki menjen, és szedje, hogy a kocsik nehogy átjárjanak a még föl nem szedett répán. A gyár ad répaszeletet, amire nincs szükség, ezért eladják. ◆ Repartizáltak 300 köbméter tűzifát, amire fel lehet iratkozni. ◆ Minden brigádból naponta 1–1 kocsi hordja a szalmát. ◆ Kollektív csak azt a földet komaszálhatja, amit a néptanács ad. ◆ Minden tagnak kötelessége, hogy meggyőzze a magángazdákat, hogy lépjenek be a kollektívba. ◆ Bereczki István: hogy győzzek meg valakit, ha nekem azt mondták a múlt gyűlésen, hogy: te fogd be a szád, mert most jöttél be a kollektívba. Ismerje el Bereczki elvtárs, hogy azt mondta: Tóth nem elnöknek való, hanem lófasznak. Gyuricza Pál: mindenki tud kritikát mondani, de önkritikát senki sem tud csinálni. A szemébe merem mondani, hogy az ilyen ember nem ide való. ◆ Telek Lajos: meg lettem büntetve 2 mn-ra, de Gyuricza elvtárs, aki ott aludt nem kapott büntetést. Tapasztó Mihály: ajánlom, hogy csak a napirendi pontokkal foglalkozzunk, és ne civakodással. Kristóf Miklós: igaza van Tapasztó elvtársnak. Tóth István: amikor szót adtam Bereczki elvtársnak, akkor nem tudtam, hogy mit akar. Téves az a felfogás, hogy az elnök büntet valakit. Az alapszabály bünteti meg az elvtársakat. Három évig itt nem volt ilyen felháborodás, mint ebben az évben. Az új tagok lázadoznak. Sok mindent megteszek a tagok részére, és mégis rágalmat kapok, hogy lopok, és abból építettem a házat.

Szeptember 4., vezetőtanács. ◆ Egy felfújódott üsző húsát kimérik 8 lej/kg-ért. ◆ Vegyenek-e egy dinamót, ami Dorobançon már bevált, és 700 égőt éget? ◆ Kormányos: önmegadóztatásból vegyék. Vajda: egyedül vegyék meg. Kristóf: a gazdaság vegye meg. Az az első, hogy a falut villamosítsuk. Az utat megcsináljuk önmegadóztatásból. Gyuricza: az utcákra is be kell vezetni. A

gazdaság tagjai is bevezetnék a villanyt. Tornyán is milyen jó, hogy az éjjeliőr mindent lát. Telek: a gazdaságba kell bevezetni, hogy kivilágítsuk. Katkó: adjuk el a meglévő villanymotort, és vegyük meg, ha a gazdaság motorja elbírja a dinamó meghajtását. Kormányos: ne nyújtsuk a gyűlést, az önmegadóztatásból villamosítsuk a gazdaságot és az utcákat. Kormányos István és Telek András megy Aradra megnézni a dinamót. ♦ A mérnök szerint a törvény írja elő, hogy betonkoszorú legyen az istállón. Csak téгла lesz. ♦ A bankettra vesznek egy 300 kg-os borjút, és tornyai zenét fogadnak. ♦ A répahordásnál a traktorista 1,60 mn-t, a répahányók 1,50 mn-t kapnak.

Szeptember 5., taggyűlés. ♦ Kristóf elvtárs köszöntötte Nagy József elvtársat. Nagy József: sokan kérdik, hogy mit adott nekünk a demokrácia? Látjuk, hogy már mennyit építettünk, és még mennyit fogunk építeni. Szükségünk van Lenin-mécsesre, ez a villanyfény. Sikerült Varjas részére is szerezni egy 20 kilowattos dinamót, ami 6–7–800 égőt tud égetni. A világban nagy zavar van. Beszüntették a szuezi csatornát. A demokrácia felépítése egy természetes folyamat, amit megállítani nem lehet. Háború nem lesz, mert a nép harcol ellene. Kormányos: már láttuk a dinamót. Megígérték, hogy megjavítva adják ide. Kristóf: köszönöm Nagy elvtársnak, hogy kiharcolta, hogy ebben a vasszésekben kivilágítás legyen. Bodor György: ha nem ócskavasba való, és el tudja látni az egész községet, akkor ajánlja a dinamó megvételét. Más kérdés az ár. Mivel mérik az áramot, és ki fogja a pénzt bevételezni? Dorobáncon minden ház adott 60 lejt, és az nem futotta. Most minden utcára bevezetik. A bukaresti gyárban 70 000 lej egy dinamó, 5000-ért ajándék. Nagy: Németszentpéteren is először csak villanyfejlesztő volt. Azóta harcok árán bevezették a magasfeszültségű áramot. Tóth elvtárs: nagy szüksége van a gazdaságnak az áramfejlesztőre, de sokan sajnálják rá a pénzt. Kapunk a répa után szeletet, amit eladunk, és kapunk érte 3–4000 lejt, amivel pótoljuk a megvételt. A házakba saját költségen lehet bevezetni az áramot. Vegyük meg, hogy a mi községünkben is legyen villany. Ettől nem

kell kevesebbet osztanunk. Tapasztó: vegyük meg. Gyuricza Pál: vegyük meg. Bereczki János: vegyük meg, és a szükséges munkát végezzük el közmunkában. Bús Imre: Mikorra lesz meg, ha megvesszük? Guba: vegyük meg. Éjszaka, amikor Aradra mennek, akkor itt sötétbe csak kiabálnak egymásnak. A tagok egyhangúlag jóváhagyták a villanyfejlesztő megvételét. Megválasztják a villamosítási bizottságot: Szalai Imre, Tóth István, Kormányos István, Telek András, Kristóf Lajos. ♦ Tóth István: Répaszedésre és törésre nem szabad olyan munkaerőt hozni a gazdaság területére, aki nem tag. Telek András egyetért. Tapasztó: aki itt akar dolgozni, az lépjen be. A nagygyűlés egyhangúlag jóváhagyta, hogy az, aki nem tagja a gazdaságnak, az ne dolgozzon a területén. ♦ Tapasztó: Nagy elvtárs, miért nem kapunk földet? Nagy: A kollektív gazdaságok nagyon gyengén szaporodnak, mert nincs elég föld. A Néptanácsnak van földje, és azt át fogjuk adni.

Szeptember 26., nagygyűlés. ♦ Elnök: ami cserepet megkaptak az istálló fedésére, az nem használható. A gyárigazgató azt mondta, hogy pereljük be őket. A Direcția Agricolă szerint előzőleg egy bizottság értékeli föl a cserepet. Pereljünk vagy sem? Bodor György: vigyük fel a minisztériumba a cserepet, és ott dönteni fognak. Gyuricza Pál: nekünk a cserepet el kell hozni, és utána be lehet őket perelni. Kovács János: egy páran elleneztük a cserep megvételét, de voltak olyanok, akik azt mondták, hogy ők felelnek, hogy jó lesz a cserep, de most nincs ki feleljen érte. Farkas Antal: mi az állam ellen perelünk, és nem haladunk semmire. Ha a gyárat pereljük, a cserep akkor is rajtunk vesz. Azt a cserepet, ami a buzsáki állomáson van, hozzuk el, mert a fekbér nő. Guba István: a múltkori gyűlésen csak 3-4-en voltak ellene, ugyanannyian mellette, és a többi nem szólt semmit. Hozzuk el az állomásról a cserepet. Bereczki János: miért nem volt ott a vezetőség, amikor ezt a cserepet berakták? Ott kellett volna ellenőrizni, hogy megfelel-e, vagy sem. Ha fölrajuk, akkor teljesen tönkremegy. Katkó Antal: vittem Temesvárra mintát. A

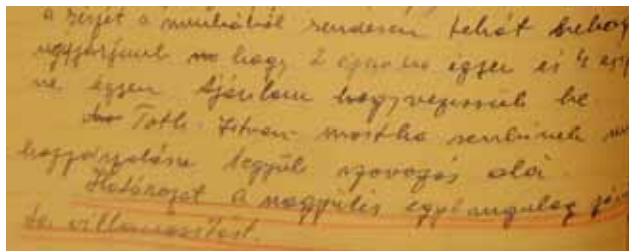
mérnök azt mondta, hogy mielőtt perelünk, kell egy bizottság. Az állomásról hozzuk el a cserepet. Tapasztó Mihály: hozzuk el, mert a fekbér ránk marad. Kormányos István: döntsük el, hogy megyünk és perelünk, vagy hozzuk el, és hagyjuk abba. Határozat: hozzuk el, és ne pereljünk. ♦ A mérnök csinált egy aprobálást 15 000 III. osztályú cserepre. Tóth azt mondta, hogy nem megfelelő. Én azt, hogy menjünk, és nézzük meg. Láttuk, hogy nem megfelelő. Az igazgató azt mondta, hogy csak gabonáért adnak I. osztályú cserepet. Tapasztó Mihály: ne hagyjuk az istállót fedetlenül, mert nem szép, ha ilyen nagy épületet hagyunk tönkremenni. Guba István: vegyük meg a cserepet. Kormányos István: voltam ott, és volt, aki két hétig kuncsorgott, és nem tudott intézni semmit. Kell két személy, aki berakja a vagonba, és nem fog ennyi összetörni. Határozat: megveszik a cserepet, ami 4 000 kg búzába kerül. ♦ 2 kg kukoricát és 1 kéve szarat osztanak 1 mn-ra. .

Középen Szomorú István kovács

Október 9., vezetőségi gyűlés. ♦ Az éjjeliőröket ellenőrizni kell, nehogy itt is tűzvész legyen, mint Dorobáncon. ♦ Szomorú Istvánt föl kell szólítani, hogy fizesse be a pénz, amit a

munkájáért kapott, mert meg lesz büntetve. ♦ Kell egy állandó delegát az autóra, aki az aradi úton az utasoktól összeszedi a pénzt. A döntést január 1-jéig elhalasztják. ♦ Az Újsoron nem a kert alatt lesz a veteményföld, hanem kint az utcán, a másik oldalon.

Október 11., közgyűlés. ♦ Határoznak a villamosításról. Tóth István: ha csak a kollektív területét világítják meg, akkor az ráfizetéses lesz. Az egész falut be kellene villamosítani. Tapasztó és Kormányos elvtárs Dorobáncon megnézték, hogy ott hogy megy. Tapasztó: mindegy, hogy 50 vagy 600 égőt égetünk, ugyanannyi üzemanyagot fogyaszt el a dinamó. Kristóf Miklós: vezessük be az egész faluba, de pontosan meg kell tudni a mérnöktől, hogy mennyibe kerül. Gyuricza Pál: vezessük be, mert jönnek azok a sötétségek a télen, és akkor legalább világos lesz, és minden tag bevezetheti a házába. Tóth: az üzemanyagot az önmegadóztatásból fizetjük. Tapasztó Béla: Tornyán 7 000 lejbe kerül kilométere. Tapasztó Mihály: Dorobáncon azt ajánlották, hogy ha a kívülállók nem akarják, akkor abba az utcába vezessük be, amelyikben a legtöbb kollektív tag lakik. Vágó István: győzzük meg az embereket, és vezessük be az egész faluba. Kormányos István: meggyőzzük a tagokat, hogy vezessük be az egész faluba, de nehogy úgy járjunk, hogy két éjszaka égjen, és négyen pedig ne. Határozat: egyhangúlag jóváhagyták a villamosítást. ♦ Tóth István: a töréssel végeztünk, és a termés a következő: 373 645 kg kukorica. További 1 kg-ot kiosztunk minden mn-ra. Vágó István: osszuk később, mert a vetés sürgősebb. Vajda János: a szárat hogy tudjuk kiosztani, amikor a tagok nem tartották érdemesnek, hogy megszámlálják,

100 kg-ot. Húszan ajánlanak 50–200 kg között, összesen 1800 kilogrammot.

November 2., nagygyűlés 140 taggal. ♦ Elnök: kértünk 50 ha földet a minisztériumtól, de nem hagyta jóvá. Tornyán van 136 ha föld, ami után csak az adót kell kifizetni. Van búza vetőmagunk, és ha sikerül, be fogjuk vetni. Vajda János: egyetért. Kristóf: vegyük át a földet. Kormányos István: a földet ne szalajtsuk el. A községnek van apaállata, amit el tudnánk tartani a 21 ha földből. Katkó Antal: mindenki mondjon le a napraforgóról. Bereczki János: vegyünk kölcsön vetőmagot az államtól, amit jövőre visszaadunk. Határozat: egyhangúlag jóváhagyták a föld átvételét. A napraforgót átadják, és a búzát kiosztják. ♦ Katkó Antal: Sár esetén ki kell hordani a cukorrépat a töltésre. Vajda János: A Gulácsi földért csak az adót kell fizetni. Kérdés, hogy nincs-e hátralékadója a földnek. ♦ Farkas Ferenc Joákhim: mennyi pénzt kaptunk a kenderért? ♦ Koválik Lajos: miért nem vetünk kukoricát búza helyett, ami jobban fizet? Kérem a tagokat, hogy a külföldi politikára ne adjanak semmit, mert aminek kell jönni, az úgyis el kell jöjjön.

November 25., vezetőségi gyűlés. ♦ A megmaradt búzát kiosztják. Minden mn-ra 0,10 kg jut. ♦ A gazdasági évet december elsején bezárják. ♦ Jóváhagyják a párt ajánlatát, és mindenből visszatartanak 2%-ot a segélyalapba. ♦ Csényi elvtársnak a hozott ponyváért adnak egy pár malacot.

November 27., havi közgyűlés. ♦ A II. osztályú búzát hozzáadják a segélyalaphoz, mert az I. osztályú nem fedezi a szükségletet. ♦ Sirkó János: miért tartjuk azt a sok disznót? Azért, mert kifizetődik. Ha leszerződjük, akkor elengedik a hús- és a kukorica kótát. ♦ December 1-jén úgy zárják le az évet, hogy a fix normások megkapják a fizetésüket. Aki dolgozik, az februárban kapja meg a járandóságát. 14-én kiosztják a terményt. A december 14-ei bankett megszervezése kapcsán ne arra gondoljunk, hogy az idén rossz termés volt. ♦ Elvtársak az idejű bankett mellett én nem volnék olyan nagyon, mert

belegondolhatunk a magyar nép helyzetébe. Ha a szokott ünnepet nem tartjuk meg, akkor újjal mutat ránk a falu népe. Vágó István: a kívülállókat ne hívjuk meg, nehogy bajt csináljanak. Bojtos János: vegyünk rádiót, és adjuk át az ifjúságnak, hogy holnap ne mutassanak ránk újjal. Megveszik a rádiót. ♦ Kunszabó István és Margit kérte fölvételét, és lakást. Vajda János: fölvehetjük, de amíg egy fedél alatt laknak Margit szüleivel, addig nem jogosultak veteményföldre. Bereczki János: elég rossz, hogy a belépő új tag nem kap veteményföldet. Vágó István: vegyük föl, és adjunk veteményföldet. Tóth István: a közgyűlés úgy határozott, hogy az, aki egy fedél alatt lakik a szüleivel, nem kaphat veteményföldet. Nekünk nincs házunk, és senkitől se vehetjük el az övét, akkor sem, ha üresen áll. Bereczki István: ne gyűlöltessük meg magunkat egymás között. Minden családnak, amelyik tagja a kollektívnek, adjunk veteményföldet. Határozat: az a tag, aki egy fedél alatt lakik szüleivel, az nem kaphat veteményföldet. Egyhangúlag jóváhagyták Kun Szabó István és Margit, valamint Telek István fölvételét. ♦ Aki tartozik a gazdaságnak, az fizesse ki. ♦ Azok, akiknek született családja jelenség be, hogy megkaphassák a segélyt. ♦ A bankettra egy hízót, és marhát vágnak. ♦ A bor literje 8–9 lej. Küldtek kóstolót. Aki ért hozzá megkóstolhatja. ♦ A tornyai zenét fogadják meg. ♦ A kukorica kivételével megfelelő volt a termés. ♦ Kelltt felvenni új tagokat, de nem lehet erőszakolni senkit. ♦ Ne gondolja senki azt, hogy majd eljön a magyarországi helyzet, mert azok a régi Horthysta tiszték és a Szabadeurópa rádióállomás csinálták. ♦ A nagygyűlés határozzon az öregsegély megadásáról minden terményből. Tapasztó Mihály: a jövő évben a segélyezés nőknél 60 évtől lesz. Tóth János: van itt olyan öreg, aki nem dolgozott a kollektívban, és annak ne adjunk segélyt. Tóth István: a közgyűlés határozzon, hogy mit csináljunk vele. Tapasztó Mihály: szerintem Kórodiné, aki nem dolgozott, kapja a segélyt. Farkas Antal: napról napra látom, hogy a lányával jár ki répát szedni a vejének. ♦ Tóth István: szeretném ha minden elvtárs szépen mulatna, és nem lenne semmi veszekedés.

December 5., vezetőségi gyűlés. ♦ Az 1956-ban meghaltak megkapják az öregsegélyt. Kórodi Mihályné, akinek nem volt munkanapja nem kap segélyt. ♦ Tóth István: Kristóf Miklós párttitkár kért Szabó Lajosnak, aki nem kollektív tag, egy lovat nyereggel, mégpedig azt a lovat, amelyik az övéké volt, hogy elmenjen lányozni Iratosra. A vezetőség vigyázzon, hogy ilyesmit ne adjon elő. ♦ Katkó Antal: Kardos Györgyöt és Faragó Jánost megbüntettük, mert annyi takarmányt raktak a kocsira, hogy két ló nem bírta elhúzni. Kormányos István: miért csak a szegényebbeket büntetjük meg, míg más, aki jobban megérdemelné, nem kap büntetést? Itt van a sok répa, már kezd rohadni, és ezért nem felel senki. Gyuricza Pál: Nem törődik azzal senki se, hogy mennyit etessünk meg.

December 14., nagygyűlés közös vacsorával. ♦ Telek János és Anna kérte felvételét a gazdaságba. Tapasztó Mihály: Telek elvtárs egy magángazdával lakik egy házban. Külön megy-e lakni? Kormányos István: javasoltam Telek elvtársnak, hogy lehetőleg menjen külön az apjától. Javasolom a fölvetelét. Ónodi Mátyás: Telek elvtárs közénk való. Hitt Mihály a párt rajoni aktivistája: ne legyünk annyira rövidlátók. Attól, hogy magántulajdonos az apja, őt még föl lehet venni a gazdaság tagjai közé. Tóth István: belső alapszabályunk szerint ha magántulajdonban dolgozónál lakik, akkor nem kapja meg a veteményföldet, és köteles befizetni az alaptőkébe 750 lejt, be kell adjon 75 kg búzát, egy zsákot. Kiss György, a Tornyai Néptanács titkára: vegyük föl. A nagygyűlés egyhangúlag fölveszi Telek Jánost. ♦ Hitt: ne csak búzát és kukoricát vessenek, hanem ipari növényeket is, mert nem csak gabonára, hanem pénzre is szükség van. Büszkéek lehetnek rá, hogy a magántulajdonosoknál jobb eredményeket értek el.

December 23., vezetőségi gyűlés. ♦ Szülési segély megállapításakor az előző hat hónapban teljesített munkanapokat osztják hattal, és szülés előtt és után a kapott hányadosnak megfelelő munkanapot kap az érintett nő. ♦ Hám Lajosné be

akar költözni Aradra a fiához. A nagygyűlés döntsön, hogy jár-e neki segély. ♦ A temesvári cserépgyár visszaadja a cserépre átvett pénzt. ♦ A tervezett normák elfogytak, ezért a december 20-a utániak 1957-re íródnak. ♦ Az asztalosműhely 16 normát akar az autógarázsra, és kettőt egy kisebb ajtó bevágására. Kormányos: ezek az asztalosok az adót is fizető magános vállalatnál is drágábban csinálják a munkákat. Határozat: ami munkába belefogtak, azt fejezzék be. A normát, amit kértek érte megkapják. Amikor kész lesznek, a műhelyt örökre bezárják. ♦ Az istállóhoz még kell 15 000 téglá. ♦ A tanító kérte, hogy a gazdaság járuljon hozzá a télifa ünnepélyhez. Adnak 5 kg cukrot és 150 lejt. ♦ Amikor egy fixes nincs bent, akkor arra a napra nem jár neki a mn.

1957

Január 8., vezetőségi gyűlés. ♦ Élmunkásnak javasolták Kristóf Jánost és Szabó Sándort.

Január 15., vezetőségi gyűlés. ♦ Munkanormák 1957-re:

Lógondozás lovanként	0,11
Csikó gondozás, pucolás csikónként	0,15
Lópucolás lovanként	0,15
Kiscsikó gondozás csikónként	0,11
Ökör gondozás ökrönként	0,21
Tehén gondozás 14 tehénig	1,25
Fejés 10 literenként	0,15
Disznógondozás 50 malacig	1,10
50 felett a kisegítőnek	0,75
Juhgondozás, fejéssel, nyírással 1 napra	1,30
Kisegítőnek	0,75
Csikószoptatásért a lógondozónak	5,00
Csikószoptatásért a kocsisnak	5,00
Csődör gondozás: pucolás, etetés, járatás	0,20
Éjjeliőrnek éjszakánként	1,00
Nappali őrnek naponként	0,85

Mezei őrnek nyáron	0,75
Mezei őrnek télen	1,00
Nyári ugarolás 8–10 cm, 0,60 ha	1,25
Fogasolás 3,60 ha	1,25
Szántás vetés alá 0,60 ha	1,50
Vetés boronálása gép után, 3,60 ha	1,00
Vetés boronálása kelés után, 4,00 ha	1,00
Mélyszántás 18–20 cm, 0,45 ha	2,50
Kalászosok vetése, sűrű vetés, 3,60 ha	4,00
Kukorica vetése géppel, 4,00 ha	4,00
Négyzetes kukoricasor-húzás lóval, 8,00 ha	2,50
Négyzetes kukorica vetése kapával, 0,20 ha	1,25
Kukorica vetése-pergetése kézzel, 1,80 ha	1,50
Kukorica ekézés, lóvezetővel együtt, 2,00 ha	2,50
Kukorica kapálása, 0,20 ha	1,25
Acatolás, 1 óra	0,10
Krumpli ültetése eke után, 0,15 ha	1,25
Krumpli vetése kapával, 0,05 ha	1,25
Krumpli kapálása ekézetlenül, 0,10 ha	1,25
Krumpli kapálása ekézetten, 0,15 ha	1,25
Mák kapálása, 0,09 ha	1,25
Mák egyelése, 0,03 ha	1,25
Cukorrépa vetése, 4,00 ha	4,00
Cukorrépa vetése műtrágyával, 4,00 ha	4,00
Cukorrépa porolása, 0,09 ha	1,25
Cukorrépa egyelése, 0,04 ha	1,25
Cukorrépa III. kapálása, 0,09 ha	1,25
Cirok vetése, 4,00 ha	4,00
Cirok porolása, 0,09 ha	1,25
Cirok egyelése, 0,04 ha	1,25
Hengerelés, 3,60 ha	1,00
Hagyma duggatása, 0,01 ha	1,25
Hagyma gyomlálása kapálással, 0,03 ha	1,25
Fokhagyma szedése, 60 kg	1,25

Nagyvarjasi harangszó	266
Vöröshagyma szedése, 150 kg	1,25
Dughagyma szedése, 15,00 kg	1,25
Takarmányrépa kiültetése, 400 db	1,25
Melegágy készítése, 5 nm	1,25
Dohánypalánta nevelése, gondozása, 150 nm	1,50
Dohánypalánta kiszedése, elültetése és locsolása, 1000 db	1,00
Dohány első kapálása, 0,08 ha	1,25
Dohány kapálása eke után, 0,16 ha	1,25
Dohánypalánta pótlása, 1 óra	0,10
Dohány szedése, fűzése és falkötése, 1 kötél 3-as tűvel	0,11
Dohány riktolása, 140 kötél	1,25
Dohány csomózása, 10 kg	1,20
Dohány hányászás, 1 óra	0,10
Dohány bálázás, 1 óra	0,10
Sárgarépa első kapálása, 0,02 ha	1,00
Sárgarépa szedése, 250 kg	1,00
Napraforgó kapálása, 0,25 ha	1,25
Napraforgó szedése, 0,10 ha	1,25
Napraforgó adogatása kocsira, 0,50 ha	1,25
Napraforgó cséplése cséplőgéppel, 6 000 kg, 8 személy	1,50
Napraforgó cséplése kézzel, 200 kg	1,25
Napraforgó restálása, 1200 kg	1,00
Dinnyefészek készítése, vetése, fészkenként	0,02
Dinnyeecsőz naponta	1,00
Herevágás 0,25 – 0,5 – 0,45 ha	1,75
Fűkaszálás 0,35 ha	1,75
Szénafordítás 1,20 ha	1,00
Szénagyűjtés gereblyékkel 0,85 ha	1,00
Beázott boglyák széthányása, 1 óra	0,10
Bükköny kaszálás szénának 0,25 ha	1,75
Szénaadogatás szekérre 6 000 kg	1,50
Kazalrakás 6 000 kg	1,50
Szénahordás, kocsisnak, 2 km 3 000 kg	1,50
Szénahordás, kocsisnak, 3 km 2 200 kg	1,50

Hernyózás, 1 óra	0,10
Gyümölcsfa permetezés, 250 bordói lé	1,75
Gyümölcsfa körülásása 1 m körzetbe, trágyázása	1,50
Lyukásás gyümölcsfának (40x40x50) és 1 db ültetése	0,06
Deszkakerítés építés oszloppal, 10 m	1,25
Drótkerítés oszloppal, lyukásás nélkül, 16 m	1,25
Aratás kézi kaszával 1 ha	10–16
Aratás kévekötő géppel, 3,50 ha	3,00
Keresztelés aratógép után, 50 kereszt	1,25
Gereblyezés lóval, 4,00 ha	1,00
Kéveadogatás kocsira, 1 kereszt után	0,01
Gabonahordás kocsisnak, 1 kereszt után	0,02
Cséplés kalászosoknál, 12 000 kg	1,75
Gabona behordása a géptől	1,75
Kender vágás, lombolás és kúpolás, 1 ha	30,00 – 35,00
Kender vágás kaszával 1 ha	20,00
Kender szállítása a gyárhoz, 1 kocsi 1000 kg	0,60
Trágyahordás, 0–1 km, 6 000 kg	1,25
Trágyahordás, 1–2 km, 4 500 kg	1,25
Cukorrépa szedése 0,04 ha	1,75
Cukorrépa szállítása Buzsákba 1 000 kg	1,25
Cukorrépa szállítása a cukorgyárba 1 000 kg	1,50
Cukorrépa-fej hordása, 100 kg	0,04
Takarmányrépa szállítása, 1000 kg	0,25
Kukoricatörés, 1 ha	15,00
Kukorica behordása, 100 kg	0,03
Kukorica kasolása kotárkéba, 1000 kg	0,25
Kukorica igazítás, 1 óra	0,10
Tökhordás, 1 kocsi	0,20
Kukoricaszár-hordás kocsisnak, 10 kéve	0,02
Szár adogatás, 10 kéve	0,01
Szár kúpba rakása, 10 kéve	0,01
Krumpliszedés eke után, 250 kg	1,25
Krumpliszedés kapával, 150 kg	1,25

Nagyvarjasi harangszó	268
Répa takarása, 1 kbm	0,25
Cirokvágás, 0,01 ha	0,40
Cirokvágás, 100 kg szakáll	1,25
Cirokmag rostálás, 2500 kg	3,00
Gabona rostálás, 100 kg	0,06
Kukoricamorzsolás, 100 kg	0,25
Homokhányás, 1 kbm	0,30
Föld lehányása homok tetejéről, 1 kbm	0,25
Vályogverés, 1000 db	6,00
Udvari munka, 1 óra	0,10
Aradi piacra szállítás	1,00
Aradi út a villamos megállóig	0,75
Homok szállítás Szederhátról, 1 kocsi	0,50
Tej szállítása Tornyára	0,40
Tej szállítása Tornyára és árukihozatal	0,50
Fa szállítás az erdőből, 1 kocsi	1,25
Áruszállítás Újaradról	1,50
Gabonaszállítás a gazdaság részére	1,25
Dinnyeszállítás Aradra	1,25
Földhordás, 1 kocsi	0,15
Faltapasztás sár csinálással, 20 négyzetméter	1,25
Elnök havi javadalmazása	45,00
Főkönyvelő havi javadalmazása	31,50
Segédkönyvelő-pénztáros havi javadalmazása	32,00
Raktáros havi javadalmazása	35,00
Brigádos havi javadalmazása	32,00
Állattenyésztő brigádos havi javadalmazása	30,00
Sofőr javadalmazása 6 hónapra (télen)	30,00
Sofőr javadalmazása 6 hónapra (nyáron)	35,00
Répaszállítás, traktorvezetőnek	1,50
Répaszállítás, traktorral, 1 munkásnak	1,25
Répaszállítás kamionnal, 1 kamion	1,25
Takarítónő, 1 nap	0,40

Január 21., vezetőségi gyűlés. ♦ Elvállalták az iskola ablakainak megjavítását, amiért 170 normát kérnek, amit jóváhagytak. ♦ Ha a kocsis éles sarokkal tartja a lovakat az istállóba, akkor megbüntetik.

Január 29., vezetőségi gyűlés. ♦ Tervek 1957-re: befejezik az istállót, a gazdaság köré építenek 250 m drótkerítést, építenek egy 20 m-es kocsiszínt, kellenek zsákok, és egy 1000 kg-ot mérő mérleg, leszerződnek 300 kg gyapjút. ♦ Kristóf Miklós: ha kell, akkor a néptanács ad földet, mert van 300 ha tartalékjuk. Elvtársak, ne hiányozzunk a gyűlésekről, és amit a gyűlésen hallunk, azt nem kell híresztelni, mert abból csak bosszú és gyűlölet lesz. ♦

Január 29., közgyűlés. ♦ Megvitatják a munkanormákat. Katkó Antal: az asszonyok keveset keresnek a kapálással. Telek József: osszuk fel csoportokra a tagokat. Farkas Antika: nem lehetne-e szőlőt tenni a kollektívba, hogy legyen munka tavasszal is? Farkas József: a cséplésnél meg kell szenvedni azért a normáért. Kristóf Miklós: módosítsuk a cséplést. Telek József: az aratást emeljük föl 12-18 munkanapra. Nagy Béla: tavaly két pár rúddal nem tudták elhordani a szalmát, kell 3. Az idén amennyivel több volt a munkás, annyival kevesebb termett. Henegaru: Emelni akarják a normát, de van a 141-es határozat, amely azt nem teszi lehetővé. A normákat ne emeljük. Van 400 hektár tartalék föld, lehet kérni akár mennyit, ha szüksége van rá a gazdaságnak. Abba a földbe lehet koriandert vagy majorannát vetni, ami kifizetődő. Ha kukoricát vetnek bele, akkor felét be kell adni, de ha ipari növény vetnek, akkor nem kell érte fizetni. Kristóf Miklós: próbáljuk meg 20 hektárral, mert ha sikerül, akkor jól járunk. Katkó Sándor: Ha kell a gazdaságnak, akkor vegyünk el 43 hektárt, és vessünk ipari növényeket. Tóth István: a répára ráfizetünk. Csak egy pár hektárt vállaljunk el, és növeljük az ipari növényeket. Meg lehet kapni a szfát zootechnika-földjét is. Tapasztó Mihály: ne csak mindig emeljük a normákat. Határozat: maradjon úgy, ahogy volt. A nagygyűlés egyhangúlag jóváhagyta a munkanormákat. ♦ Henegaru mérnök

felolvasva a termelési tervet. Katkó Antal: a kender és a mák minél jobb földbe kerüljön. Növeljük a takarmányrépa-területet, a tagoknak is kellene répa, mert sok tagnak van tehene. Gyuricza Pál: a tagok részére is vessünk takarmányt. Tóth István: ha jó munkát végzünk, akkor több eredményt érünk el. Nem ajánlom a másodvetést, mert az tönkreteszi a földet. Ipari növény azért kell vetni, hogy pénzt is tudjunk osztani. Tornyai nem vetett, és sokkal kevesebb pénzt osztatott. Határozat: jóváhagyták a termelési tervet. ♦ Kormányos Ferenc, Piroska Imre kéri felvételét, mint munkaerő. Fölveszik. ♦ Kristóf Lajos vállalja, hogy Temesvárra elnökiskolába menjen. Kormányos István: olyat küldjünk, aki szíven viseli a gazdaságot, és a nép is szereti. Tóth István: olyat kell küldeni, aki ért a mezőgazdasághoz, van tapasztalata és ért a vezetéshez. Nem ajánlom, mert a szövetkezetet se tudta elvezetni. Id. Koválik Lajos Vajda Jánost ajánlja. Tapasztó Mihály is egyetért. Vágó István: úgy tudom, hogy nem mehet, mert sógora a pénztárosnak, de ha lehet, akkor menjen. Határozat: Kristóf Lajos 1 igen, 6 tartózkodás. Ifj. Vajda János: 38 igen és 18... Viczkus Lajos 41 igen, 2 nem, 8 tartózkodás. Gyuricza Pál: kijelentette, hogy nem mehet el, mert nem párttag. Tóth István: elmehet iskolába, mert ha nem párttag, akkor is a szocializmust építjük. ♦ Brigádos iskolába ifj. Faragó Istvánt és Telek Istvánt ajánlják. Tapasztó Mihály: 1955-ben elküldünk könyvelőiskolába, és amikor hazajött jogot formált, hogy adjunk neki állást. Ha ezek nem ilyenek lesznek, akkor menjenek el. 19 igen, és 55 tartózkodással jóváhagyták Faragó Istvánt. Vajda János 51 igen szavazatot kapott. Határozat: Viczkus Lajos menjen elnök-, ifj. Vajda János brigádos iskolába. ♦ Aki kapott veteményföldet az előtte söpörje föl a járdát, és javítsa meg a kerítést. ♦ Tönkrementek a gazdaság zsákjai. Beveszik a termelési tervbe 150 zsák vásárlását.

Február 6., vezetőségi gyűlés. ♦ Katkó Antal ismertette az ellenőrző bizottság beszámolóját. Hiányzik 3080 kg búza. Kristóf Miklós: a második osztályú búzát be kellene tenni a hiányhoz. Katkó Antal: vigyük a közgyűlés elé. Kovács Pál:

ez a mázsa nem pontos. Kell venni egy másikat. Határozat: a közgyűlés döntsön. 4147 kg II., és 700 kg III. búza nincs a könyvelésbe. Van 558 kg árpa-, 278 kg. II. árpa- és 456 kg borsó többlet, hiányzik 2 kg korpa stb. A vezetőség jóváhagyta az összeállított jegyzőkönyvet. ♦ Viczkus Lajos lemondott az iskoláról, mert román nyelvű. Megválasztják Viczkus Lajost alelnöknek. ♦ Telek András: ha a fixesek hiányoznak, akkor le kell vonni tőlük a mn-t. Venni kéne fajdisznókat. A juhások mindig magukra hagyják a birkákat. A telefont át kellene hozni a gazdaságba. A kocsisok ne vigyék el Aradra a mások pokrócát. ♦ Guba: a vezetőség ígért szalmát és szénát az orvos lovának.

Február 8., vezetőségi gyűlés. ♦ Az alapszervezet Vajda Jánost javasolja iskolába. Amikor Vajda elvtárs hazajön lesz 4 brigádos, és közülük majd 1 lesz az elnök, mert én nem szándéksom tovább elnök lenni. ♦ Addig nem küldenek senkit elnökiskolába, amíg nem lesz magyarul. ♦ A kocsisok megint mulatoznak. Figyelmeztetni kell őket, hogy ne igyonak annyit, mert rossz vége lesz.

Február 9., közgyűlés 113 taggal. ♦ Katkó Antal ismerteti a leltározó bizottság jelentését. ♦ A könyvelőség hibájából vannak hiányok a leltárban, ugyanis az 1952-es alakulás óta nem írtak le leltári tárgyakat. Vajda János: alakuláskor sok rossz szerszám volt. Kristóf Miklós: a vezetőség fogja fülön a könyvelőséget. Bús Imre: ami a beszámolóban van, azok nem hiányok, hanem elhasznált tárgyak. A használhatatlan tárgyakat be kell zárni egy színbe, hogy az a kocsis, akinek hiánya van ne vehessen el belőlük. A nagygyűlés egyhangúlag jóváhagyta a hiányokat és a többleteket. ♦ Viczkus elvtárs ismerteti, hogy lemond az iskolába menésről, mert az románul lenne. Vajda elvtárs is lemond, mert a felesége nem bír dolgozni, és ha ő elmegy, akkor elveszíti a lovakat, amelyek nélkül nem tudja megkeresni a kenyerét. Tóth elvtárs: legalább elnökiskolába küldjünk. Viczkus: küldjük Vajda elvtársat. Kormányos: megcsináltuk a fölajtást. Tóthnak sok ellensége volt. Jöhet sok elnök és két év

után az sem lesz jó, mert a tagság olyan. Bús: küldjünk iskolába, mert a rendszerünk megkívánja a káderképzést. Kristóf Miklós: Kormányos helyesen szolt hozzá. Maradjon Tóth, de iskolába is küldünk, mert szükséges a káderképzés. Tapasztó Mihály: Vajda János hamarabb kellett volna szóljon, hogy ne maradjunk szégyenbe. Gyuricza: csak olyat küldjünk, aki el is megy. Kristóf Miklós: tudjuk, hogy az elnökünk nem jó, de senki se vállalta, hogy írásba vállalja. Itt a pártnál az volt a hibája, hogy nem volt éber. Tóth István: Viczkusnak nincs 100%-ban igaza, mert ott is emberek vannak. Ha nincs ki elvállalja, akkor én elvállalom, de csak akkor, ha a nagygyűlés jóváhagyja, hogy csak a vezetéssel foglalkozzak. Akármi történt mindent az elnöknek kellett megmondania, és akkor az a tag csak az elnöknek rontott, hogy ő a hibás. Állandóan a fixesekkel van bajuk, hogy sok a normájuk. Ha megszűnik az ilyesmi, akkor elvállalom a vezetést, amíg elmegy valaki iskolába. Határozat: öszre küldenek magyar iskolába elnököt és brigádot is.

Február 12., vezetőségi gyűlés. ♦ Mivel Fekete Lajos meg akart verni egy vezetőségi tagot, azért leváltják a juhászságból. Helyébe Kunszabó Istvánt tették.

Február 13., vezetőségi gyűlés. ♦ Tóth és Katkó Antal menjen el hétfőn Zsombolyára és beszéljen cserépügybe a gyár igazgatójával. ♦ Mivel Kreszta, a juhász otthagya a birkákat sürgősen kell keresni helyette mást. Kristóf Miklós, tudom, hogy haragszanak rám, mert a vejemet tették oda. Guba István: tegyük ki még a gazdaságból is. ♦ Új ház építésére, és tehénvásárlásra lehet fölvenni kölcsönt. ♦ Akinek nincs házhelye az vehet a gazdaságtól, mert van rá rendelet. ♦ A házhelyeket csak azoktól vette el a gazdaság, akik beléptek. ♦ Katkó Antal: Viczkus elvtárs kijelentette a kocsmába, hogy én voltam ellene, hogy menjen iskolába, és, hogy azt mondtam, hogy szerzett embereket, hogy rá szavazzanak. ♦ Az utakat körül kellene ültetni akácfa csemetékkel. ♦ Bodor György: azért nem dolgozhattam, mert az anyag fent volt a padláson. Rabcsánszky

leszedte a javát, és őneki jár a jó, nekem meg marad a rossz. Azt szeretném, ha neki lenne a bognár-, és a miénk az asztalos műhely. Legyen Rancsánszky a vezető, de nekem adjanak anyagot. Kristóf Miklós: Rabcsánszky irigy, mindent magának akar felkalapolni, és nem bírja elvégezni. A tagok viszik más faluba a munkát, és Bodor elvtárs itt áll munka nélkül. ♦ Ha Gyuricza Pista elvállalja a birkákat, akkor, amíg ott lesz, addig a lovát Bereczki István kapja.

Február 20., vezetőségi gyűlés. ♦ 15 000 tégláért 2 400 kg búzát, 3 000 csrépért 1 800 kg kukoricát kell adjon a gazdaság. ♦ Kreszta kéri, hogy vegyék vissza a birkákhoz. Guba István: ne tegyük vissza. Nagyon erőszakos volt a vezetőséggel szemben. Vigh József: Maradjon Gyuricza, amíg nem épít. Zelek András: ez a dolog annyira komplikált, hogy nem is tudok hozzászólni. ♦ A villanygyár mérnökének munkadíja 3 554 lej. A különböző anyagok 7 000-be kerülnek. Kristóf: azon kell lenni, hogy minél hamarabb kész legyen, és akkor példát tudunk mutatni. Kiss: a legrövidebb időn belül megcsinálják a magasfeszültséget, és akkor sokkal könnyebb lesz. Tóth: a kendergyár nagyon követeli a magasfeszültséget, és reméljük, hogy mi is megkapjuk. Matuznál van egy márvány, amit meg kellene venni a biztosítékokhoz. Pózna csak 12 kell. ♦ A tornyai doktornak jóváhagynak 2 koci répát, és 1 koci zabszalmát. ♦ Az óvónő kérdezi, hogy tudnak-e neki kenyeret adni, vagy nem? Tapasztó Béla: adjunk neki. Guba István: ne adjunk. Farkas Regina: adjunk, mert megérdemli. Adnak, 4 lejbe kilóját.

Február 23., vezetőségi gyűlés. ♦ Kreszta János megbánta, amit tett, és kérte, hogy tegyék vissza a birkákhoz. Március 5-re vesznek két ökröt, amelyekhez odateszik Bereczkit, Gyuricza Pista visszakapja a két lovát, és Kreszta Janit visszateszik a birkákhoz. Tóth István: ki lovalt fel, hogy hagyd ott a birkákat? Kreszta: nem szerettem, hogy mindig piszkoltak, mert juhász vagyok. Telek András: Jani, látod, hogy te voltál a hibás, és most majd a tagok a vezetőségnek rontanak, hogy miért tettünk vissza a juhászságba?

Március 3., vezetőségi gyűlés. ♦ Bereczki nem vállalja az ökröket. Kovács Pál: az ökröket minden nap másik brigád takarmányozza. Határozat: az ökörgondozó naponta kap 1 mn-t. ♦ 2-án érkezett műtrágya. ♦ A kultúrotthon szállító eszközt kért, hogy a kultúrsoportot szállítsák Szederhátra. A szereplők kapnak két kocsit, és fizetnek érte 80 lejt. ♦ Antal János: az autóval vigyenek el, és majd hazajövünk valahogy. Ha addig nem érkezik meg a műtrágya, akkor mehetnek autóval. ♦ Az éjjeliőrök beülnek és pipáznak. Át lesz szervezve az éjjeliőrség.

Március 7., közgyűlés. ♦ Az autó belement az árokba. A sofőr elismerte, hogy hibázott, és állja a javítás költségét. A milícia azt mondta, hogy, mivel nem történt haláleset a gazdaság dolga, hogy miként jár el. Tóth János: engem ütött el a kocsival, mielőtt árokba hajtott, de ezt senki sem mondja. Kovács János: nem kellett volna Tapasztót odatenni delegátusnak, mert alkoholistá. Olyat kell oda tenni, aki nem iszik annyit. Viczkus Lajos: a napokban megfogadta, hogy többé nem iszik. Mákos Péter: nem kell rögtön halálra ítélni a sofőrt, mert a kocsis is berugik, és mégsem váltják le. Ha a sofőr megígéri, hogy változtat magán, akkor vegyük vissza. Vajda János: ha valaki 36 órát szolgálatban van – Aradra cserépert, tégláért, és a kultúrsoporttal Szederhátra –, akkor eltörődik. A vezetőség kérte, hogy ne menjen, de ő mégis megcsinálta. Szerintem nem kell eldobjunk egy embert. Guba István: a sofőr szerint az elnök engedélyezte, hogy elhozza Szederhátról a szereplőket. Amikor hazaért röktön elment a piacosokkal, és Aradon ivott. Amikor kerülte a kocsikat, akkor megszunnyadt, és azért ütötte el az egyiket, és hajtott az árokba. Kormányos: ha a vezetőségnek lett volna ereje, akkor nem kellett volna elengedni. Ha rózan embert tettünk volna delegátnak, akkor lehet, hogy nem történt volna meg. Bojtos János: kérem, hogy tovább ne legyen delegát. Mihály Istvánné: ilyen sofőrt többet nem kapunk. Eddig nagyon jól viselkedett. Fogadja meg, hogy többet ilyesmit nem csinál. Gera Antal: elismerem, hogy hibát követtem el, és fogadom, hogy ez többet nem fog előfordulni. Ha valaki meglátja, hogy

iszok, jelentse be, és váltsanak le az állásomból. Tóth István: sokat jártam az autóval, és figyelmeztettem, hogy vigyázzon magára, mert szőröncsétlen fog egyszer lenni. Gyuricza Pál: elég büntetés Gerának, hogy kifizesse a kárt. ♦ Bojtos elvtárs javasolta, hogy ne legyen az autón delegát, hanem fixes, aki megy az autóval, és ne vigyázzon az elnökre normáért senki. Határozat: 131 tag arra szavazott, hogy Gera maradjon tovább a sofőr, egy volt ellene. A nagygyűlés 132 szavazattal jóváhagyta, hogy a fixesek legyenek az autón a delegátusok, akik felelnek azért, hogy hol jár az autó. ♦ A tűzoltóság átiratban kérte, hogy az őrségbe megfelelő embereket tegyenek, ne öregeket, akik nem tudnak segíteni, ha kell. Elveszett a gazdaságból egy zsák liszt, és egy zsák cukor. Ha valaki őr, akkor vigyázzon a gazdaság vagyonára. Bojtos János: ne kártyázzanak éjfélig. Ha valaki kártyázni akar, akkor kártyázzon otthon. Kormányos István: ellenőrizték az öröket. Tóth István: az éjjeliőr ne járjon lámpával az udvaron, mert az nem éjjeli őr. Vajda János, Bojtos János, Gyuricza Pál: tegyenek fiatalokat öröknek. Tóth István: nem lehet, hogy mindenhova csak fiatalokat tegyünk, és az öregeket félre tegyük. Katkó Antal: osszuk be az öregeket öröknek, és akkor ne adjanak segélyt. Farkas József: ha fizetett örök vannak, akkor terhelje őket felelősség. 87 igen szavazattal úgy határoznak, hogy az éjjeliőrök ne kapjanak más munkát. Csak örök legyenek. Örök: Vígh Z. István, id. Kreszta János, Telek János és Pásztor Károly. ♦ Tóth István: a gazdaság vett ökröket. Ki volt írva, hogy lehet jelentkezni az ökrökhöz. A tagok azt mondják, hogy csúfságnak volt kiírva. Bereczki elvállalta az ökröket. ♦ 1957-ben a büntetések 2 mn-tól kezdődnek. ♦ Fuvardíjak: csomag nélkül 6 lej, 2 garabollyal 8 lej, ami fölött minden új poggyász további 2-2 lej. ♦ A kocsisok meghatározott időpontban fognak haza indulni. ♦ A gazdaság területén nyáron este 10 után, télen 9 után nem tartózkodhat senki. ♦ Telek Laci: a cseréphordáskor Koválik Tóni és Bereczki nem segített kirakni, mert ők az autóhoz voltak téve. Koválik Tóni: nem úgy volt, ahogy Telek elvtárs mondja. Segítettünk.

Március 12., vezetőségi gyűlés. ♦ Hora elvtárs, a rajoni pártbizottságtól ismertette a határozatot, amely szerint a mezőgazdasági pontokat felosztják, és a kollektív gazdaságokhoz helyezik az embereket. Az 500 hektárnál több földdel rendelkező gazdaságok kaptak mérnököt. Nagyvarjasra Henegarú mérnököt helyezik. A vezetőség és az alapszervezet segítse. Biztosítsanak neki szobát, és a lovaknak helyet. A megfelelő munkát majd a párt követeli meg tőle. Henegarú: azon leszek, hogy elősegítsem a gazdaság menetelét. Alkalmazni fogom, amit tanultam. Ne haragudjanak, ha majd hibákat látok. Engem is jobban felelősségre vonnak a hibákért, mint az elnököt. Meg fogják látni, hogy hogyan fog haladni a gazdaság, és a tagság életszínvonala. Tóth István: a rajoni gyűléseken azt határozták, hogy a mérnöknek az elnök fizetése 25%-a jár. Úgy határoztunk, hogy Nagyvarjason egy évre 150 mn-t kapjon. Kristóf Miklós: nagyon örülök ennek a határozatnak. Majd meglátjuk, hogy a gazdaságunk az elsők közé fog tartozni a rajonban. Id. Vajda János: nagyon örülök pártunk és kormányunk határozatának. A mérnök által a földünkből mindent ki tudunk venni. Tapasztó Mihály: ne legyen nagy igényű a lakással, mert abból nagyon szűken állunk. Csináljon a gazdaságunkból mintagazdaságot. Hora: meglesz akármilyen szobákban. A vezetőség karöltve az alapszervezet tagjaival egyhangúlag jóváhagyta a mérnök elvtárs gazdaságba helyezését.

Március 20., vezetőségi gyűlés. ♦ A kovács kezd makacskodni. ♦ Nagy Béláné jogosan követeli a földet, mert befizette a belépti díjat. Tóth István: annak a családnak, amelyik egy fedél alatt lakik mással, nem ját veteményföld. ♦ A gazdaság műhelyébe kellene tenni egy felelőst. Sok anyagot elfogyaszt, de nem ellenőrzi senki. Lehetséges, hogy másnak is dolgozik. A vezetőség fogja ellenőrizni. ♦ Meg kell javítani az autót. A szerelőért vásárrnap kocsit kell küldeni. Egy új gumi 1500 lej, de az orosz sofőröknél lehet találni. ♦ Újaradon csak bonra lehet venni deszkát. Egy bonért 600 lejt kellett fizetni. Ezt az összeget leírják a fuvarokból. Ki kell osztani a szárízéket a tagoknak. A csutkát meg a forgácsot el lehet adni.

Március 30., vezetőségi gyűlés. ♦ Tóth István: a gazdaságnak nincs semmiféle kvótája de elvárják, hogy szerződés alapján adjanak el az államnak mindenféle gabonát és hústerméket. A tagok is adhatnak el az államnak. Mivel a kvótákat eltörölték, a rajon küldött egy értesítést, hogy szerződjenek le 15 ha búzavetést. A szerződő tagokat is úgy fizetik, mint a gazdaságot. 15 disznót szerződtek, de 3-al többet kell. A tagok nem tarthatják a bárányaikat a gazdaságéival, mert elcserélődhetnek. A kosok helyett vehetnek nöstény bárányokat. Felkérték a gazdaságot, hogy adjon malacokat a malmoknak, amelyeket majd akkor fizetnek ki, ha meghízna, és eladják. Guba István: nem helyes a 18 disznó leszerződése, mert aratásban le lehetne vágni a tagoknak. Telek András: nem helyes a disznók és a bárányok leszerződése. Kristóf Lajos: a tagságot kell kielégíteni bárányokkal, és az államnak is adjanak el. Tapasztó Béla: helyeslem a szerződéseket. Helyes ha a tagok is szerződhetnek gabonát. Leszerződnek 10 kos kisbirkát az állammal. ♦ Tóth István: a vezetőség gondoskodjon róla, hogy ősz fele legyen leszerződve 80 000 lej értékű jószág, hogy vehessenek autót. Az autó javítása 6000 lejbe kerül, és kell 4 gumi is. ♦ Ónodi M. Ferenc belépő tagnál van 3,24 ha föld, vissza kell kapjon 216 kg búza vetőmagot, és a vetésért jár 15,20 mn. Telek Jánosnak jár 160 kg búza és 4,12 mn. Makó Sándornak nincs földje, és be kell adjon 75 kg búzát vetőmagnak. ♦ Farkas Antal mesterforma, és a lovakat elhanyagolja. Guba István: vegyük el tőle a lovat. Tapasztó Béla: figyelmeztessük és csak utána váltsuk le. Kristóf Lajos: hívassák be, és magyarázzák meg neki. Határozat: behívatják, leváltják a lovaktól, dolgozzon a szakmájába. ♦ Nagy Béla egy elismervényben elismeri, hogy június elsejéig elköltözik. Megkapja a veteményföldet, de ha nem költözik el, akkor visszaveszik. ♦ Az építkezésre kaptak 30 000 lejt, amiből kell venni 4 köbméter deszkát, 5.000 kg meszet és 400 kg gömbvasat. ♦ A villanyoszlopokat jóvá kell hagyatni a tartománynál. ♦ Az 1957-re jóváhagyott szint a mérnök téglaszlopokra javasolja, ahogy a tervben van. ♦ Guba István: Vágó

István 17-e óta nem fizette be Tapasztó felesége után a fuvart. 14-én Farkas Ferkó Aradon volt az apjával, és tiszta hab volt a ló, amikor hazaértek. Már két hete elhatározták, hogy elmennek a Gulácsiakhoz, és elintézik a házat. Ki kellene osztani a szárízéket, a forgácsot meg eladni. Határozat: a forgácsot oda kell adni Czabai néninek, mert mossa a lepedőket. A csutkát eladják 30 lejbe mázsáját. ♦ Telek András: úgy hallottam, hogy a Szfát rátette a kezét arra a lóra, amelyiket a mérnöknek kell ide hozni. A gazdaság minden évben vesz tűzoltó-felszerelést, és mindig elhányódik. A delegát az autófuvart nem garabolyonként szedi. ♦ A vaskúthoz kellene egy emésztőt csinálni. ♦ Volt a granicsároktól egy tiszt, hogy van 2 hektár föld a határnál, és vessük be. Be lesz vetve muharral. ♦ Kristóf Lajos: a dohánypalántákat egy ember kezeli, és egy nap keres annyit, mint más egy hét alatt, ezért szeretném ha még egy embert tennének oda. Határozat: oda kell tenni Kovács Pált. Kristóf Lajos: a III. brigádban nagyon sok családfő van, aki gyalogos¹⁷. Ezen kéne segíteni.

Április 6., vezetőségi gyűlés. ♦ Tapasztó Béla, Kristóf Lajos, Guba István és elnök elvtárs 7-én elmegy, hogy intézkedjenek a Gulácsi ház felől: megvegyük, ne vegyünk meg, vagy csak haszonbérbe vegyünk? ♦ A kollektív ifjúsága elmehet cirkuszba, de kell fizessenek 5-5 lej a fuvarba. ♦ A kollektív tuskóit eladják 40 lejbe mázsáját. ♦ Farkas Ferenc mellé kell egy ember, locsolni a palántákat. ♦ Az 1956-ról elmaradt 13 470 lej cukorrépa-fuvart ki kell osztani az 1956-os munkanormákra. ♦ Kell venni nádat, és holnap szólni Szepcsiknek, hogy folytassa az istálló építését. ♦ Csík Julianna kéri, hogy vegyék fel a kollektívba. Kristóf Miklós: az 1953-as kilépésekkor ő volt a legnagyobb szájjal. Halasszuk a felvételét. Tóth István: mivel

17 A gyalogosoknak nem volt állandó munkájuk, mint a kocsisoknak vagy az állatgondozóknak, hanem naponta kaptak más-más munkát, ha volt. Az éppen dolgozni óhajtok reggel fél hétkor gyülekeztek a kollektív udvarán, és a brigádosok osztották be a megjelenők közül aznapra azokat, akiknek a munkájára szerintük szükség volt.

lemondott a földről, előbb azt követelje, és csak úgy vesszük fel, mert van neki vagy 8 hektárja, és a gazdaságnak szüksége van a földre. Telek András: ha hozza a földet, akkor vegyük fel. Határozat: felvesszük, ha a lemondott földterületét megszerzi.

◆ Pénteken volt Aradon a könyvelő delegátnak, és Kresztánétól vett malacért fuvart. Katkó közbevágott, hogy nem kell annyit venni, és a könyvelőt mindennek lemondta. Határozat: Katkót kell figyelmeztetni, hogy többet ne csináljon ilyesmit. ◆ Meghallgatták Farkas Ferencet, aki habosra hajtotta és verte a lovakat. Farkas Ferenc: ténylegesen így történt. ◆ meghallgatták Farkas Antalt, mert nem jól gondolja a lovakat, és válasszon, hogy kocsis lesz-e vagy mester. Farkas Antal: azért hagytam ott az építést, mert nem kaptam annyit, amennyit ígérték. Maradok kocsis. Kristóf Lajos: az elvtárs a szakmáját szereti-e jobban, vagy a lovat? Farkas: ha megfelelő embereket tesznek mellém, csak akkor vállalom az építést. Telek András: elvállalja a szín építését: Farkas: csak ha elkészülte után megkapom a lovakat. Telek: ajánlom, hogy a mestereket, akik otthon dolgoznak jelentsük a végrehajtónak, kérje be tőlük az adót. A vezetőség előtt meg kellene mondani a mérnöknek, hogy tartózkodjon a gazdaságnál, mert elsejétől csak egy napot volt itt. A brigádosok azért kapják a normát, hogy itt legyenek, és szót fogadjanak. A moslékfőző kéményt emelni kell, szitát kell rá tenni. Tóth István: mondtam a brigádosoknak, hogy osszák be úgy az embereket, hogy az, aki tegnap dolgozott, az ma ne kapjon munkát. Nappal tartózkodjanak itt, ne odahaza dolgozzanak. ◆ Vettek egy szamarat 600 lejért. ◆ Elkérték Szentpálról a csődört, és itt lesz vagy 20 napig, amíg be nem fedeztetnek minden kancát. Kértek érte napi 100 kg répát.

Április 10., vezetőségi gyűlés. ◆ Tóth István: a gazdaság vehet követ Radnáról. ◆ A Gulácsi családnál szinte semmit sem intéztek. Ők 60 000 lejt kérne a házukért. Ide kellene hívatni őket. ◆ A tornyai határban lévő kórét el kell adni, 10 lej egy kocsival, és a vevő úgy egyezik meg a kocsissal, ahogy tud. ◆ A melléküzemekben rosszul megy a munka, ezért kellene

oda egy műhelyfelelős. Katkó Antal Kristóf Lajost javasolja. ♦ Meg kell kezdeni az iskola ablakainak az elkészítését. Bodor és Rabcsánszky Tóni elvállalta. A padozatot a deszkát a gazdaság készíti. 165 mn-t javasolnak nekik a munkáért. ♦ Telek András: az épületeket meszeljük le. ♦ Guba István: a brigádosokat egész nap nem látni az udvarban. Nem hallgatnak a szóra. Nem lehetne megbüntetni őket? Tóth István: én is ajánlom a büntetést. Határozat: a brigádosok munkaidőben vagy a határban, vagy az udvarban tartózkodjanak. Ellenkező esetben büntetést kapnak.

Április 13., nagygyűlés 132 taggal. Díszelnökség: Kiss György, Hitt Mihály, Kristóf Miklós, Viczkus Lajos és Tóth István. ♦ Tóth István fölolvasta a kérvényeket. Telek Lajos be szeretne lépni a gazdaságba. Tapasztó Mihály: aki 3 évet dolgozik a gazdaságba, annak jár a segély. Ő egy évig dolgozott, aztán kilépett. 131 mellette, 1 ellene, fölvtették. ♦ Ónodi Ferenc: vegyenek be a gazdaság tagjának. Kristóf Miklós: ajánlom, hogy legyen tag. Telek András: 1953-ban ő is az eltévedettek között volt, és kilépett, ami nem jelent olyan nagy hibát. Tapasztó Mihály: helyeslem, hogy vegyük fel, de kéri, hogy a vetőmagot visszakapja. Id. Vajda János: 1953-ban kilépett, és próbálta mindenféleképpen a munkát, de látta, hogy nem megy. Vegyük fel. Kristóf Miklós: már akkor megbánta, amikor kiment. Farkas Antal: ő is szegény családból való. Guba István: megbánta a kilépését. Ónodi István: szeretném, ha a két öreg, apám és anyám kapnának segélyt. Egyhangúlag fölveszik. ♦ Makó Sándor: vegyenek fel a gazdaságba. Tapasztó Béla: Makó elvtárs szegény családból származik, nincs földje, és látja, hogy nem tud megélni. Kristóf Miklós: dolgozó ember. Tapasztó Mihály: ha elismeri az állóalap kiegészítésének kötelezettségét, akkor vegyük föl. Kiss György: földnélküli, szegény családból származik, földnélkülieket nem veszünk fel, és van rá lehetőség, hogy földet kapjon. Az állóalap kiegészítése egy elavult dolog, amit a decemberi pártkongresszus leszavazott. Vegyük föl. Makó Sándor: a kötelezettségeimnek eleget fogok tenni. Hitt Mihály: voltak helytelen határozatok, mint az, hogy

3 hektáron aluli embereket nem veszünk fel. Ez beleütközik az alapszabályba, és ezeket mind el kell tüntetni. A városokon a gyárakat szocializálták, és ezek után a mezőgazdaságot is szükséges szocializálni. Makó Sándort egyhangúlag fölveszik.

♦ Makó István kéri felvételét a gazdaságba. Tóth István: a tagok nem helyeslik, hogy a földnélkülieket fölvegyük. 1957 őszén az állam fog adni földet. Ne nézzünk haraggal azokra, akik föld nélkül jönnek. Makó elvtársat vegyünk föl. Id. Vajda: ő eddig másnál dolgozott, és most látta, hogy a gazdaságban megvan a megélhetőség, ezért ajánlom felvételét. A nagygyűlés egyhangúlag jóváhagyja Makó elvtárs felvételét. ♦ Csík Julianna: Kérem, hogy engem és édesanyámat vegyenek fel a gazdaságba. Tóth István: a kérvényben nincs benne a 7,20 ha föld, amiről lemondott, de vissza fogja kapni. Kiss György: ez a család 14,20 ha földdel fog belépni. Bognár Lajos: Csík elvtársnő a kérvényébe írja az iskoláját., és vajon tudjuk-e alkalmazni? Tóth István: tőlünk írhatja, hogy hány osztálya van, azért mi nem kell rögtön állásba tegyük. Ha jön dolgozni jó, ha nem, akkor nem, nekünk fontos a föld. Telek András: ha nem jön el, akkor nem érdemelné meg, hogy felvegyük. Hitt Mihály: megüzente, hogy nem bír eljönni a gyűlésre, mivel az anyja nagyon beteg. Egy tartózkodással, a többi mellette, felveszik.

♦ A Gulácsi testvérek hajlandók megegyezni a gazdasággal. 60 000 lejt kértek. Bognár Lajos: miért követelődzik? Gyuricza Pál és Kristóf Miklós: ha meg tudunk egyezni, akkor vegyünk meg. Tapasztó Mihály: vegyünk meg, és még ebben az évben fizessük ki, hogy ne hazudjon tovább. Hitt Mihály: pártunk úgy határozott, hogy a házakat vissza kell adni. Ajánlom, hogy megvegyék. Határozat: megveszik. ♦ Ha jól ellenőrizzük a dolgokat a műhelyben, akkor kifizetődő lenne egy felelős. Kristóf Lajos elvállalta napi 0,80 mn-ért. Koválik Lajos: a zootechnikus brigádos el tudja végezni. Bognár: nem ajánlom. Tóth János: nem helyeslem. Kormányos István: van nekünk brigádos, és egy zootechnikus, akik el tudják végezni, ha akarat van bennük. Bús Imre: a negyedik éve folyik a vita a műhelyek

ellenőrzéséről. Közülük legyen egy a felelős, akit majd az elnök és a brigádosok ellenőriznek. Guba István: ha közülük teszünk oda, akkor ugyanott leszünk, sőt még rosszabb lesz, mert még normát is fogunk adni. Tóth István: nem helyes, hogy közülük legyen a felelős. Tegyük oda valakit, aki ellenőrzi a műhelyt. 18 mellette, a többi ellene, hogy külön ember legyen műhelyfelelős. 20 mellette, a többi ellene, hogy a műhelyből legyen a felelős. Határozat: marad úgy, ahogy volt. ♦ Ha a mezőgazdasági osztály jóváhagyja, akkor az 1956-ban beszállított cukorrépa-fuvarért kapott 13 470 lejt kiosztják a normákra. Guba István: menjen delegát, és intézze. ♦ Az autót két éve vették, és indokolt a nagyjavítás, ami 12 000 lejbe kerül. Egyhangúlag jóváhagyva. ♦ A nyári kampányban is vegye ki mindenki a részét, mint tette a tavasziban is. ♦ A kocsisok a Juszt-hídtól hordják a földet. A kocsisok elégedetlenek a kocsinkénti 1,20 mn-val. ♦ Május 1-jétől kinyílik a napközi otthon, ahova kell két személy, aki főzön. Marad, aki tavaly volt: Kiss Rozália és Nagy Rozália.

Április 27., vezetőségi gyűlés. ♦ A tagok által behozott földet a Bokor -féle tanyánál komaszálják. ♦ Katkó Sándor kért, és kap 100 lejt könyvvásárlásra. ♦ A rajon értesítést küldött, hogy minél több gabonát vigyenek a keddi piacra. Nincs miből vinni. ♦ Az ADAS-biztosító küldött egy önkéntes biztosítási átíratot. Biztosítják a búzát, árpát, zabot, kendert és a dohányt. ♦ Kisvarjasnak 400 lejért oda adják az autót egy temesvári fuvarra. ♦ A tornyai fogyasztási szövetkezetnek odaadják 200 lejért az autót, hogy Pécskára vigye őket gyűlésre. ♦ 28-án délután az egész vezetőség elmegy Pécskára, a Gulácsi családhoz a ház megvételéért, amiért 40–50 000 lejt adnak. ♦ Ha valakinek egy kis baja van, akkor azonnal az autót kéri. Az érintett beteg először el kell menjen Tornyára az orvoshoz egy beutalóért. Ha be kell menjen Aradra, akkor kell fizessen 40 lejt. Csak Tornyára nem kell fizetni. ♦ A két kovácssegéd, Kovács István és Faragó András kapjanak 30–30%-ot, és Szomorú István 40%-ot. ♦ Meg kell venni Tornyáról Kováliktól a felajánlott 1000 literes lajtot. ♦ Kívülállók hektáronként 12,50 lejt fizetnek a vetőgépekért.

Május 3., vezetőségi gyűlés. ♦ Elnök: Kreszta János nem bírja elvégezni a sajtcsinálást. Guba és Gyuricza Pál: ha kell mellé egy ember, akkor az ő fizetéséből vonják le. Kristóf Lajos: végezze a feleségével, és ha nem, akkor fizesse, akit odaállít. Telek András: a gyerek fizetésének felét adja ő, a másik részét a gazdaság. Farkas András: kint kellene csinálja a sajtot, és akkor nem kellene oda senki. Határozat: intézkedjen Kreszta arról, hogy kit állít oda a maga normájából sajtot csinálni. Ha csinálnak túró, akkor annak 6 lej lesz kilója. ♦ Szomorú István: ha nem kapom meg a kovácműhelybe azt, amit eddig, akkor itt hagyom a műhelyt. Katkó Antal: ezt az ügyet másképpen kell felvetni. Határozat: a norma 47%-át a mester, 28%-ot Kovács István, és 25%-át Faragó András kapja. ♦ Sok tagnak kéne búza kenyérnek. A búzaosztást májusra le kell zárni. ♦ Elnök: május elsején volt bál, és reggeli köszöntő. Utóbbiért 100 lejt kaptak a zenészek. Mennyit kapjanak az egész éjszakai muzsikálásért? Kristóf Lajos: kapjanak személyenként 40 lejt. Jóváhagyva. ♦ Az óvónő és a doktornő 4 lejt fizet az ebédért. ♦ Az alapszervezet javasolta id. Koválik Lajos leváltását a kocsisságból, amiért mindig áskálódik a vezetőség, és nyíltan az elnök ellen. Tóth István: Koválik állandóan bujtogat a vezetőség ellen. Tapasztó Béla: ha az a 15 párttag ezt javasolta, akkor a vezetőség is így kell határozzon ellene. Tóth István: meg kell jól gondolni, mert könnyen verekedés lehet belőle. Ha a vezetőség jónak látja, akkor lemondok az elnökségről. Telek András: öneki nem csak ez a hibája. Határozat: Koválik Lajost leváltják a kocsisságból, és gyalogmunkásnak teszik, akik szerinte többet keresnek, mint a kocsisok. ♦ Guba István: Viczkus Lajost le kell váltani az alelnökségből, mivel vasárnap ment Matuznak Aradra fuvarba, és többet kapott a gazdaság, mint 40 lejt, és Viczkus rögtön rámondta, hogy ezért már több jár, mint 1 norma. Elvesznek tőle egy veteményföldet, mert csak egy jár egy családnak. A lovait Kristóf Jánosnak kell átadja.

Május 12., vezetőségi gyűlés. ♦ Andó István kért egy igazolást, hogy átmehessen a pécskai kollektívba. Megkapja. ♦

A Gulácsi család átiratában 56 000 lejűt kér a házáért. A házat megveszik, de csak 1957. december 31-ig fizetik ki. ♦ Az orvos kért takarmányt a lónak. ♦ Guba István: a szárízék ázik. A sajtot méretlenül viszik Aradra. Farkas András fog foglalkozni a tejjel és a birkatúróval, bon után. Faragó András helyett kellene másik inas a kovácsműhelybe.

Június 5., vezetőségi gyűlés. ♦ Behívták Kunszabó Istvánt, mert nem legeltet rendszeren, és nem hajt ki pontosan. Elismerte. ♦ Köncs elment Aradra dolgozni, a lovakat itt hagyta. Eladják.

Június 13., vezetőségi gyűlés. ♦ A községi földdel együtt átvehetők az apaállatok: 3 bika és 2 kan. A gondozót a gazdaság fizesse. Telek András: nehogy a szfát¹⁸ megint elvigye a szénát Tornyára. ♦ Kiss György: ha a föld nem megfelelő, akkor lehet helyette másikat komaszálni. Katkó Antal: ha átveszik az állatokat, akkor vegyék át a füvet is, és csináljanak szerződést az átvételről. Kiss: a Néptanács köteles a jövő évig az állatoknak járó abrakot is megadni. A rizstelep egy része a szfáté, a másik a gazdaságé lesz, de a nagygyöpi széna mind a gazdaságé. Az apaállatokat átveszik. ♦ Az istállóépítő Szepcsik Andrásnak nem elég a 47 000 lej, és követeli az adóját. Amennyiben az adóhatóság igazolja, hogy kifizette a 47 000 lej utáni adót, akkor azt az összeget kifizetik neki a további munkálatokért. ♦ Id. Farkas József és felesége kérte a felvételét. Jóváhagyva. ♦ Az alapszervezetnél feldolgozták a rajoni utasítást, hogy minél jobban fejlesszék az állatállományt. Nincs rá se hely, se pénz. ♦ A tehenek nem legelnek, mert a birkák mind összejárták a legelőt.

Június 19., vezetőségi gyűlés. ♦ Szombaton megtartsák a bankettot. A tornyai Néptanács kéri a szérűt a gazdaságtól a TOZ-nak. Nem adnak szérű helyet senkinek. A bankettra levágnak 3 bikát és egy disznót. Az alimentárából¹⁹ hoznak dugaszolt bort és pálinkát. Ingyen italt senkinek sem adnak. ♦ A szárízéket eladják, 0,50 lej kévéje. ♦ A szénát el kell költöztetni

¹⁸ Néptanács.

¹⁹ Élelmiszer-üzlet.

40 méterre az épülettől. Majd megcsinálják úgy, hogy jó legyen.

◆ Farkas Regina: a dohány után kapunk szappant. Miért nem osztjuk ki? ◆ Viczkus Lajos: nem helyes a sajt mérése, mert a tagok zúgolódnak. Sajtot csak bonra adhat ki Gyuri bácsi. ◆ Katona Viktor: nem jár szappan a dohány után. Kérdezzék meg a dohánybevéltőt. ◆ Telek András: miért hord az autó nem kollektivistákat? ◆ A kisvarjasi kollektív keressen a géphez munkásokat, és amikor ott végeznek, akkor jöhetnek ide csépelni 4%-ért.

Június 24., vezetőségi gyűlés. ◆ A tanító és a felesége el kell menjen egy hónapra iskolába Váradra. Addig a lányok ehet a kintinban. ◆ A granicsár parancsnok kért, és kapott 10 kg lisztet a fesztiváljukra. ◆ A tehéneknek csinálnak színt, kint a birkáknál. ◆ A tagoknak literenként 1,50 lejért adnak el tejet.

Július 2., nagygyűlés. ◆ Ónodi István felolvasta a RMP nyílt levelét, amelyben kérték, hogy a parasztok odaadással dolgozzanak a gabonabetakarításnál. Kristóf Miklós: a gazdaság már szerződött gabonát, de egyes tagok még nem. Tóth István: a gazdaság 25 000 kg búzát, 5 000 kg árpát, 15 000 kg kukoricát, 3 000 kg napraforgót, 3 000 kg borsót szerződött. A gazdaságnak kellene többet szerződni, hogy védjük a gyenge tagokat. A kukoricára még tegyünk 5 000 kg-ot, és a napraforgóra 1000-et. ◆ Vezér János: a rajoni párt nem a varjasi, hanem a még nem szerződött a kollektívokról írt. A párt nem akar becsapni senkit. Az állam nem akarja senkinek elvenni a kenyerét. Csak a fölösleges gabonát kéri. A feketézéseket akarja betiltani. El fog még jönni az az idő, hogy valaki szalad a szövetkezethez, hogy vegyék át a gabonáját, mert a piacon nem veszi meg senki, de akkor majd az állam csak 140 lejt fog adni érte. Id. Vajda János: az államunk kéri, hogy szerződjünk még. Nem helyes, hogy további 5 000 kg kukoricát szerződjünk, mert csökkentettük a vetésterületet. Az erősebb tagoknak kellene szerződniük. Dogaru Dumitru: látom az idei termést. Nyugodtan szerződhetnek, mert az állam nem akar rosszat. Tóth István: elég rossz a gyűlés

menete. Senki nem szól hozzá konkrétan. A napraforgóért 1,80 lejt adnak, amiért a piacon biztos nem kapnak ennyit. A nagygyűlés jóváhagyta az 1000 kg napraforgót. Katkó Antal: kevesen vagyunk, ezért a szerződést halasszuk el. Határozat: szerződnek még 2 500 kg kukoricát. ♦ A műhelyből menjen ki mindenki aratni. Az aratáskor levágják a bárányokat. A tornyai határban lévő földet komaszálják. Egyhangúlag jóváhagyták, hogy a gazdaságé legyen. ♦ Egyhangúlag jóváhagyták a Gulácsi ház megvételét 54 000 lejért. Vesznek pálinkát élelmiszerüzleti áron. Mindenki a saját pénzére ihat. A cséplőgépnél dolgozók kapnak fél decit naponta. A lógondozók az aratógépnél fognak körösztolni. ♦ Ha esik az eső, akkor jöjjenek a cukorért. Ha nem esik, akkor szombaton vagy vasárnap jöjjenek érte.

Július 13., vezetőségi gyűlés. ♦ Behívták Pásztor Károlyt, mert nem vesz részt az aratásban, hanem elment az apósához, és a sógorához aratni. Pásztor: azért mentem el, mert nincs marokverőm. Elnök: anyósodnál szedheti a feleséged a markot, csak itt nem? ♦ Guba István: Járok ki legeltetni, és Détári megállított, hogy Kunszabó nagyon veri a birkákat. Tóth István: a birkák sokkal soványabbak, mint a múlt évben. Nekem is mondta Détári, hogy üti a birkákat. Tegyük helyette mást. Tapasztó Béla: hívassuk be, és kérdezzük meg, hogy akar-e maradni, vagy nem? Határozat: ha akar maradni, akkor meg kell büntetni, ha nem, akkor mást kell a helyére tenni. ♦ A lógondozók kimentek aratni, és az összes széna megázott. ♦ Megvan a kulcsosláda. Hétfő reggelig minden kulcs legyen benne felakasztva. Az őr a felelős. ♦ Szigorúan tilos kocsit adni, amíg az elnök és a pénztáros nem ad rá bont.

Július 20., vezetőségi gyűlés. ♦ A csöszök bejelentették, hogy van 9896 körösztt búza, 1726 őszi árpa és 950 tavaszi árpa. ♦ Az autóra vettek 6 gumit, darabja 1450 lej, amit nem lehet hivatalosan fizetni, mert nincs rá papír. Eladjuk a kant, és azt a pénzt oda tesszük. A különbözetet más vezetőségi ülésen rendezzük. ♦ Kristóf Lajos lesz a gépnél a vállalkozó. Mindenki neki kell szót fogadjon. ♦ Senki se kaphat 200 kg búzánál többet.

A 40%-os osztásnál csak annyit adnak ki, amennyi kenyérré szükséges. ♦ A cséplést úgy fizetik, mint 1956-ban. ♦ Telek András: a kovácműhelybe tegyünk inast. Ha a gyümölcsből készítünk pálinkát, akkor oda kell ellenőr. A bikának kéne mislinget²⁰ adni. Mi lesz a tejszarnokkal? ♦ Viczkus Lajos: a II. osztályú búza mérődik-e, vagy sem? Mérjük, és osszuk ki a tagoknak. Határozat: a II. osztályú búzát ki kell osztani.

Augusztus 20., vezetőségi gyűlés. ♦ Viczkus Lajos: az öregsegélyt emeljük 4%-ra. Az öregeknek mindenképp adjunk, amiből a tagoknak osztunk. Sok eladásra a 3 200 kg búza. ♦ Határozat: Az öregsegély 4%. Azok a nők, akik a szülés előtti 12 hónapban csináltak 30 mn-t, kapnak 30 mn-t. Ha nem csináltak meg 30 mn-t, akkor nem kap segélyt. A férfiak 60, a nők 55 évtől kapják a segélyt. ♦ Aki megkapálta a mákot az szedje föl a szárat, és vigye haza. ♦ A motorhoz nem tesznek embert. Borzák hetente 2-3-szor jöjjön, és vizsgálja át.

Augusztus 21., közgyűlés. ♦ Farkas Józsefet felveszik a gazdaságba. ♦ A rajon kérte, hogy még egy vagon kukoricát szerződjenek. Kristóf Miklós kéri, hogy segítsék az államot, és szerződják le a vagon kukoricát. Jóváhagyták.

Szeptember 4., vezetőségi gyűlés. ♦ Egy normára osztanak 0,50 nm mislinget és 4 kg répaszeletet. Augusztus 15-ig van 28 000 mn, és lett 586 m szalma meg 356 m törek. Normánként osztanak 1,5 cm szalmát, és 0,75 cm töreket. ♦ A juhász ráhajtott a herére, felfúvódott és megdöglött 4 bárány.

Szeptember 11., vezetőségi gyűlés. ♦ A szilvát ki kell osztani munkanapokra. ♦ Lemondott a gazdaság kanásza. ♦ Még csak 52 000 lejt kaptak a kiosztásra szánt 90 000-ból. Ha meglesz mind, akkor kiosztják. ♦ Meg kell kezdeni a szín építését, hogy legyen hova helyezni a kocsikat. ♦ Kiosztják a 3 000 kg cukrot. ♦ A répaszeletet eladják hivatalos áron. ♦ Borzák visszakapta a malmot és a házat.

Szeptember 15., vezetőségi gyűlés. ♦ A vezetőség egyhangúlag megválasztotta Guba Istvánt alelnöknek. ♦ Az

újonnan alakult társas gazdaságnak szüksége volna vetőmagra. Adnak 1815 kg búzát, kölcsön. ♦ Az istállóba csak annyi takarmány lehet, amennyi egy napra kell. Ha a zootechnikus nem hajtja végre, akkor le kell váltani. ♦ A napraforgó betakarítása után kezdik szedni a répát. ♦ Az inasok egy-egy hónapra egy évig 5, a másodikban a mestertől 12%-ot, a harmadikban 24%-ot kapjon. Az inas csak a műhelyben köteles dolgozni, a mester házánál nem. ♦ Vajda János: a raktáros mellé kell tenni egy embert, hogy írja föl a behozott kukoricát.

Szeptember 21., vezetőségi gyűlés. ♦ A dohányosok leszédtek a dohánynak a javát, és az apróját nem akarják leszedni. Amíg az összes dohányt le nem szedik nem kapnak más munkát. ♦ Főtt 230 liter pálinka. 23-at kiosztanak, és 5-öt megtartanak elmerésre. ♦ Nagy József elvtárs közölte, hogy kapnak egy új, 16 lóerős fekvő motort 16 000 lejbe. Mihelyt megérkezik kifizetik, mert az emberek zúgnak a villanyért. .

Szeptember 25., vezetőségi gyűlés. ♦ Ismertették a mesterekkel az inasok felvételét és bérezését. Beleegyeztek. ♦ Pintér András földnélküli be akar lépni. Guba: örökölt az apjától földet. Ha el tudja intézni, hogy megkapja, akkor mellette vagyok. Amennyiben rendezi a földterületet, akkor azonnal jöhet, és dolgozhat. Sirkó László szederhádi kollektív tag kéri az átlépést. Ki kell vizsgálni, hogy miért nem marad ott? ♦ Eladnak két lovat, Solymost és Furit. ♦ Szétosztják a brigádok között a 6 csikót.

Október 5., vezetőségi gyűlés. ♦ A sok ivás, és a szervezet rágalalmazása végett egy bizonyos időre leváltják Bús Ferencet a kocsisságból. Megfogadja, hogy, amikor lóval megy nem fog inni. Ifj. Bognár Lajos sokszor lett figyelmeztetve az ivás végett és leváltják a kocsisságból. ♦ Vágó Istvánt megbüntetik 2 mn-ra, mert többször igazolatlanul hiányzott a lovaktól. ♦ Ifj. Vajda Jánost 1 mn-ra büntetik, mert 23-án a répával megrakott kocsija itthon maradt, és nem jelentette a brigádosnak, hogy nem tud elmenni. ♦ Kunszabó Istvántól számon kérik, hogy miért nem

fogad szót Kresztának a birkáknál. ♦ Koválik Lajosnak eladnak két birkát lakodalomra, 6 lejbe kilóját. ♦ Megcsináltatják az istállóra a csatornát, 27 lejbe folyóméterét. Az anyagot a mester hozza. ♦ Kiosztanak 4 000 kg napraforgót. ♦ Sirkó László hozta a szederhádi kollektívából az átlépési bizonyítványt. Áthozhatja a 4 ha földjét. 1953-ban kivett a társas alapból 1985 lejt. Fölveszik, ha befizeti az 1285 lejt, és nem fog az apjával lakni. ♦ Kreszta János kap 15 mn-t, mert feldolgozta a tehéntejet.

Október 16., közgyűlés. ♦ Pintér Andrást és feleségét, Bojtos Rozáliát fölveszik. Be kell fizesse az 50 lej beiratkozási díjat, és be kell adjon 1 zsákot és 75–75 kg búzát, és kukoricát. ♦ Sirkó László kérte felvételét. Gyuricza Pál: eltekintve attól, hogy 1953-ban belépett, majd szépen itt hagyott bennünket, ha ezután komolyabb lesz, akkor vegyük föl. Kristóf Miklós: a nagygyűlés lefektette, hogy magántulajdonosok nem lakhatnak kollektivistával. Ha megfogadja, hogy nem lakik együtt az apjával, akkor vegyük föl. Egyhangúlag fölvéve. ♦ Tóth István: köszönöm, hogy jól halad az őszi kampány. A cukorrépa-szeletet eladták 3 lejbe mázsáját az újaradi gazdaságnak. Megköszöni, különösen a termés szállítását végző kocsisoknak, hogy tudják biztosítani a tagság 1958. évi kenyerét. A kollektív alapszabályát be nem tartókat meg kell büntetni, kizárni, vagy leváltani, és alacsonyabb beosztásba helyezni. A gyár minden vagon répa után ad egy mázsa cukrot. Mi legyen vele? Felét kiosztják. A napraforgót kiosztják. ♦ Egyhangúlag jóváhagyják, hogy a vezetőségben Kristóf Lajos helyét id. Vajda János foglalja el. ♦ Hitt elvtárs: egy ember 3 cső kukoricát lopott, amiért 3 évet kapott. Kiadták a 324-es és a 446-os törvényt. Jól gondolják meg, hogy mit csinálnak!

Október 30., vezetőségi gyűlés. ♦ Vesznek hámpárnát 250 kg morzsolt kukoricáért. ♦ Csík János kéri felvételét. ♦ Tapasztó Béla: Vegyük föl, de Kálmán legyen a munkaerő, és az öreg a családfő. A Fekete Miska földje teljesen beleesett a ma komaszált földbe. A sok here ott megy tönkre, mert nem lett levágva. Kell

venni tehenet. Az ORACA²¹ kéri, hogy szerzödjünk állatot. A tehenistállót be keéne meszelni, mert már csúnya.

November 12., közgyűlés 189 taggal. ♦ Tagfelvétel. ♦ Csík Kálmán családfőként kéri felvételét, az apjával és az anyjával. Csík Kálmán: boldog leszek, ha szüleimmel együtt fölvesznek. Egyhangúlag jóváhagyva. ♦ Mihály János és Karolina 1,50 ha földdel kéri felvételüket. Felvéve. Egyhangúlag fölvéve. ♦ Kormányos János és felesége 1,60 ha földdel fölvéve. Andó Sándor 1,40 ha földdel kéri felvételét. Vágó István: csak a kollektívban lehet jó termést elérni. Vegyük fel. Andó: köszönettel leszek, ha felvesznek. Felvéve. Koválik Antal és Erzsébet új családként kérték felvételüket. Felvéve. ♦ Oláh Mihály nem bír dolgozni, a fia nem tartja becsületben, ezért kéri felvételét. Gyuricza István: rosszul bánik vele a fia. Vegyük fel. Sirkó János: vegyük fel, és kapjon veteményföldet. Katkó Antal: ilyen tagok már voltak, és adtunk nekik segílyt. Ő se legyen kivétel. Tóth: az öregségi alaphoz nem jogos, amíg le nem dolgozik 3 évet. Telek András: Mi itt ennyien el tudjuk tartani ezt a szegény embert. Vegyük sorainkba. Kreszta János: lakoltassák ki hozzám a tanyára, ahol fűteni fog, és nem fog fázni. Egyhangúlag fölveszik 0,40 ha földdel. ♦ Tóth: az őszi munkákat elvégezték, és a gyalogmunkásoknak már csak a dohánycsomózás van. A csomózást a kultúrotthonban végzik. December 1-jén lezárjuk az évet. Az új tagok ne legyenek elégedetlenek, hanem odaadással dolgozzanak. ♦ Sirkó János: lesz-e bankett december 14-én? ♦ Katona Viktor: a szappant eladják vagy kiosztják? Határozat: eladják 20 lejért kilóját, de mindenki csak 1 kilót vehet.

November 25., vezetőségi gyűlés. ♦ Telek András: segélyosztáskor azok az öregek, akik dolgoztak kevesebbet kapjanak, mint azok, akik nem munkaképesek. Guba: az első kategória – Bereczki Vera, Bús Péterné, stb. – kapjon 300-300 kg búzát, a többiek egyenként 163-at. ♦ Id. Bognár lemondott

21 Oficiul Regional pentru Achizitionarea Colectarea si Ingrasarea de Animale = Állatbegyűjtő, Felvásárló és Hízlatló Regionális Hivatal.

a lógondozásról, kell valaki a helyébe. Határozat: Bereczki István legyen lógondozó, Bús Ferenc kocsis. ♦ Ónodi Ferencné a tejszeparálásért naponta kapjon 0,40 mn-t, és a sajtcsinálásért kapjon külön. ♦ Özv. Tóth Istvánné 0,60, ifj. Szabó István 0,60, Ordódi János 3,50, Farkas Joachim 1,50, Horváth András 1,20, Oláh Antal 4,20, Telek István 0,40 és Gulácsi Antal 1,80 hektár földdel kéri felvételét. Vajda: Farkasnak van 2,24 ha földje. Azt előbb rendezze. Horváth András fia megnősült, nehogy tavasszal külön menjen, és kérje a veteményföldet. Oláh az anyjával és a nagyanyjával jöjjön be. Határozat: fel kell venni őket a gazdaságba.

December 1., vezetőségi gyűlés. ♦ Szomorú István kiadott egy 240 lej értékű bont, és kéri, hogy fizessék neki ki. Szomorú: a saját cinemből csináltam, és azt kértem, hogy fizessék. Vajda János: Nem helyes, hogy privátilag dolgozik. Meg kell büntetni 5 normára. Határozat: megbüntetik 5 normára, és a nagygyűlés elé viszik. ♦ Katkó Lajost és Telek Andrást megrúgta a ló, és betegségyelt kérnek. Vajda János: ha ezeknek megadjuk, akkor a többi is jön segélyért. Határozat: csak az kap segélyt, aki a gazdaságban rózan fejjel dolgozott. A nagygyűlés elé kell vinni. A bankettra kell venni tányérokot, kanalakot és villákat. ♦ Telek András: a birkabőrök két éve állnak a padláson, és megeszi a moly. A bankettra lett véve egy tehén 3250 lejért. ♦ Guba István: a doktor kért takarmányt a lovának. A birkabőröket ki kell készíttetni subának. ♦ A Polónyi-tanyára tetőt kell húzni.

December 3., vezetőségi gyűlés. ♦ Popa elvtárs volt kint a rajontól, és azt mondta, hogy a tartomány utasítása értelmében az évet nem lehet lezárni december elsején. Utasítást adott, hogy Katkó Sándort, aki elvégezte a könyvelő iskolát, állásba kell tenni. ♦ A Katkó Antal, Kovács Pál és Szabó Sándor ellenőrző bizottsági tagokból, valamint Kormányos Ferencből és Faragó Istvánból álló leltározó bizottság december 31-ig be kell fejezze a leltározást. ♦ Brigádos- és elnökiskolába kell küldeni embert. ♦ határozat: Katkó Sándor decemberre, Guba István januárra kapjon 31,50 mn-t. ♦ A bankettra pálinkát a szövetkezetből,

300 liter bort a Hegyaljáról kell venni. Vágnak egy tehenet és 3 disznót. A hulladéksontokból savanyalevest kell főzni rizskásával. ♦ Ifj. Vajda János menjen 5 hónapos brigádos iskolába. Amikor hazajön vagy állásba teszik, vagy visszakapja a lovakat.

December 12., közgyűlés 179 taggal. ♦ Szabó Lajost feleségével és 2 családjával, 4,50 hektár földdel felveszik. Befizet 1080 lej társasalapot, 50 lej BD-t, behozza a vetőgépet, a vetőmagot visszakapja, és a vetésért kap normát. ♦ Bús József jó munkás, szegény embert 1,20 ha földdel felveszik. ♦ Telek István szegény embert 2,30 ha földdel felveszik. ♦ Nagy Istvánt 2,92 ha földdel felveszik, de behozza a vetőgépet. ♦ Vezér József jó munkás embernek 7 hektár földjét a tornyai Néptanács használja. Ha megkapja a földjét, akkor fölveszik. ♦ Makó Jánost 1,60 hektárral fölveszik. ♦ Kosnicz Mihály belátta, hogy a kollektívban a helye. 4 hektárral fölveszik. ♦ Kiss Jánost 1,93 hektárral fölveszik. ♦ Hallai Imrénét 1,60 hektárral felveszik. ♦ Vágó István: itt az öregek vannak megijedve. Mi lesz, ha ennyi öreg bejön? ♦ Bojtos József jó munkás embert 2 hektárral fölveszik. ♦ Andó Jánost 2,10 hektárral fölveszik, bár a felesége nem írta alá a kérvényt. ♦ Tóth Istvánné idős asszonyt x,60 hektárral fölveszik. ♦ Ifj. Szabó István jó munkás embert 1,40 hektárral felveszik. ♦ Ordódi János 3,50 hektárral visszalépne. Köteles visszafizetni az 1953-ban kivett társas alapot. Elfogadja a határozatot, hogy a pénz felét most, a többit egy éven belül fizeti. Fölvéve. ♦ Farkas Joachimot 2,20 hektárral, 3 tartózkodással fölveszik. ♦ Horváth András x,20 hektárral kéri felvételét. 1 tartózkodással fölvéve. A megnősült, és külön költöző fia akkor kap veteményföldet, ha befizeti a járulékot. ♦ Oláh Antalt 4,20 hektárral fölveszik. ♦ Telek István jó munkást, szorgalmas embert 0,40 hektárral, két tartózkodással fölveszik. ♦ Ifj. Koválik Lajos: az eddig belépők 75 kg vetőmagot adtak be. Most miért kevesebbet? Telek Ferenc: nekem is 0,43 ha földem volt, és beadtam 75 kg búzát. ♦ Gulácsi Antal jó munkás embert, aki ismeri a gazdaság menetelét 1,80 hektárral felveszik.

♦ A nagygyűlés egyhangúlag elfogadja ifj. Faragó István és ifj. Vajda János brigádos iskolába küldését. ♦ A segélyre jogosult 55 év fölötti nők és 60 év feletti férfiak két csoportba lettek osztva. Az elsőben 3-an, a másodikban 53-an vannak. ♦ December 13-n jönnek Pécskáról színdarabbal. Belépti díj nincs. Kapnak egy ebédet. ♦ A szombati banketten minden tag köteles megjelenni. A varjasi zenekar zenél. ♦ Szomorú István milyen büntetésben részesüljön azért, mert 243 lejes bont adott Andó Jánosnak? 162 mellette és 4 tartózkodással Szomorú Istvánt két hónapra kizárják a műhelyből. ♦ Antal János: Az eddigiek után megállapítom, hogy a gazdaságba jó eredményt értünk el.

December 12., vezetőségi gyűlés. ♦ A banketton először lehetőleg a vendégek foglalnak helyet. A felnőttek étel előtt kapnak egy pohár pálinkát, étel után fél liter bort. A felszolgálók: Telek Ferenc, Katkó Antal, Telek György, Makó István, Szabó István és Koválik Antal. A vendégeket Bús Imre, Gyuricza Pál, Farkas András, Telek András, Tóth István, Ónodi István és Henegarú Dumitru foglalkoztatja. A vacsoránál kell 20 fiatal felszolgáló, akikért Antal János felel. Azokhoz az öregekhez is el kell jusson a vacsora, akik nem tudnak eljönni a bankettra. A zenészek fejenként 60 lejt kapnak. A zenekar kap 1 liter pálinkát, és 5 liter bort. A padok átszállítását a gyűlés után, a kultúrotthonból az ebédlőbe, Antal János szervezi. Az ital literje: Monopol 20 lej, zöld pálinka 20 lej, szilva pálinka 30 lej, bor 7 lej. A gyűlés szombaton 1 órakor kezdődik. Farkas Joakhim segít az asszonyoknak az üstöknél. Vajda János felügyeli a hús mérését. ♦ A 30 munkanappal rendelkező szülő nők megkapják a szülési szabadságra a 30 mn-t. ♦ A vezetőség által jóváhagyott új tagok: Szabó Gáborné 1,70 ha, Oláh József 1,91 ha, Ónodi Gergely 2 ha, Molnár András, Gulácsi András 2,20 ha, Nagy Antal 1,40 ha. ♦ Vesznek egy mázsát, amiért 480 lejt fizetnek számlára, és beadnak egy disznót 12 lejbe kilóját, amit a Coopmetal fizet ki. ♦ A kisegítő juhász nem marad, ha nem emelik a bérét. Ki fogják írni 0,70 mn-ért. Ha nem lesz jelentkező, akkor idegen juhászt kell fogadni. ♦ Mivel jöttek

új tagok, a Kornya- és a Löv-dűlőt ideiglenesen komaszálják a gazdaság részére.

December 16., vezetőségi gyűlés. ♦ A tehén levágásért Ordódi Mihály kap 100 lejt. ♦ Csík Kálmán kap 2,50 normát, mert hajtotta a villanyt. ♦ Vágó István vitte Tornyára az orvoshoz Farkas Jóskát a hintóval, és nem jött haza 9-ig. A hintót összetörte. Farkas gyalog jött haza. ♦ Vágót leváltják a kocsisságból, és a kárt meg kell fizesse. ♦ Telek Laci kapja a Vágó, és Mákos Bandi a Vajda lovait.

December 29., vezetőségi gyűlés. ♦ A leltározással el vagyunk késve. Kell még egy bizottság. ♦ Az új tagok ebben az évben 84 hektárt hoztak be, amiből még 40-et kell komaszálni a társastól, a Kornya dűlőt és a Zinger dűlő felét. ♦ Meg kell csinálni a bognár- az asztalos- és a kovácműhely inasainak a szerződéseket. ♦ A gyerek után megkapja a segílyt Tóth Antalné, Koválik Sándorné és Szatmári Vendelné. ♦ Felmondott két éjjeliőr. Helyükbe Tapasztó Mihály és Oláh József lesz. ♦ A télifára adnak 8 kg cukrot, 15 kg lisztet és 150 lejt. ♦ Az iskolaigazgató és a mérnök kapott értesítést, hogy kezdjék meg a mezőgazdasági, és a légvédelmi tanfolyamot. A jó szervezésért a brigádosok felelnek. ♦ 1958-ban kell építeni 20 m kocsiszínt, kikövezni az utat, építeni egy asztalosműhelyt, megjavítani a bikaistállót, kultúrtermet csinálni, a házat megvenni a Gulácsi testvérektől. ♦ Január elsejétől felállítják a negyedik brigádot, amelynek vezetője Kovács Pál. ♦ 5 tanyahelyet el kell pucolni, a falakat eligazítani a gödrökbe. ♦ Az Újsoron lévő kutat be kell deszkázni.

1957-ben az évi beszámolót – üdítő kivételként – magyar nyelvű nyomtatványra készíthették.

1958

Az 1958-as ellenőrző bizottsági jelentést is magyarul írták a román statisztikai jelentés végére.

1959

Az 1959-es statisztika a nagyvarjasi családok nemzetiségi összetételével kezdődik, és kiderült, hogy a 270 családból 268 volt magyar, 1 szlovák, és 1 román.

Ebben az évben 4 brigádban és azok 16 csoportjában 399-en dolgoztak. Két kamionja, valamint egy utánfutós szállító traktorja volt a kollektívnek.

Az egy hektár gyümölcsös 41 alma- és körte-, valamint 30 szilvafája terméséből 56 liter pálinkát is főztek.

Megjelennek a statisztikában az állattartás adatai, ami a XI. mellékletben található.

Az ellenőrző bizottság magyarul írott jelentését Katkó Antal és Kormányos István írták alá.

1960

1960-ban 2 növénytermesztő brigád 12 csoportjában és egy állattenyésztő brigádban folyt termelő munka ahol 467, illetve 21 személy dolgozott.

A férfiak 120, a nők 80 munkaegységet kellett, hogy teljesítsenek.

A magyarul írott ellenőrző bizottsági beszámolót Katkó Antal, Kormányos István és Viczkus Lajos írta alá.

1961

1961-ben 269 magyar és 1 szlovák család lakta Nagyvarjast.

A 2 növénytermesztő brigád 12 csoportjában és egy állattenyésztő brigádban folyt termelő munka, ahol 376, illetve 29 személy dolgozott, a karbantartó és melléküzemágban 12-en voltak, míg az igazgatási teendőket 11-en látták el.

A kimutatásból kiderül, hogy mivel járult hozzá a kollektivizálás az életszínvonal növekedéséhez.

36 házat vásároltak, amiből 9-et 1961-ben.

39 házat építettek, amiből 9-et 1961-ben.

35-en vásároltak bútort, ebből 3-an 1961-ben.

37-en vásároltak tehenet, 1961-ben egyet se.

Nem vettek televíziót.

Ketten vettek motorbiciklit, illetve motorkerékpárt.

141-en vettek kerékpárt, amiből 12-öt 1961-ben.

5 gyermeket iskoláztattak, 4-et közép-, és egyet szakiskolában.

5 varrógép és 70 rádiójuk van a tagoknak.

Az ellenőrző bizottság beszámolója nem került be a statisztika végére.

1962

1962-ben a 2 növénytermesztő brigád 12 csoportjában és egy állattenyésztő brigádban folyt termelő munka, ahol 367, illetve 37 személy dolgozott, a karbantartó és melléküzemágban 10-en voltak, míg az igazgatási teendőket 10-en látták el.

A férfiaknak 220, a nőknek 100 munkaegységet kellett teljesíteni.

A statisztikai jelentést a magyarul írt, és Katkó Antal, valamint Kormányos István által aláírt ellenőrző bizottsági jelentés zárja.

1963

1963-ban egy új család lépett be a kollektívba, így számuk 178 lett.

A falu 1096 hektáros területéből 1064 volt mezőgazdasági hasznosítású, 30 terméketlen, amiből 3 beépített, és 2 vizes.

A tagok által használt 88 hektárból 58 volt művelt terület.

A kollektív ideiglenes használatra megkapta a 120 hektár községi legelőt.

A statisztikai jelentést a magyarul írt, és Szabó Sándor, valamint Kristóf János által aláírt ellenőrző bizottsági jelentés

zárja.

1964

1964-ben nem volt új belépő család.

100 hektár föld művelésére 30 kollektív tag jutott, akik személyenként átlag 273 munkaegységet teljesítettek.

100 hektárra 32,6 szarvasmarha, 94,2 disznó, 55,8 birka, és 9,6 szárnyas jutott.

100 hektáron 151 tonna gabonát termeltek.

Összesen 521 tonna gabonát, 92269 liter tejet, 66100 kg húst, amiből 42881 kg disznóhús, termeltek.

1964-ben a 2 növénytermesztő brigád 12 csoportjában és 2 állattenyésztő brigádban folyt termelő munka, ahol 311, illetve 32 személy dolgozott, a karbantartó és mellékküzemágban 15-an voltak, míg az igazgatási teendőket 5-en látták el.

A statisztikai jelentést a magyarul írt, és Szabó Sándor, valamint Katkó Antal által aláírt ellenőrző bizottsági jelentés zárja.

1965

1965-ben az addig mezőgazdasági kollektív gazdaság nevű képződményt mezőgazdasági termelő szövetkezetté nevezik át.

8 család kilépett a kollektívból, és 270 maradt.

100 hektár föld művelésére 27,5 kollektív tag jutott, akik személyenként átlag 313 munkaegységet teljesítettek.

100 hektárra 28,1 szarvasmarha, 67,7 disznó, 42,3 birka, és 16,9 szárnyas jutott.

100 hektáron 194,3 tonna gabonát termeltek.

Összesen 453,5 tonna gabonát, 110 699 liter tejet, 96 561 kg vágó állatot, – amiből 50 335 kg disznó – adtak el.

A 2 növénytermesztő brigád 12 csoportjában és 2 állattenyésztő brigádban folyt termelő munka, ahol 282, illetve

30 személy dolgozott, a karbantartó és melléküzemágban 9-en voltak, míg az igazgatási teendőket 13-en látták el.

A tagoknak egy munkaegységre kiosztott pénzbeli jövedelem 18,50 lej, 3 kg búza, 2,60 kg kukorica, 0,8 kg szalma, 2,5 kg kukoricaszár és 0,1 kg cukor. Ezek összértéke 28,60 lej volt.

A gazdaságnak 312 712 lej bevétele volt gabonaértékesítésből, 1 620 757 lej napraforgó, cukorrépa és dohánytermesztésből és 61 095 lej krumpli, paradicsom és dinnyeértékesítésből.

A hagyományosan román nyelvű statisztikai jelentést a Szabó István és Katkó Antal elnök által aláírt, ezúttal román nyelvű ellenőrző bizottsági jelentés zárja.

1966

1966-ban 19 család lépett ki a kollektívából, és 252 maradt benn.

A kollektív használatában 1108 hektár mezőgazdasági hasznosítású terület volt.

100 hektár föld művelésére 29 kollektív tag jutott, akik személyenként átlag 297 munkaegységet teljesítettek.

100 hektárra 32,3 szarvasmarha, 68,4 disznó, 46,2 birka, és 24,7 szárnyas jutott.

100 hektáron 182 tonna gabonát termeltek.

Összesen 659,5 tonna gabonát, 180 584 liter tejet, 79 711 kg vágó állatot, – amiből 44194 kg disznó – adtak el.

A 2 növénytermesztő és 2 állattenyésztő brigádban folyt termelő munka, ahol 291, illetve 30 személy és egy-egy mérnök dolgozott. A karbantartó és melléküzemágban 9-en voltak, míg az igazgatási teendőket 11-en látták el.

A kollektívban dolgozott egy agrármérnök és egy zootechnikus.

A statisztikai jelentést a Katkó Antal elnök és Koválik Lajos által aláírt román nyelvű ellenőrző bizottsági jelentés zárja.

1967

1967-ben 5 család lépett be, és 257 lett a kollektívban.

A kollektív használatában 1111 hektár mezőgazdasági hasznosítású terület volt.

10 hektár cirkot termeltek söprűkötésre.

Vetőmagot 7 hektár lucernaföldön termesztettek.

52 hektár másodvetésű kukoricát és 5 hektár rozst termesztettek zöldszakarmánynak.

A statisztikai jelentést a Katkó Antal elnök, Koválik Lajos és Kristóf János tagok által aláírt román nyelvű ellenőrző bizottsági jelentés zárja.

1968

1968-ban Nagyvarjast Torna községtől el-, és Iratos községhez hozzácsatolták.

Egy család kilépett, és 256 maradt a kollektívban.

A kollektív használatában 1108 hektár mezőgazdasági hasznosítású terület volt.

100 hektár föld művelésére 29 kollektív tag jutott, akik személyenként átlag 288 munkaegységet teljesítettek.

100 hektáron 67,9 tonna búzát, 129,7 tonna kukoricát, 22 267 liter tejet, 119,3 kg gyapjút és 10 650 kg vágóállatot termeltek.

Összesen 730,4 tonna gabonát, 207 428 liter tejet, 85 459 kg vágó állatot, – amiből 46 584 kg disznó –, és 1322 kg gyapjút adtak el.

A kollektívban dolgozott egy agrár- és egy állattenyésztő mérnök.

Zöldszakarmánynak 20 hektárt vetettek tavasszal, de erre célra volt 21 hektár őszi vetésű rozs, 70 hektár másodvetés, és a silótakarmány szükséglet lefedésére 77 hektár kukoricát vetettek aratás után. 150 hektár kukoricában volt takarmánytök.

A 272 búza mind bezosztája volt. 42 hektár kukorica középkései 311-es, míg 173 hektár 405-ös kései hibrid volt.

12 hektáron termesztettek lucernamagot.

Az 575 hektáron termelt gabona 2 066 840 kg volt, amivel a következőképpen gazdálkodtak:

Gépesítésért fizetve	233 195 kg
Vetőmag-visszaszolgáltatás	82 529 kg
Értékesítve	497 189 kg
Vetőmagnak	99 300 kg
Takarmánynak	458 214 kg
Nyugdíjasoknak	56 000 kg
Veszteség	82 510 kg
Munkaegységekre	400 503
Tervtúlteljesítésért kiosztva	97 400 kg

1968-ban 4 tehén-, 1 hizómarha-, 1 lóistállója, 2 hizó- és 2 fiasztató disznóólja, 4 juhakolja, 1 csirkenevelője, 3 raktára, 8 kotárkája, 1 tejsarnoka, 2 műhelye, 4 tárolója, 3 garázs, 3 hídmérlegje, 1 víztornya, 2 víztartálya és 1 igazgatási épülete volt a kollektívnek.

Ebben az évben és később sem zárta a statisztikai jelentést az ellenőrző bizottsági jelentés.

1969

1969-ben 5 család kilépett, és 251 maradt a kollektívban.

A kollektív használatában 1108 hektár mezőgazdasági hasznosítású terület volt.

100 hektár föld művelésére 28 kollektív tag jutott, akik személyenként átlag 341 munkaegységet teljesítettek.

100 hektáron 69,1 tonna búzát, 131,2 tonna kukoricát, 28 470 liter tejet, 143 kg gyapjút és 13 267 kg vágóállatot termeltek.

Összesen 635 tonna gabonát – 391,1 t búza és 231,4 t kukorica –, 239 538 liter tejet, 116 600 kg vágó állatot, – amiből 68 930 kg disznó –, és 1595 kg gyapjút adtak el.

Zöldtakarmánynak 5 hektárt vetettek tavasszal, de erre a célra volt 62 hektár másodvetés, és a silótakarmány szükséglet

lefedésére 31 hektár, amiből 10 kukorica, aratás utáni vetés. 120 hektár kukoricában volt takarmánytők.

A 257 búza mind bezosztája volt. 47 hektár kukorica középkorai 208-as, 66 középkései 311-es, míg 197 hektár 405-ös kései hibrid volt.

20 hektáron kukoricát, 12-on napraforgót és 8-on cukorrépat öntöztek.

A 610 hektáron termelt gabona 2 085 457 kg volt, amivel a következőképpen gazdálkodtak:

Gépesítésért fizetve	250 492 kg
Vetőmag-visszaszolgáltatás	141 500 kg
Értékesítve	384 517 kg
Vetőmagnak	89 000 kg
Takarmánynak	748 228 kg
Nyugdíjasoknak	55 000 kg
Munkaegységekre	416 720

1969-ben a tagoknak egy munkaegységre kiosztott pénzbeli jövedelem 23 lej, 1,75 kg búza, 2,10 kg kukorica, 0,2 kg szalma, 0,9 kg kukoricaszár és 0,13 kg cukor. Ezek összértéke 29,64 lej volt.

1970

1970-ben 2 család kilépett, és 249 maradt a kollektívban.

A kollektív használatában lévő 1116 hektárból mezőgazdasági hasznosítású volt 1099. A tagok használtak 61 hektár művelt, és 15 hektár beépített területet. 88 hektár volt a legelő és 32 a kaszáló.

100 hektár föld művelésére 28 kollektív tag jutott, akik személyenként átlag 271 munkaegységet teljesítettek.

100 hektáron 44,5 tonna búzát, 57,3 tonna kukoricát, 27 661 liter tejet, 130 kg gyapjút és 11 019 kg vágóállatot termeltek.

A 100 hektárra eső termelési érték 459 787 lej volt.

1970-ben 2 növénytermesztő brigádban 317-en, és 2

állattenyésztőben 54-en, a műhelyekben 8-an, az igazgatásban 13-an dolgoztak.

A kötelező munkaegység férfiaknak 200, nőknek 100 volt.

Zöldtakarmánynak 26 hektárt vetettek tavasszal, és erre a célra volt 70 hektár másodvetés. A silótakarmány szükséglet lefedésére 112 hektár kukoricát vetettek, amihez 84 másodvetésű kukorica adódott. 80 hektár kukoricában volt takarmánytők.

20 hektáron kukoricát, 12-on napraforgót és 8-on cukorrépát öntöztek.

A 460 hektáron termelt gabona 1 085 286 kg volt, amivel a következőképpen gazdálkodtak:

Gépesítésért fizetve	281 101 kg
Értékesítve	78 876 kg
Vetőmagnak	90 000 kg
Takarmánynak	352 505 kg
Nyugdíjasoknak	37 000 kg
Munkaegységekre	245 804
A 101 520 kg napraforgóból	
Gépesítésért fizetve	35 026 kg
Értékesítve	64 749 kg
Vetőmagnak	1745 kg

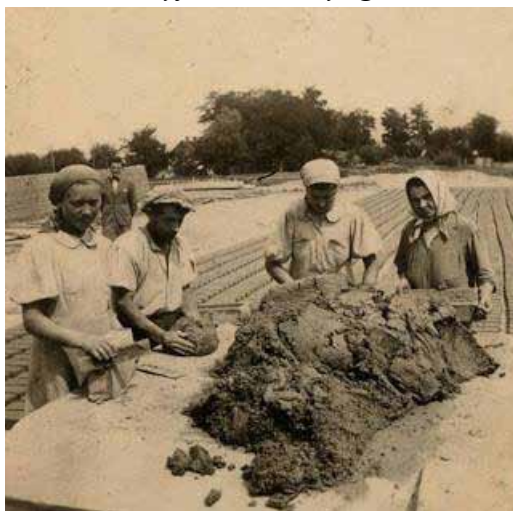

Cséplés az 1950-es években

A tagoknak egy munkaegységre kiosztott pénzbeli jövedelem 15 lej, 1,50 kg búza, 1,15 kg kukorica és 0,1 kg cukor. Ezek összértéke 19,25 lej volt.

Dohányfűzők és vályogvetők

Nagyvarjasi családfők 1957-ben

Sorsz.	Név és keresztnév	Házszám	Életkor	Sorsz.	Név és keresztnév	Házszám	Életkor
1	Mákos Péter	1	66	40	Rabsánszki Pál	42	59
2	Molnár Erzsébet özv.	2	46	41	Tóth József id.	43a	76
3	Telek Lajos	3	33	42	Tóth József ifj.	43b	49
4	Kiss Mária özv.	4	55	43	Bokor Sándor ifj.	44a	32
5	Katkó Sándor	5	31	44	Bokor Sándor id.	44b	61
6	Pintér Károly	6	66	45	Kovács Pál	47	54
7	Ónodi Gergely	8	60	46	Hám Lajos	48	73
8	Horváth Pál	9	43	47	Bojtos György	49	53
9	Ónodi Katalin özv.	10	70	48	Telek Ferenc	50	26
10	Farkas Johákim	11	67	49	Bús Erzsébet	51	63
11	Kiss István	12	74	50	Bús Imre	52	37
12	Nagy Pál	13	79	51	Kreszta János ifj.	53	27
13	Dániel Mihály	14	78	52	Farkas Ferenc	54a	41
14	Ónodi Mátyás	15	67	53	Mihály Etel	54b	70
15	Gera Antal id.	16	65	54	Katkó Antal ifj.	56a	32
16	Balta József	17	32	55	Katkó Antal id.	57	56
17	Mákos Ferenc id.	18	79	56	Katkó Etel	58	36
18	Erdélyi Pál	19	55	57	Andó Sándor	59	32
19	German Ioan	20	48	58	Ónodi András	60	59
20	Mákos Rozália	21	55	59	Szabó Lajos	61	64
21	Ónodi Péter	22	37	60	Horváth Veronka	62	52
22	Viczkus Lajos	23	36	61	Horváth Pál	63	56
23	Pintér János	24	75	62	Katkó Lajos	64	33
24	Ónodi Ferenc	25	71	63	Katkó Erzsébet	65	61
25	Bokor János	26	52	64	Faragó János	66	26
26	Kolonovics Antal	27	55	65	Katkó Mihály	67	55
27	Bokor József	28	29	66	Faragó Mátyás	68	53
28	Pásztor Károly	29	32	67	Vígh István ifj.	69	61
29	Mákos Ferenc ifj.	30	32	68	Faragó István	70	46
30	Kristóf Miklós	31	63	69	Tóth Antal id.	71	52
31	Ónodi Ferenc ifj.	32	36	70	Halai Julianna	72	68
32	Stefánovics Margit	33	73	71	Nedelcu Vasile	73	38
33	Vígh István id.	34	63	72	Guba István	74	41
34	Fekete Lajos	35	52	73	Andó János	75	39
35	Kömüves Mátyás	36	30	74	Hideg János	76	47
36	Vajda János ifj.	38	28	75	Nagy Erzsébet	77	73
37	Bokor Lajos	39	45	76	Bojtos József	78	44
38	Bodor György	40	48	77	Rigó Mihály	79	77
39	Takács József id.	41	52	78	Bús József	80	45

Sorsz.	Név és keresztnév	Hátszám	Életkor	Sorsz.	Név és keresztnév	Hátszám	Életkor
79	Bereczki Veronka	82a	77	120	Tóth János	124	42
80	Bereczki István	82b	26	121	Köles Pál	126	51
81	Molnár György	83	61	122	Bognár Lajos	127	32
82	Bereczki Lajos	84	46	123	Gyuricza János	128	68
83	Kormányos András	85	61	124	Telek István	129	75
84	Kormányos István	85	37	125	Bojtos János id.	130	65
85	Katona Viktor	86	41	126	Mihály János	132	63
86	Szomszéd Anna	87	73	127	Kiss Mihály ifj.	133	41
87	Nagy Ferenc	88	52	128	Fodor Mátvás	134	61
88	Kakuszi Mihály	89	40	129	Nagy G. András	135	65
89	Farkas Ferenc id.	90	61	130	Vágó István	136	29
90	Kakuszi József	91	59	131	Kormányos János	137	65
91	Mákos György	92	76	132	Telek András	139	36
92	Farkas Ferenc ifj.	93	36	133	Csik Julianna	140	53
93	Nagy Sándor	94	42	134	Czank Viktor	141	56
94	Kiss Mihály id.	98	77	138	Tóth Antal ifj.	143	71
95	Pintér József	99	66	135	Tóth Istvánné özv.	143	71
96	Nagy Rozália	100	51	136	Tóth István	144	46
97	Makó István	101	27	137	Dengli Erzsébet özv.	145	41
98	Mihály István	102	47	139	Katkó Ferdinánd	148	55
99	Czabai Erzsébet	103	41	140	Horváth Antal	149	39
100	Ónodi Katalin	104a	60	141	Horváth András	150	48
101	Vígh József	104b	42	142	Bicski Sándor	151	35
102	Iskola	104		143	Tapasztó Péter	152	59
103	Kiss György	105	61	144	Telek István ifj.	153	41
104	Ordódi István	106	46	145	Telek József	154	45
105	Kosnicz Mihály	107	71	146	Farkas András	155	33
106	Kiss T. Pál	108	46	147	Kovács János	157	42
107	Fekete Mihály	109	43	148	Makó József özv.	158	54
108	Csik János id.	110	63	149	Ónodi István	159	34
109	Csik János ifj.	111	33	150	Tapasztó Mihály	160	60
110	Csik András	112	58	151	Sirkó János	161	35
111	Bóka András id.	113	78	152	Szűcs Mihály	162	63
112	Gyurkó Viktor	114	62	153	Fekete Lajos	163	48
113	Kóródi Mária	116	64	154	Vajda János id.	164	61
114	Szabadai András	117	43	155	Kovács Mátvás id.	165	69
115	Laza József ifj.	118	44	156	Bojtos János	166	32
116	Nagy István	121	75	157	Makó János	167	56
117	Medve István	122	71	158	Telek Viktória	168	48
118	Tóth Julianna	122b	68	159	Farkas József id.	169	61
119	Gyuricza Pál	123	36	160	Bognár Lajos id.	171	61

Srsz.	Név és keresztnév	Házszám	Életkor	Srsz.	Név és keresztnév	Házszám	Életkor
161	Figel Kálmán	172	49	193	Matusinka István	204	51
162	Fodor Mihály	173	28	194	Tapasztó Lajos	205	42
163	Szabó Sándor	174	32	195	Gyuricza István	206	36
164	Katkó Erzsébet özv.	175	44	196	Czabai Veronka	208	71
165	Bús Ferenc	176	33	197	Mari Anna	209	41
166	Ónodi Juszti özv.	177	42	198	Gulácsi Antal	210	58
167	Szabó István	178	36	199	Molnár András	211	66
168	Gulácsi András	179	55	200	Rabsánszki Erzsébet	212	58
169	Nagy Antal	180	34	201	Kiss Ferenc	213	56
170	Laza József id.	181	68	202	Oláh József	214	35
171	Fehér Veronka özv.	182	68	203	Horváth Mária	215	72
172	Kovács Mátyás	183	56	204	Matusinka Lajos id.	216	50
173	Kristóf János	184	32	205	Ökrös János	217	53
174	Koválik Lajos ifj.	185a	30	206	Farkas ? Mihály	218	32
175	Koválik Lajos id.	185b	49	207	Csillag Péter	219	73
176	Koválik Imre	186	56	208	Tapasztó Béla	220	35
177	Bóka András	187	45	209	Mákos Erzsébet özv.	221	60
178	Szabó István id.	188a	67	210	Varga Mária	222	63
179	Szabó István ifj.	188b	30	211	Pintér Veronka	223	45
180	Farkas Antal	189	46	212	Czank János	224	55
181	Szalai Imre	190	33	213	Szűcs Ferdinánd	225	67
182	Tóth Imre	191	42	214	Kristóf János id.	226	70
183	Tóth Rozália özv.	192	49	215	Medve István ifj.	227	48
184	Takács József ifj.	193	28	216	Szabó T. István	228	39
185	Matuz Anna	194	45	217	Telek János	229	68
186	Kóródi Mária	195	51	218	Bojtos József ifj.	231	33
187	Szomorú István	196	47	219	Gera Antal ifj.	232	38
188	Ónodi István	199	30	220	Mákos Pál	233	76
189	Matusinka Lajos	200	32	221	Irházi János	234	53
190	Medve Mihály	201	71	222	Szabó Antal	235	28
191	Ordódi Mihály	202	58	223	Szabó Rozália özv.	236	53
192	Szűcs Julianna	203	73				

II. melléklet – Belépési kérvények

A nagyvarjasi kollektívról írottak összeállításakor sokat gondolkodtam azon, hogy meghagyjam-e a neveket, vagy csak kezdőbetűiket. Végül ellenző, és egyetértő tanácsokat is meghallgatva úgy döntöttem, hogy maradjanak a nevek. Azért döntöttem így, mert ma már köztudott, hogy a kollektivizálás egy erőszakos folyamat volt. Az alább olvasható sorokon vagy a teljes önmegadás és beletörődés, vagy a csak azért is vagyok én valaki dacának hangulatát érezzük. Belépési kérvények a nagyvarjasi kollektívba. Kivonatos átiratok.

Andó István: A feleségem már tag volt. /1955. április 24./

Andó János és felesége: Kérjük, hogy vegyenek fel a Varga Katalin Kollektív Gazdaság – a továbbiakban VKKG –, tagjai soraiba. Jobbnak látjuk, hogy belépünk a kollektív gazdaságba – a továbbiakban KG. Földterületünk 2,10 ha. El van vetve 100 ár búza a közös gazdaságban. /1957. november 25./

Andó Sándor: Kérem a VKKG vezetőségét, hogy 1,40 ha földemmel a szederhádi társas gazdaságtól való áthelyezés útján saját megfontolásom révén tagjának fogadjon be. Maradok elvtársi tisztellel. Éljen a RNK. /1957. október 23./

Antal János és **Antal Lenke:** Jelenleg itt lakom. Az az elhatározásom, hogy belépjek a kollektív gazdaságba, mivel tisztviselő vagyok. Ha az egész falu kollektivizálva lesz én sem akarok kimaradni, mivel az iskolában is kollektivisták tagok gyermekeit tanítom, nevelem az új szocialista társadalomnak. Mint munkaerő nem tudok szerepelni, de mint tag az az óhajom, hogy egyedül ne maradjak ki a nagy közösségből. Feleségem Antal Lenke és kislányom Antal Lenke Hajnalka velem együtt kéri a felvételt ebbe a nagy közösségbe. /1958. szeptember 9./

Balta József és **Balta Veronika:** Jelen pillanatban Szederháton lakom a 87-es számú házamnál. Kérem, hogy vegyenek fel a VKKG-ba, mert ott is van házam, és haza akarok költözni. A földemmel, feleségemmel és kisfiammal szeretnék tag lenni. /1958. október 11./

Bereczki Lajos és **Bereczki Erzsébet:** Kérem, hogy családommal együtt vegyenek fel a VKKG-ba. Tagja vagyok a közös gazdaságnak. Földem 4,36 ha. Saját határozásombul lépek be a KG-ba, mivel látva, hogy megélhetés itt van, és itt is lehet. /1958. augusztus 10./

telekkönyvileg nekem nincs földem. Apámtól külön vagyok, és kérem, hogy biztosítsanak 0,25 ha veteménykertet. /1958. október 13./

Bokor Józsefné: Saját elhatározásomból kérem a VKKG-ot, hogy vegyenek be a KG-ba 1,60 ha földdel. Jelenleg TOZ tag vagyok, ahol 0,70 ha földbe búza van. Szántásomat a SMT végezte. Kérem, hogy a gazdaság ezt a munkátot intézze el. 7 kadrát veteményes kertem van, amit használok, és ezt kérem, hogy részemre halálomig biztosítsák. /1958. február 25./ // Dózsa György Mezőgazdasági Társulás bizonyítja, hogy Bokor Józsefné társulásunk rendes tagja 1,32 ha földdel, amely a TOZ komaszált területen található. Ebből 0,70 ha búza, 0,70 ha SMT szántás. 0,62 ha szabad terület. Tartozik a gazdaságnak 112 kg búzával Az állammal szembeni kötelezettsége 35 kg leszerződött búza. Kiállított fentnevezett kérelmére a kollektív gazdaságba való belépése céljából. Takács József elnök, Kiss Pál titkár /1958. február 28./

Bokor Lajos, Bokor Rozália, Bocor Ludovic: Kérem a VKKG-ot, hogy vegyenek fel a KG-ba tagnak 4,11 ha földdel, amivel tagja vagyok a Dózsa György társas gazdaságnak. Van 1,60 ha búza és 0,40 ha őszi árpa vetésem, 2,11 ha tavaszra van tartalékolva. Már voltam tagja a KG-nak, látván a helyes utat, ahol meg van szüntetve ember ember általi kizsákmányolása, senkitől sem kényszerítve, saját elhatározásomból újból tagja akarok lenni. // A Dózsa György Mezőgazdasági Társulás bizonyítja, hogy Bokor Lajos társulásunk rendes tagja 4,11 ha földdel, amely a TOZ által nem használt területen található. Ebből 1,60 ha búza, 0,40 ha őszi árpa, 0,40 ha cukorrépa, 2,00 ha SMT szántás. 1,71 ha szabad terület. Tartozik a gazdaságnak 246 kg búzával. Az állammal szembeni kötelezettsége 56 kg leszerződött búza. És 104 kg leszerződött kukorica. Kiállított fentnevezett kérelmére a kollektív gazdaságba való belépése céljából. Takács József elnök, Kiss Pál titkár /1958. február 28./

Bokor Sándor, Bokor Sándorné: Saját meggyőződésből és elhatározásomból kérem, hogy vegyenek fel a VKKG tagjai sorába 2 ha földdel. 1952-ben tagja voltam a KG-nak, és azon kérésemet fenntartom. Az 1953. évi kilépési leltár értékét egy éven belül visszafizetem. Éljen a RNK. /1958. október 13./

Bokor Sándor: Saját elhatározásomból és meggyőződésből kérem, hogy vegyenek fel a VKKG tagjai soraiba. 4,60 ha földdel rendelkezek, mellyel teljes egészébe óhajtok belépni. Feleséggel együtt két munkaerővel rendelkezek. 1952-ben tagja voltam a KG-nak, és azon kérésemet most is fenntartom. Az 1953-as kilépési leltár

értékét 2 éven belül visszafizetem. Halálunk után földünk joga négy gyermekünket illesse. /1958. október 13./

Bugyi István, Bugyi Rozália: Kérem, hogy vegyenek fel soraikba, mert a szentpáli gazdaságtól megvan az áthelyezés, és bent van a kisvarjasi KG-ban.

Bús Ferenc, Bús Anna: Tagja akarok lenni a VKKG-nak. Saját meggyőződésből kérem, mert ez az egy út van, amelyiken haladnunk kell. /1955. április 18./

Bús József, Bús Éva: A VKKG tagja akarok lenni 1,20 ha földdel és 2 személyzettel. Éljen a Román Munkás Párt.

Csapó Lajos, Arad: Felelősségem teljes tudatában és meggyőződésemből akarok tagja lenni a VKKG-nak. Óhajtom a mezőgazdasági gépek gazdaságosabb kihasználását, és a dolgozók életszínvonalának emelését. Óhajtom a termelés fokozását, és a szocializmus minél hamarabbi felépítését országunkban. 1,74 ha földem a nagyvarjasi határban található. Nem akarok a gazdaságukba dolgozni, mert gyári munkás vagyok. Éljen a Világ Béke! Elvtársi köszönettel. /1958. július 09./

Csik Anna, Csik András, Csik Katalin: Kérjük a VKKG-ot, hogy 4,00 ha földdel vegyenek fel bennünket tagnak. Eddig nem voltunk tagja a KG-nak.

Csik György: Nagyvarjasi lakosként kérem, hogy vegyenek fel tagnak a Nagyvarjasi Mezőgazdasági Termelőszövetkezetbe. Kérem, hogy megkapjam én is a veteményföldet.

1968. február 17.

Csik János, Csik Julianna: Mi is szeretnénk tagja lenni a VKKG-nak, habár 1953-ban tagja voltunk, és elhagytuk. Látva azt, hogy a falunak a kollektivizálásáról van szó, mi sem akarunk kimaradni belőle. 3,29 ha határi földünk van a közös gazdaságban. Fiam Csik János 16 éven aluli. Leltári értékem 1165 lej. Ennek az értékébe kérem a vezetőséget, hogy egy új pár szerszámom van, és a hivatalos áron értékeljék. /1958. október 15./

Csik Julianna: Kérem, hogy engem a VKKG tagjai sorába visszavegyenek. A KG megalakulásakor édesanyámmal együtt beléptünk. Nem tudom milyen oknál fogva 1954-ben minket töröltek a tagok soraiból. Édesanyám 80 éves, munkaképtelen. Tudásomnak és képesitésemnek megfelelő munkát szívesen végzek. Készen álltam 6 elemi, ... liceum és 1 kereskedelmi osztály. /1957. április 06./

Csik Kálmán, Csik János, Csik Mária: Saját elhatározásomból kérem, hogy vegyenek be a VKKG-ba, a mezőgazdasági közösségbe, mint traktoristát. Velem jön édesapám Csik János és édesanyám Csik Mária is. /1957. november 01./

Deák Mária: A társas gazdaságnak vagyok tagja. Saját elhatározásomból szeretnék tagja lenni a VKKG-nak. Kérem, hogy vegyenek fel soraikba. 1,20 ha földem a társas gazdaságban van. /1958. augusztus 21./

Dengli Jánosné: Szeretnék én is tagja lenni a VKKG-nak, minek után a falu kollektivizálásáról van szó, és én sem akarnék kimaradni a szocializmus építésiből. 4 kishold határi földem a közös gazdaságban található. Tagja nem volt a KG-nak. Két fiam katona, két lányom gyári munkás. /1958. október 08./

Dobos György: Engemet a csobányok, Bali Ferenc és Kriszta János megfogadtak a birkákhoz kisegítőnek június és július hónapra. Kérem a vezető elvtársakat, hogy a megoldozott munkanapjaimat tessék kitüntetni. /1967. augusztus 14./

Drchnal Gyula, Arad: Mint villanyszerelő kérem a felvételem a VKKG-ba. /1959. október 23./

Ébert Rozália, Pota Margaréta, Deák Jánosné, Arad: Kérnék a mélyen tisztelt elvtársakat mind a három testvér, édesapánktól, Deák Pétertől örökölt 3 kis hold (1,42 ha) földünket, amely a nagyvarjasi határban van, átaladnánk a VKKG-nak. Tessék elnézéssel lenni, de csak levél által tudjuk intézni. Harcolunk a békéért. /1958. október 05./

Erdélyi Pál, Pintér Veronka: Saját elhatározásomból, és Lelik Katalin meggyőzésével kérjük, hogy vegyenek fel a VKKG tagjává. Erdélyi Pálnak 2,62 ha, Pintér Veronkának 1,00 ha, és Pintér Józsefnek 0,60 ha apai rész földje van. A fiam katona, 1959 őszén szerel le, és az ő földjét addig fent fogjuk tartani neki, amiről hazajövele után maga fog rendelkezni. Mivel minden fiúnak kiadtuk az apai részt, ezért ő is jogosult ehhez. /1958. október 07./

Faragó András, Faragó Magdi: Szüleimmal munkaerőként dolgozom a VKKG-ban. Megnősültem, és leszereltem, ezért külön akarok menni a szüleimtől a 66. számon található házba.

Ifj. **Faragó István, Faragóné ifj. Mari Erzsébet:** Abból kifolyólag, hogy pártunk és kormányunk alkalmat adott, hogy a lakás nélküli kollektív tagok hozzájuthatnak háztelekhez, kérjük, hogy a 6.7 számú telekkönyv alatti telket adják át nekünk, hogy még ebben az évben hozzáfogjunk az építkezés előkészítéséhez.

Faragó Máttyás, Faragó Julianna: Kérem, hogy vegyenek fel soraikba, mint tagot a VKKG-ba. Saját magam győztem meg, hogy ezt az utat kell kövesse minden becsületes földműves. Mivel 1952-ben tagja voltam a KG-nak, kérem, hogy az a kérvény lépjen életbe, és semmisüljön meg az 1953-ban beadott kilépési kérvény. Nekem 4,81 ha földem van, és úgy akarom, hogy 1,81 ha legyen a

fiamnak Faragó Jánosnak betudva, aki a KG tagja 1954-től, viszont 1 ha legyen a lányomnak, aki férje után Kiss Jánosné született Faragó Margareta, és szintén KG-tag., és nekem maradjon meg 2 ha. 1953-ban kilépéskor kaptam a mezőgazdasági leltárom után 1157,50 lejt, amit három év alatt hajlandó vagyok visszatéríteni. A társasnál lévő 360 kg vetőmagot kérem vissza, viszont az 52 kg őszi árpa, ha nem lett elvetve a volt társas gazdaságba, akkor kapjam vissza. Nincs mezőgazdasági felszerelésem, amit beadhatnak. // 50 lej BD, 1157,50 lej 3 év alatt lefogva. /1958. október 12./

Farkas Antal: Kérem a VKKG-ot, hogy legyenek szívesek a menyemet, Oprea Zoia-t felvenni, mint munkaerőt a családba. /1959. február 30./

Farkas Joakhim: Kérem, hogy Feleségemmel vegyenek fel a VKKG-ba 2,20 ha földdel. Saját elhatározásomból lépek be. Meggyőződésem, hogy részemre ez a leghelyesebb út. /1957. november 25./

Özv. **Fehér Andrásné:** Én is szeretnék tagja lenni a VKKG-nak. A falunak a kollektivizálásáról van szó, és nem akarnák kimaradni belüle. 3,87 ha földem van a közös gazdaságban. Minek után én is voltam tagja a gazdaságnak 1952-ben, és a saját házamnál voltak a gazdaság lovai, és egy bizonyos mennyiségű szalmát elhasználtak, ezért kérem, hogy 1959-ben legyenek szíves visszatéríteni tudva azt, hogy öreg vagyok. És kérem, hogy segéllyel is biztosítva legyek.

Fekete Antal, Fekete Erzsébet: Kérem a VKKG-ot, hogy minek után megnősültem és szüleinknél, mint munkaerők voltunk, de ezek után külön szeretnék menni lakni, kérem, hogy minden joggal engem biztosítson. /1961. március 03./

Fekete Lajos, Fekete Erzsébet, Fekete Rozália, Fekete József: Kérem a felvételem a VKKG-ba, feleségemmel, és lányommal együtt. 2,12 ha földem van, amit azonnal a gazdaság rendelkezésére bocsátom. /1958. október 02./

Fekete Lajos: Az az elhatározásom, hogy a szocialista szektorba lépek, ezért kérem, hogy vegyenek be a VKKG-ba 3,70 ha földdel. Mivel 1953-ban voltam tag, ezért kérem, hogy jelen pillanattól kezdve 1 év múlva folyósítsák a nyugdíjat. /1958. augusztus 24./

Fekete Mihály, Fekete Margit: Kérem, hogy vegyenek fel a VKKG-ba 4,23 ha földdel, ami a társas gazdaságban van. Ha a fiam, aki katona, hazajön, akkor legyen ő is munkaerőnek betudva, de ha gyárba akar menni, akkor ne akasszanak akadályt elébe, mivel szakmunkás, és kapjon megfelelő írást, ami szükséges lesz a részére. 1952-ben már voltam tag, és amikor 1953-ban kiléptem kivettem a leltáromnak megfelelő összeget, de szerepelt benne egy 3 hónapos

csikó is, melyet az anyjával együtt beadtam, de a csikóért nem kaptam meg az összeget, amikor kiléptem, így kérem, hogy most tudják be azt abba az összegbe, amit 3 év alatt visszatéríttek.

Fodor Mihály, Fodor Klári: 19581014 Szeretnénk tagjai lenni a VKKG-nak. 1952-ben tagok voltunk és a többi elvtársak, akik elhagyták a gazdaságot, magukkal vontak minket is. Minek utána a falunak a kollektivizálásáról van szó, mi sem akarunk kimaradni belüle. Van egy 16 éven aluli gyermekem. Leltári értékem 403 lej, amit visszatéríték a gazdaságnak. A gazdasági felszerelést értékesítem a szabad piacon. Jelen pillanatban van egy lovam, egy kocsim. Földterületem 4,84 ha a Dózsa György közös gazdaságban. /1928. május 08./

Gera Antal, Gera Rozália: Saját elhatározásunkból kérjük, hogy vegyenek tagjaik soraiba 3,25 ha földünkkel. /1958. február 07./

Gera Antal: Saját elhatározásomból és meggyőződésből 1952 tavaszán, – az első alakító csoporttal – beiratkoztam a megalakult KG-ba. Mivel pártunk és kormányunk megadta a munkásságnak azt a lehetőséget, és szabadságjogot, hogy szabadon tanulhat, és tudása után fejlődhet, így én is elhatároztam 1954. januárban, hogy mivel a KG-ban nincs télen munka beiratkozom Aradon a sofőr iskolába, amit saját költségemen eredményesen el is végeztem. Most újra elhatároztam, hogy tanulok, és ezzel is segítem és fejlesztem a szaktudásomat. Kértem a kollektív vezetőségét, ha lehet segítsen az előre menetelemben, és engedjen el engemet, úgy, hogy a feleségem és a családom tovább dolgoznak a gazdaságban. Ha a KG megerősödik, és szükség lesz az én tudásomra, akkor bármelyik percben visszajövök. A KG vezetősége ezt elutasította, így kénytelen vagyok kilépni, és elbocsátásomat kérni, hogy tovább tanuljak, és folytassam a mesterségem, amit választottam. Mivel szándékom nem volt, hogy kilépjek, ha majd a KG-nak szüksége lesz rám, akkor bármikor visszajövök. / A DGyMT bizonyítjuk, hogy Gera Antal társult mezőgazdaságunk rendes tagja 3,83 ha szántóterülettel, amelyből 0,80 ha búzavetés a komaszált területen, búzavetés szabad területe 0,50 ha. Üres 1,73 ha, amiből 0,73 ha a komaszált területen van. 0,15 ha legelő. Kiss Pál titkár, Takács József elnök. /1957. február 07./

Gulácsi András: Kérem a VKKG-ot, hogy vegyenek be a KG-ba 2,20 ha földdel, amiből 1 ha búzavetés. Ezen lépésemet Farkas András a gazdaság állattenyésztési felügyelője, és Ónodi István a gazdaság pénztárosa, elvtársak minden kétséget kizáró felvilágosító munkája után határoztam el. /1957. december 06./

Gulácsi Antal, Gulácsi Etel, Gulácsi Marika, Kérem a VKKG-ot, hogy vegyenek fel a KG-ba tagnak 1,80 ha földdel, amiből 0,90 ha-t bevetettem búzával, a másik 0,90 ha-t a SMT szántatta föl, amelyek szerződést köteles a gazdaság elintézni. /1957. november 21./

Gulácsy Jenő, Gulácsy Judit, Magyarpécska: A fennlaki gép és traktorállomás vezetője vagyok, és kérem, hogy feleségemmel együtt vegyenek fel a VKKG-ba. /1959. november 20./

Gulácsi Mátyás, Gulácsy Erzsébet, Gulácsi Rozália, Magyarpécska; Szeretnék tagja lenni a VKKG-nak. Jelenleg a középiskolában tanítok. Ha a kollektív gazdaságnak szüksége van bármilyen adminisztrációs munkára, hajlandó vagyok segítséget adni. Hajlandó vagyok a KG alapszabályzatát elismerni. /1959. november 07./

Gulácsi Mátyás: Anyámat kifejejtettem előbbi kérvényemből, de, mert ő is tag szeretne lenni a családdal, ezért külön kérem az ő felvételét is. /1959. november 21./

Gulácsi Viktória: Látva gyermekeim hasznos munkáját saját elhatározásból kérem, hogy vegyenek fel a VKKG-ba. Gyermekeim is a KG-ban vannak. Gyoroki lakosként kérem a VKKG-ot, hogy szíveskedjenek felvenni a KG-ba, a Katkó Lajos családjába, mint családtagot. /1959. március 04./

Gulácsi Zoltán, Gulácsi Adél (Etelka), Gulácsi Zoltán, Gulácsi Emese: Szeretnék családommal tagja lenni a VKKG-nak. Jelenleg a rovinei /magyarpécskai (NI)/ középiskolában tanítok. Semmiféle anyagi igényt nem kérek. Ha a gazdaságnak bármiféle adminisztrációs munkára szüksége van, hajlandó vagyok segítséget adni. /1959. november 07./

Özv. Hallai Imréné Julianna, Hallai Imre, Hallai Sándor: 1,60 ha földem van az iratosi határban. Kérem, hogy vegyenek fel a VKKG tagjai soraiba. /1957. december 05./

Henegarú Dumitru: Tehnician agronom jelenleg gazdasági mérnökként dolgozom a VKKG-ban, és saját elhatározásomból kérem, hogy vegyenek fel tagnak a gazdaság sorai közé. Nekem is a tagok között a helyem. Velük együtt akarok dolgozni, építeni, közösségünket széppé tenni, és a tagokkal a boldog jövőt építeni. /1959. január 17./

Ifj. Horváth András, Horváth Erzsébet: Mivel nincs házunk, szeretnék igényelni a gazdaság vezetőségétől a Pasik-féle portát, mert az idén szeretnék felépíteni. Kérném a mielőbbi jóváhagyást, hogy tudjam megjavítani a kerítést. Kérném 2,5 hold szélesen kiadni a házhelyet, mert oldalházat szeretnék csinálni, és, hogy lenne rendes porta. /1960. március 01./

Horváth András, Horváth Erzsébet: Kérnénk a VKKG-ot, hogy 1,20 ha földünkkel vegyenek minket is soraikba, mert saját elhatározásunk, hogy tagja legyünk a gazdaságnak. A család tagja négy személy. /1957. november 10./

Horváth Antal, Horváth Mária: Saját elhatározásomból kérem, hogy engem a családommal vegyenek fel, mint tag a KG-ba. Szántóföld-területem 1,79 ha. /1958. július 27./

Horváth Antalné: Tornyai Kérem a VKKG-ot, hogy vegyenek fel a KG tagjai közé 1,20 ha földdel. Kérem, hogy a kertföldet meghagyják a kert alatt. /1961. december 21./

Horváth György: 23 éves katona vagyok, és szeretettel kérem felvételem a VKKG-ba. Családunk összterülete 4 ha szántóföld, és a réam eső rész beadásához örömmel adom beleegyezésemet.

Horváth István, Horváth Etuska: Feleséggemmel nyolc éve az Iratosi Kendergyárban dolgozom, és kérem a felvételem a VKKG-ba. Belépek 1,50 ha földdel. Beteg édesanyámat is képviselem. Feltételeim: Biztosítsák édesanyám, Horváth Veronika teljes jogú tagságát. Kérjük, hogy feleséggemmel együtt hagyjanak a gyárban dolgozni. /1958. október 07./

Horváth János: Jelenleg Szederháton lakom, de ez év folyamán Varjasra jövök lakni. Mivel 1958-ban tagja voltam a varjasi társas gazdaságnak 0,80 ha földterülettel, és minden vetőmag a társasnál maradt, szeretnék a VKKG tagja lenni. /1959. február 15./

Horváth Margit: 19 éves háztartásbeli vagyok, és kérem a VKKG kedves vezetőségét, hogy vegyenek fel tagsoraik közé. Családunk beadandó összterülete ..., amelyből 0,50 ha búza.

Horváth Mihály: 25 éves dolgozó földművesként kérem a VKKG-ot, hogy vegyenek fel tagnak a gazdaság dolgozói sorai közé. Családunk beadandó összterülete ..., amelyből 0,50 ha búza.

Horváth Pál, Horváth Júlia, Telek Júlia: Kérem, hogy feleséggemmel vegyenek fel a VKKG tagjai soraiba, vagyis lépjen érvénybe az 1952-ben beadott kérvényünk, és semmisüljön meg 1953-ban beadott kilépési kérvényünk. 4,57 ha szántóm a Nagyvarjasi Társas Gazdaság területén van. Saját elhatározásomból még nem lépek ki a kendergyárból, ahol dolgozom, de kérem, hogy szabad időmben dolgozhassam a kollektívban a feleségem, és családom részére kiosztott parcellán. Én utánam a gyermekeim is legyenek bármikor elismerve, mint tagok, vagyis kapjanak munkát, ha be akarnak menni a kollektívba. Nem akarom, hogy a családom elveszítse jogait én utánam. /1958. október 05./

Horváth Pál: Kérem, hogy 4,76 ha földterülettel, 2 munkaerővel vegyenek fel a VKKG tagjai közé. Kérem, hogy könnyű munkát adjanak. /1962. január 19./

Horváth Regina, Horváth Mihály, Horváth György, Horváth Margit, Horváth Júlia, Horváth Mihályné: Saját elhatározásomból kérem a VKKG-ot, hogy vegyenek fel a KG-ba tagnak 4,47 ha földdel. Magammal viszem családamat és anyósomat. Tudjuk, hogy itt a helyünk. A társasba vittem 8 kocsi trágyát, amit írjanak be nekem, mint munkanapot. /1958. szeptember 07./

Horváth Regina: Háztartásbeliként kérem a VKKG-ot, hogy vegyenek fel tagjaik közé. Családunk beadandó ösztérülete ..., amelyből 0,50 ha búza.

Irházi (?) Julianna: Tagja akarok lenni a Nagy-Varjasi Varga Katalin Kollektív gazdaságnak. Óhajtom a mezőgazdasági gépek gazdaságosabb kihasználását. A dolgozók életszínvonalának emelését. Óhajtom a termelés fokozását a mezőgazdaság terén. Mindezzel akarom megvalósítani minél hamarabb országunkban a szocializmus felépítését. 1 kishold földem van, a nagyvarjasi határban. Kijelentem, hogy a gazdaságukban nem akarok dolgozni, mivel gyári munkás vagyok. Éljen a Világ Béke. /1958. április 07./

Irházi János: Újrafelvétel, „megbántam, amit tettem, de mentem a többi után” /1954. április 07./

Kátai Sándor, Kátai Erzsébet: Saját elhatározásunkból 1962. október 15-én átadjuk a Varga Katalin kollektív gazdaságnak a 6 hektár földet. Nem szándékozunk kollektivisták lenni. /1961. december 21./

Katkó András, Katkó Anna, Katkó Erzsébet: A VKKG tagja akarok lenni. Össz földterületem 5 ha, az anyámé 80 ár. 1953-ban anyám kollektív tag volt, beadta a gazdaságnak. Ingóságom nincs. Kéri, hogy a leltáráért részletenkint fogjanak le 1100 lejt. /1958. október 10./

Katkó Mihály: Szeptember elején egy kilépési kérvényt adtam be. Ezennel azt semmisnek tekintem. Harcolunk a békéért és a megértésért. Elvtársi üdvözlettel, Katkó Mihály /1953. október 06./

Kelemen Ferenc, Kelemen Etel: Kérjük, hogy vegyenek föl a gazdaságba munkaerőnek, a szüleink mellé. Éljen a Nagyvarjasi Kollektív Gazdaság.

Kiss Ferenc, Kiss Etel, Kiss Imre: „A 0,15 ha beltelekem megmarad saját használatra. Saját elhatározásomból lépek be, tudom azt, hogy nekem is itt a helyem. A kényeremet mindig napszámba kerestem meg mivel a község a szocializálás vége felé ér, kereseti lehetőségem megszűnt. Jelenleg munkalehetőségem csak a Kollektívban van. Kérem, hogy vegyenek fel engem feleségemmel és

családommal, hogy mi is dolgozzunk a közösségben. Ingó tulajdonom nincs.” /1957. december 31./

Kiss István, Kiss Juszti: Van 1 ha földem, 1952-ben léptem ki. Most saját elhatározásomból senki által sem kényszerítve akarok ismét koll. gazdaság tagjai közé tartozni. /1958. október 06./

Kiss István, Kiss Rozália: Habár 1952-ben voltunk tagja a K Gazdaságnak és tévedésben estünk, hogy elhagytuk. Leltári értékünk 965 lej, amit hajlandó vagyok visszatéríteni 3 év alatt. 3 hektár 96 ár földünk a közös gazdaságban van. Volna egy kérésünk, hogy házunk nincsen, és vállaljuk, hogy 1959-ben építeni fogunk. /1958. október 13./

Kiss János, Kiss Jánosné: 1,93 ha földdel lép vissza. Leltárérték visszafizetni: 175 lej, vetőmag vissza 144, BD 50 lej.

Kiss József, Kiss Katalin: Aradi lakos, gyári munkás vagyok. Kérem, hogy 0,60 ha földdel vegyenek fel a KG-ba. /1958. október 12./

Kiss Mária, fia Kiss Kálmán, Kiss Ilona: Már voltam tagja a kollektív gazdaságnak. 1953-évben kiléptem, és ami leltári tárgyat megkaptam, azt hajlandó vagyok két éven belül visszafizetni. Ezen lépésem saját elhatározásomból teszem, mivel meg vagyok győződve a kollektív gazdaság előnyeiről. Ugyanazzal az 1,84 hektár földdel lépek vissza. Kérem a kihordott trágya árát, amiért 80 kéve szarát adtam, térítsék meg. Éljen a Világ Béke. // BD 50 lej, levonni az első évben 150 lejt. /1958. október 15./

Kiss Mihály, Tornya: 3,75 ha földdel lépek vissza. Kérem, hogy az 500 lejt, mellyel adós vagyok a kollektívban 1963. decemberben tisztázzam. /1962. január 19./

Id. Kiss Mihály, Kiss Julianna: Mi is szeretnénk tagjai lenni a gazdaságnak, habár 1953-ban elhagytuk. Másoknak a rosszindulatára hallgattunk, de már meggyőződünk, hogy csak ez az egyenes út, ami biztosítja a mindennapi kenyerünket. 5 hektár 20 ár földünk a nagyvarjasi közös gazdaságban van. Semmiféle mezőgazdasági számmal nem rendelkezem. /1958. október 14./

Kiss Pál: Kérem, hogy vegyenek fel a gazdaság tagjai közé 7 hektár földdel, gazdasági felszerelés nélkül. De a földem még 1962-ben nekem terem. A házhelyek közül egyet igényelek, a Kóródi portát. Kérem a gazdaság vezetését, hogy a pénzt, amit 1953-ban kifizettek azt engedjék el. Vetőmagot és tagsági díjat nem adok, mert már beadtam 1952-ben. E föltétellel belépek. /1962. november 01./

Kormányos Ferenc: Alulírott Kormányos Ferenc tekintettel arra, hogy magammal szembeni kötelezettségemnek eleget ... amely idő alatt tisztába lettem azzal, ... az élethez vezető út csakis a

szocializmus. Ez az út a közgazdaság útja. Ezzel (elha)tároztam, hogy én is a kollektív gazdaság ... fogok dolgozni és azért kérem ..., hogy munkaerőnek vegyenek be közéjük... Éljen a béke! Éljen hazánk a Román Népköztársaság!" /1957. január 26./

Kormányos János, Kormányos Julis: 1,60 ha földem a kút dűlőben és a Laza földben van. Saját elhatározásomból lépek erre az útra, meggyőződve arról, hogy itt tudom csak becsületesen megkeresni a kenyerem, mert a Koll. gazd-ban nincs kizsákmányolás. Tudom azt is, hogy gépesített egy tagban lévő területen nagyobb terméshozamot fogunk elérni. Részemre ezt láttam a leghelyesebb útnak, amely igazi részünkre. /1957. november 01./

Korodi Mihály, Arad: „0,80 ha földemmel át akarok lépni egy magasabb focu gazdaságba hol szerintünk minden becsületes dolgozónak ott a helye.” /1958. július 10./

Korodi Mihályné: „Nagyon szépen kérem magukat, hogy fogadjonak engemet vissza a nagyvarjasi kolektívban.” /1954. március 13./

Kosnicz Mihály, Kosnicz Julianna: Kérjük az újonnan való felvételt, és a szántás 1199 lej költségét visszatéríteni. /1957. november 30./

Kovács István: A feleségem tudtom nélkül visszakérte a földet, amit helytelen lépésnek tartok, és kérem az igazgató elvtársat, hogy semmisítse meg a kérvényt. /1953. augusztus 22./

Kovács János, Kovács Margit: Kérjük a felvételt, mert külön mentek lakni. /1959. február 23./

Özv. **Kovács Józsefné:** Szeretnék tagja lenni a gazdaságnak, minek után látva azt, hogy a kollektív gazdaságban nem zsákmányolja ki egyik ember a másikat, mert mindenki a munkája után megkapja a gyümölcsét. 1 ha 32 ár földem a gazdaságban van. Ami a segílyt illeti én is biztosítva legyek, mint bármelyik segélyre jogosult, ha mégis megtörténik, hogy idővel megbetegszem. /1958. október 09./

Kovács Mátvás, Kovács Anna: Minek után a falunak a kollektivizálásáról van szó, mi sem akarunk kimaradni belüle. Tagja nem voltunk. Két munkaerővel rendelkezünk. Földterületünk 4 hektár 25 ár. Ez a föld a közös gazdaságban van. Van egy lovam, egy kocsi, egy eke, egy lánchorona. /1958. október 14./

Kovács Mátvás: „Október elején beadtuk a kérvényünket, hogy belépünk a varjasi Varga Katalin Kollektív Gazdaságba, de mivel a rendelet szerint csak három hektár földdel vettek volna fel, mai napig biztatva voltam ... csak az én felvételi kérvényem hiányzik ... kérem a vezető tanácsot, hogy vegyék komolyan ... itt a tavaszi munkálat, szeretném tudni, hogy mi ... velem dolgozik-e a Kollektív, vagy

másutt nézek munkát.” „Én Kovács Mátyás és feleségem elhatároztuk, hogy bemegyünk a Kollektív Gazdaságba. Kérjük a vezető tanácsot, fogadják el a kérvényünket, mivel már október óta várjuk a felvételt, és most is kihagytak.” /1956. április 15./ // Én Kovács Mátyás és neje elhatároztuk, hogy visszamegyünk a nagyvarjasi Varga Katalin Kollektív Gazdaságba.” /1955. október 21./ // El akarom helyezni magamat a Partizán kollektívhoz. /1959. április 02./

Koválik Antal, Koválikné Ónodi Bözsi: Kérjük, hogy, mint új családot vegyenek be a kollektív gazdaságba. Ezt a belépést saját elhatározásunkból csináljuk. /1957. november 11./

Koválik Imre, Koválik Erzsébet, Koválik Teréz: Elismerem saját kérvényem által, hogy rendes tag akarok lenni, habár 1952-ben tagja voltam a gazdaságnak, sajnos 1953-ban én is kiléptem. 3 hektár 10 ár földem van. Ami a leltárt illeti 1953-ban, amikor kiléptem, kaptam 1060 lejt, amely összeget hajlandó vagyok visszafizetni 1961–1964 között. Mindezek után saját elhatározásom alapján lépek be. /1960. december 10./

Koválik József, Koválik Erzsébet: Kérjük, hogy vennének fel minket is ide a kollektívba tagnak, mivel családunk még kicsi, sokkal alkalmasabbnak látnánk itt dolgozni, mint innen Kisvarjasra járni. /1960. február 29./

Koválik Péter, Koválik Erzsébet: Saját elhatározásom és meggyőződése alapján kérem a vezetőséget ..., hogy beiratkozási kérvényemet elismerje. Jelenlegi ingatlan vagyonom 3h 25 ár, amivel belépek a gazdaságba. Az ingó vagyonom 2 drb. ló, 1 kocsi, amivel a kollektív gazdaság vezetősége határozata alapján szeretném ha szabadon rendelkezhetnék, mivel 1952 őszén, a kollektív gazdaságba való beiratkozásom, és a katonaságból való leszerelésem után vettem. /1958. október 10./

Köles Pál, Köles Vera: „Elhatároztam magamnak, saját meggyőződésből, hogy szeretnék én is tagja lenni a kollektív gazdaságnak 2 hektár földemmel.” /1955. október 07./

Köncs Mihály: „Alávetem magamat a KG mindennemű külső és belső alapszabályának. Éljen a román és a magyar munkáspárt.”

Kristóf János, Kristóf Jánosné: Kérjük, hogy 7,32 ha földünkkel vegyenek be tagjaik sorába. Ezen elhatározásunkat saját elhatározásból tesszük.

Kunszabó István, Kunszabóné Kristóf Margit egy családdal: ... a dorobánczi, vagyis a kisiratosi Szabó Árpád kolek. Gazdaság tagja vagyok 1951 évtől kezdve ... Igazi kollektív tagjai lennénk a Nagyv. VKKG-nak. /1956. október 08./

Id. Laza József, Laza Józsefné: Vegyenek be a gazdaságba 2,80 ha földdel. (5,26) Saját elhatározásunkból lépek be a feleségemmel. Tudjuk azt, hogy itt a helyünk. Mivel öregek vagyunk kérjük részünkre az öregsegély folyósítását. A veteményünket kérjük, hogy hosszába mérjék ki. /1959. október 11./

Ifj. Laza József, Laza Anna, Vígh Mihály, Vígh Anna: Szeretnénk mi is belépni, habár 1953-ban elhagytuk a gazdaságot, másoknak a befolyására. 5 hektár földünk a nagyvarjasi közös gazdaságban található. Vejem és lányunk mint munkaerő lépnek be. A leltári érték 812,50 lej, amit két éven belül törlesztünk. /1958. október 17./

Laza Sándor, Laza Mária: Kérem, hogy vegyenek fel, mint tagot, vagyis lépjen életbe az 1952-ben beadott kérvény, és legyen megsemmisítve az 1953-ban beadott kilépési kérvény. Van 2,50 földem, mely jelen pillanatban a nagyvarjasi társas gazdaságban van. Hajlandó vagyok édesapámat segíteni, és kifizetni a felét annak az összegnek, amit apám 1953-ban kapott a gazdaságtól. Tekintettel, hogy anyósommal egy fedél alatt, de teljesen külön családot képezek – ő diétázván külön kosztos van, és külön háztartást vezet –, kérem az elvtársakat, hogy kapjak én is kerthelységet, amin keresztül biztosíthatom a háztáji kis gazdaságom a jószágnevelés terén. /1958. október 09./

Lengyel Anna, Horváth Erzsébet: 3,20 földdel rendelkezünk, amellyel teljes egészében óhajtunk a gazdaságba belépni, saját elhatározásunkból, és senki által nem kényszerítve. 1952-ben tagjai voltunk a kollektív gazdaságnak, és azon kérésünket most is fenntartjuk. /1958. október 01./

Makó András, Makó Etelka: Kérem, hogy vegyenek be a kollektív gazdaságba 2 ha földdel. Saját elhatározásomból lépek be a GAC-ba, meggyőződésem, hogy nekem is itt a helyem. Feleségemmel külön gazdaságot képezünk, nem vagyunk együtt az apósommal. Jelenleg TOZ tag vagyok. Őszi búza vetésem 1 ha. /1958. február 26./
// A Dózsa György Mezőgazdasági Társulás bizonyítja, hogy Makó András rendes tagja 2 ha földdel, ami a komaszált területen található. Ebből 0,80 ha búza, 0,2 ha őszi árpa, 1 ha SMT szántás. Tartozik a gazdaságnak 40 kg búzával és 50 kg kukoricával. Kiállított fentnevezett kérelmére a kollektív gazdaságba való belépés céljából. Takács József titkár, Kiss Pál elnök /1958. február 28./

Makó Istvány, Makó Mari: Kérem, hogy felvegyenek minket is, azonnal, a Varga Katalin kollektív gazdaság soraiba, mert saját elhatározásunk, hogy tagjai legyünk a gazdaságnak. Vagyunk nincs. /1957. március 28./

Makó János, Makó Etel: Saját elhatározásunkból lépünk be 1,60 ha földünkkel, nekünk is itt a helyünk, mivel két családunk már tagja a kollektív gazdaságnak. /1957. december 06./

Makó Sándor, Makó Erzsébet: Kérjük a VKKG-ot, hogy vegyék fel soraikba, mert saját elhatározásuk, hogy tagjai legyenek a gazdaságnak, mert csak ez az út vezethet a jobb megélhetőséghez. Éljen a RMP. Éljen a Nagy Varjasi Varga Katalin Kollektív Gazdaság. /1957. március 19./

Id. Mákos Ferenc: Saját elhatározásomból kérem, hogy vegyenek fel tagnak. Van 2,38 ha földem, amellyel be akarok lépni a kollektívba. Remélem, hogy a vezetőség jóvá fogja hagyni a kérvényem. /1958. október 07./

Ifj. Mákos Ferenc, Mákos Ilona: Saját elhatározásomból kérem a VKKG vezetőségét, hogy vegyenek fel kollektív tagnak 0,60 ha földemmel. /1958. október 07./

Mákos Jánosné: Szeretnék tagja lenni a VKKG-nak. Földterületem x,65 ha, amivel már voltam tag, és 1953-ban kiléptünk. Tagja vagyok a varjasi Dózsa György társas gazdaságnak. /1958. október 13./

Mari Anna: Kérem a fölvételemet a VKKG-ba. Vagyoni állapotom egy ház, 1,75 ha szántó, abból 80 ár búza vetés. Éljen a béke. /1955. május 03./

Matusinka István, Matusinka Anna: Szeretnék mi is tagja lenni a gazdaságnak, habár 1952-ben tagja voltunk, és tévedésbe esve elhagytuk. Leltári értékünk 2535 lej volt, ezt hajlandó vagyok 3 év alatt részletekben visszafizetni. Jelenleg 4,39 ha földdel rendelkezem, ami a közös gazdaságban található. Saját elhatározásomból kérem a felvételemet, minek után a falunak a a kollektívizálásáról van szó. Mi sem akarunk kimaradni. /1958. október 13./

Matusinka Lajos: Családommal együtt, Matusinka Ilonával újra tagja akarok lenni a kollektív gazdaságnak, tehát legyen érvénybe léptetve az a régi 1952-ben beadott kérvényem. Saját elhatározásom, hogy belépek az elvtársak közé, mint tag. 2,08 ha földem a társas gazdaságban van. Van egy 3 éves kis fiam. Kérem, hogy semmisüljön meg az 1953-as kérvényem, amikor kiléptem. /1958. szeptember 27./

Medve Istvánné: Kérem, hogy vegyenek fel a kollektív gazdaságba. Földterületem 1,20 ha. Éljen a béke. /1958. augusztus 16./

Medve István, Balli Anna: Saját elhatározásunkból belépünk a VKKG-ba. Vagy egy házunk, 2,40 ha földünk, 1 lovunk és 1 kocsink. Kérem, hogy a lovat és a kocsit hagyják meg saját rendelkezésre, mert szegény állapotban vagyunk, feleségem 100% rokkant, és kérjük, hogy engedjék meg, hogy a ló helyett szamarat vehessünk. Mivel én is rokkant vagyok, ezért olyan munkát kérek, amit el bírok

majd végezni. // Határozat: kocsit, ekét behozni, 50 lej BD, 1 zsák, 50 kg abrak.

Medve Mihály, Medve Erzsébet, Medve Katalin, Medve István 7 éves: Vegyenek be a kollektív gazdaságba 4,38 ha földdel, és ehhez jön az anyám földje 0,40 ha. Saját elhatározásból lépek be. Tudom, hogy nekem is itt a helyem. Már voltam tagja a gazdaságnak, és a járulékot, amit kaptam hajlandó vagyok kifizetni. Jelenleg TOZ tag vagyok. Őszi vetésem 1,80 ha búza. Anyámnak 0,4 ha búza vetése van a TOZ-ba. Szeretném ha a veteményest, amit kapok 2,5 hold szélesben nyúlna végig a ház háta megett. Kérem azt is, hogy az eddigi munkámat, amelyet a földemen végeztem számítsák át normába. Velem együtt belép kisfiam is. /1958. március 01./

Mihály János, Mihály Karolina: A varjasi határban lévő 1,50 hektár szántóföldemmel kérem fölvételemet a kollektív gazdaság tagjai sorába. /1957. október 30./

Mihályné Katkó Etel: Kérem, hogy vegyenek be a kollektív gazdaság kötelékébe. Tagja voltam a gazdaságnak, de, mint sok mások, én is kiléptem, de most már látom, hogy más út nincs, ha az ember megöregszik, és teljesen munkaképtelenné válik. 1,17 ha szántófölddel rendelkezek a 25 ár veteményen kívül.

Molnár András, Makó Rozália: Vegyenek fel a kollektív gazdaságba 0,80 ha földdel. Saját elhatározásomból lépek be. Úgy látjuk, hogy ez a közösség biztosítja részünkre a megélhetést. Magammal viszem feleségem, mint munkaerőt. /1957. december 08./

Molnár Andrásné, Molnár Ferenc: Saját elhatározásomból, nem kényszerítve senkitől, kérem, hogy vegyenek fel a kollektív gazdaságba. ... földdel tagja vagyok a nagyvarjasi Dózsa György társas gazdaságnak. Magammal viszem fiamat Molnár Ferencet, lányomat Molnár Juliskát és apósomat Molnár Mátyást. /1958. január 19./ // Alulírott Nagyvarjasi Dózsa György Mezőgazdasági társulás vezetősége bizonyítja, hogy Molnár Andrásné társulásunk rendes tagja 2,74 ha összterülettel, amely a társas gazdaság komaszált területében van. Az állammal szembeni kötelezettségei: ...72 kg kontraktált búza, ...62 kg kontraktált kukorica. Van ezen kívül 100 kg vetőmag búza kölcsöne a társas gazdasággal szemben. Kiss Pál titkár, Takács József elnök /1958. február 07./

Nagy Anna, Nagy Ferenc: Vegyenek be a VKKG-ba a fiammal együtt. Voltam tagja, a Kollektív gazdaságnak, és újból szeretném ha felvennének. A társas gazdaságnak voltam tagja, ahonnan át akarok lépni a kollektív gazdaságba. 4,08 ha földem van. /1958. július 05./

Nagy Anna, Szvercsák György: Kérem a VKKG-to hogy vegyenek fel tagjaik soraiba. 2,50 ha földdel rendelkezünk, mellyel

saját elhatározásunkból, senki által sem kényszerítve óhajtunk a kollektív gazdaságba belépni. 1952-ben a KG tagjai voltunk, és fenntartjuk azt a kérvényt, amellyel akkor léptünk be. Éljen a RNK. /1952. október 07./

Nagy Antal, Nagy Rozália, Nagy Rozália 6 éves: Kérem a VKKG-ba való felvételem. Tagja voltam a gazdaságnak de feleségem betegsége miatt gyárba kellett dolgoznom. Most 3 ha földdel rendelkezem. /1956. február 15./ // Kérem, hogy vegyenek be a KG-ba 1,40 ha földdel. Tagja vagyok a mezőgazdasági társulásnak, 1 ha be van vetve búzával, 0,40 ha őszi árpával. Saját elhatározásból lépek be, tisztába vagyok azzal, hogy közösségben több terméshozamot fogunk elérni. Magammal viszem feleségem, Nagy Rozáliát, mint munkaerőt és 6 éves kislányomat. /1957. december 09./

Nagy Béla, Nagy Mária: Kérem a VKKG-ba való felvételemet. Tagja voltam a gazdaságnak, de most különválok az apámtól, a feleségemmel együtt, elhatároztuk a KG-be belépést. 3 ha földdel rendelkezünk, 0,40 ha búzavetésem van. A gazdaságba mit kell adni? // Be kell fizetni a kivitt leltárt, befizetni alaptökébe 750 lejt, BD 50 lejt, 1 zsák. /1956. február 15./

Nagy Dezsóné: Váradon lakom. Kérem, hogy vegyenek be e VKKG-ba 1,76 ha földdel. Testvérem meghalt, maradt egy kislány, Nagy Julianna, aki a gyámságom alatt van. Örökölt az anyjától 0,45 ha földet. /1958. június 05./

Nagy Erzsébet, Nagy Mária: Saját elhatározásból kérem, hogy vegyenek fel tagnak a VKKG-ba 2,40 ha földemmel. /1958. október 13./

Nagy Ferenc, Nagy Katalin: Kérjük, hogy vegyenek fel bennünket a VKKG-ba 4,97 ha földdel, amivel tagja vagyok a Dózya György Társas Gazdaságnak (DGyTG), és csak a területtel kérjük, hogy vegyenek be a KG-ba. Már voltam tag, 1953-ban kiléptem, ami leltárt kifizettek az két éven belül visszafizetem. /1958. október 13./

Nagy Gábor: Kérem a VKKG-ot, hogy vegyenek föl munkaerőnek. 1958. május 31-én megnősültem, és feleségem KG-tag már 1952. óta. /1958. június 08./

Nagy István, Nagy Klári: Kérjük a nagy varnyasi VKKG-t, hogy vegyenek fel soraikba 2,92 ha földünkkel határozásunk szerint. /1958. november 02./

Nagy Sándor, Nagy Julianna, Nagy Mária, Jaczkó János, Jaczkó Mária: Kérem, hogy vegyenek be a VKKG-ba 3,91 ha földdel. Saját elhatározásomból lépek be feleségemmel és családommal. Kérem, hogy a veteményföldet a házam körül adják ki. A tartozásomat hajlandó vagyok visszafizetni. /1958. október 03./

Oláh Antal, Oláh Antalné, Tóth Antalné: Kérem, hogy vegyenek be a KG-ba 4,20 ha földdel. Saját elhatározásomból lépek be tudván azt, hogy közösségben, gépesített munkával több terméshozamot fogunk elérni. Velem együtt viszem édesanyám Oláh Antalnét és nagymamát Tóth Antalnét. /1957. november 23./

Oláh József, Oláh Rozália: Földemmel és családommal be akarok lépni a kollektív gazdaságba. Határi földem 1,91 ha, melyből 0,80 ha búzavetés. Amennyiben megengedhető ezen össz-vetésterület és őszi mélyszántás költségeket részemre kieszközölni szíveskedjenek. /1957. december 09./

Ónodi András, Ónodi Rozál: Kérem a VKKG vezetőségét, hogy vegyenek be a KG-ba 1,60 ha földdel. Egész földterületem bent van a társas gazdaságban. Az a meggyőződésem, hogy részemre a legmegfelelőbb hely a kollektív gazdaság, és saját elhatározásomból teszem ezt a lépésemet. Őszi vetésem a közösből 0,65 ha, a többi területem tavaszra van tartalékolva. Mint munkaerőt hozom magammal feleségem, Ónodi Rozáliát, fiam jelenleg katona, 22 éves. // Román nyelvű igazolás: Ónodi András 1,60 ha szántófölddel tagja a Dózsa György Mezőgazdasági Társulásnak. 0,65 ha búzaföld után leszerződött kötelezettsége az állammal szemben 32,5 kg, kukoricaföld után 47,5 kg kukorica. Ezeket a kollektívtól kapott nettó jövedelméből törleszti. /1958. január 26./

Ónodi Ferenc, Ónodi Margit: Saját elhatározásom alapján, senkitől sem erőltetve 5,10 ha szántófölddel be akarok lépni a nagyvarjasi VKKG-ba. Kérem, hogy tekintsék semmisnek az 1953-ban beadott kilépési kérvényemet, és lépjen érvénybe az 1952-ben beadott kérvényem. Akkor eleget tettünk az alapszabályban előírt kötelezettségeknek, ami a leltári tárgyak beszolgáltatását illette. 1957 december 31-éig hajlandó vagyok visszafizetni azt a pénzüsszeget, melyet a kilépésem alkalmából 1953-ban a leltári tárgyaimért kaptam. Kérem, hogy hagyják jóvá az 1,5 ha bevetett búzaterületbe használt vetőmagot, tekintettel arra, hogy 1952-ben a réám első vetőmag alapot teljes egészében beszolgáltattam. Alávetem magam a kollektívtörvénynek. // 50 lej BD, visszatéríteni, ami pénzt kivitt. /1957. március 09./

Ónodi Ferenc: Vegyen a VKKG a soraik közé 2,40 ha szántófölddel, ami a tornyai határban van. Saját elhatározásomból lépek be. 73 éves vagyok. /1958. július 15./

Ónodi Gergely, Ónodi Vera: Kérem, hogy vegyenek be a VKKG-ba 2 ha földdel. Saját elhatározásunkból lépünk be. Tudjuk, hogy részünkre ez a legmegfelelőbb út. Jelenleg tagja vagyok a társas gazdaságnak és a földterületemből 0,70 ha-t bevettem búzával,

0,60 hat felmélyítettem traktorral, 0,30 ha nincs felszántva és 0,40 ha gyöp. /1957. december 10./

Ónodi István, Ónodi Erzsébet: Kérem, hogy vegyenek be a VKKG-ba 2,27 ha földdel. A feleségem örökölt édesapjától, Tálai Sándortól, 2,46 ha földet, amelyet szintén behozunk a gazdaságba. Saját elhatározásunkból lépünk be. Itt a helyünk nekünk is. 1953-ban kiléptem a gazdaságból, felvettem bizonyos összeget az állóalapból, amelyet hajlandó vagyok visszafizetni. Jelenleg tagja vagyok a TOZ-nak. Összterületem benn van a Társulásnál, őszi vetésem 1 ha búza és 0,20 ha őszi árpa. Magammal hozom 6 éves kisfiam, Istvánt, és 2 éves kislányom Erzsébetet. Az eddigi munkát, melyet a földemben végeztem kérem, hogy a gazdaság normában számítsa fel nekem. /1958. február 14./ //A DGyMGT bizonyítványa: Ónodi Istvánnak 4,47 ha összterületéből 1 ha búzavetés, 0,20 ha őszi árpa, 0,40 ha cukorrépa, 1,86 ha szabad terület, kukorica alá és 1,01 ha takarmánynak előírányzott és gyeper, ami 4,47 ha, és a társulás komaszált területén van. Az állammal szemben 50 kg kontraktált búza és 139,50 kg kukorica kötelezettsége van. A társulásnak tartozik 100 kg búzával Kiss Pál titkár, Bokor Sándor elnök /1958. február 23./

Ónodi Istvánné, Ónodi Pál, Ónodi Ferenc: Kérem, hogy vegyenek fel engemet és családomat a VKKG tagjai közé. Már voltam tagja a KG-nak. 5,20 ha földdel jövök be. Hajlandó vagyok az 1953 évbéli kilépéskor megkapott társulási részt visszafizetni a gazdaságnak. Meg vagyunk győződve a helyes útról, ahol a megélhetőség biztosítva van a dolgozó parasztság részére. /1958. augusztus 14./

Ónodi János, Ónodi Anna, Ónodi József: Kérjük, hogy vegyenek be a VKKG-ba 3,50 ha földdel. Jelenleg TOZ tag vagyok. Saját elhatározásból lépünk be, mivel meg vagyunk győződve arról, hogy ez az út részünkre a leghelyesebb, és itt van legjobban biztosítva a megélhetés. Érték a kőműves munkához is jól. /1957. november 25./

Özv. Ónodi Katalin: Szeretnék én is tagja lenni a KG-nak. X,80 ha földem a közös gazdaságban van. /1958. október 06./

Ónodi Lajos, Ónodi Mária: Kérjük, hogy vegyenek fel a VKKG-ba, mint tagok. /1956. február 05./

Ónodi Péter, Ónodi Péterné: Saját elhatározásunk értelmében kérjük a VKKG-be a felvételünket. 4,45 ha földdel iratkozhatunk be. /1958. október 09./

Ordódi István: Saját elhatározásom alapján tagja akarok lenni a VKKG-nak 4 ha szántófölddel. Leltári felszerelésem nincsen. Kérjük, hogy az 1952-es jogaink érvénybe maradjanak, amikor is tagjai voltunk a gazdaságnak. /1958. október 15./

Ordódi Mihály, Ordódi Anna: Kérjük, hogy vegyenek fel a VKKG tagjai soraiba. Magunk határoztunk így, senki által sem kényszerítve. Marad érvényben az 1952-ben beadott kérvényem, 4,29 ha földdel. /1958. október 12./

Ordódi Mihály: Kérem, hogy 4,50 ha földterülettel, 2 munkaerővel, 2 lóval, 1-1 kocsival, vetőgéppel, fogassal, ekével, boronával vegyenek fel a VKKG tagjai közé. /1962. január 19./

Pásztor Károly, Pásztor Anna: Be akarunk lépni a VKKG-ba, és kérem, hogy ha csak lehet, vegyenek be. Anyámnak bent van 4 hold föld, és én is hozok hármat. Három hold föld be van vetve búzával. /1956. január 06./

Peler Ferenc: 1960. április 1-jétől a VKKG sofőrje voltam pénzfizetéssel. Minek után a családi életem úgy hozta, hogy kollektív családba nősültem, én is szeretnék tagja lenni a VKKG-nak, bár semmiféle vagyonnal nem rendelkezem. /1961. február 03./

Pintér András, Pintér Rozália: Kérem, hogy vegyenek fel a VKKG-ba 0,60 ha földdel. Saját elhatározásomból akarok belépni. BD, zsák, búza, kukorica /1957. október 15./

Pintér János, Arad: Miután Aradon lakom és dolgozom a földemet beadom a VKKG-ba. /1958. augusztus 03./

Pintér János, Pintér Julianna, Arad: Kérjük, hogy vegyenek föl a VKKG tagjai sorába. Ez saját elhatározásunk, mivel meg vagyunk győződve a kollektív gazdaságnak a nagyobb fokú gazdálkodásáról, és egy jobb megélhetőségről. Már voltam tagja a KG-nak 2 évig. 1,60 ha földem van. Tagja vagyok a Dózsa György társas gazdaságnak, és a területtel szeretnék átjönni a KG-ba. Éljen a Világ Béke. /1958. szeptember 14./

Piroska Imre: Összinte elhatározásom, hogy megkérem a VKKG vezetését, hogy vegyenek közéjük. /1957. január 26./

Pota Margit, Arad: Én is szeretnék a VKKG tagja lenni 1,15 ha földdel. Gyári munkás vagyok, és semmi követeléselem nincs. /1959. február 09./

Rigó Mihály, Rigó Erzsébet: Saját elhatározásomból kérem a VKKG-t, hogy vegyenek fel tagnak. 3,75 ha földem van. Telekkönyvileg van 4,40 ha, ebből 0,25 ha a háznál. /1958. október 13./

Șiclovan Gheorghe, Pécska: Van 8,58 föld, amelyikkel be akarok iratkozni a VKKG-ba. Trăiască tinera Gospodărie Agricola Colectivă din Varjas. /1952. szeptember 29./

Sirkó István, Sirkó Anna: Saját elhatározásomból kérem, hogy feleségemmel vegyenek be a VKKG-ba 3,20 ha földdel. Tudjuk, hogy nekünk is itt a helyünk. Voltam már egyszer tag. Az ingó tulajdonom

árát, amit kikaptam visszafizette Sirkó László. Jelenleg tagja vagyok a TOZ-nak, őszi vetésem 1,50 ha búza. Hajlandó vagyok alávetni magam a KG alapszabályának. /1958. március 28./

Sirkó László, Sirkóné Király Erzsébet: Kérem, hogy vegyenek fel tagnak a VKKG-ba feleségemmel, 2 éves kislánnyal és a 4 ha földemmel, amiből 1,60 be van vetve búzával. Célom, hogy részt vegyek a közös munkába, és elősegítsem a szocializmus építését. Teljes meggyőződésből lépek be. Helyesnek látom azt a munkamegosztást, amelyet lelek a gazdaságban, és helyeslem a termény ésszerű elosztását, amelyet minden tag munkája után kap. /1956. február 12./ // Alulírottak, szederhádi lakosok, az itteni 23 August Kollektív Mezőgazdaság tagjai átlépni akarunk a VGKG-ba. Bejelentjük, hogy a szederhádi kollektívba 4 ha-t vittünk magunkkal, amit az átlépéskor átszarmaztatni kértünk. /1957. szeptember 20./ // Leltártartozás 1285 lej. // 23 August Kollektív Gazdaság, Szederhát, Bizonyítvány: Sirkó László és Erzsébet szederhádi lakosok 1957. szeptember 20-án bejelentették, hogy Nagyvarjason házat vettek és az ottani VKKG-ba óhajtanak átlépni. Bizonyítjuk, hogy 1957. október 2-án felmentettük őket a szederhádi kollektív tagsága alól ha a VKKG-ba belépnek. A behozott 4 ha földterületet csak a VKKG-nak adjuk ki a tornyai néptanács útján. Balta György elnök, Kontz György titkár /1957. október 03./

Stefanovics Margit: Kérem, hogy vegyenek be a VKKG-ba 2,42 ha földdel. Saját elhatározásból lépek be. Tudom, hogy itt a helyem a közösségben. Tudom, hogy a KG módosította az alapszabálya öregsegélyre vonatkozó részét. Öregségem miatt munkaképtelen vagyok, ezért kérem, hogy 1959-től folyósítsák részemre is az öregsegélyt. Jelenleg TOZ-tag vagyok, amelynek a területére 1958 őszén kivittem 5 kocsi trágyát. Kérem, hogy ezt részemre, mint munkaegységet írják be. /1958. szeptember 06./

Szabadai András, Szabadai Annus, Szabadai András: Mink is szeretnénk tagjai lenni a VKKG-nak, habár másoknak a befolyására 1953-ban elhagytuk. 1950 lej visszatéríteni valóm van leltári tárgyért, amit két év alatt téríték meg, mert folyamatban van az építemem. Földterületem 6,90 ha, ami a közös gazdaságban található. Munkaerő hárman vagyunk, és kislányom 16 éven aluli. /1958. október 14./

Szabó András: Kérem, hogy vegyenek be a VKKG-ba 0,80 ha földdel. Tagja vagyok a mezőgazdasági társulásnak, és őszire szeretnék átlépni a magasabb rendű gazdaságba, a kollektívba. Saját elhatározásból lépek be, mivel meg vagyok győződve a felsőbbrendűségéről. /1958. július 01./

Szabó Antal, Szabó Irén, Szabó Antal négy éves: Kérjük a VKKG-ot, hogy legyenek szívesek fölvenni bennönket a soraikba 1,16 földdel, ebből 45 ár búzavetés. Harcolunk a Békéé. /1958. január 26./ // A Dózsa György mezőgazdasági Társulás bizonyítja, hogy Szabó Antal 1,16 ha földdel tag, amelyből 0,45 ha búza és 0,71 ha üres. Kiss Pál titkár, Takács József elnök /1958. február 07./

Szabó Béla, Szabó Mária: Mivel édesapám, Szabó Lajos Nagyvarjas 61 (4?) számú lakos is belépett, és nem beszélte meg velem a dolgot, hogy 1,50 ha föld ... az ő 4,5 ha földjében van, amit átad nekem, így én azzal lépek be. Tudom, hogy a gazdaságból területet nem lehet kiszakítani, meggyőződésből akarok tagja lenni a gazdaságnak. Remélem fölvesznek soraikba. /1957. december 14./

Szabó Gáborné, Szabó István, Szabó Ágnes, Szabó Gábor 3 éves, **Szabó Ágnes** 4 éves: Saját elhatározásomból kérem, hogy vegyenek be a VKKG-ba. 1,70 ha földem van. Tagja vagyok a mezőgazdasági társulásnak. /1957. december 13./

Szabó István, Szabó Mária, Szabó István hét éves, **Szabó Mária** újszülött: Kérem, hogy vegyenek be a VKKG-ba 1,60 ha földdel. Saját elhatározásomból lépek be a családommal együtt. Az 1,40 ha földből eddig bevettem 0,60 ha-t. Jelenleg TOZ tag vagyok. Mesterségem a földművelés, és a mellett értek a traktor- és gépkezeléshez is. /1957. november 25./

Szabó István, Szabó Mária, Szabó Lajos, Szabó Rozália: Szeretnénk mi is tagja lenni a gazdaságnak, habár 1953-ban elhagytuk másoknak befolyása végett. A fiam, Szabó Lajos, és felesége Szabó Rozália, mint munkaerő. 2,60 ha földterületünk van a közös gazdaságban. /1958. október 14./

Szabó János, Arad: Elhatároztam magam, hogy szocialista közösségbe lépek, ezért választottam a VKKG-ot, és saját elhatározásomból kérem, hogy vegyenek a tagok soraiba 0,80 ha földdel. Állami vállalatnál vagyok alkalmazva, ezért munkaerőként nem tudok szerepelni. /1958. július 01./

Szabó József, Arad: Saját elhatározásomból kérem, hogy vegyenek be a VKKG-ba 0,80 ha földdel. Aradi állami vállalatnál vagyok alkalmazva. /1958. július 01./

Szabó József, Szabó Rozália: Ha a VKKG-nak szüksége van munkaerőre, akkor kérjük felvételünket, akár motorkezelőnek, akár kocsisnak. 0,30 ha földem van, ami be van vetve. /1954. február 16./

Szabó Lajos, Arad: Kérem, hogy vegyenek be a VKKG-ba 0,80 ha földdel. Saját elhatározásból lépek be, tudom, hogy minden dolgozó földművesnek ott a helye. /1958. július 01./

Szabó Lajos, Szabó Anna, Szabó András, Szabó Annus 14 éves: Kérjük, hogy legyenek szívesek felvenni a VKKG soraiba 4,50 ha földdel.

Özv. Szabó Lajosné: Kérem a VKKG-ot, hogy vállaljanak továbbra is a KG tagjának. Hirtelen, meggondolatlanul (léptem ki), és tanulságból jobbnak tartom a közös életet, amit megmutattak a kollektivisták. /1953. október 10./

Szabó Sándor, Szabó Erzsébet: Elhatároztam magam, hogy be akarnék lépni a VKKG-ba. Kérem, hogy fogadjanak maguk közé. Habár későn ébredtem öntudatra ígéretet teszek, hogy jó kollektivista leszek. Földnélküli vagyok egy félkész házzal. /1955. február 04./

Szalai Imre, Szalai Margit: Kérem a VKKG-ot, hogy vegyenek fel, mint tagot. Hajlandó vagyok bármilyen munkát elvégezni a gazdaság területén. Technikai tapasztalataim is vannak motoroknál, autóknál és bármilyen mezőgazdasági gépeknél. Belépésem célja, hogy a kollektív gazdaság területén dolgozzak, és meg vagyok győződve arról, hogy mindegyik tag az ő tisztességes munkája után megkapja a járadékát.. Munkánkkal a békéért és hazánk felvirágoztatásáért harcolunk. /1956. március 30./

Szász János, Szász Anna: Kérjük, hogy fogadjanak be minket a termelőszövetkezet tagjai közé. Csak házunk van, amit megvettünk. // A Nagyiratosi Termelőszövetkezet egyetért Szász János és Szász Anna áthelyezésével a Nagyvarjasi Termelőszövetkezetbe. Nem volt részesedésük és földjük, tehát közvagyon nélküliek. /1966. október 29./

Szatmári Vendel, Satmári Rozi: Mivel a feleségem tagja volt eddig a VKKG-nak, kérjük együtt felvételünket a gazdaság tagjai közé, mint tag. /1956. február 18./

Szomszéd Anna: Napszámos vagyok, és kérem, hogy vegyenek be a VKKG-ba. 1952-ben tagja voltam ezen közösségnek és 4,30 ha földünk kilépésünk idején bent maradt a gazdaságba vagy pedig átjutott a Néptanácshoz a 308-as törvény rendelete alapján. Munkaerőként magammal viszem a 43 éves Kristóf Annát és unokámat, a 17 éves Szomszéd Margitot. /1958. február 20./

Szomszéd Margit: Kérem, hogy vegyenek be a VKKG-ba 1,60 ha szántófölddel, amit nagyanyámtól, özv. Mákos Jánosnétól örököltem. Jelenleg tagja vagyunk a közös gazdaságnak. Még nem voltam tagja a KG-nak. Saját elhatározásból lépek be, mert meg vagyok győződve a felsőbbrendűségéről. Éljen a Béke. Éljen a RMP. // Alulírott Mákos Jánosné 4,18 ha földből 1,56 ha-t átadok unokámnak, Szomszéd Margitnak, hogy beiratkozzon a KG-ba. /1958. augusztus 17./

Szűcs Ferdinánd, Szűcs Veronika: Szabad elhatározásom alapján kérem, hogy a feleségemmel vegyenek fel a VKKG tagjai közé 1,30 ha földterülettel. A Béke aktív harcosa. /1958. október 13./

Szűcs Julianna, Beşenova Veche: Din propria mea voință rog a-mi primi suprafața de 142 ari pământ arabil, care se găsește în hotarul comunei Variașul Mare. Özv. Szűcs Antalné

Szűcs Mihály, Szűcs Rozália: Minek utána a falunak a kollektivizálásáról van szó mi sem akarunk kimaradni belőle, habár idősök vagyunk, és 1,20 ha földterületünk van. Nem voltunk tagjai a KG-nak. Földünk a közös gazdaságban van. Szeretnénk tagjai lenni a VKKG-nak. /1958. október 09./

Takács József, Takács Etel, Horváth József, Horváth Mária, Hegedűs József, Hegedűs Etelka: Kérjük, hogy vegyenek fel minket a VKKG tagjai közé. Ingó tulajdonom 2 ló, 1 pár hám, 1 vetőgép, 1 kocsi, 1 eke, 1 kapa eke, 1 pár fogas, 1 láncborona, 1 henger, 1 szánkó. Földterületem 9,02 ha, amiből 2,73 ha Hegedűs Etelka nevében van. Még nem voltam tagja a KG-nak, és saját meggyőződésből lépek a KG-ba. Kérem, hogy a 18 kocsi trágyát, amit hordtam, és ami munkát az őszi kampányban végeztem legyen beírva munkanap-egységben. Kérem, hogy amennyiben lehetséges akkor a vetőmag két részben legyen beadva. Továbbra is szeretnék kocsis lenni. // 50 lej BD, 1 új zsák, 50 kg csöves kukorica.

Takács József, Takács Mária: Mivel 1953-ban már voltam tagja a KG-nak, és ki lettünk téve, mert katona voltam, és most újból azt látom, hogy minden munkásembernek ott a helye, mert csak közös erővel tudjuk építeni a szocializmust, ezért kérem a felvételem a VKKG-ba. 6,34 ha földterülettel rendelkezem. Mivel 1953-ban beadtam a vetőmagot a föld után, most azt kérem vissza a társas gazdaságtól. Kérem, hogy kapjak veteményföldet. Kérem, hogy a társas földjére kihordott 12 kocsi trágyát térítsék meg. /1958. október 11./

Tapasztó Lajos, Tapasztó Katalin, Tapasztó Magda 17 éves, **Tapasztó Jolán** 11 éves, **Takács Mátyás:** Saját elhatározásomból kérem, hogy családommal vegyenek fel a VKKG-ba tagnak. Apósom, Takács Mátyás is velem jön be avval a 2,90 ha földdel, ami jelen pillanatban a társas gazdaságban (van). // Járandóság 50 lej BD, 1 zsák. 1959-ben lefogandó 50 kg abrak és 185 kg vetőmag. /1958. augusztus 21./

Telek András: 1949. óta gyári munkás vagyok. Kérem felvételem a VKKG-ba, de csak a feleségem akarom, hogy legyen (tag), mint munkaező. Földnélküli vagyok, két gyermekkel. A lány 1944. X. 13-án, a fiú 1946. október 16-án született. Kérem, hogy egy olyan írást

kapjak, amely bizonyítja, hogy rám nincs szükség, mint munkaerőre, mert csak ilyen feltétel mellett tudok bemenni a gazdaságba, hogy csak a feleségem kötelezi magát, mint munkaerő. /1954. február 25./

Telek Ferenc, Telek Mária: Kérem felévetelésemet a VKKG-ba. /1955. október 12./

Telek Gyuri, Telek Margit: Szeretnék tagja lenni a VKKG-nak. Földnélküli vagyok. /1955. február 13./

Id. Telek István, Telek Erzsébet: Miután két gyermekem benne van, saját elhatározásomból én is szeretnék tagja lenni a VKKG-nak. Meggyőződtem, hogy pártuk és kormányuk megköveteli, hogy minden becsületes dolgozónak itt a helye. 2,30 ha földemből 0,80 ha búzavetés. 8 kadrát a tornyai határban, és a többi a Násadi határban van. 150 ár mélyszántás. /1957. december 07./

Ifj. **Telek István:** Kérem, hogy vegyenek be a VKKG-ba 0,40 ha földdel, amit édesapámtól kaptam. Kőműves vagyok. Ha a gazdaságnak szüksége van építkezésre, akkor bármikor a szolgálatára fogok állni. Feleségem Telek Julianna, lányom Telek Erzsébet. /1957. november 24./

Telek János, Telek Anna: Én is nagyon szeretném, ha tagja lehetnék a VKKG-nak. Semmi földem. /1956. december 12./

Telek János: Kérem a VKKG-ot, hogy az 1953-ban beadott kilépési kérvényem tekintsék semmisnek, és lépjen életbe az 1952-ben beadott belépési kérvényem. Vissza akarok lépni 2,80 ha földdel, amelyből be van vetve 1,20 ha búzával. Mivel 1952-ben eleget téve az alapszabálynak, a vetőmagot bevettem, amit bevettem kérem vissza, és a vetésen végzett munkákat írják be nekem normában. /1957. március 16./

Id. Tóth Antal: Saját elhatározásomból kérem a VKKG soraiba a felvételem, mivel meggyőződésem, hogy ez a helyes út, ahol a dolgozó földműves megtalálja a megélhetőséget. Földterületem 2,00 ha, amivel belépek. Amikor 1953-ban kimentem, akkor a seprűkötő gép miatt kaptam 200 lejt, amit hajlandó vagyok visszatéríteni, de mivel nehéz a helyzetem így két év alatt törleszttem. 180 kg vetőmagom volt beadva a társasnál, amit kérek vissza. /1958. október 12./

Tóth Antal, Tóth Etus: Teljesen saját magam meggyőződéséből be akarok lépni a VKKG-ba. /1955. február 02./

Tóth Imre: Nem mások rábeszéléséből, hanem meggyőződésből, saját elhatározásomból kérem, hogy vegyenek fel a VKKG-ba. Csakis a kollektív gazdaságban biztosíthatjuk magunkat, hogy nem használja egyik ember a másikat ki, és a munkája után biztosítva van megélhetősége. Jelen pillanatban egyéni gazdaságban dolgozom. Földterületem a határban 0,40 ha, és a háznál 4 kadrát. Vállalom, hogy tisztességes munkát végzek. /1958. szeptember 22./

Tóth István, Tóth Etus: Mivel a feleségem Tóth Etus tagja a KG-nak, ezért én is tagja akarok lenni. Földem nincs.

Tóth Istvánné: Saját elhatározásomból kérem, hogy vegyenek fel a VKKG-ba tagnak. /1957. november 25./

Id. Tóth József: Kérem, hogy vegyenek a VKKG tagjainak soraiba. Földterületem 3,46 ha, amely a volt társas gazdaságban van 300 kg vetőmag-búzával, amit kérek vissza. 1952-ben voltam tag, és az 1953-as kilépésemkor megkaptam a mezőgazdasági felszerelésem ellenértékét, vagyis 50%-ot, ami járt nekem azt hajlandó vagyok beadni 2-3 év alatt, vagyis jobban mondvá a gyerekeim vállalták. /1958. október 12./

Ifj. Tóth József, Tóth Erzsébet, Tóth József: Saját elhatározásomból kérem a VKKG-ot, hogy vegyenek be a mezőgazdasági közösségbe. Tudom, hogy nekem is itt a helyem. Tagja vagyunk a TOZ-nak, ahol őszi vetésünk 1 ha. Hajlandók vagyunk becsülettel dolgozni a KG-ban. /1958. február 01./

Ifj. Tóth József: A mezőgazdasági társulás ezennel bizonyítja, hogy ifj. Tóth József társult gazdaságunk rendes tagja 2,57 ha földdel, amiből 1 ha búzavetés, amiből 0,64 ha a komaszált terület, 0,36 ha búzavetés szabad terület. Üres 1,57, nincs komaszálva. // Az állammal szembeni kötelezettségei: 50 kg búza, 78,5 kg kukorica. Kiss Pál titkár, Takács József elnök. /1957. február 07./

Tóthné Juhász Margit: Rájöttem tévedésemre, ezért kérem, hogy hagyják jóvá, hogy semmisnek nyilvánítsam az augusztus 14-én benyújtott kérvényem, amelyben kértem felmentésem a kollektívból, mivel továbbra is tagja akarok lenni ennek a kollektívnek. /1953. május 22./

Tóthné Gulácsi Vera: Kérem, hogy saját elhatározásomból vegyenek be fiammal, a 19 éves Tóth Imrével a VKKG-ba. 0,80 ha földem van. A férjem nem jön be. Rossz viselkedése miatt elválunk, és külön fogunk menni. // 50 lej BD, 1 zsák, 50 kg abrak, 75 kg vetőmag. // /1958. április 20./

Urbán Sándor, Urbán Anna: Odaadással fordulunk a termelészövetkezethez, hogy vegyenek fel minket is tagjaik sorjába. Apósomtól teljesen külön háztartásban vagyunk. /1968. január 26./

Vajdáné Barta Ilon: Visszatérve 1953. VIII. 8-ai kérvényemre, kérem, hogy a VKKG-ból minden leltárommal való kilépésemet igénylő kérvényemet semmisítsék meg, mert úgy határoztam, hogy minden lendületemmel a gazdaságba veszek részt. Jelenleg Aradon dolgozom. Előre az öt éves terv négy év alatti megvalósításáért. /1953. augusztus 17./

Özv. Varga Antalné: Saját elhatározásból tagja akarok lenni a VKKG-nak.

Varga István, Vargáné Csillag Anna, Csillag Péter: Kérem a felvételünket a VKKG-ba.

Vezér József, Vezérné Kórodi Julianna: Kérem, hogy vegyenek be a VKKG-na 7 (hét) ha földdel, amely Kórodi Mária nevéen volt, és jelenleg a Néptanács használja, mint 308-as földet. Én Vezér József is közben járok, és kérem a gazdaság vezetőségét, hogy ők is járjanak közbe, hogy ezt a földterületet megkapjuk, és ezzel beléphessünk a KG-ba, saját elhatározásunkból, mert ez a hely felel meg legjobban. /1957. december 06./ // Én Kórodi Julianna nagyon szépen fölkérem magukat, hogy vegyék figyelembe az én családi helyzetemet, amin által mentem 1953-ban, amikor kilépések voltak. Én kiskorú voltam, és csak a folyó esztendőben értem el a nagykort, de anyagi helyzetem előbb nem engedte meg, hogy belépjek a gazdaságba. Amim az első belépéskor volt (az) bent maradt a gazdaságban. Az akkori gyámom másik földet nem vállalt.

Vígh István, Gulácsi László: Kérjük, hogy vegyenek a VKKG tagjai közé, mert a feleségemmel közös elhatározásunk, hogy apósom és anyósommal együtt egy háztartásban akarunk élni, amit koruk és a családi helyzet is megkíván. Tudtommal a feleségem a mai napig tagja a KG-nak. /1958. január 29./

Vígh István: Kérem, hogy Anna nevű lányom, aki 1957. decemberében ment férjhez, és a KG megalakítása óta tagja volt a gazdaságnak, továbbra is, férjével, Gulácsi Lászlóval együtt tagja lehessen a VKKG-nak. Én, mint idős bácsi, és beteg feleségem rá vagyunk utalva az ő támogatásukra. Ők az én házamnál, azaz, mint családtagok munkaerőként lépnek be a kollektívba. /1958. január 26./

Zámbó András, Zámbó Bözsi, Zámbó Rozália, Zámbó Etelka: Saját elhatározásomból kérjük felvételünket a VKKG-ba. Még nem voltam tag. Ingó és ingatlan vagyonom: 5,14 ha föld, 2 ló, 1 kocsi, 1 eke, 1 ekeka, 1 pár fogas, 1 pár lószerszám. Tagja vagyok a volt társas gazdaságnak. /1958. október 15./

Tanyatulajdonosok

Atarvya szomszomsága

15 Kátai Mihály	1 Nagy Lajos
16 Matorinka Lajos	2 Benczát László
17 Dittari Vendel	3 Benczát János
18 Benczát János	4 Székely István
19 Kis Mihály	5 Takács Mihály
20 Ordoosi Mihály	6 A. Kovács
21 Ordoosi Sali	7 Zuhárpásta
22 Mikó János	8 Zuhárpásta
23 Székely János	9 Csik János
24 Balazsi Mihály	10 Csik András
25 Benczát László	11 Székely Mihály
26 Benczát Károly	12 Laza Mária
27 Kovács István	13 Brokaj Mihály
28 Zuhárpásta Lajos	14 Jekel Lajos
29 Dittai István	
30 János Vicsa	33 Kórodi Szilvia
31 Nagy Péter	34 Kátai László
32 Kis Péter	35 László Benczát

III. melléklet – Az alakulási jegyzőkönyv

Felvéve 1952. december 14-én Nagyvarjason a Mezőgazdasági Kollektív Gazdaság alakulásán.

Arad tartomány részéről jelen van Balaj és Pop Ioan elvtársak, Arad rajon részéről Erdei Ioan¹, a Rajoni Néptanács elnöke és Dihel elvtárs, a RMP titkára, továbbá Sofronya, Szentpál, Kisiratos és Tornya Kollektív gazdaságainak, valamint a gazdaság alapítását támogató kétszáz kilenc családnak a küldöttei. Kristóf Niculae, a RMP helyi titkára köszöntötte a közönséget, és a kollektív gazdaság megalakítását. Ezt követően Dihel elvtárs javasolta, hogy a jelenlévők válasszák meg az ülésvezető elnökség tagjait: elnök Dihel elvtárs, Boitoş Gheorghe, Kriştof Nicule, Pop Ioan. Balaj és Török Mihai az alakító bizottság tagjai. Boitoş Gheorghe elvtárs a kollektív gazdaság szervezési elnöke.

Beszámoló hangzott el a szervezés kezdetétől elvégzettekről, és munkákról december 14-éig, a beszámoló és alapító gyűlésig. A Nagyvarjasi Mezőgazdasági Kollektív Gazdaság az Ecaterina Varga nevet kapta. A gazdaságnak van 580 ha szántóföldje, 80 lova, 50 szekere, 47 egy vasas ekéje, 46 pár vas fogasa, 32 kapa ekéje, 2 hengere, 12 kalászos vetőgépe, 3 triere, 335 18 és 60 év közötti munkaerője. A tagoktól a raktárba került 40.294 kg búza, 1980 kg árpa, 309 kg rozs. Az államtól kölcsönöztek 5.500 kg búzát, és 240 ha őszi vetés be van vetve a gazdaság saját fogataival.

Az őszi vetés után a raktárban maradt 12.800 kg búza, 595 kg árpa.

¹ A neveik alapján magyaroknak tűnőknél is a gépiró által használt írásmódot vettem át, mert tükrözi, hogy mennyire meg akartak felelni az előljárók a 99%-ban magyarok lakta Nagyvarjason is a hatalomnak.

A beszámoló után a bizottság elnök elvtársa javasolta, hogy alakítsanak egy három tagú javaslattevő bizottságot. Kormanyos Ştefan elvtársat, Bodor Gheorghe-t, és Onodi Franţisc elvtársat minden jelenlevő megszavazta. Ezt követően a javaslattevő bizottság visszavonult, és közben Dihel elvtárs a kollektív gazdaság előnyeiről, a kollektivisták kötelezettségeiről és jogairól, az első évek nehézségeiről beszélt. Dihel elvtárs beszéde után a javaslattevők Toth Ştefant javasolták elnöknek, akit a közgyűlés egyhangúlag megszavazott.

A javaslattevő bizottság a vezető bizottságba Kolonovici Anton-t, Nagy Francisc-ot, id. Kovalik Ludovic-ot, Boitos Gheorghe-t, Szabadai Andrei-t és Szabo Margareta-t javasolták, akiket a közgyűlés egyöntetűen megszavazott. A javaslattevők az ellenőrző bizottságba Vaida Ioan, Pinter Iosif és Kovaci Pavel elvtársakat javasolták, akiket a közgyűlés egyöntetűen elfogadott.

Kristof Niculae, a RMP helyi titkára kifejezte örömét, és boldogságát, hogy a mi falunkban is létrejöhetett a Mezőgazdasági Kollektív Gazdaság, amely az alapításkor az Ecaterina Varga nevet kapta. Ezt követően Pop Ioan elvtárs válaszában köszöntötte Stalin elvtársat, és köszönetét fejezte ki, amivel a közgyűlés véget ért.

Pecsét: Gospodăria Agricolă Colectivă „Ecaterina Varga” Comuna Turnu, Satul Variaşul-Mare, Raionul Arad, Regiunea Arad. Elnök: Kolonovics A. sk, A vezető tanács tagjai: Nagy Ferenc, sk, Kovács Pál, sk.

Az azonos tartalmú második, alá nem írt példányon aláíróként Toth Stefan elnök, és Katko Alexandru könyvelő szerepel.

IV. melléklet – A Nagyvarjasi Varga Katalin Mezőgazdasági Kollektív Gazdaság megalakítása

Az 1953. augusztus 4-ei keltezésű alakulástörténetet Tóth István kollektívelnök jegyzi.

A meggyőző munka 1950 tavaszán kezdődött.

A gazdaságnak 704,32 hektár földje, 52 szekere, 47 ekéje, 46 fogasa, 8 vetőgépe, 35 kapa ekéje, 3-3 triere és rostája, 2 répaszecsázója, 68 lova, 7 csikója és 2 disznója van.

217 család 685 személlyel lépett be, akikből 429 munkaerő. 264 jár és 165 nem jön dolgozni.

A családokból 5 föld nélküli, 120 szegény és 92 középparaszt.

A tagok közül 12 párttag, 22 ifjúmunkás és 16-ot kizártak a pártból.

Elítélt nincs.

109 tag kérvényezte a kilépését, de ezek többsége megalapozatlan.

Cséplésen az 1940-es években

V. melléklet – A nagyvarjasiak vezetéknevei

Vezetéknév	A nevet viselők száma
Ónodi és Szabó	45-45
Horváth	39
Tóth	34
Kiss	33
Katkó	31
Nagy	30
Farkas	29
Fekete	24
Bojtos, Kovács és Telek	22-22
Bekor és Gulácsi	19-19
Bús	15
Mákos	17
Csík	16
Molnár	16
Koválik és Pintér	15-15
Tapasztó	13
Faragó, Kristóf Oláh és Ordódi	12-12
Bereczki, Makó és Mihály	11-11
Szvercsák	10
Gyuricza, Kormányos Laza, Medve és Vigh	9-9
Matusinka, Sirkó és Viczkus	8-5
Bóka, Fodor, Irházi, Kórodi, Szűcs, Takács és Varga	7-7
Bognár, Dengli, Döme, Hideg, Lengyel, Ökrös és Rabcsánszky	6-6
Andó, Barta, Bodor, Figel, Gera, Hám és Köles	5-5
Czank, Halai, Juhász Kakuszi, Szabadai és Zámbó	4-4
Czabai, Fehér, Guba, Jaczkó, Kátai, .Morvai, Nedelcu, Pásztor, Polónyi és Vajda	3-3
Almási, Antal, Balta, Bugyi, Csillag, Deák, Erdei, Gyurkó, Hegedűs, Jámbor, Kardos, Katona, Kelemen, Kolonovics, Kosnicz, Kurtan, Magyar, Mari, Mészáros, Németh, Nyeste, Prokai, Rigó, Setesz (?), Szalai, Szász, Szatmári, Szomszéd, Tálai, Urbán és Vezér	2-2

Bali, Bicski, Dániel, Dobos, Drechnal, Dumbravă, Ébert,
German, Kása, Kőműves, Köncs, Kreszta, Krizsa, Kunszabó,
Lukács, Matuz, Meleg, Pál, Peler, Piroska, Pi.rtea, Pota, Sánta
Şiclovan, Stefánovics, Szomorú, Vágó és Veres

1 - 1

Nagyvarjasiak a szentmise után az 1950-es években

VI. melléklet – A nagyvarjasiak keresztnévei

Keresztnév	férfi	női
	a keresztnévet viselők száma	
Erzsébet		55
István	53	
János	42	
Rozália		37
Anna és Mária		33 – 33
József	34	
András	29	
Julianna		28
Mihály	26	
Antal	24	
Margit		23
Lajos	22	
György	20	
Etelka		19
Ferenc	18	
Pál	17	
Katalin		15
Sándor	15	
Ilona		14
Veronka		13
Mátyás	8	
Jánosné		5
Imre, Kálmán és Péter	5	
Ágnes, Józsefné, Jusztina, Teréz és Viktória		4
Józsefné		4
Mihályné		3
Béla, Ferdinánd és Zoltán	3	
Éva, Györgyné, Istvánné, Magdolna és Zsuzsanna		2 – 2
Andrásné, Antalné, Borbála, Ferencné, Klára, Lajosné, Karolina, Luca, Pálné, Piroska, Regina, Tekla és Vilma		1 – 1
Bálint, Dezső, Gyula, Joakhim, Tibor, Vasile és Vince	1 – 1	

VII. melléklet – A kollektív tagok számának alakulása

	1952	1953	1954	1955	1956	1957
– földnélküli						
belépett	5	2	2	8	8	4
kilépett		1	1			
dec. 31-én volt		6	7	22	30	34
– szegény						
belépett	120		4	3	3	31
kilépett		93	4			
dec. 31-én volt		27	27	66	69	100
– középparaszt						
belépett	91	1				
kilépett		15	2	2		7
dec. 31-én volt		77	75	34	34	41
Összesen	216	110	109	122	133	175
Az összes családtag	683	694	273	342	360	482
akikből:						
munkaképes	427	433	189	220	234	331
60 fölötti férfiak						
és 55 fölötti nők	87	87	43	42	46	59
12–15 közöttiek	169	29	14	18	17	22
12 év alattiak		145	49	62	63	70

	1958	1959	1960	1961	1962
– földnélküli					
belépett	7	5			
kilépett					
dec. 31-én volt	41	46	46	46	46
– szegény					
belépett	61		2	1	
kilépett		1	2	2	
dec. 31-én volt	161	160	160	159	159
– középparaszt					
belépett		1		1	7
kilépett	22				
Összesen	265	270	270	270	277
	1958	1959	1960	1961	1962
Kollektívon kívüliek			6		
Szántóföldjük (ha)			32		
Az összes családtag	682	662	709	726	
akikből:					
munkaképes	377	441	546	458	486
60 fölötti férfiak					
és 55 fölötti nők	131	101	129	174	167
12–15 közöttiek		12		9	7
	1964	1965	1966	1968	1970
Az összes családtag	693	673	612	637	606
akikből:					
munkaképes	486	444	328	350	313
60 fölötti férfiak					
és 55 fölötti nők	125	121	116	131	127
12–15 közöttiek	9	22	16	18	17
14 év alattiak	53	61	59	69	74

VIII. melléklet – A kollektív személyzete és járandóságuk

	1953		1955		1956		1956	
Tisztség és fizetés:	hány	norma	hány	norma	hány	norma	hány	norma
Elnök	1	498	1	540	1	540	1	609
Könyvelő	1	428	1	432	1	378	1	236
Segédkönyvelő	1	271	1	302	1	240	1	461
Pénztáros	1	72	1	130	1	120	1	434
Raktáros	1	210	1	420	1	420	1	420
Takarító, ór	2	548	4	490	2	1292	3	692
Óvodai felügyelő	1	104	2	242	2	162	3	401
Ellenőrző bizottságba					3	72	3	72
Brigádosok	4	1448	3	1152	3	1152	3	1261
Állattenyésztő brigádos– Brigádkönyvelő			1	150	1	360		326

	1962		1965		1966		1967	
Tisztség és fizetés:	hány	norma	hány	norma	hány	norma	hány	norma
Elnök	1	631	1	619	1	680	1	571
Könyvelő	1	494	1	364	1	380	4	1021
Segédkönyvelő pénztáros	1	384	1	316				
Pénztáros			1	144	1	144	1	344
Raktáros	1	385	2	711	2	730	1	418
Takarító, ór	3	872	4	1124	3	779	3	722
Óvodai felügyelő	3	390	3	453	2	278	2	556
Ellenőrző bizottságba	3	65	3	40	5	149	5	
Brigádosok	3	1256	2	950	2	960	2	862
Állattenyésztő brigádos1	352		2	843	2	840	2	800
Brigádkönyvelő			2	810	2	768		

IX. melléklet – A kollektív földterülete**hektárban**

	1953	1955	1956	1957
Szántó a határban	582	577	577,3	607,30
Amiből a tagok által használt szántó				
Kaszáló	3	3	3	3
Legelő	101			
Gyümölcsös	1	1	1	1
Beépített területek				1
Udvarok és épületek				1
Utak				8,8

	1959	1960	1961	1962
Összes terület	942	999	1017	1104
Szántó a határban			1030	
Amiből a tagok által használt szántó				
Kaszáló	62	57	74	78
Legelő	31		31	32
Gyümölcsös		31	120	120
Gyümölcsös	1			
Beépített területek	1			
Udvarok és épületek	1		6	23
Utak	8,8			

X. melléklet – A kollektív föld származása

	1953	1955	1957
Szegény parasztoktól	177,80	198	195,7
Középparasztoktól	363	377,10	382,42
Az államtól			43,98
Összesen	540,80	575,10	
Az államtól, beleértve a 308-as MTH-t	163,52	17	
Mind összesen	704,32	592,10	

Beszélgető asszonyok

XI. melléklet – A kollektív állatállománya**január elsején**

Fajta	1959	1960	1961	1964
Szarvasmarha	13	31	94	308
Értékesített				41
Ló	89	91	85	
Értékesített				7
Sertés	173	221	308	636
Értékesített				730
Birka	219	256	306	585
Értékesített				279
Szárnyas				
Értékesített				1151

Fajta	1965	1966	1967	1968	1969
Szarvasmarha	365	315	418	482	237
Értékesített	120	65	85	144	
Ló					
Értékesített	6	8			
Sertés	929	668	779	1037	
Értékesített	972	477	478	742	
Birka			518	526	565
Értékesített	432	292	286	271	
Szárnyas			143	152	108
Értékesített	800	366	363	76	

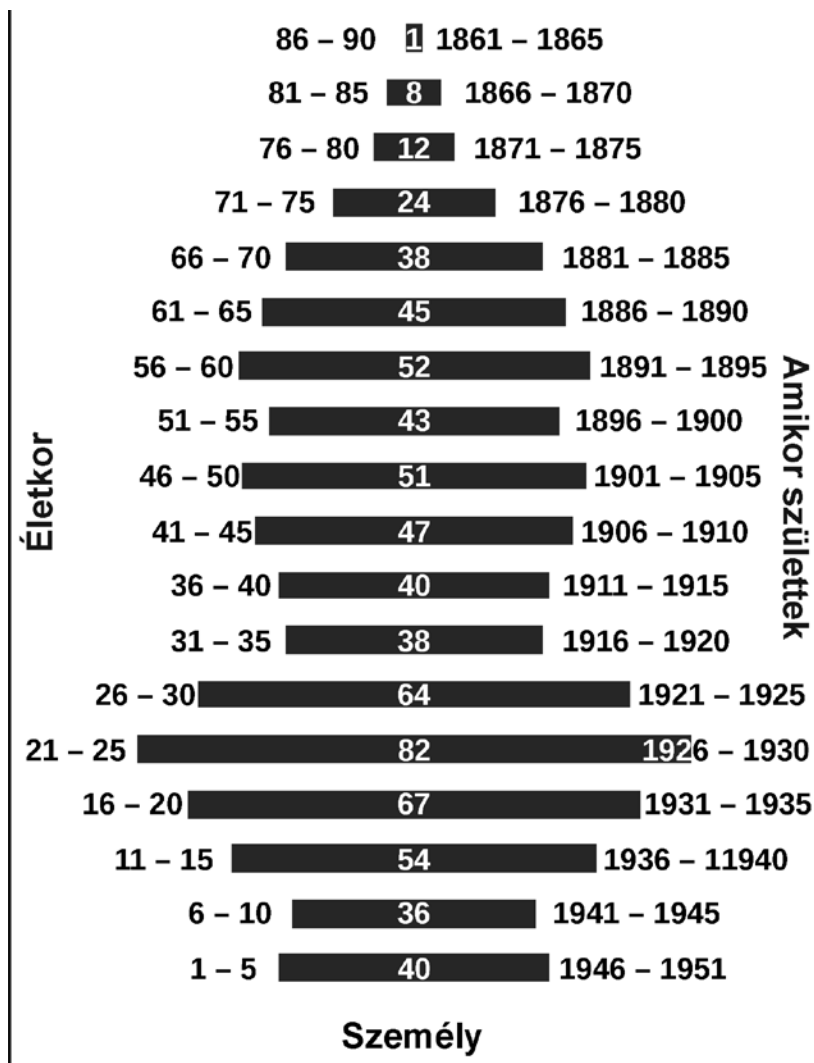
XII. melléklet – Az 1953--es kizárás

Kizártak:

Andó János, Bereczki Lajos, Bojtos Jánosné, id. Bojtos József, Bokor Józsefné, Bokor Lajos, id. Bokor Sándor, ifj. Bokor Sándor, Bús Ferenc, Bús József, Czank János, id. Csík János, ifj. Csík János, Dupák Katalin, Erdei Pál, Faragó Mátyás, Farjas József, özv. Fehér Andrásné, Fekete Lajos, Fekete Lajos, Fekete Mihály, Fekete Pál, Fodor Mihály, id. Gera Antal, Gulácsi Antal, Horváth Antal, Horváth Pál, Horváth Regina, Horvéth András, Irházi János, Kátai Mihály, özv. Katkó Antalné, özv. Katkó Ferencné, Katkó Nándor, id. Kiss István, ifj. Kiss István, Kiss János, Kiss Kálmán, id. Kiss Mihály, ifj. Kiss Mihály, özv. Kiss Mihályné, Kiss T. Pál, Kormányos János, Kórodi Mária, özv. Kórodi Mihályné, Kosnicz Mihály, Kovács János, Kovács Mátyás, Koválik Imre, özv. Kristóf Antalné, Kristóf János, id. Laza József, ifj. Laza József, Makó János, Mákos Andrásné, Mákos János, Mákos Pál, Mari Mihályné, Matusinka István, Matusinka Lajos, Medve István, Mihály János, Mihály Vincéné, Molnár András, özv. Molnár Andrásné, Nagy Ferenc, özv. Nagy Györgyné, Nagy István, Nagy Pál, Nagy Sándor, Nedelcu Vasile, özv. Oláh Antalné, Oláh József, Ónodi András, Ónodi Andrásné, Ónodi Ferenc, ifj. Ónodi Ferenc, Ónodi Gergely, ifj. Ónodi István, Ónodi Istvánné, Ónodi Józsefné, Ónodi Péter, Ordódi István, Ordódi Mihály, Ordódi Pál, Ökrös János, Ökrös Katalin, Pásztor Károly, Pintér Andrásné, Pintér Károly, Polónyi Mihály, Rabsáncki Józsefné, Rigó Mihály, Sirkó István, özv. Stefánovics Istvánné, Szabadai András, özv. Szabó Gáborné. id. Szabó István, ifj. Szabó István, özv. Szabó Jánosné, Szabó Lajos, özv. Szabó Lajosné, özv. Szomszéd Gergelyné, Szűcs Antal, Takács József, Telek János, Tóth Antal, özv. Tóth Antalné, id. Tóth József id., ifj. Tóth József, Viczkus János, és id. Vigh István

Visszavonták kilépési kérvényüket: Bereczki István, Faragó István, Gyuricza János, Hám Lajos, Katkó Mihály, özv. Ónodi Istvánné, Pintér József, Sirkó János, és Vigh István.

XI. melléklet – Az 1951–55 között Nagyvarjason lakók korfája

Varjasegyházpuszta fénykora¹

Király Ferenc

Utazik a magyar királyi korona várományosa²

Varjas – még a nagyobbik, Nagyvarjas is – kicsi falunak számít mostanában Arad megyében. Történetének azonban volt néhány jelentős pillanata; az egyik az, amikor Hunyadi Mátyás, akkor még csak a korona várományosa, Budára menet átutazott a környékén. Az aradi Király Ferenc dokumentumok és helyi hagyományok alapján azt írja le, hogyan telt Varjasegyházpuszta néhány napja a nagy vendégek fogadásakor. Az írás a korba is bepillantást enged az olvasónak.

1457-tel dátumozták írásaikat szerte a keresztény világban, amikor a varjasi csárdában nagy zűrzavar, szorgos készülődés vette kezdetét. Lovas futár érkezett a temesvári várból, melynek parancsolója, Kinizsi Pál urunk arra utasította a csárda gazdáját, Puszta Mártont, hogy készüljön fel a fiatal Hunyadi Korvin Mátyás lovagnak, beszercei grófnak, a megboldogult Hunyadi János kormányzó urunk fiának és édesanyjának, Szilágyi Erzsébetnek a fogadtatására. – Mindennemű ellátást és szállást biztosítsanak kendtek, ha szükség lesz rá, akár több napra is, ha netán a nehéz zimankós út és az időjárás hosszabb pihenőre készítetné az utasokat – utasította határozottan a futár a csárda személyzetét.

1 A Nyugati Jelen napilapban, és annak világhálós kiadásában jelent meg folytatásokban. Szerkesztette Jámbor Gyula.

2 <http://oldwww.nyugatijelen.com/2001/2001.%20januar/jan.%2011%20csutortok/j6.htm> , 2001. 01. 11.

<http://oldwww.nyugatijelen.com/2001/2001.%20januar/jan.%2013-14%20szombat-vasarnap/j5.htm> , 2001. 01. 13–14

<http://oldwww.nyugatijelen.com/2001/2001.%20januar/jan.%2016%20kedd/> , 2001. 01. 16

<http://oldwww.nyugatijelen.com/2001/2001.%20januar/jan.%2017%20szerda/j4.htm> - 2001. 01. 17.

Ezt a nagy meglepetést és megannyi kíváncsi kérdést okozó hírt az előzte meg, hogy a budai főrendiház egy igen szívélyes levelet juttatott el a temesvári várba, melyben felkérték a fiatal Mátyást és édesanyját, hogy jöjjenek fel Buda várába. A meghívó levelet elküldő főurak szükségesnek tartották az egész Hunyadi család részvételét a főrendiház összejövetelén, melyen az V. László magyar király uralkodása alatt lévő ország válságos helyzetét készültek megvitatni.

A hosszú tél március havában sártengerrel borította, a sok eső pedig járhatatlanná tette az utakat. Ennek okán határoztak úgy a temesvári vár urai, hogy magas rangú vendégeiket – kik már több mint egy éve tartózkodtak a viszálykodó főurak ellenségeskedéseitől oltalmazó vár falai között – az Aradtól Budáig vezető postakocsi úton viszik fel a királyi várba. Habár így hosszabb kerülőre kényszerültek, mégis hasznosnak bizonyult e határozat. A kanyargó postaút minden időben járható, mivel a puszta alacsony domborzatát kihasználva elkerüli a megannyi lápos, szikes útvesztőt, melyekben a kocsi kerekei tengelyig süllyedtek a sárba. Helyenként erős tölgyfa pallók hidalták át az elkerülhetetlen vízfolyásokat és pocsolyákat, bizonyítva, hogy a környező birtokok urai is törődnek az út használhatóságával.

A varjasi csárda az egyetlen valamirevaló fogadó az út ezen szakaszán, ahol lehetőség kínálkozik nagyobb számú vendég fogadására és elszállásolására.

Most azonban a bejelentett vendégsereg túl nagynek bizonyult ahhoz, hogy a csárda egymagában eleget tegyen az igényeknek. – Te, Jóska, ülj fel a szürkére és eredj egyfuttába Mátyustornyára. Tudtommal a minap odaérkezett a tekintetes Hercegh Miklós comes urunk. Adjad tudtára urunknak az itt történeteket és kérjed meg az én nevemben, hogy amint teheti, sürgősen látogasson meg és igazítson ki bennünket a szükséges teendők elvégzésében, hogy baj ne adódjon a vendégek fogadásában – adta ki az utasítást Puszta Márton uram az

udvaron matató lovászfűnnek, majd a fogadó lakórészének a takarításáról rendelkezett.

Nem lévén még megfelelő úri lakás Varjasházapusztán, Miklós comes, aki baranyai birtokáról lejött számbavenni itteni gazdaságát, a mátyustornyai gabonatároló emeletén berendezett szerény lakosztályában telepedett le. Mellette a kis falu szántóvető jobbágysai laktak, közel húsz kis zsúpfedeles házban. (Ez a kis település eltűnt a török uralom nyomorában.) Miután tudomásul vette a varjasi csárdában történeteket, hamarosan lóra ült, hogy személyesen intézkedjen a nagytiszteletű vendégek fogadásáról.

– Isten hozta kegyelmes gróf urunkat minálunk éppen most, amikor nagy bajba keveredtünk. Nem is tudjuk, hogyan bírjuk ellátni a sok úri vendéget, hogy panasz ránk ne adódjon belőle – fogadták a csárdában.

– Voltak már nehéz idők errefelé, de elmúltak. Majd csak túl leszünk ezen is, Márton bátyám – nyugtatta meg az idős, gondterhelt vendéglőst.

Összejárták kettesben a csárda minden zegét-zugát és kitervezték a vendégfogadás minden apró részletét.

– Én kimegyek Varjasháza pusztára, és beküldöm a szükséges kosztravalót, meg a kiszolgáláshoz a cselédeket. Igyekezzenek kendtek jól beosztani és betanítani őket, hogy mindegyik hiba nélkül végezze majd a dolgát.

A latyakos mezőn átlovagolt a Szárazér kissé megemelt partjára, ahol keményebb talajon folytatta útját a messziről látható gazdasági épületek irányába.

A posta úttól közel három hold távolságra (1 hold = kb. 1,3 km) megérkezett az első karámhoz.

A nyájak messze a szederháti nagyerdő szélein legeltek, a rossz, borús, nedves idő ellenére a tehénistállók is üresek voltak. Mielőtt leszállt a lováról, észrevette, hogy Tornyá felől közeledik számárháton a puszta számadója, nemes Bogos Ádám

uram, aki a rigómezei csatából menekülve, hosszú bolyongás után több harcostársával együtt a Hercegh család birtokán kért menedéket. Miután közelebbről megismerték egymást, a comes személyesen hozta ki a varjasházi pusztára, rábízva a gazdaság vezetését.

– Isten hozta kegyelmes urunkat ebben a csúf időbe. Bizonyára fontos intéznivalója van minálunk – köszönt rá, mielőtt leugrott a számár hátáról.

– Ezegyszer jól sejtette, Bogos uram, mert igaz, hogy otthonról nagyobb gondok nélkül indultam el, de itten igen felelős tennivalók okoznak nagy gondot.

A szerényen bútorozott úri szobában hallgatta meg a gróf a birtok gondozójának a beszámolóját, miután az előzőleg kiadta utasításait az urak ebédjére és egyébfajta kiszolgálására vonatkozólag.

Kis cserépbögrékből szürcsölgették az erős körtepálinkát, amíg meghányták-vetették a magas rangú úri vendégsereg fogadásának a módját.

– A kosztra, kegyelmes uram, ne legyen gondja, mert lesz bőven. A túrós dézsák még itt vannak a pincében, mert szerencsére a tornyai kupec még nem jött értük. Füstölt sonka, oldalas még van vagy húsz az éléstárban. Van még vagy három disznó is az ólban; kivettük őket a kondából, hogy rakjanak magukra valamennyi szalonnát is. Így aztán lesz a bográcsban a bárányhús mellé disznóféle is elegendő.

Ebéd után Miklós comes körüllovagolta varjasházi birtokát, amit a helybeliek leginkább “Négyhalompusztának” neveztek, mert négy magas halom, két-három órányi járásra egymástól, egy nagy négyszöget alkotva jelezték a puszta közepét.

Elsőnek a szőlős halom közelében legelésző tehéncsorda felé igazodott.

Vagy húsz hosszúszarvú fehér tehén nagyokat fújva szaggatta az alig sarjadó füvet az elázott réten. Elégedetten szemlélte a jó erőben kitelelt csordát és azt a még érintetlen magas

szénakazlat, ami a domb közelében volt felrakva. Innen Tornya irányába, a gyepes dűlői kurgán felé vette útját. Ember és ló is elfáradt ezen az úton, mert a tavalyi gaz alatt, amit a jószág sem legel szívesen, süppedő, latyakos talajon kellett átvágni. A halom peremén régebbi és újabb ásatások nyomai tanúskodnak: gazdagodni vágyó kincskeresők még reménykednek abban, hogy az avarok vagy egyéb, a történelem kusza viszonyai között eltűnt népek kincsei ide lettek elrejtve.

Mire újból megközelítette a gazdaság épületeit, az erdő felől már hallatszott a karamok felé közeledő birkanyájak bégetése. Meg lévén elégedve a látottakkal, igyekezett vissza a csárdába. Itt is meglátszott a szorgos munka eredménye. Az udvar épületein friss meszelés, a bekötőutakon elszórt homok jelezte a gazda igyekezetét.

Miután röviden megegyezett Puszta Mártonnal a további teendőkről, elindult Mátyustornya irányába, de útközben megállt a vizesi csárdánál is.

– Fogjanak ki kendtek két-három kosár halat a tóból és küldjék át a varjasi csárdába – adta ki az utasítást a kocsmárosnak –, és készüljenek fel holnap estére, mert lehet, hogy ide is jut egy pár különleges vendég.

A borús ég szürkületében közeledett Mátyustornyához. A kétsopronyi (sofronyai) erdőből csak sötét árnyak látszottak a távolban. A kis mezőgazdasági település szántóvető jobbágyai már türelmetlenül várták, mert a nagytiszteletű vendégsereg érkezése igen felkeltette kíváncsi érdeklődésüket. Röviden megmagyarázta az előállt helyzetet, majd kiosztotta a településre váró feladatokat.

– Amíg a kenyérsütő asszonyok korán reggel dagasztanak, addig a férfiak befűtik a kemencéket úgy, hogy az első kenyérszállítmány már ebédidőre ott legyen a csárdában, de az est beállta előtt a második sütésnek is ott kell lennie.

Mécsesek, gyertyák és füstölgő fáklyák világánál szorgos és kitartó munka kezdődött, felhábrogatva a puszta szellemeinek megszokott éjszakai, sötétbe burkolt nyugalmit és csendjét.

Másnap késő délután megérkeztek az előfutárok, majd az esti szürkületben megállt a csárda előtt a nagy négylovas címeres batár, melynek kíséretében lehetnek vagy harmincan a lovasok. Ezek között többen díszes huszáröltözékben comesek vagy magasrangú katonák voltak a temesvári vár helyőrségéből, és számos egyéb katona, akiknek a magas rangú utasok biztonságának megőrzésére kellett vigyázniuk.

Az ifjú Hunyadit és édesanyját Hercegh Miklós comes üdvözölte elsőnek, miután kiszálltak a díszes batárból, majd bemutatta vendégeinek nemes Pusztá Mártont és a csárda felsorakozott személyzetét. Mátyás aranypaszományos, bojtokkal is díszített világoskék öltözete, magas sarkú, térdig érő fényes csizmája a halkán pengő díszes sarkantyúval meghatódott ámulatot váltott ki a helybeliek között.

Délcegen, féltő gonddal vezette feketébe öltözött édesanyját be a csárdába. Az ügyek további intézését átvette a demszusi comes, aki közeli rokonságban lévén a Hunyadiakkal, a kíséret felelős kapitánya volt.

Eléggé bonyodalmas volt a kíséret elszállásolása, amit a kapitány Miklós urunk segítségével végül úgy oldott meg, hogy a vendégek egy része kilovagolt Varjasházára, mások Mátyustornyán kaptak szállást. Csak az úri kíséret java és a szükséges őrség maradt a csárdában. A vacsora csendben telt. Éhes és fáradt emberek módján fogyasztották a vendégek az ízletes vacsorát, alig váltottak egy pár szót a szemerkélő esőről és az előttük álló hoszszú útról. Csak akkor élénkült fel egy pár fiatalabb vitéz, amikor megízlelték a csárda pincéjéből felszolgált gyoroki vörös bort. Előtte csendben nézegették a szépen öltözött, nesztelenül sürgő-forgó felszolgáló fiatal lányokat, most azonban megeredt a szavuk is.

– Hozzál nekem még egy icce bort, te piros lajbis tündér! – szólította magához az egyik lányt egy díszesen öltözött fiatal vitéz.

– Azt már nem tehetem uram!

– Miért nem? Nem tetszek neked?

– Kegyelmes uram, a kapitány úrnak kell hogy tetsszen, ha még akar inni, mert ő méri ki a bort – felelt vissza kaján mosollyal a lány, miközben eltűnt a konyhába.

Rövid ideig még folytatódtak a tréfás incselkedések, de egyből vége lett a vacsorának, amikor a kíséret kapitánya takarodót parancsolt.

A Hunyadiak Demszus comes és Hercegh Miklós comes társaságában egy emeleti vendégszobában vacsoráztak. Az özvegy kegyelmes asszony szívélyesen megköszönte comes urunknak a kellemes vendégfogadást, majd így folytatta:

– Kedves gróf úr, tudtommal a Hercegh család mindig hűséggel és barátsággal szolgálta megboldogult uramat. Ennek tudtával és a személyes ismerkedésünkből adódóan tudomására hozom, hogy úgy én, mint a fiam is, szívesen látnánk kegyelmedet kísérőink társaságában. Amennyiben itteni kötelességei megengedik, akár holnaptól csatlakozhat hozzánk, ha pedig nem, örömet várjuk majd Budán.

– Nagy megtiszteltetés részemre ez a bizalom, és holnaptól igyekezni fogok, hogy hasznosan szolgáljam a tisztelt Hunyadi ház érdekeit – felelte a comes.

Mátyás keveset beszélt, szavaiból azonban kitűnt, hogy gondolatait a bátyjával, Lászlóval a budai várban való találkozása kötötte le. A vacsora befejezése előtt azonban odaszólt a belépő fogadósnak:

– Nem hittem volna eddig, hogy egy magányos útszéli csárdában olyan úri fogadtatásban és kiszolgálásban lesz részünk, ami vetekedik bármelyik úri kastéllyal. Úgy látszik, nem annyira puszta a Puszta, mint ahogy én ezt eddig elgondolám, mert ez a sok ügyes szemrevaló fejércseléd is dicsőségére válhatna bármelyik nagy úriháznak.

Reggelre az eső elállt. Virradatkor az udvar és az istálló környékéről már hangos lódobogás, nyerítés és olykor durva

szitkozódás zavarta fel a múltó éjszaka csendjét. Az aránylag gyorsan elfogyasztott reggeli után hamarosan felvonult indulásra készen az utazó sereg. Csendes és rövid volt a búcsúzkodás, csak a bunyevác Krisztics bátya, aki a nándorfehérvári csata után került sántán Varjasegyházapusztára, talán a jó bortól is serkentve, kiáltott fel hangosan: – Éljen sokáig Mátyás urunk, Szibinyáni Jank fia!

Szpora éljenzéssel válaszolt mint a két tábor, egy-egy megértő mosoly kíséretében.

Miután a batár elindult a szőlős halom irányába, csendes lett a csárda, csak az elmúlt események felelevenítése adott okot megannyi magyarázkodásra és vitára, nem kevés dicsekedésre a csárda felszaporodott személyzete között a takarítás és rendcsinálás munkálatai közben.

Mátyásnak ez a rövid látogatása a gyéren lakott varjasházi pusztán, mielőtt a magyar nép megválasztotta királyának a budai Duna jegén, nyomtalanul eltűnt volna a történelem ködösödő múltjában, ha a monda meg nem őrzi hosszú időközön át a regélő nép száján. Ezek szerint Mátyás urunk vacsora közben kíváncsian nézegette a serényen és ügyesen felszolgáló fiatal lányokat, majd borozgatás közben magához hívta az egyiket.

– Mond csak, szép leány, hogy hívnak téged?

– Annuska, Varga Annuska vagyok – rebegette csendesen, ki tudja mitől kissé ijedten a kérdezett.

– Hát akkor most azt is mondd meg nekem, Annuska, van-e legény a pusztán, aki néked udvarol?

– Van, kegyelmes uram – felelte kicsit szégyenkezve, nagyon halkán a megszeppent fiatal lány.

– Mondjad ki bátran, ha van, hiszen ez nem szégyen. Az volna szégyellni való, ha ilyen szép és szorgalmas fiatal lánynak nem udvarolna senki – okította Mátyás, mialatt a lány kétségbeesett, segítséget kérő tekintettel nézett körül a teremben, ahol jóformán már mindenki őket figyelte. – Csak azt kérdezem még tőled,

Varga Annuska, hogy megérdemel az a legény egy ilyen szép és ügyes leányt, mint amilyen te vagy?

– Igen, kegyelmes uram – vágta rá most már egy kicsit durcásan és hangosan Annuska.

– Ugyan hát, miért vagy olyan bizonyos benne?

– Megérdemel, mert derék fiú és szorgalmas, és ... szeret engem... meg én is őtet. Mert ... mert Pintér Sanyinak hívják.

– Szépen és igaz szívből mondtad ezeket, Annuska. Ezért én már most gondoskodom arról, hogy szép nászajándékot hagyjak Puszta Márton uramnál. Amikor egybekeltek a Pintér Sanyival, megkapjátok az én ajándékomat is. Isten oltalmazzon benneteket – fejezte be Mátyás az Annuskával való beszélgetést.

– Isten oltalmazza elébb a nagyságos uramékat, mert hosszú úton járnak, felelte most már bátran, és talán kissé boldogan is Annuska, a varjasházi szép leány.

A monda szerint esküvőjük napján a tornyai templomból kijöve Puszta Márton uram várt rájuk, és jókívánságai mellett átadta nekik saját nászajándékát, de legfőképpen azokat az aranyakat, amelyeket Mátyás, akkor már Magyarország királya, rábízott a varjasi csárdában. Jutott abból a tehénre valón kívül sok más egyébre is, ami szükségesnek bizonyult az új házasok portáján.

Martalócok a varjasházi pusztán

A Jaksicsok letelepedése³

Nyugalomban teltek az évek a varjasházi pusztán ama nevezetes vendégfogadás óta, amikor az ifjú Mátyás, útban Budavára felé, megpihent a varjasi csárdában. Nemes Bogos Ádám uram jó gazdának bizonyult, mert szaporodott a gazdaság. A birkaállomány kétszeresére nőtt, a tehének száma is jócskán gyarapodott. De legbüszkébb volt a lovakra: a csikókon kívül 10 szép, aránylag fiatal állat ropogtatta a szénát és a zabot az istállóban. Négy lóval vontatott, jól megvasalt szekere szállította Aradra a vágásra kimustrált jószágot, hazafelé pedig a gazdaság szükségletére vásárolt különféle kellékekkel megrakva érkezett be a nagy udvarba. Tornyára, Dombegyházára, Mátyustornyára saját ökrös szekereivel bonyolította le a fuvarozást.

Minden ősszel, minden tavasszal reménykedve várta gróf Hercegh Miklós urunkat, a puszta gazdáját, kinek dicsérő szavait örömmel hallgatta volna. A rét arra szárazabb, kissé emelkedett területén, ahol Varjasháza gazdasága hajdan szerényen meghúzódott, most új nádfedeles lakóházakkal, istállókkal, karámokkal és erős kerítéssel körülzárt szénakertekkel lett teljesen beépítve az utóbbi hét év alatt.

A fellendült gazdasági élet aránylag könnyen elviselte Mátyás királynak azt az új törvényét, mely elrendelte az általános adóemelést és a jobbágytelkek külön megadóztatását. Sok elégedetlenséget keltett az országban a szigorú adó, mellyel a király háborús költségeit fedezte, de valójában az ország gazdasági felemelkedését is szolgálta. Garai úr, a gróf megbízottja jött le Budáról egyszer, olykor kétszer is évente számbavenni a gazdaság hasznát, meghallgatni az elkövetkező évre vonatkozó terveket. Amikor átnyújtotta nemes Bogos Ádám uramnak a pecsétes írást, melyben hivatalosan kinevezik

³ <http://oldwww.nyugatijelen.com/2001/2001.%20januar/jan.%2018%20csutortok/j3.htm> , 2001. 01. 18.

számadó gazdatisztnak Varjasházapusztára, átadta a gróf úr azon izenetét is, melyben közölte teljes elégedettségét munkája iránt. Egyúttal elnézését kérte, mert hogy a felséges Mátyás király szolgálatában viselt nagy tisztesség miatt nem adódik alkalom személyesen is ellátogatni hozzájuk.

Miután Garai úr elszámolt az aradi hentesekkel és a tornyai kupeccal, felvette a járandó aranyakat és visszautazott Budára.

Időnként a lovasfogat – megrakva élő jószággal, füstölt hússal, túróval, Mátyustornyáról egy pár gabonászsákkal – elindult Budára, a gróf úr szállására. A hosszú utakra való felkészülést többnyire az idős Nádasdi comes, a buzsáki uradalom birtokosa rendezte úgy, hogy a környékbeli uraságok és az aradi mesterek ugyanazon a napon indítsák szekereiket kellő őrizet mellett, figyelembe véve a rabló Jaksicsok és egyéb haramiák garázdálkodását a pusztán. A török félhold terjeszkedése a Morava völgyében Jagosztin szerb lakosságának egy részét menekülésre készítette. A Jaksics család számos tagja, Miklós nevű kenézük vezetésével szintén útra kelt észak felé, az akkor még biztos menedéket ígérő, szívósan védekező Magyarország irányába, lévén ez abban az időben a kereszténység legerősebb védőbástyája Európában. Számos nyájuk és egyéb magukkal hozott vagyonuk alaposan megfogyatkozott a hosszú úton. Erdőn, vizen átkelve, teljesen leszegényedve érkeztek meg az aradi vármegyéhez tartozó Nagylak alá.

Az Árpádok korában már virágzó Nagylak a XV-dik század közepe táján még nem heverte ki a tatár hordák pusztítását. Az őslakos kunmagyarokkal csak hírmondónak maradtak kevesen, akiknek sikerült menedéket találni a közeli erdőkben vagy a távolabbi nádasokban. A török elől menekülő rácok foglalták el a gyéren lakott települést, a vármegye urainak jószándékú beleegyezésével. Segítő készséggel fogadták be a nagylakiak a későbbben érkező Jaksicsokat, akiknek száma megközelítette a félszázat. Tapasztalt birkapásztörök, de szorgalmas földművelő parasztok is voltak közöttük. A szegénységből azonban csak

nehéz és hosszadalmas munka árán lehetett volna kikeveredni, ami azonban nem volt ínyére a család bizonyos tagjainak.

Egyesek, akik már a török kindzsikkel (rabló szabadcsapatok) való harcokban részt vettek, beálltak Mátyás király szolgálatába, katonának. Mint vitéz és megbízható harcosok, többen közülük kiváló érdemeket és elismerést szereztek a seregben és megkapták a “nagylaki” előnevet is.

Ünnepek, harci gyakorlatok⁴

A Nagylakon letelepedett Jaksicsok egy kisebb csoportja azonban a gyors meggazdagodás reményében rablásra és fosztogatásra vetemedett, rettegésben tartva a puszta népét. Kezdetben a magányosan közlekedő szekereket, a kellő őrizet nélkül haladó hintókat és batárokat támadták meg, kifosztva mindenből az utasokat, olykor még a jobb ruhákat is lehúzza róluk. Többnyire a lovakat is maguk után kötötték. Szokásuk szerint 4–5 lovas Jaksics rohant rá az áldozatra. Leghatékonyabb fegyverüknek a rövidnyelű, hosszú, ólomgolyókkal befont ostoruk bizonyult, amit nagyon ügyesen tudtak használni. Később, amikor már lovas fegyveresek is kísérték az utazókat, áttértek a birkanyájak elrablására. Jól kitervelt gaztettüket úgy hajtották végre, hogy kerüljék a zajt és a riadalmat. Lassan poroszkáltak ki a lovasok az erdőből az előre kiszemelt nyáj irányába, békésnek álcázva galád szándékukat. A nyáj közelébe érve gyorsan körülvették a gyanútlan juhászt, majd meglegyintették az ostorral és durván ráparancsoltak, hogy fogja vissza a kutyáit és csendben indítsa el a nyáját az erdő irányába. A meglepett és ijedt juhász, látva tehetetlenségét a martalócokkal szemben, szó nélkül teljesítette a parancsot. Többnyire késő délután támadtak, és csak a hajnali virradat előtt zavarták haza a juhászt, akit egy lovas Jaksics hajszolt vissza, közel az erdő széléig.

A nagy Királyerdő, mely Pécska környékétől egyes nyúlványaival a bánáti síkság közepéig terjedt, Zsidovin és

⁴ <http://oldwww.nyugatijelen.com/2001/2001.%20januar/jan.%2019%20pentek/j3.htm>, 2001. 01. 19.

Vermes határáig, jó búvóhelynek bizonyult, jól elrejtette őket 3–4 napi útjuk alatt. Miután kiértek az erdőből, a lopott nyáját összeterelték a zsidovini cinkosaik nyájával. A vármegye pandúrjai néha kutattak a rabló Jaksicsok után a pusztán és az erdőben, de hasztalanul.

Miután tudomására jutott nemes Bogos Ádám uramnak a Jaksicsok gáncsolatlan garázdálkodása, minden igyekezetével azon munkálkodott, hogy elejét vegye a bajnak. A gazdaság arra való embereivel megkezdte a harci gyakorlatot, gondoskodva a legszükségesebb fegyverekről is. Krisztics bá, az öreg obsitos, aki már a 60-as éveit taposta, rokkant lába ellenére az íját még jól meg bírta feszíteni. Ő a nyilazás csínjára-bínjára oktatta az arravaló izmosabb legényeket, bámulatos történeteket mesélve a harcokban viselt dolgairól. – Nem jól csinálod, Vojnik, a húrt nagy erővel kell meghúzni, hogy messze menjen a nyíl. Az ellenséget nem szabad közel engedni, mert akkor a fejedre üt a buzogánnyal. Így kell csinálni! – röpítette el a süvítő nyílvesszőjét az öreg, utána megelégedetten simogatva díszes, de már kopott szittyá íját, mely két évtizedes katonáskodásának hű tanúja és kiszolgálója volt. Bogos uram személyesen vásárolta Aradon azt a négy, lippai fegyvermesterek által készített íjat, melyekkel most a varjasházi leendő harcosok gyakoroltak. – Nagyon jók ezek az íjak – dicsérte őket az öreg –, mert ügyes mesterek csinálták. De az enyém még ezeknél is jobb, mert ez budavári mesterek munkája.

Az öreg obsitos a nándorfehérvári csatáról mesélt. Olykor ünnepeken, melyeknek eljövetelét Bogos uram már napokkal előbb bejelentette és kinevezte a legszükségesebb munkákat ellátó embereit, többségüknek pedig pihenést rendelt.

Jellegetes napok voltak az ünnepek a pusztán. Már korán reggel rotyogni kezdett az udvaron felállított nyitott sátor alatt az illatos gulyás, melyből ebédre kimérték minden családnak a megfelelő adagot. A nevezetesebb pihenő napokon nem hiányzott a Szakos halom alatt termő szőlőnek a bora sem,

melyből minden arravaló embernek és asszonynak kijutott egy iccére való. Az otthon elfogyasztott ebéd után összegyűlt a puszta népének apraja-nagyja a számadó ház előtti nagy sátor körül közös imára, esetenként a tornyai pap részvételével; de többnyire csak Bogos Ádám uram szerény litániája mellett fohászkodtak a puszta keresztény lakói, Isten áldását kérve. Befejezésül az ottlevők közös részvételével elhangzott háromszor a “Kyrie eleison”, mely imádság igen hasznosnak bizonyult még a csatatereken is, melyeket hajdanában ő is megjárta.

***Hogy esett a nándorfejevári csata?*⁵**

A szertartás után citerazene perdítette táncra a fiatalabbakat a sátor körül, míg az idősebbek a sátor alatt kortyolgatták lassacskán Jézus Krisztus urunk vérének bor változatát. Ilyenkor a pusztán történt ügyes-bajos dolgok megvitatása után igencsak rá került a sor az öreg obsitosra is, aki szépen kikerekített, többnyire katonai kalandjait szívesen mesélte el kíváncsi hallgatóinak.

– Mondja el kend még egyszer, hogy hallja mindenki – szólította föl az egyik borozó az öreget –, hogy is volt ott Nándorfejevárnál (Belgrádnál), amikor Hunyadi parancsára szétverték kendtek a pogányokat?

– Hát ahogyan már mondtam volt, az úgy történt, hogy Hunyadi urunk, Isten nyugosztalja, aki a várnak és az egész seregnek a legfőbb parancsolója volt, nagy bizalommal viselkedett az íjászok vitézsége felől. Ennek okán velünk kezdte és velünk is végezte be a pogányok elpusztítását. Ennélfogva mink kaptuk az első parancsot a támadásra. Ami arról szólt, hogy amikor kinyílik a vár falának a kiskapuja, mi rögvest fussunk ki, szóródjunk szét a várhegyen az ellenség irányába és lépünk százat lefelé. Ott várjuk meg, amíg a fölfelé mászó törököt eléri a nyílveessző. De akkor volt aztán a nagy ijedelem

5 <http://oldwww.nyugatijelen.com/2001/2001.%20januar/jan.%2023%20kedd/j5.htm>, 2001. 01. 23.

közöttünk, amikor megláttuk a felfelé igyekvő pogányokat a vár alatt. Annyi volt a tarka török, mint a Duna vize, de olyan sűrű, mint a nád. Elkiáltottuk háromszor a Kyrie eleiszont, és azt gondoltuk volt, hogy onnan már csak a halállal együtt fognak megszabadulni. Amikor közelebb értek, rájuk eresztettünk 4-5 nyilat, majd ahogy a parancs szólt, hátraszaladtunk vagy húsz lépést, ahol újfent megvártuk őket. Elejiben nem láttunk semmi kárt a pogányok között, de mire így aprónként újból felértünk a várfal alá és teljesen kiürítettük a tegez, a támadók eleje már igen meg volt ritkulva. A mieink közül csak kevésnek esett bántódása a felfelé röpdülő török nyilaktól. A várfal alatt már vártak ránk a fegyverhordozók, akik újfent telerakták a tegezket nyilakkal. Akkor kaptuk azt a parancsot, hogy induljunk majd szaporán a lovasok után, és nyilazzuk a még lábon álló törököt. Mindjárt ki is nyílt a vár két nagykapuja, és lássad csak Isten csodáját! Nagy dübörgéssel, lónyerítéssel kitódultak a vasas vitézek. Egyből ellepték az egész hegyoldalt, és úgy indultak lefelé, mint nagy viharban a mennykő. A megsarkantyúzott lovak taposták előlről a törököt, jobbra meg balra csattogott a buzogány meg a csatabárd. Utánuk még egy kisebb csapat könnyű vértés lovas száguldott ki a várból, akik karddal aprították a pogányt. A lefelé száguldó, halált osztogató lovasokat tán maga a jó Isten sem tudta volna megállítani, nemhogy a török, hiába volt a nagy sokaságuk. Amikor a nyilak már nem érték el a mieinket, megkezdtek mi is a takarítást. Bár a még talponállók egy része futásnak eredt, mások nyilaztak a lovasok után. Ezeket a mi nyilaink csendesítették le. Nehezen haladtunk csak lefelé, a sok halottat és jajgató sebesültet kerülgetve. Hamarosan utólértek bennünket a kopjasok is, minek utána mi csak a nyilazó törökökkel törődtünk. Lent a lovasok már a pasa sátrát szorongatták, akinek csak a vitéz szpáhik segítségével sikerült elfutni a csataterőről. Akkor történt, hogy ráléptem egy fekvő törökre, aki aztán a lábamba vágott a kardjával. Most már sántítani fogok halálomig.

– Hát a mieinkből pusztultak-e? – kérde az egyik a hallgatóság közül.

– Pusztultak biza, mert erős harcosok a janicsárok is, és sokkal többen vannak, mint mink. Ők csak azon vesztettek, hogy a mi Szibinyánink mindig túljárt az ő pasájuknak az eszén.

Nyúlvadászat, nyájrablással⁶

Az ünnep elteltével újból a mindennapi gondokra terelődött a figyelem. Miután híret vették a pusztán, hogy a Jaksicsok a közeli Baktornyán is elhajtottak egy nyáját, nemes Bogos uram az öreg obsitossal azon tanakodott, miként lehetne megvédeni a nyáját a rablóktól, tartva attól, hogy előbb-utóbb Varjasházára is sort kerítenek.

Tapasztalt harcosok lévén mindketten, kieszeltek egy igen fondorlatos tervet, amit hamarosan ki is próbáltak. E szerint az egyik nyáját a legtalpraesettebb juhással állandóan az erdő közelében legeltették, csalinak szánva az esetleges rablók részére.

A többieket úgy szórták szét a pusztán, hogy látó- és hallótávolságban legyenek egymástól. Lévéen az a szokás, hogy a juhászok füttyökkel szokták a nyáját nógatni gyorsabb menetelésre, ezt használták fel a martalóc támadás jelzésére. A megtámadott juhász rövid hármás füttyök ismétlésével kellett jelezze a veszélyt, amit a legközelebbi nyáj juhásza két hosszú fütty ismétlésével kellett, hogy továbbítson. Percek alatt a támadás híre eljutott a településen többé-kevésbé készenlétben levő harcosokhoz, akik a közelben kipányvázott legelésző lovak hátán elindultak a veszély elhárítására.

Az első védekező kísérlet sikere valamennyire megnyugtatta a kedélyeket Varjasházán, de éberségük továbbra is fennmaradt.

A nyár vége felé történt, hogy az öreg obsitos nyúlpecsenyét kívánt vacsorára. Arra gondolva, hogy a Jaksicsok csak az este közeledtével szoktak támadni, ebéd után elindult vadászni az erdőben. Lovát kipányvázta az erdőszéli árnyékba, az íjat

⁶ <http://oldwww.nyugatijelen.com/2001/2001.%20januar/jan.%2024%20szerda/jelen.htm>, 2001. 01. 24.

készletbe helyezve elindult befelé a fák között, annak az ismert tisztásnak az irányába, ahol a málnásban nyulak szoktak meghúzódni. Figyelmes előrehaladását azonban megzavarta a juhászok hangos füttyögése a puszta irányából. Veszélyt sejtve futva indult arrafelé, ahol azon a napon a rablók megtévesztésére szánt nyáj legelészett, igyekezve mind beljebb kerülni az erdőbe, hogy elébekerüljön a rablóknak. Már közelebbről hallatszott a birkák bégetése és a juhász füttyögése, amikor behúzódott egy vastag gyertyánfa tövében zöldellő friss hajtások közé. Négy lovas kísérte az eléggé gyorsan haladó nyáját. Az első, néhány lépéssel a nyáj előtt, az útirányt jelezte, jobbról-balról egy-egy lovas igyekezett összetartani a nyáját, míg a negyedik a juhász háta mögött lovagolt, serkentve a nyáj gyors menetelét, suhintva olykor az ostorával.

Az öreg bevárta, amíg elhaladt a közelében a nyáj, majd után osonva, egy öreg lombos tölgyfa mögül elröpítette jól irányzott nyilát. Rövid, de hangos jajsztót hallatott a Jaksics, mielőtt leesett lováról. Ezt látva az öreg elégedetten simogatta meg hűséges iját, melynek egy jól irányított nyila ezúttal sem tévesztette célját. Dolga végeztével bicegő futásnak eredt és hamarosan elnyelték az erdő sötét árnyékai.

A bégető birkanyáj zajongása ellenére az egyik társa meghallotta a meglőtt jajkiáltását, és látva, hogy nincs a helyén, visszafordult megnézni, mi történt. Rémülten és hitetlenkedve nézte, a már jócskán előre haladott nyáj mögött földön heverő, mozdulatlan társát, kinek a hátába fűrődött hosszú nyílveessző alól bőségesen folyt még a vér. Hangos kiáltozással hívta vissza társait. A vezetőjük is visszafordult. Amikor elhaladt a történetekről mit sem sejtő juhász mellett, megsuhintotta ostorát és fenyegetően ráparancsolt: – Gyorsan, csak előre, csak előre – majd sietve igyekezett visszafelé, ahol társai már leszálltak a lóról.

A juhász kíváncsian nézte, mi történik hátul. Meglepődve látta, amint a három birkatolvaj a negyediket, mint valami

zsákot, igyekeznek feltenni az ijedten toporzékoló ló hátára. A puszta irányából erősödő lódobogás hallatszott. Alkalmasnak ítélve a helyzetet a szökésre, a juhász hamarosan eltűnt az erdő sűrűjében.

Bosszú és tűz⁷

Alig ért az erdő szélére Bogos uram lovas csapata, amikor elébük toppant az öreg obsitos és megállásra intette őket.

– Megállni mindenki – hadarta lihegve –, még nem szabad bemenni az erdőbe, mert ott lehet nagy baj!

– Mi történt veled, öreg? Hol a lovad? – kérde Bogos uram, értetlenül nézve a futástól lihegő öreget.

Miután nagyjából tudomást szereztek a történetekről, hosszú füttökkel visszahívták a többi lovas is, akik bekerítés céljából lejjebb hatoltak be az erdőbe.

– Most még veszélyes lehet bemenni. Ha a Jaksics csak könnyű sebet kapott, lehet, hogy elbújva várnak minket, és akkor kaphatunk mink is nyilat a hátunkba, mert kettőnél is láttam íjat a nyereg mellett.

Hamarosan kiért az erdőből a juhász, és elmondta az általa látottakat.

– Akkor mehetünk befelé, mert ha csak úgy dobták fel a lóra, mint a zsákot, nem kellett már kötözni a sebet, mert halott volt. Ha meg siettek lóra tenni a halottat, akkor bizonyosan menekülni is siettek – okoskodott az öreg obsitos, majd hozzátette: – Nem hiába mondták hajdanán, hogy a Krisztics nyilaiban lakozik a halál is.

Bent az erdőben, a panaszosan bégető gazdátlan birkanyáj mellett csak egy nagy, alvadt vértócsa jelezte a helyet, ahol egy ember élete véget ért.

7 <http://oldwww.nyugatijelen.com/2001/2001.%20januar/jan.%2025%20csutortok/j6.htm>, 2001. 01. 25.

– Hát ezt a háborút is kend kezdte és kend is végezte be, úgy, mint Nándorfejlérvárnál – mondá Bogos uram öreg harcostársának, amikor hazaérve leszálltak a lóról.

A tolvajok elűzése azonban nem hozott nyugalmat és békét Varjasházának, ahol bizonyosak voltak abban, hogy hamarosan szembe kell nézniük a rácok bosszújával.

Bogos uramék új tervet készítettek, felkészülve a Jaksicsok esetleges bosszúhadjárata. A legfontosabbnak azt tartották, hogy idejében értesüljenek a rácok támadásáról. Kora reggeltől késő estig továbbra is a juhászokra hárult a felügyelet, de most már éjszakára is biztosítani kellett a település őrzését. Ezt úgy oldották meg, hogy három őrt állítottak a lovászok közül a puszta határára; éjszakánként lovakat legeltettek azokon a tájakon, ahonnan a támadók betörését várták. Az örök úgy lettek kioktatva, hogy minden neszre figyeljenek, ha valahol gyanúsat észlelnek, csendben közelítsék meg a helyet s ha megbizonyosodnak arról, hogy idegen emberek mozognak a pusztán, ugorjanak lóra és csendben, de a legnagyobb sietséggel értesítsék a telep belső őreit.

A telep négy sarkán jól elrejtett biztos fedezék volt előkészítve az ijászok számára, de a telep minden lakójának meg volt szabva a feladata a támadók elleni harcban.

Nem sokat váratnak magukra a Jaksicsok. Egy kora őszi borongós éjszakán, amikor a monda szerint a varjasházi puszta szelleme boszorkányokat szokott táncoltatni a réten, lódobogás riasztotta fel a település lakóit. Egyik örködő lovászlegény több lovas árnyékát vélte látni a tornyai halom irányában. – Még a csendes ügetésüket is hallottam – bizonygatta a hitetlenkedőknek.

Több irányból lódobogás hangja bizonyította, hogy megindult a rácok bosszúhadjárata. Egyesek félelemtől dobogó szívvel, mások elszántan összeszorított fogakkal várták az ellenséget. Kevesen voltak azok, akik bátran néztek szembe a

veszéllyel, bízva abban, hogy elég jól fel vannak készülve a támadók visszaverésére.

Csend borult a sötét pusztára, utána azonban fáklyalángok törték meg a sötétséget szerte a település körül, a külső házak irányában. Hamarosan lángba borult az egyik szélső ház nádfedele. A Jaksicsok fel akarták gyújtani az egész települést. Percek alatt égett a szénaudvar is. A támadók hangos kiáltozásai keveredtek az asszonyok rémült jajveszékélésével, a felzaklatott birkák bégetésével.

*Győzelem*⁸

Bogos uram a számadóház árnyékából figyelte a történeteket, felkészülve arra, hogy ahol a védelem gyengébbnek bizonyul, kis lovas csapatával azonnal ott teremjen. Csalódottan figyelte azt a fáklyás lovas, aki a házak között lévő szűk utcán gyorsan közeledett feléjük anélkül, hogy valaki igyekezett volna megállítani. – Ez a központot akarja felgyújtani – gondolta –, mielőtt eleresztette a tüzek világánál jól célzott nyilát. Hangos lónyerítés, majd nehéz puffanás jelezte, hogy a ló lovasával együtt felbukott.

Indulni készült a póruljárt támadó irányába, majd visszafogta a lovát, mert látta, hogy emberek csoportja vette körül a nehezen feltápáskodó lovas.

Ezalatt az öreg obsitos a karámok árnyékában poroszkált lovával, bizonyos lévén afelől, hogy ezeket nem fogják elkerülni a támadók. A lángoló tüzek világánál hamarosan meglátta a két közeledő lovas. Egyikük kezében égő fáklya himbálózott.

A nyílvesző egyből leterítette a fáklyást, mire a másik pár pillanatig lehajolva nézte a sebesült társát, majd nem várva meg a következő nyilat, visszafordult és eltűnt a sötét pusztán.

Kis idő múltán kezdett elcsendesedni a csatazaj. A fáklyás lovasok eltűntek, csak az égő nyílveszők lobbantottak lángra

⁸ <http://oldwww.nyugatijelen.com/2001/2001.%20januar/jan.%2026%20pentek/j3.htm>, 2001. 01. 26.

egy-egy háztetőt, amit azonban a védők hamarosan eloltottak, legtöbbször lehúзва az égő nádat a háztetőkről.

Bogos uram kis lovascsapata kivágtatott a pusztára az ellenség íjászeit keresni, akiket a fellobbanó kis lángok különböző helyeken jeleztek. Nem volt azonban alkalmuk közelebb kerülni hozzájuk, mert észlelve közeledésüket, hamar elváltattak a sötét éjszaka oltalmában. Találkoztak avval a két kopjás örrel is, akik már ideérkezésük óta hátulról rohanták meg a fáklvás Jaksicsokat, akik rémülten menekültek előlük.

Lovasait kioktatva a település további őrzésére, Bogos uram elindult felmérni a támadás okozta veszteségeket, és magyarázatot keresni a támadók gyors visszavonulására. Hamarosan megállapította, hogy ezek valójában nem vonultak vissza, hanem megfélemlítve menekültek a röpdőső nyilak és a puszta sötétjéből előbukkanó hosszúkopjás lovasok elől.

A pusztán maradt őrszemek ugyanis, látva a lángok fellobbanását, lóhalálában igyekeztek haza az övéik megsegítésére, de előzőleg jól meglegyintették ostorukkal a legelésző csikókat, hogy ezek vágtában kezdtek rohanni a pusztán. Az első hosszúkopjás megjelenése a tüzek fényében és a távolabbról hallatszó lódobogás azt a hiedelmet keltette a támadókban, hogy egy egész sereg készül őket hátba támadni.

Bogos uram sajnálkozva vette tudomásul, hogy a leégett házban odaveszett Béres Samu fiatal felesége és három éves kislia. A félig elüszkösödött tetemetek a szomszéd ház kis udvarán ravatalozták fel. Sok volt a sebesült is, de a sebeket nem a támadók fegyvereitől, hanem a tűz oltása közben kapták.

Áttekintve a csatateret megállapította, hogy a támadók két halottat és egy foglyot hagytak hátra. Az egyik halott az volt, aki a Béres házat felgyújtotta. Ott hevert a leégett ház volt eresze alatt, alaposan összeégyve a lehulló nádfedél lángjától, kiálló nyílvezzővel a hóna alatt. A másik a karámok előtt volt elterülve, a toroka alá befűrödött nyílvezzővel. A kisutcában kimúlott lovon kívül még találtak egy döglött lovat, a szederháti

oldalon, közel a Szárazér medréhez, mindkét oldalán nyílveszők tanúskodtak pusztulásának okáról.

A nap már magasra hágott, amikor Varjasháza népe, miután egész éjjel talpon volt, lecsendesedett. Ekkora sikerült a károk nagy részét többé-kevésbé helyrehozni és a szunyókáló parzsát is végleg eloltani. A kutyák hangos csaholása mellett elindultak a nyájak is a legelőre, fegyveres, de fáradt juhászok kíséretében, akiknek megjött az önbizalma az éjszakai győztes csata után.

A nagylaki bíró deputációban⁹

Az öreg lombos diófa alatt az íjászok mesélték Krisztics bátyuknak a harcba elért sikereiket, és büszkén hallgatták ennek dicsérő szavait.

– Jól láttam a Jaksicsot, amikor felgyújtotta a Samuék házát és az első nyilammal le is terítettem. De a többiek már jobban vigyáztak magukra, egy sem szállt már le a lóról – magyarázta az egyik kékszemű, barnahajú fiatalember elégedetten, egy kevés dicsekedéssel a hangjában.

– Csak úgy forogtak a fáklyások az elején, hol előre a házak felé, hol hátra, amikor a süvítő nyilak koppantak rajtuk, majd csak megijedtek valamitől, mert hamarosan eldobták a fáklyát és eltűntek a sötétben – magyarázta egy másik.

– Én 12 martalócot számoltam meg az éjjel, Krisztics bátya, kiáltotta le az egyik suhanc gyerek a fa tetejéről.

– Én tizenháromat – közölte a másik a fa alatt lévőekkel. Ott töltötték az egész éjszakát a támadás megkezdése óta, hangos kiáltásokkal figyelmeztetve a település harcosait, ha rohamozó lovasok közeledtek valahol a házak irányába.

Bogos uram kimerült idegekkel, fáradtan feküdt le a konyha heverőjére, visszautasítva felesége ételkínálatát. Ötéves kislánya boldog nevetését hallva megelevenedett benne a Béres Samu gyásza, az udvaron kiterített felesége és kislánya. Átgondolva

9 <http://oldwww.nyugatijelen.com/2001/2001.%20januar/jan.%2030%20kedd/j5.htm>, 2001. 01. 30.

újából az előzményeket, úgy érezte, hogy lelkiismeretét nem terheli felelősség a törtétekért. Annak idején személyesen utasította a telep szélső házainak lakóit, hogy vészjelzés esetén azonnal hagyják el házukat és költözzenek beljebb, mert ott csak a védelemmel megbízott emberek tartózkodhatnak, ha a szükség úgy kívánja. Senki sem tudja most már megmondani, hogy a fiatalasszony miért késlekedett elhagyni a lakását, miután kisfiával az ölében már készen volt az indulásra, amikor férje kilépett az ajtón, hogy elfoglalja a védelemben rábízott helyét. Elégedetten gondolt rá: az ő előrelátása készítette fel a telep lakóit és az egész gazdaságot, hogy megvédje magát talán a teljes pusztulástól, mert a jól felkészült lakosság bátran szembeszállt a támadókkal. Ilyen gondolatok közepette mély álomba szenderült.

* * *

Déltájban magányos lovas jelent meg a varjasházi pusztán. Szederhát felől jött ki az erdőből, és izzadt lovát lépésre fogva lassan közeledett a gazdaság központja felé. A juhászok füttyeire felfigyelve a pusztát őrző lovasok egyike, hosszú kopjáját támadásra felkészítve, elállta az útját.

– Ne bántsatok engem, testvérek, mert békés az én küldetésem – nyugtatta meg támadóját az idegen.

– Ugyan miféle küldetésről beszélsz?

– A nagylaki Sztojánovics Száva őkegyelme, a község bírása küldött békés üzenettel nemes Bogos Ádám urunkhoz. A nevem Telek Imre és nagylaki magyar lakos vagyok.

Érthetőnek találva a választ, a kopjás ráintett: – Induljon akkor kend előre, majd én kísérem!

Rövidnek bizonyult Bogos uram álma. A küldött arra kérte, hogy fogadja megbeszélésre Sztojánovics Száva bíró urat és két társát az éjjel történt szerencsétlen események ügyében, melyeket szeretne közös megegyezéssel örökös időkre befejezni. Arra is megkérte, hogy ne tudassa a vármegyével a történeteket találkozásuk előtt.

– Mikorra várjam a bíró urat?

– Egy vagy két órán belül itt lesznek, mert én utánam hamarosan ők is indultak.

A küldönc távozása után Bogos uram utasította embereit, hogy foglalkozásuk szerint minden csoport nevezzen ki egy küldöttet a tárgyalásokra, ő pedig személyesen kinevezte az elhalálozott fiatal asszony apját és öreg barátját, az obsitost. A delegáció fogadtatására kinevezett embereknek parancsba adta:

– Úgy vezessétek be a küldötteket, hogy elhaladjanak a Béresék leégett háza előtt, úgyszintén a halottakat sirató gyászolók mellett, a leégett szénaudvar mellett, hogy lássák a halott Jaksicsokat is, de vigyázzatok, hogy le legyenek takarva a legyek ellen, majd a cseresznyefa mellett is, ahol a fogoly Jaksics ki van kötve. Ha akarnak beszélni, hagyjátok őket.

Béke és nyugalom lesz¹⁰

Mint már sokszor élete folyamán, most is eszébe ötlött Bogos uramnak csanádi nagybátyja, a pap, lévén hogy még gyerekkorában belésulykolt egy kevéske latint és megtanította a betűvetésre. Ennek köszönhetően most nem kell íródeákat hozatni Aradról, hogy írásba foglalja a leendő megbeszélés határozatát.

A számadóház egyetlen lépcsőjén fogadta a vendégeket. Egyikük ugyanaz a Telek Imre, aki alig egy órája küldöncként távozott tőlük. Ez bemutatta Bogos uramnak a nagylaki bíró ökegyelmét, aki idős, kopaszodó, zömök férfi létére még elég fiatalosan ugrott le a lováról, majd ez eléggé tört magyar szavakkal bemutatta Jaksics Milán urat, a nevezetes család kenézt, aki hosszú, egészen ős hajával, parancsoláshoz szokott szűrő tekintetével a régi harcos szerb kenézek valóságos utódjának mutatkozott.

– Úgy határoztam, hogy meghallgassuk a kendtek mondanivalóját, majd amíg az urak elfogyasztották az ebédet,

¹⁰ <http://oldwww.nyugatijelen.com/2001/2001.%20februar/feb.%206%20kedd/j6.htm> , 2001. 02. 06.

amit a feleségem bátorkodott elkészíteni, mi megtárgyaljuk az elmondottakat, amit ebéd után a tudomásukra hozunk – közölte vendégeivel a tervezett megbeszélés módozatát, kicsit fölényesen, értésükre adva, hogy ő nem csak vendégfogadó házigazda, hanem győztes fél is.

A számadó ház nagytermébe tessékelve a vendégeket Bogos uram hamarosan jelt adott a megbeszélések megkezdésére, szót adva Sztojánovics Száva bírónak.

– Tisztelt nemes Bogos Ádám uram, tisztelt varjasháziaiak, először arra kérem az ittlevőket, hogy ne haraggal és bosszúvággal a szívükben ítélkezzenek arról, amit mi most nemcsak a Jaksicsok, hanem az összes nagylakiak nevében mondani fogunk. Mert amint láthatjuk, a bosszú, az ellenségeskedés csak gyászt és kárt okozott úgy minálunk, mint itt, Varjasházán is. Megköszönve azt, hogy a történetek után eléggé jó fogadtatás várta a küldöttséget, rátért jövetelük céljának az ismertetésére.

– Mi úgy határoztunk, hogy minden lehetséges kárt megtérítünk Varjasházának. Sajnos, a halottak életét semmivel sem tudnánk visszaadni, a gyászt nem lehet feledtetni, de amennyiben tehetjük, könnyíteni fogjuk a szenvedést.

A továbbiakban Telek részletezte a küldöttség ajánlatát. Ebből az derült ki, hogy a vármegye mellőzésével szeretnék helyreállítani a békét, és szavatolják, hogy részükről többé soha és senki sem fogja ezt megzavarni. Utána Jaksics Milán uram szólott szerbül, amit az öreg obsitos és Telek Imre tolmácsolt magyarul. Kezdetben bocsánatot kért a Jaksics család nevében Varjasháza minden lakójától az elszenvedett károkért, majd észrevehetően szenvedélyes hangon folytatta:

– Azt is nagyon sajnáljuk, hogy ennek a tisztos és becsületes családnak a nevét egypár rakoncátlan, ördögökkel cimboráló fiatalember így megcsúfolta. Ennek okán úgy határoztunk, hogy az a három, aki még életben van, két nap alatt el kell távozzon a pusztáról és ide vissza ne térjenek, mert halálbüntetés vár rájuk.

Amíg a vendégeket Bogos uramebéddelel kínálta, a varjasháziak alaposan meghányták-vetették a küldöttség ajánlatát. Béres Samunak nagy összeget szántak aranyban. Egyéb követelésüket is aranyban számolták, avval a megjegyzéssel, hogy arany híján elfogadjanak egyéb értéket is, ami hasznos lehet a gazdaságban.

– Lehet sokat kérni tőlük, mert a rablók Jaksicsok sokat loptak, lesz miből fizessenek – nyugtatta meg őket az obsitos.

Másnap reggel a Jaksicsok elvitték halottaikat, majd egy hét múltán a fiatal Bozsidar is megszabadult a fogságából, miután a kártérítés teljes összegét kifizették. Tehenekkel, lovakkal, új hámmokkal, arany és ezüst pénzzel váltották ki a békét a csúfosan végződött rablótámadás után. – Nem voltak ezek mind rablók, csak a gazemberek rábeszéltek őket, hogy a bosszúállás ősi kötelezettség a családban, így bolondították el a jóra való, tisztességes embereket – magyarázta Krisztics bátya a varjasháziaknak, miután sokszor elbeszélgetett a fiatal fogollyal.

Nemes Bogos Ádám uram, a gazdaság felhatalmazott intézője úgy határozott, hogy a kártérítés nagyobb részéből minden család részesedik, a maradékból pedig égetett téglából tervezte felépíteni a gazdaság új központi épületét. Békés időszak köszöntött megint Varjasháza pusztára. De pár év múlva újból veszély fenyegette, amikor 1471-ben a török, a kindzsik egész Nagyváradig raboltak és pusztítottak. Varjasháza, az első martalóc támadást visszaverve, kiegyezett a törökkel, megfizetve a hadisarcot aranyban és természetben, átadva a nyájak egy részét az éhes törököknek.

Ezzel Varjasegyháza rövid fénykora véget ért.

Nehezen küzdött meg a következő két évszázad áradásaival, amikor a Szárazér és a Holtmaros kiléptek medrükből, nagy károkat okozva a gazdaságban. A török uralom alatt csak tengődve létezett a birtok, nem lévén képes rendesen fizetni a rászabott harácsot. A török világ megszűnte után a gabona termelés terjeszkedése felszámolta a sok évszázados legelőket

a pusztán. A többnyire árendába (bérbe) adott kisebb-nagyobb földterületeken kezdet életre kelni a tanyavilág, mely az újonnan telepített környező községekkel egyetemben végleg felemésztette az egykori Varjasházapusztát.

* * *

Irodalom

Fábián Gábor és Márki Sándor Arad vármegyére vonatkozó leírásaiból a következő adatok vonatkoznak a varjasházi pusztára:

1437-ben, írásos adatok szerint a Hercegh család birtokához tartozik.

1500 után a sofronyai (Két Soprony) Varjassy családé.

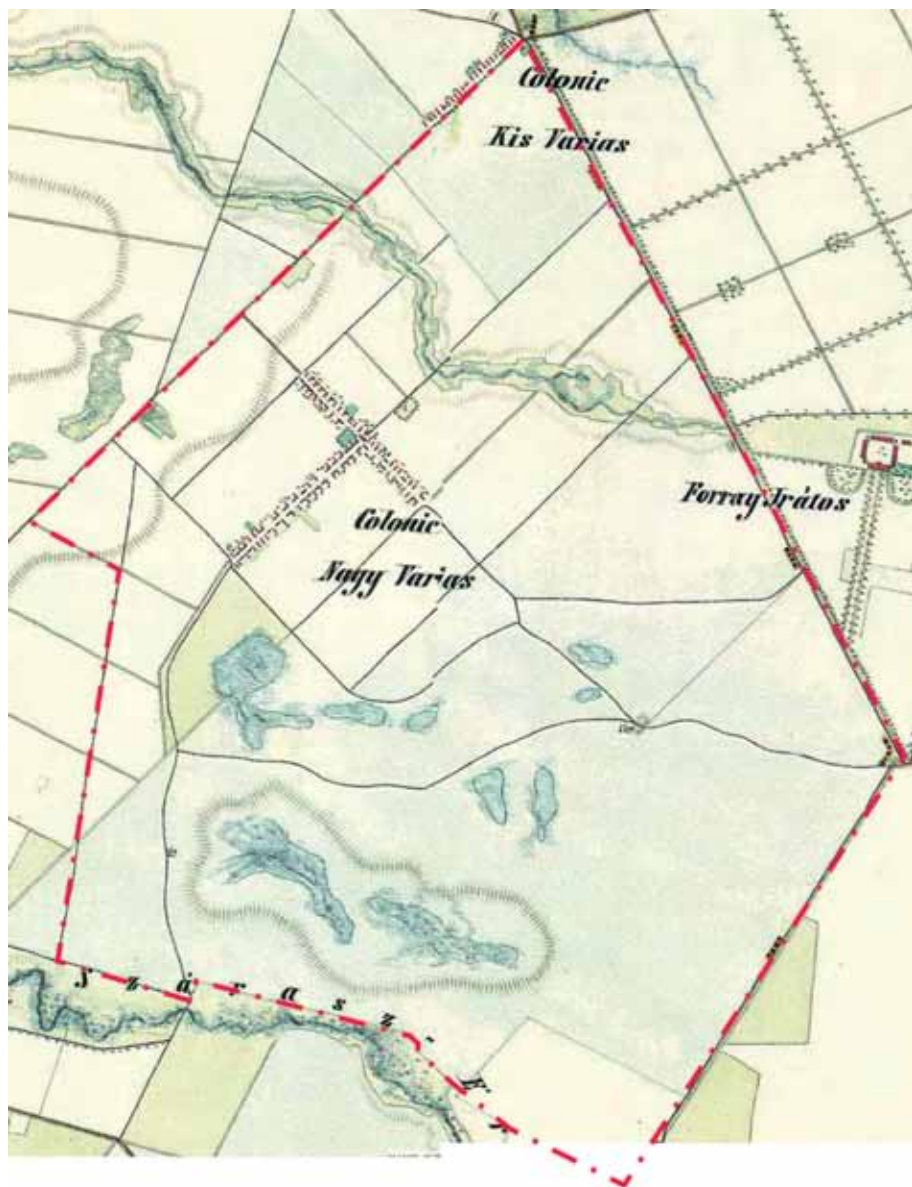
1566-ban Olcsároovics Demeter birtokához tartozik Varjasegyháza, Tornya és Battonya.

1582-ben Szászy András birtokolja Varjasegyházát.

1771. és 1822. között a Marcibányi család telepíti Nagy- és Kisvarjast, ugyanabban az időben Szederhátot is, többnyire csanádi magyarokkal.

1870-ben, Nagy- és Kisvarjas Zichi Károlyné birtokához tartozik a tanyavilággal együtt.

A XVII. század elején a nagylaki szerbek nagy része hazatér Szerbiába.

Nagyvarjas és határa a II. katonai felmérés térképén
~ 1860

Szent a falu

Wass Albert

Két emberfajta él, az egyik
önmaga elöl elmenekszik,
a másikhoz nem ér a lárma,
mert elrejtőzik önmagába.

Az egyik élete malom:
mindent felőrlő izgalom.
Rohan, s az élet fut vele,
pénzcsörgető kacér zene
kíséri éjjét, nappalát,
s agyába örli vad dalát.
Izzítja egyre a kohót,
és épít felhőkarcolót,
és épít büszke tornyokat,
és szédít messze ormokat
(telefon, autó, lift, vonat).
S az élet mégis elrohan:
mit ér a szikratávíró,
mit ér a tőzsde, rádió,
a gép-órjások mind mit érnek?
Az érctraverzek éig érnek,
a reklámfények éig érnek,
a villanydrótok éig érnek,
az Istenig föl mégsem érnek
s a gyertyák mégis tövig égnek.

A másik élete: falu.
Nádfedelű. Meszelt falú.
A két szeme két tiszta ablak:
reggeltől-estig nyitva vannak.

Vagy felnéznek a fényes égre,
vagy mindkettő a rétre néz le,
s körös-körül oly halk a béke
mint messzi csermelyek zenéje.

S bárhogy forogjon a világ:
a réten mindig lesz virág.
És harsoghat a dáridó,
s épülhet sok száz emelet:
itt él tovább a szeretet
és Isten jár a kert alatt.

A falu mindig megmarad,
a falu mindig egy marad:
a falu mindig szent marad!

Hazamegyek a falumba

Ady Endre

Szigorú szeme meg se rebben,
Falu még nem várt kegyesebben
Városi bujdosóra.

Titkos hálót értem szötte
S hogyha leborulok előtte,
Bűneim elfelejti.

Vagyok tékozló és eretnek,
De ott engem szánnak, szeretnek.
Engem az én falum vár.

Mintha pendelyben látna újra
S nem elnyűve és megsárgulva,
Látom, hogy mosolyog rám.

Majd szól: “Én gyermekem, pihenj el,
Békülj meg az én őszívemmel
S borulj erős vállamra.”

Csicsíthat, csittít, csókol, altat
S szent, békés, falusi hatalmak
Ülnek majd a szívemre.

S mint kit az édesanyja vert meg,
Kisírt, szegény, elfáradt gyermek,
Úgy alszom el örökre.

2012. előtti képek a nagyvarjasi templom falán

Nagypéntek. Jézus meghal a kereszten.

Jézus, a Jó Pásztor.

Nagycsütörtök. Jézus az Olajfák hegyén imádkozik.

Szent Vendel, az állatok, állattartók védőszentje. Jóságveszt idején imádkoztak hozzá.

1834-ben építették Nagyvarjas *Nagyboldogasszony a Boldogságos Szűz Mária* templomát Puchói Marczibányi Márton (1785–1835) – Trencsén megyei ősi nemesi családból származott, Csanád vármegyei főszolgabíró –, és a hívek hozzájárulásából. 1888-ban felújították, és valószínűleg akkor ki is bővítették.

A Nagyvarjasi Világtalálkozó és Falunap programja

2014. augusztus 16.

- 16⁰⁰ – SZENTMISE
17⁰⁰ – Nagyvarjasi harangszó, KÖNYVBEMUTATÓ az iskolában
18³⁰ – Estebéd a kultúrotthonban
19⁰⁰ – Ünnepi műsor a kultúrotthonban a Kisperegi-, Nagyiratosi- és Nagyvarjasi néptánccsoportok, a nagyvarjasi moderntánc-csoport, és asszonykórusrészvételével
22⁰⁰ – Sztárvendég a magyarországi PACSIRTÁK

Köszönetnyilvánítás

Köszönet az első Nagyvarjasiak Világtalálkozója és Falunapja szervezőinek és támogatóinak: Both István, Matusinka Lajos, Szénási Sándor, Telek Zoltán, Farkas Kiss Ildikó, Pintér András, Seculi Ioan Gheorghe, Nyugati Jelen, és sokan mások, a marosi főesperesnek: Ft. Király Árpád, a nagyiratosi plébánosnak: György Zoltán, Nagyiratos polgármesterének: Papp Attila, és képviselőtestületének, a rendezvény bemondójának: Vajda Vali, a műsor fellépőinek, a szakácsoknak, és a Nagyvarjasi Harangszó szerzőinek: Bandurné Antal Lenke Hajni, Gulácsy Rozália, Kovácsné Oláh Rozália, Lelikné Farkas Anna, Nagy István és Szabó István, valamint a fényképekkel segítőknek: Bandurné Antal Hajni, Belkóné Benke Erzsébet, Bojtos Ilona, Bús Rozália, Codorean Mariana Cristina, Csík Katalin, Evelin Evelinke, Florentina Jaksity Farkas, Doina Freer, Gulácsy Rozália, Guth János, Kardos Mária, Kabátné Koválik Terézia, Szabadainé Kiss Erzsébet, Kiss Ildikó, Kiss Zsolt, Isbanda Kreszta Susana, Laczkó Áron, Lelikné Farkas Anna, Kovácsné Oláh Rozália, Pintér Katalin, Rigó István, Sirkó Anna, Adry Stanciu, Szabó István, Nagyné Szomorú Katalin, Szabó Éva, Vajda Vali.

Köszönet mindenért mindenkinek, aki bármit tett ennek az eseménynek a létrejöttéért!

